

**«ЭКОНОМИКА, БАСҚАРУ, ЖӘНЕ ЮРИСПРУДЕНЦИЯДАҒЫ
ТЕХНОЛОГИЯ МЕН ЖАСАҚТАУ ФОРСАЙТЫ»
республикалық ғылыми-тәжірибелік конференциясының
материалдары
30 сәуір, 2019
II Том**

**«ФОРСАЙТ РАЗРАБОТКИ И ТЕХНОЛОГИИ В ЭКОНОМИКЕ,
УПРАВЛЕНИИ И ЮРИСПРУДЕНЦИИ»
материалы республиканской научно-практической конференции
30 апреля, 2019
Том II**

**"FORESIGHT DEVELOPMENT AND TECHNOLOGY IN
ECONOMICS, MANAGEMENT AND LAW"
materials of the republican scientific and practical conference
30 april, 2019
Tom II**

Ақтау

УДК 378
ББК 74.58
Ә40

Под общей редакцией ректора Yessenov University
Б.Б. Ахметова

Редакционная коллегия:

Нұрмағанбет Е.Т., Кадырова Г.М., Абилшеева Р.К., Исакулова А.Т.,
Кулбаева М.М., Кирбасова Л.Г., Джанисенова А.М.

Ә40 «Экономика, басқару және юриспруденциядағы технология мен жасақтау форсайты»: республикалық ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдары=**«Форсайт разработки и технологии в экономике, управлении и юриспруденции»:** материалы республиканской научно-практической конференции=**"Foresight development and technology in economics, management and law": materials of the republican scientific and practical conference** – Актау; КГУТИ им. Ш. Есенова, том II, 2019, 176 б.- Казахский, русский, английский.

ISBN 978-601-308-102-1

Материалдар жинағына Ш. Есенов атындағы КМТИУ ғалымдарының, ҚР басқа қалаларының, практиктердің, магистранттар мен студенттердің ғылыми зерттеулерінің нәтижелерін көрсететін, «Экономика, басқару және юриспруденциядағы технология мен жасақтау форсайты» атты республикалық ғылыми-практикалық конференцияда ұсынылған баяндамалар мен мақалалар енгізілген. Баяндамалардың тақырыбы ҚР және оның аймақтарының тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуын қамтамасыз етудегі экономиканың дамуын зерттеуді, форсайт технологиялар негізінде даму стратегиясын әзірлеудегі қазіргі заманғы трендтерді, сондай-ақ ғылым мен білімде ақпараттық технологияларды пайдалануды қамтиды. Экономиканың әртүрлі секторларында, мемлекеттік билік және жергілікті басқару органдарында жұмыс істейтін мамандар, университеттердің ғылыми-педагогикалық қызметкерлері, сондай-ақ магистранттар мен студенттер үшін арналған.

В сборник материалов включены доклады и статьи, отражающие результаты научных исследований ученых, практиков, магистрантов и студентов КГУТИ имени Ш.Есенова, других городов РК, представленные на республиканской научно-практической конференции «Форсайт разработки и технологии в экономике, управлении и юриспруденции». Тематика докладов охватывает исследования развития экономики в обеспечении устойчивого социально-экономического развития РК и ее регионов, современные тренды в разработке стратегий развития на основе форсайт технологий, а также использования информационных технологий в науке и образовании.

Для специалистов, работающих в различных секторах экономики, органах государственной власти и местного управления, научно-педагогических работников университетов, а также для магистрантов и студентов.

УДК 378
ББК 74.58

Каспийский государственный
университет технологии и инжиниринга
им. Ш. Есенова, 2019

ISBN 978-601-308-102-1

ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЮРИСПРУДЕНЦИЯ И ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ LAW AND INFORMATION TECHNOLOGY

ӘОЖ 342.9

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ХАЛЫҚТЫҢ КӨШІ-ҚОНЫ ЗАҢНАМАСЫНЫҢ БҰЗЫЛУЫНЫҢ НЕГІЗГІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Юсупбаева Б.У. студент

Ғылыми жетекші: Кобегенова Г.Ж.

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг
университеті, Ақтау қ.**

Аңдатпа. Бұл мақалада шетелдіктердің немесе азаматығы жоқ адамның көші-қон заңнамасына қарсы жасайтын құқықбұзышылықтары, тұрақты немесе уақытша тұрғылықты мекенге қоныс аударуының негізгі мәселелері сипатталады.

Түйінді сөздер: әкімшілік құқықбұзушылық, көші-қон заңнамасы, әкімшілік жаза, вида.

Қазіргі таңда әкімшілік құқықбұзушылық істер бойынша сотта көші-қон заңнамасының бұзылуы жиі кездеседі. Әрине егемен мемлекетіміз Қазақстанда 140-қа жуық ұлт өкілдері өмір сүреді. Бірақ біз олармен «тіліміз басқа болса да тілегіміз бір, түріміз басқа болса да жүрегіміз бір» деп татулықта өмір сүреміз. Біз қонақжай халықпыз, ешкімді бөліп жармаймыз. Ата заңымыз Конституциямыздың 14-бабында айтылғандай барлығымыз бір құқыққа иеміз, заң алдында да барлығымыз теңбіз, ұлтына, жынысына, тіліне, дініне, нәсіліне қарамастан заң барлығымызға ортақ және барлығымыз тең құқықтымыз[1]. Мейлі ол ҚР азаматы болсын, шетел азаматы болсын немесе азаматтығы жоқ адам болсын барлығымыз бір көк тудың астында, тәуелсіз Қазақстан жерінде тең дәрежеде құқықтарға иеміз. Бірақ та қазіргі кезде осы шетел азаматтарының, азаматтығы жоқ адамдардың ҚР көші-қон заңнамасын бұзуы әкімшілік құқықбұзышылықтарға алып келуде.

Ең алдымен көші-қонның өзінен бастасак, ол – адамдардың тұрғылықты мекенінен әртүрлі себептермен басқа жерге қоныс аударуы, көшіп-қонуы. Көші-қон адамдардың белгілі бір аумақтың шекарасынан асып, тұрақты немесе уақытша тұрғылықты мекенге қоныс аударуы арқылы жүзеге асады[2]. Көші-қон халықтың сыртқы (еларалық) көші-қонын және ішкі (өңіраралық) көші-қонын қалыптастырады. Сонымен қатар бұл бізге қоныс аударушы өзге ұлт өкілдерін «диаспора» деп атаймыз. Көші-қон тұрғылықты халықтың да, көшіп кетушілердің де тұрмыс деңгейіне, халықтың демографиялық және әлеуметтік құрылымына, қоныстануына, этнографиялық құрамының өзгеруіне елеулі ықпал етеді. Статистикаға сүйенетін болсақ соңғы 5 жыл ішінде елімізге шамамен 6,1 млн шетелдік азамат келген. Бұл көшіп-қонушылар республикамызда уақытша болған. Елімізде көші-қон заңнамасына байланысты және көшіп – қонушылардың құқықтарын реттейтін «Халықтың көші-қоны туралы» заң және әртүрлі көші қон заңнамасының бұзылуына байланысты Әкімшілік кодексте қарастырылған [3].

Жоғарыда айтып өткендей көші-қон заңнамасының бұзылуы ҚР Әкімшілік кодексінің 28-тарауында қарастырылған. Онда 517-бапта «шетелдіктің немесе азаматтығы жоқ адамның Қазақстан Республикасының халықтың көші-қон саласындағы заңнамасын бұзуы» деп айтылған. Олардың әрқайсына жеке – жеке тоқталып кететін

болсақ, шетелдіктің немесе азаматығы жоқ адамның көші-қон заңнамасына сәйкес құқықбұзышылықтары:

1. Тіркеу үшін ҚР заңнамасында белгіленген мерзім өткеннен кейін үш тәулікке дейінгі мерзімде ішкі істер органдарында тіркеуден өтпей Қазақстан Республикасында болуынан көрінген, ҚР халықтың көші-қоны саласындағы заңнамасын бұзуы- ескерту жасауға әкеп соғады.

2. ОӘсы баптың бірінші бөлігінде көзделген мерзімдерден астам уақыт ішкі істер органдарында тіркеуден өтпей ҚР-да болуынан не тіркеу кезінде көрсетілген мекенжайда тұрмауынан, сол сияқты ҚР аумағы арқылы транзиттік жол жүру ережелерін сақтамаудан көрінген, ҚР халықтың көшә-қоны саласындағы заңнамасын бұзуы – он бес айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға не ҚР шегінен әкімшілік жолмен шығарып жіберуге әкеп соғады.

3. Визада не тіркеу кезінде көші-қон карточкасында көрсетілген мерзім өткеннен кейін үш тәулік ішінде ҚР-дан кетпеуі – ескерту жасауға әкеп соғады.

4. Визада не тіркеу кезінде көші-қон карточкасында көрсетілген мерзім өткеннен кейін үш тәуліктен асатын мерзім ішінде кетуден жалтару – он бес айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға не ҚР шегінен әкімшілік жолмен шығарып жіберуге әкеп соғады.

5. Визада болмауы, көші-қон карточкасында көрсетілген мақсаттарға сәйкес болмауы, арнайы жұмысқа орналасуға рұқсатты алу еңбек қызметін жүзеге асыру үшін қажетті шарт болып табылған жағдайда, мұндай анықтаманы не рұқсатты алмастан ҚР-да еңбекқызметін жүзеге асыруы – жиырма бес айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға не он тәулікке дейінгі мерзімге әкімшілік қамаққа алуға не ҚР шегінен әкімшілік жолмен шығарып жіберуге әкеп соғады.

6. Әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған әрекеттер, яғни тіркеуден өтпей ҚР аумағында болуы, көші-қон карточкасында көрсетілген мерзім біткеннен кейін ҚР аумағынан кетпеуі- он бес айлық есептік көрсеткіш айыппұл не ҚР шегінен әкімшілік жолмен шығарып жіберуге әкеп соғады.

7. Әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған әрекеттер, яғни ҚР аумағында транзиттік жол жүру қағидаларын сақтамауы, көші-қон карточкасында көрсетілген мекенжайда тұрмауы, мерзімі біткеннен кейін ҚР-дан кетуден жалтаруы, жұмысқа орналасу үшін қажетті рұқсатты не анықтаманы алмай, ҚР аумағында жұмыс жасауы – ҚР-дан әкімшілік жолмен шығарып жібере отырып, он бес тәулікке дейін әкімшілік қамаққа алуға әкеп соғады[4].

Осындай әкімшілік құқықбұзушылықтар ҚР көші-қон заңнамасының бұзылуына алып келеді. Мұндағы басты қателік шетелдіктердің немесе азаматтығы жоқ адамдардың заңға салғырт қарауы, тәртіпке бағынбауы, заңды толық түсінбей, оның салдарын болжай алмауы.

Қарапайым бір құқықбұзушылық, заңға салғырт қарау одан да басқа әкімшілік құқықбұзушылықтарды тудыруы мүмкін. Мысалға, қазіргі таңдағы жаһандық мәселе, әлемдік проблемаға айналған «жемқорлық». Бүкіл әлем жемқорлықпен күресуде және оның алдын алу шараларын жасауда.

Шетелдік азамат немесе азаматтығы жоқ адам белгілі бір көші-қон заңнамасын бұзды делік, бұл жағдайда ол әкімшілік жауаптылыққа тартылмау үшін оларды қабылдайтын, яғни шетелдіктерді және азаматтығы жоқ адамдарды қабылдайтын заңды және жеке тұлғаларға пара беру арқылы өзіне қолайлы әрекеттер жасайды. Бұл жағдайды шетелдіктерді және азаматтығы жоқ адамдарды қабылдайтын заңды және жеке тұлғалар ҚР көші-қон заңнамасын бұзады. Бұл туралы толық ҚР Әкімшілік кодексінің 518-бабында қарастырылған. Мұндай жағдайда бір әкімшілік құқықбұзушылықтың салдары тағы көптеген құқықбұзушылықтарға алып келіп отыр. Заң – мемлекеттің тоғыз қабат, тор көзді сауыты, бұл – тәртіп. Тәртіп болған жерде ғана мемлекет, ел бола алады. Заң-адам үшін жазылады. Біз осыдан қателеспеуіміз керек, себебі адам – заң үшін

туылмайды. Ешқашан заңға салғырт қарамау керек, оның салдарын жете түсіну қажет. Бұл мейлі ҚР азаматы болсын, шетел азаматы, азаматтығы жоқ адам болсын барлығына ортақ дүние. Заңға қайшы әрекетке бармай, түрлі құқықбұзушылықтардың алдын алсақ, тәртіпке бағына білсек, заңымызды құрметтеп, қадірлей білсек, «құрмет етсең – құрмет көресің» дегендей, болашағымыз жарқын болмақ.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. ҚР Конституциясы.-Алматы 2018.-1995 жыл 30 тамыз (өзгертулер мен толықтырулар енгізілген)
2. Биекенов К., Садырова М.-Әлеуметтанудың түсіндірме сөздігі.-Алматы: Сөздік-Словарь, 2007.-344 бет.
3. <http://www.enbek.gov.kz/kk/node/345461>
4. ҚР Әкімшілік кодексі.-Алматы 2018.-2014 жыл 12 шілде (өзгертулер мен толықтырулар енгізілген)

УДК 347.1(076)

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЮРИДИЧЕСКОЙ ПРОФЕССИИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Темирханова А., студент

Научный руководитель: Ахметова Б.С.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
имени Ш. Есенова, г. Актау

Аннотация. В данной статье автор рассматривает состояние современного права в условиях распространения цифровых технологий. Автор ставит цель исследовать влияние цифровых технологий на содержание и структуру права, выделяя новые преимущества и угрозы, связанные с применением цифровых технологий в правовой практике, и предлагая возможные варианты правового регулирования различных аспектов правового статуса субъектов права, правового режима объектов права, виртуальных правоотношений.

Ключевые слова: цифровизация, юриспруденция, право, информация, технологии.

На сегодняшний день в условиях глобальной конкуренции и всемирной цифровизации, нашему обществу, в частности, и законодательству предстоит ряд трансформаций и переосмыслений. Цифровизация как основной тренд дня сегодняшнего проникает во все сферы повседневной жизни людей, серьезно корректирует деятельность профессиональных сообществ, а государственные институты стоят на пороге серьезных технологических преобразований. «Мир стремительно меняется» — это выражение мы слышим и читаем чуть ли не ежедневно. Если еще пару десятилетий назад мы все пользовались кнопочными телефонами, а Интернет был уделом избранных, то сегодня уровень проникновения интернета даже в странах СНГ составляет более 75% (по данным ООН) и представить себе жизнь без интернета довольно сложно. Цифровые технологии все больше и больше внедряются в нашу жизнь, делая общение и работу проще и экономичней. Чтобы быть в числе лидеров необходимо следовать современным технологическим трендам. Ни для кого не секрет, что нынешняя ситуация в Казахстане с применением технологий и использование технологического прогресса в юридической практике находится в зародыше. С другой стороны, в Казахстане, Нурсултан Абишевич Назарбаев поручил на базе одного из объекта ЕХРО-2017 создать международный

технопарк IT-стартапов, в котором и сосредотачиваются лучшие умы для создания казахстанских технологических решений, помимо этого, еще с 2008 года начал свою работу «Национальный инфокоммуникационный холдинг «Зерде» при поддержке которого, осуществляет свою работу сервис открытых данных <https://data.egov.kz> на котором были собраны, обработаны и опубликованы в машиночитаемом виде (XML) данные некоторых государственных органов.

По некоторым оценкам, уровень проникновения технологий в юриспруденцию сегодня составляет не более 30 процентов, а доля доступных юридических онлайн-услуг не превышает 4-5 процентов. Однако, legal tech становится одной из самых обсуждаемых тем в юридическом сообществе. Оценки и прогнозы профессиональных юристов, правоведов, ученых, экспертов, футурологов относительного перспектив профессии юриста в условиях глобальной цифровизации весьма разнятся. Для введения читателя в курс дела, Legal tech- это отрасль бизнеса, специализирующаяся на информационно-технологическом обслуживании профессиональной юридической деятельности, а с конца 2000-х годов — и на предоставлении потребителям юридических услуг с использованием информационных технологий. В последнем случае может иметь место онлайн-посредничество между заказчиком и юридической фирмой либо предоставление инструментов для юридического самообслуживания, исключающих необходимость обращения к профессиональным юристам. Кроме того, можно говорить о движении legal tech, целью которого является пересмотр традиционных взглядов на разрешение юридических вопросов путём внедрения современных информационных технологий в сфере правовых услуг. Также отмечается, что развитие рынка legal tech оказывает разрушительное воздействие на традиционные формы оказания юридических услуг, не успевающие адаптироваться к быстрому развитию информационных технологий и потребности в онлайн-присутствии.

Если рассматривать цифровизацию как угрозу юридической профессии, то при самом пессимистичном сценарии эта угроза носит эволюционный характер. И причиной нанесения урона профессии может стать не искусственный интеллект, а сам человек. Особенно, если на волне объективных процессов технологического развития он решится на слом создаваемых веками достижений правовой науки и практики.

Свою позицию относительно перспектив передачи функций судов искусственному интеллекту высказал бывший председатель Высшего Арбитражного Суда РФ Антон Иванов на конференции LegalTech, состоявшейся 1 декабря 2017 года. Он напомнил о случаях, когда правовые нормы могут иметь несколько значений, в том числе в рамках одного законодательного акта, а также о том, что автоматизация работы судов априори исключает такой важный аспект как судебское усмотрение.

«Действительно, одной из характерных черт права является его дискретность, а правоприменение по сути является творческой функцией. «Судья выносит решение по своему внутреннему убеждению, основанному на мыслительном процессе оценки доказательств и на собственной интуиции. Пока робот не в состоянии формулировать ценностные суждения о должном, он не может заменить человека. Кроме того, в этом случае машина обязана будет нести ответственность, схожую с ответственностью человека»

При этом говоря о том, «убьют» ли технологии профессию юриста, то на этот счет Хольгер Ццайге говорил о том, что юристов не заменят блокчейн или искусственный интеллект, юристов заменят другие юристы с правильно подобранными технологиями. Только мы определяем, будут ли технологии нашим другом или врагом. И более вероятно, что наша страна и юристы, выживут в этом жестоком мире глобальной конкуренции.

В связи с этим, к цифровизации необходимо относиться всё же, как к спектру новых возможностей для юридического сообщества, а угрозу может представлять лишь

неправильный подход к процессу адаптации правовой системы, юридических процессов к новым реалиям.

ЛИТЕРАТУРА:

1. https://zakon.ru/blog/2018/8/2/cifrovizaciya_yuridicheskoy_professii_ili_yurisp_rudenciya_epohi_millennialov
2. https://ru.wikipedia.org/wiki/Legal_tech
3. Legal Tech. Революция уже началась (Holger Zscheyge) URL: <http://legalinsight.ru/legal-ttech-revolyuciya-uje-nachalas/>
4. URL: <https://zerde.gov.kz/activity/center-competencies/open-data/#hcq=pOXAHQq>

ӘОЖ 349.6 (045)

СОТ ЖҮЙЕСІНІҢ ЖҰМЫСЫНА ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЕНГІЗУ

Чалақ М, студент

Ғылыми жетекшісі: Усенбаева А.У.

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг
университеті, Ақтау қ.**

Аңдатпа. Бұл мақалада сот жүйесіне енгізілген оң өзгерістер мен жаңашылықтар, сот ісін жүргізуді қысқарту үшін сот органдарының онлайн сервистері мен қызметтері қарастырылған.

Түйінді сөздер: технология; форум; сервис.

ҚР Президенті Нұрсұлтан Назарбаев «100 нақты қадам»-Ұлт Жоспарының 20 қадамында барлық сот процестеріне бейне және таспаға жазу шараларын міндетті түрде енгізу туралы басып айтты [1].

Қазақстан Республикасы судьяларының VI съезінде, Елбасымен берілген тапсырмалардың бірі - сот құрылысын жетілдіру, сот төрелігінің ашықтығы мен қол жетімділігін қамтамасыз ету, сот жүйесінің жұмысына қазіргі заманғы ақпараттық технологияларды кеңінен енгізу болатын.

Бүгінгі таңда, Қазақстан Республикасының барлық соттарына, оның ішінде Қазақстан Республикасының Әскери соттарына «Төрелік» ақпараттық жүйесі, «Сот кабинет» сервисі, «Электронды шақыру қағаз», «Сот құжаттарымен танысу» сервисі, «SMS-хабарлама» сервисі, «Талдау» форумы, сот органдарымен байланысу CALL-орталығы, сенім телефоны, дыбыс-бейне жазатын құрылғылар, бейнеконференция арқылы сот төрелігін жүзеге асыру секілді жаңа ақпараттық технологиялар қызметке енгізілді.

Сот ісін жүргізуді қысқарту үшін сот органдарының онлайн сервистері мен қызметтеріне рұқсат беретін бірыңғай терезе «Сот кабинеті» жұмыс жасайды.

«Сот кабинеті» арқылы азаматтар мен заңды тұлғалардың кез-келгені сотқа келіп әуре-сарсаңға түспей, ыңғайлы уақытта үйде немесе кеңседен шықпай-ақ онлайн режимде электронды түрде арыздарды, талап арыздырды беруге, шағымдар мен өтініш-хаттарды жолдауға, сондай-ақ істің қаралу барысын бақылауға мүмкіндік алады.

Сонымен қатар, «Сот кабинеті» электрондық сервисін ілгері дамыту және жаңарту мақсатында, мобильді құрылғы арқылы сот органдарымен берілетін, сервиске кіруге қамтамасыз етілетін «Сот кабинетінің мобильдік нұсқасы» қосымшасы әзірленді.

Соттағы бұндай жаңа ақпараттық технологияның енгізілуінің тағы бір негізгі тиімділігі ретінде – арызданушы азаматтар мен сот қызметкерлері тікелей қарым-қатынасқа түсуіне жол бермей, сол арқылы сыбайлас жемқорлықтың алдын алуға жағдай жасайтындығы болып табылады. Айтып өткен бейнеконференц байланысы арқылы республиканың басқа өңірінде тұратын сотқа қатысушы тараптан жауап алу мүмкіндігі туындап отыр.

2016 жылдың басынан бастап бейнеконференц байланысы арқылы Қазақстан Республикасы Әскери сотының қылмыстық істер жөніндегі апелляциялық сот алқасында 2 іс қаралды. Онымен қоса, Қазақстан Республикасының Әскери сотына қарасты гарнизондық әскери соттар республиканың әр аумағында орналасуына байланысты, жұмыс қорытындылары бойынша жиналыстар, өзге де іс-шаралар бейнеконференц байланысы арқылы өткізіліп отырады.

Бұл біріншіден мемлекет қаржысын, екіншіден уақытты үнемдейді. Жалпы, барлық әскери соттарда дыбыс-бейне құрылғысы орнатылған. Құпия, бұйрықтық және жеңілдетілген өндірістегі істерден басқа барлық азаматтық және қылмыстық істер дыбыс-бейне құрылғысын қолдану арқылы өткізіледі. Бұл ең алдымен адам қолымен жіберілетін қателіктердің алдын алуға және қағазбастылықтан босатуға септігін тигізеді. Одан басқа, қазіргі таңда іс сапарға шықпастан, сот залындағы дыбыс-бейне құрылғысы арқылы республиканың басқа өңірлерінде тұратын сотқа қатысушы тараптан жауап алу мүмкіндігі бар.

Сонымен қатар, ҚР Әскери сотының бос әкімшілік лауазымды орындарға үміткерлерді жұмысқа қабылдау бойынша, басқа облыстарда жұмыс істейтін қызметкерлермен әңгімелесу дыбыс-бейне жазу құрылғысы арқылы өткізіледі. Тағы жаңашылдықтың бірі - «Талдау» Форумы» электрондық сервисі. Форум, құқықтық қатынасты реттейтін заңнама жайлы ақпарат жоқ болған жағдайда сот тәжірибесін жалпылаудан, Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының нормативтік қаулыларынан және тағыда басқа сот төрелігін атқару кезінде қажетті ақпараттардан тұрады. «Талдау» Форумы сот актілерін жүйелеп, оларға мониторинг жасауды қамтамасыз етуге, нақты істер санаттары бойынша сот тәжірибесін талдауға, сот істерін қарау тәжірибесінің бірыңғай тәжірибесін қамтамасыз етуге, тұрақты сот тәжірибесін қалыптастыруға, барлық іс санаттары бойынша сот тәжірибесіне жедел қолжетімділікті қамтамасыз етуге тиімді [2].

Сонымен қатар, ағымдағы жылғы 4 сәуірден бастап сот процесіне қатысушылар мен «Сот кабинеті» сервисін тұтынушылар арасында online-сауалнама жүргізу басталды. Сауалнама мақсаты - жүзеге асырылып жатқан реформалар, сондай-ақ «100 нақты қадам» Ұлт Жоспарын іске асыру шеңберінде қазақстандық соттар жұмысының сапасы мен қолжетімділігіне азаматтардың қанағаттанушылық деңгейін анықтау.

Сауалнама арқылы соттар жұмысына ақпараттық технологияларды енгізу, сот сатыларының санын қысқарту, кәсібилік, судьялардың әдебі мен мінез-құлық мәдениеті, сот процестерін аудио-бейне тіркеу жүйесінің жұмысы, соттар жұмысының ашықтық деңгейі мен сапасы туралы респонденттердің пікірін білу жоспарланып отыр.

Сот жүйесіне енгізілген оң өзгерістер мен жаңашылықтардың бәрі Елбасымыздың тікелей басшылығымен іске асып отырғанын атап өтпеуге болмайды. Сондай-ақ, сот төрелігін жүзеге асыруда жаңа ақпараттық технологиялардың іске қосылуы сот төрелігінің мінсіз қызметін құру, сот жүйесіне сенімсіздікті жою, сот ісін жүргізуді жеңілдету, сот жүйесінің ашықтығы мен қол жетімділігін арттыру, қағазбастылықтан босату, ең маңыздысы қоғамның сот органдарына сенімін арттырып, жемқорлықты жоюға тікелей бағытталғандығы.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Ұлт жоспары – бес институционалдық реформаны жүзеге асыру

жөніндегі 100 нақты кадам. Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылғы 20 мамырдағы бағдарламасы., 2014.

2. Маңғыстау облыстық сотының сайты.

УДК 343.1

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРАВОНАРУШЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Тажимырадова А., студент

Научный руководитель: Кулбаева М. М.

**Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
имени Ш. Есенова, г. Актау**

Аннотация. В данной статье рассматривается понятие охрана окружающей природной среды - одна из наиболее актуальных проблем современности. Научно-технический прогресс и усиление антропогенного давления на природную среду неизбежно приводят к обострению экологической ситуации: истощаются запасы природных ресурсов, загрязняется природная среда, утрачивается естественная связь между человеком и природой.

Ключевые слова: экологическая обстановка, засорение и истощение окружающей среды, экологическая преступность.

В соответствии с законодательством Республики Казахстан в области охраны окружающей среды должностные лица и граждане за экологические правонарушения несут:

- дисциплинарную;
- административную;
- уголовную;
- гражданско-правовую;
- материальную ответственность.

Дисциплинарная ответственность - это санкция, которая применяется администрацией предприятия, учреждения, организации к работнику в виде дисциплинарного взыскания за дисциплинарный проступок.

Административная ответственность - это вид юридической ответственности граждан, должностных лиц, юридических лиц за совершение административного нарушения.

В отличие от других административная ответственность имеет надведомственный характер, поскольку применяется не администрацией предприятия, а специально уполномоченными на то органами и должностными лицами; административными комиссиями, органами санэпиднадзора, органами охраны водных ресурсов, органами рыбохраны, охотхозяйствами, техническими инспекциями труда. Порядок и основания привлечения к административной ответственности регулируются Кодексом об административных правонарушениях и другими нормативными актами, если нарушения по своему характеру не влекут к уголовной ответственности.

В частности, административная ответственность применяется за:

- порчу сельскохозяйственных и других земель;
- несвоевременный возврат временно занимаемых земель или неприведение их в состояние, пригодное для использования по назначению;
- незаконные сделки с природными объектами: недрами, водами, лесами, животным миром;
- самовольное экологопользование;

- нецелевое использование природных объектов;
- нарушение правил экологического использования;
- засорение лесов бытовыми отходами и отбросами;
- производственно - хозяйственную деятельность, наносящую вред природным объектам;

Одной из наиболее распространенных мер административной ответственности за экологические правонарушения является штраф. Конкретный размер штрафа определяется органом, налагающим штраф, в зависимости от характера и вида экологического правонарушения, степени вины правонарушителя и причиненного вреда. Наложение штрафа не освобождает виновных от обязанности возмещения причиненного вреда.

Уголовная ответственность - это вид юридической ответственности, заключающейся в ограничении прав и свобод лиц, виновных в совершении преступления, предусмотренного Уголовным Кодексом РК. Уголовная ответственность начинается с момента вступления в силу обвинительного приговора и полностью реализуется в отбытии наказания, назначенного судом. Основанием к наступлению уголовной ответственности является совершение деяния, содержащего все признаки состава преступления, предусмотренного Уголовным Кодексом РК.

Уголовного кодекса РК: ст.ст. 335, 336, 337 и 338 УК РК. По данным МВД РК, из 380 экологических преступлений, зарегистрированных в 2009 году, 375 или 98,7% приходятся на преступления, связанные с уголовным браконьерством, а лишь 5 или 1,3% - на другие категории (лесные пожары, нарушение правил охраны животного мира, незаконные обращения с видами животных и растений, занесенные в Красную книгу) [1].

В соответствии с гражданским законодательством, регулирующим экономические отношения, под вредом понимается определенный ущерб, убыток. Применительно к экологическому праву, регулирующему общественные отношения, возникающие при причинении вреда природной среде, вред может быть выражен в виде реальных и предполагаемых потерь в природной среде, а именно в виде ущерба - уничтожения лесных массивов, видов диких животных, птиц, выведения из хозяйственного оборота земли вследствие загрязнения и прочих убытков - расходов на восстановление нарушенных природных комплексов, отдельных видов природных объектов

Обязательность возмещения ущерба, нанесенного нарушением экологического законодательства Республики Казахстан

1. Лица, совершившие экологические правонарушения, обязаны возместить причиненный ими ущерб в соответствии с настоящим Кодексом и иными законодательными актами Республики Казахстан.

2. Возмещению подлежит ущерб, причиненный окружающей среде, здоровью граждан, имуществу физических и юридических лиц, государству вследствие:

- 1) уничтожения и повреждения природных ресурсов;
- 2) незаконного и нерационального использования природных ресурсов;
- 3) самовольных эмиссий;
- 4) сверхнормативных эмиссий [2].

Преступлением считается производство запрещенных видов опасных отходов, транспортировка, хранение, захоронение, использование или иное обращение с радиоактивными, бактериологическими веществами и отходами с нарушением установленных правил, если эти деяния создали угрозу причинения существенного вреда здоровью человека или окружающей среде.

Статья 335 УК РК ставит своей задачей охрану природных ресурсов страны средствами уголовного закона. С целью обеспечения условий сохранения и выживания популяций водных животных и растений (водные биоресурсы).

В пределах территории Казахстана животный мир является государственной собственностью.

Юридические лица могут осуществлять охоту и рыболовство на основании долгосрочной лицензии, в которой указаны разрешенные виды пользования; перечень объектов животного мира; границы (площади) территории и акватории, в пределах которых действует лицензия; срок действия лицензии; условия пользования животным миром, а также территориями, акваториями [3].

Граждане вправе пользоваться животным миром на основании именных разовых лицензий (специальное разрешение на одноразовое использование) на добычу определенного количества объектов животного мира в определенном месте или в конкретный период.

Добывание объектов животного мира, принадлежащих к видам, занесенным в Красную книгу Казахстана, производится только на основании разрешения, выдаваемого соответствующим государственным органом исполнительной власти.

Не требуется разрешения на спортивный и любительский лов рыбы для личного потребления.

Незаконной следует признать добычу рыбы, морского зверя, иных водных животных без лицензии (разрешения), с нарушением требований, указанных в лицензии, в запретное время, в запрещенных местах, а также запрещенными орудиями и способами лова.

ЛИТЕРАТУРА

1. Культеев С.Т. Экологическое право Республики Казахстан. - Алматы, 2003. - 284с.
2. Жевлаков Э.Н., Суслова Н.Л. Экологическая преступность. //Криминология. 2000. - 67с.
3. Тангиев Б.Б. Криминология экологической преступности (криминологический, уголовно-правовой анализ). Монография. - СПб:ГеоГеограф, 2014. - 156с.

ӘОЖ 349.6 (045)

АҚПАРАТТАНДЫРУ САЛАСЫНДАҒЫ ҚОҒАМДЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУДІҢ МАҚСАТТАРЫ

Усенбаева А. У.

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг
университеті, Ақтау қ.**

Аңдатпа. Бұл мақалада ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымды қалыптастыру және оны дамытуды қамтамасыз ету қарастырылған.

Түйінді сөздер: технология; коммуникация; цифрландыру

Қазақстан Республикасының аумағында, ақпараттандыру объектілерін құру, дамыту және пайдалану кезінде, сондай-ақ ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласын дамытуды мемлекеттік қолдау кезінде мемлекеттік органдар, жеке және заңды тұлғалар арасында туындайтын ақпараттандыру саласындағы қоғамдық қатынастарды реттеу қажеттігі туындайды.

Ақпараттандыру саласындағы қоғамдық қатынастарды мемлекеттік реттеудің мақсаттары ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымды қалыптастыру және оны

дамытуды қамтамасыз ету, Қазақстан Республикасының әлеуметтік және экономикалық дамуы мен бәсекеге қабілеттілігін ақпараттық жағынан қамтамасыз ету үшін ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы тауарлар, жұмыстар мен көрсетілетін қызметтер өндірісінде жергілікті қамтуды дамыту үшін жағдайлар жасау керек.

Ақпараттандыру саласындағы мемлекеттік басқарудың негізгі міндеттері болып: ақпараттық қоғамды қалыптастыру мен дамыту; мемлекеттік органдардың әкімшілік реформасын іске асыру мен қолдап отыруды қамтамасыз ету; «электрондық үкіметті» және «электрондық әкімдікті» дамыту; цифрлық сауаттылықты арттыру; білім беру процесінің қатысушыларын электрондық оқытудың электрондық ақпараттық ресурстарына қол жеткізуге арналған жағдайлармен қамтамасыз ету саналады.

Қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологияларды дамыту және оларды өндірістік процестерге ендіру үшін жағдайларды қамтамасыз ету; ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың отандық саласын қалыптастыруға және дамытуға жәрдемдесу; ақпараттандыру саласында бірыңғай ғылыми, техникалық, индустриялық-инновациялық саясатты қалыптастыру және іске асыру; мемлекеттік электрондық ақпараттық ресурстарды, ақпараттық жүйелер мен телекоммуникация желілерін қалыптастыру, дамыту және қорғау, олардың бірыңғай ақпараттық кеңістікте өзара іс-қимылын қамтамасыз ету қарастырылған.

Мемлекеттік органдардың, жеке және заңды тұлғалардың ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мониторингі; ақпараттық қауіпсіздіктің оқыс оқиғаларына, оның ішінде әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар кезінде, төтенше жағдай немесе соғыс жағдайы енгізілген кезде олардың алдын алу және оларға жедел ден қою; ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласына жүйелі негізде инвестициялар тарту үшін жағдайлар жасау; Қазақстан Республикасының ақпараттандыру саласындағы заңнамасын жетілдіру; ақпараттандыру саласындағы халықаралық ынтымақтастыққа қатысу; халықаралық ақпарат алмасу және ақпаратқа қол жеткізу үшін жағдайлар жасау болып табылады.

Ақпараттандыру саласындағы ақпараттық қауіпсіздік дегеніміз – электрондық ақпараттық ресурстардың, ақпараттық жүйелердің және ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымның сыртқы және ішкі қатерлерден қорғалуының жай-күйі болып табылады [1].

Ақпараттық жүйе – ақпараттық өзара іс-қимыл арқылы белгілі бір технологиялық әрекеттерді іске асыратын және нақты функционалдық міндеттерді шешуге арналған ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың, қызмет көрсетуші персоналдың және техникалық құжаттаманың ұйымдастырылып ретке келтірілген жиынтығы.

Ақпараттық технология саласында жасалатын қылмыстар киберқылмыс деп те аталады. Компьютерлік қылмыстың ең басты кәсіби ерекшелігі мен бар қиындығы – оның халықаралық байланыс желісі арқылы қашықтық талғамай, мемлекет аралық шекараларды «аттап» кететіндігінде болып тұр.

Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде көрсетілген ақпараттандыру және байланыс саласындағы қылмыстық құқықбұзушылықтар болып мыналар табылады: ақпаратқа, ақпараттық жүйеге немесе ақпараттық-коммуникациялық желіге құқыққа сыйымсыз қол жеткізу; ақпаратты құқыққа сыйымсыз жою немесе түрлендіру; ақпараттық жүйенің немесе ақпараттық-коммуникациялық желінің жұмысын бұзу; ақпаратты құқыққа сыйымсыз иеленіп алу; зиян келтіретін компьютерлік бағдарламалар мен бағдарламалық өнімдерді жасау, пайдалану немесе тарату т.б.

2017 жылғы 13-қыркүйекте Қазақстан Республикасы Ақпарат және байланыс министрлігі «Зерде» Ұлттық инфокоммуникация холдингі» АҚ-мен бірлесіп Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың қатысуымен «HiltonAstana»-да цифрландыру мәселелері бойынша республикалық кеңес өткізді. Аталған іс-шараға 600-ден астам адам қатысты. Мемлекеттік органдар, отандық компаниялар мен ұйымдар

Елбасыға SmartCity, Industry 4.0., e-commerce, Transport, Education және басқада бағыттар бойынша 30-дан астам ИТ-жобаларды ұсынды. Жобалардың көрсетілімінен кейін Қазақстан Президенті Н.Ә.Назарбаевтың, Премьер-министрдің, мемлекеттік органдардың, үкімет мүшелерінің, депутаттардың және шетелдік сарапшылардың қатысуымен кездесу өтті [2].

Мемлекет басшысы елдің бәсекеге қабілеттілігінің маңыздылығын атап өтті:

«Мен әркімнің цифрландыру мақсат емес екенін түсінуін қалаймын, ол жаһандық бәсекелестікке әкелетін біздің абсолюттік артықшылығымызға қол жеткізудің құралы. Онсыз өзін құрметтейтін ел қалыпты өмір сүре алмайды. Бәсекелестік болмаса, біз артта қаламыз және алда келе жатқан мемлекеттердің шаңын жұтатын боламыз. Пайданың, өнімділіктің және капиталдандырудың күрт артуы – мәселе осында. Цифрлық экономика осыны береді».

Сондай-ақ шетелдік сарапшылар «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасының келешегі туралы өз пікірлерін білдірді.

Атап кететін болсақ, Амр Салем, Cisco-ның SmartCities, Internet of Everything бағыттары бойынша ғаламдық басқарушы директоры: «Интернет бүгін күні біздің өміріміздің маңызды бөлігін алады. Бұрын технологиялар өнімділікке арналған құрал ретінде қаралды, бүгін күні олар бәсекелестік артықшылығы болды. Барлығы бір-бірімен байланысты. Осыған байланысты барлық мемлекеттік органдар мен агенттіктерді біріктіретін инфрақұрылым қажет. Сондай-ақ үкімет ұсынатын түрлі қызметтерді біріктіретін барлық мемлекеттік органдардың бірыңғай платформасы қажет».

Сонымен қатар, Лэйрд Каган, Басқарушы директор, SaganMcAfeeCapitalPartners: «Қазақстанның бүкіл әлемдік қауымдастықтың назарын аударатын цифрландыру нарығында сандық көшбасшылыққа ие болуға барлық мүмкіндігі бар. Қазақстанда аналитикалық ақылға ие адамдар бар. Сандық экономиканың келесі сатысына көшкеннен кейін, сіздің жетістіктеріңіз жаңа бастамаларды жүзеге асыруға сенімділікті арттыруға көмектесетін мысал бола алады».

Николай Никифоров, РФ-нің байланыс және бұқаралық коммуникациялар министрі: «ТМД елдерінде инфрақұрылым негізгі мәселе болып табылады. Біздің елдеріміз аумағы бойынша үлкен. Біздің көптеген елді мекендеріміз бар, оларда көп адам тұрмайды. Бұл қалыпты заманауи байланысты қамтамасыз ету үшін тіпті маңызды инфрақұрылымдық шығындарды талап етеді. Және, әрине, адам капиталы тұрғысынан көп еңбек сіңіру керек. Мектеп пен ЖОО-ның білім беру жүйесін өзгертуіміз керек. Университетте диплом алған кезде білім беру аяқталмайтынын мойындау қажет. Мансап жолында өмір бойы оқуға тура келеді. Онсыз цифрландыру мүмкін емес».

Кеңес соңында Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев нақты тапсырмалар берді:

«Бүгінде біз айтқан барлық нәрсе Еліміздің үшінші жаңғыруы аясында маңызды міндет болып табылады. Үкімет оларды Мемлекеттік бағдарламада ескеруі керек. Сонымен қатар бірлескен мәселелерді шешу үшін ЕЭК-да арнайы комиссия құру қажет. Бағдарламаны аяқтау үшін Президент жанындағы комиссия құруды тапсырамын».

Мемлекеттік бағдарламаны ағымдағы жылдың соңына дейін аяқтау қажет.

«Бұл бағдарлама ескертулерді ескере отырып аяқталсын, оны нақтылау және әрекет ету қажет. Жылдың соңына дейін сізде уақыт бар. Келесі жылдың 1-қаңтарынан бастап қайда бара жатқанымызды әр ай сайын өзім бақылайтын боламын», - деді Елбасы.

Елбасының «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» Жолдауындағы барлық бағыттар бойынша цифрландыру аясындағы мүмкіндіктерді айтып кетуге болады. Сандық технологияның тиімді тұстарын қарапайым мысалдар арқылы жеткізетін болсақ, бүгінгі таңда кең жолақты интернет желісі ауылдарымыздың бәріне бірдей жеткен жоқ, осыған ұқсас олқылықтар таяу уақыттың ішінде еңсеріліп, халықтың техникалық сауаттылығын көтеру жұмыстары қарқынды жүзеге асады.

Сондықтан, сандық технологияны меңгерудегі басты талап – ұлттық экономиканы цифрландыру арқылы қазақстандықтардың өмір сапасын арттыру. Бұл үдеден шығуда мектеп оқушысынан бастап, зейнеткерлерге дейін сандық технологияларды меңгеруі керек. Оған кезең-кезеңмен көшкен жөн. Әсіресе, жаһандану заманында жаңа инновациялық даму мен жедел технологиялық өзгерістерге дайын болуымыз қажет. Сол арқылы сандық жүйеге өту – еліміздің еңбек өнімділігін өсіріп, өндіріс шығындарын азайтады.

Мысалы, отандық автоматтандыру мен цифрландырудың әлсіз дамуы, білікті кадрлардың және қаржының жетіспеуі – сандық технологияны толық меңгермегеннен болуы мүмкін. Осы кедергілерді жою үшін халықаралық тәжірибені ескеріп, цифрлық инфрақұрылымды, адами капиталды дамыту қажет. Жалпы, «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы 5 бағытты қамтиды. Оның ішінде «Экономика салаларын цифрландыру», «Цифрлық мемлекетке көшу», «Цифрлық Жібек жолын жүзеге асыру», «Адами капиталды дамыту», және «Инновациялық экожүйе құру» бар. Осы бағыттарды мұқият зерделеу арқылы цифрландырудың арқасында әрбір қазақстандық тиімді мүмкіндіктерге қол жеткізе алады. Жастар жаңашылдыққа ұмтылады.

Оған қоса, «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасына көшу халықтың көптеген мәселесін шешіп берді. Бұрын халық тіркелу үшін кезекте тұрып немесе бірнеше мекемелерге баруы қажет болатын. Қазір ХҚКО-на барып, туу туралы куәлік арқылы бірнеше жұмысты шешеді. Жаңа жылдан бастап туу туралы куәлік, балабақша, басқа да мемлекеттік қызметтерді онлайн түрде тапсырыс беріп, алуға мүмкіндік туды. Осы ретте, Жолдау аясында айтылған мобильдік цифрлық қосымшаларды қолдану, электрондық денсаулық паспортын енгізу, «қағаз қолданбайтын ауруханаға» көшу арқылы медициналық көмектің қолжетімділігі мен тиімділігін арттыру белсенді жүзеге асуда.

Мемлекет басшысының «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» Жолдауы аясындағы цифрландыру бағдарламасында құжатты жүзеге асыру шеңберінде 2020 жылға дейін интернет қолданушылардың санын 80 пайызға дейін арттыру көзделген. Бұл ретте, шетелде IT-жобалармен айналысатын білікті де білімді жастарды елге тарту керек.

Қазір елімізде ақпараттық технологияға қолжетімділік жоғары. Тіпті, жоба ойлап тапқан жастарымыздың оны жүзеге асыру үшін шетелге баруы міндетті емес. Осы мақсатта оқушылар сарайының базасында технологиялық парктер ашылған. Онда қабілеттерін шыңдап, тың технологияны ойлап табуға мүмкіндік берілген.

Алдағы уақытта цифрландыру аясында Елбасының тапсырмасын ескере отырып, IT саласындағы ойыншыларға, кәсіпкерлік бастамаларға бет бұрған, ғылыми зерттеулерді, әзірлемелер мен жаңа технологияларды ойлап тапқан жастарға басымдық беріледі. Осы ретте, Қазақстанға мол табыс әкелетін стартаптарды құрып, оларды іске қосатын жастарға да қолдау зор болмақ. Өйткені, цифрландыруды тиімді пайдаланып, бәсекелестікті арттыру – басты мүдде.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасының «Ақпараттандыру туралы» заңы 2015 жылы 24 қараша.
2. Қазақстан Республикасы Ақпарат және байланыс министрлігі «Зерде» Ұлттық инфокоммуникация холдингі» АҚ-мен бірлесіп Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың қатысуымен «Hilton Astana»-да цифрландыру мәселелері бойынша республикалық кеңес. 2017 жылғы 13-қыркүйек.

КИБЕРҚЫЛМЫСПЕН КҮРЕСУ ЖОЛДАРЫ

Тыныштық А., студент

Ғылыми жетекшісі: Усенбаева А.У.

Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, Ақтау қ.

Аңдатпа. Мақалада әлемдік деңгейдегі жаңа қылмыстардың бірі "кибер қылмыс" жөнінде көптеген мәліметтер келтіріледі. Тек қана осы қылмыстың жаңа түрі туралы мәліметтер ғана берілмей, онымен күресудің бірнеше жолдары көрсетілген.

Түінді сөздер: Кибернетика; интерпол; технология.

Интернетте таралатын ақпаратты бақылау туралы мәселені шешу қажеттілігіде маңызды мәселе болып табылады. Осыған байланысты кейбір сарапшылар толық бастапқы ашылу концепциясынан түбегейлі бас тартып, жаңа интернет жүйесіне өтуді ұсынады. Жаңа модельдің негізгі мәні желіні пайдаланушылардың құпиялықтан бас тартуынан тұрады, бұл қылмыстық қол сұғушылықтан қорғануды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Жақында ҚР Ішкі істер министрі Қалмұхамбет Қасымов: «Елімізде ақпараттық технологиялар саласындағы қылмыс түрлері дендеп келеді. Олар – хакерлік әрекет, электрондық жымқырулар, электрондық пошта арқылы қылмыстық байланыстар ұйымдастыру, қылмыстық капиталды аудару мен өзге де қылмыс түрлері» деген болатын. Бүгінде қылмыс жасау әдістері мен түрлері әлдеқайда жетілген. Кредит карталарына қатысты алаяқтық қарекеттер мен есірткі саудасында есеп айырысу үшін қiwi-әмиян төлем жүйесін пайдалану жиілеп тұрғанын атап өткен болатын. Бұған қоса, қазірде киберқылмыскерлердің айлакерлігі күн санап дамып келе жатқанына тоқталған министр: «Алаяқтар интернет қолданушыларды басқа ғаламтор ресурсына бағыттайды. Ол ресурс браузер жұмысын бұғаттап, құқық қорғау органдарының атынан жазылған мәтін экранға шығады. Яғни ІІМ атынан «тыйым салынған контентке кіріп, ондағы мәліметтерді көшіріп, сайттарды қарау заңын бұздыңыз» деген сипатта хабар келеді. Алаяқтар бұғатты босату үшін интернет қолданушылардан төлем терминалдары арқылы белгілі бір сомда айыппұл төлеуге мәжбүрлейді» деп мысал келтірген еді.

Жалпы алғанда желідегі шабуылдар, пластикалық төлем карточкаларына қатысты алаяқтық, банктік шоттардан қаражат ұрлау, корпоративтік тыңшылық, заңсыз порнографиялық материалдарды тарату – бұл киберқылмыскерлердің интернет желісінде жасап жүрген қылмыстарының тек бірнешесі ғана кездеседі.

2014 жылы 121 киберқылмыстық іс қозғалса, биылғы маусым айына дейінгі көрсеткіш бойынша жетпіске жуық қылмыстық әрекеттер тіркелген. ІІМ мәліметіне сүйенсек, былтыр зиянды бағдарламалар, вирустар және қашықтықтан банк қызметін көрсететін «Бланк-клиент» жүйесін пайдалана отырып, 40-қа жуық заңды тұлғалардан 3 млн АҚШ долларын жымқырып кеткен қылмыстық топ ұсталған. Келтіре берсек, мұндай ресми және бейресми деректер жетіп артылады. Десек те, сарапшылар киберқылмыстың бүгінгі ахуалы жөнінде нақты мағлұматтар беру мүмкін емес деп санайды. Себебі заманауи ақпараттық және компьютерлік технологиялар күн санап дамуда. Сәйкесінше, олардың функционалдық мүмкіндіктері артады. Бұл киберқылмыс деректерін табу процесін қиындатады [1]. Негізінен, киберқылмыстан зардап шеккендер көп жағдайда қылмыстық қол сұғушылыққа тап болғанын деп уақытында түсіне қоймайды. Сол себепті құқыққорғау органдарына қылмыс туралы хабар кеш түседі. Полиция майоры Әлібек Сайлауұлының сөзіне сенсек, киберқылмыстарға қатысты қылмыстық істер бойынша анықтау және тергеу істерін жүргізетін мамандардың техника саласын жетік

білмеуі және компьютер жүйелері мен желілерін де қорғаныс жүйесінің төмен болуы себебінен қылмыстық әрекеттің табыспен аяқталуы және «байқатпай кетіп қалу» мүмкіндігі зор. Бұған қоса, компания мен кәсіпорындарының беделін ойлайтындар киберқылмыс хақында көпшілікке жария етуді, құқыққорғау органдарына хабарлауды артық санайды.

ҚР ІІМ Криминалдық полиция комитеті полиция майоры Әлібек Оразалы киберқылмыстың арту себебін былай түсіндіреді:

- кибертерракт жасаған осы мақсат үшін қару сатып алғаннан арзанырақ;
- жасырын қалудың қамтамасыз етілуі;
- шабуыл жасау үшін объектілердің көп саны;
- қашықтан жасалу мүмкіндігі;
- кәдімгі терроризммен салыстырғанда өте көп адамдарға әсер етуі.

Ал киберқылмыспен күресу жолдарын Әлібек Сайлауұлы бірнеше санатқа бөліп қарастырады.

Заңнамалық – бұл салада біршама істер жасалды және қазіргі кезде жасалып жатыр. Мысалы, көптеген елдердің заңнамалық органдары киберкеңістік арқылы жасалатын қылмыстарға арнайы заңдар қабылдады. Тіпті компьютерлік қылмыстарға байланысты заңнама – жазаның қатаңдығымен ерекшеленетін жеке заңнама саласы болуда [2]. Бір тіндеп интернеттегі байланысты реттейтін және кибернетика лық қылмысқа қарсы бағытталған «компьютерлік қылмыстар туралы Еуропалық конвенция» сынды халықаралық заңнамалық актілер қабылдануда. Киберқылмыс пен күресу саласындағы заңнаманы, әсіресе, халықаралық заңнаманы әрі қарай жетілдіру бұл құбылыспен күресуге көмектеседі. Ұйымдастырушылық – яғни жеке бір мемлекеттердің киберқылмыстармен күресу міндеті болып табылатын басқа да мемлекеттермен, олардың құқыққорғау органдарымен және арнайы қызметтерімен, сондай-ақ халықаралық ұйымдармен өзара қарым-қатынасы болып табылады.

Сонымен қатар киберқылмысқа қарсы күрес ұйымдастырылатын Интерпол сияқты бірыңғай халықаралық ұйым құру қажеттілігі туды. Осыған байланысты Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаев «Интернет-агрессияларына қарсы бағытталған «Киберпол» қызметін атқаратын арнайы Шанхай ынтымақтастық ұйымы органын құруды ойлауға болатын еді» деп атап өтті. Кейбір елдер бұл бағытта өздерінің күшін біріктіріп үлгерді, бірақ бұл ынтымақтастық кеңейтуді және тереңдетуді қажет етеді [3].

Технологиялық – әрине, қоғамды киберқылмыстан қорғау және оларға қарсы іс-әрекет ету технологияларын жетілдіру бағытын ұстау қажет. Мұндай технологиялардың дамуына жоғары деңгейлі технологиялар және бағдарламалармен қамтамасыз ету саласында жұмыс істейтін мемлекеттік институттар, жеке компаниялар, сондай-ақ компьютерлік технологиялар саласындағы сарапшылардың арасындағы тиімді ынтымақтастық өз септігін тигізуі мүмкін. Жоғарыда аталған үш бағыттың барлығы маңызды және киберқылмысқа қарсы күресуде елеулі жетістіктер алып келуі мүмкін.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Сүйінбай Ж. Киберқылмыс және киберпол, 2014.
2. Рахымжанов А.Қ., Компьютерлік технологиялар саласындағы қылмыспен күресудің өзекті мәселелері.
3. <https://www.osce.org/kk/astana/163661>

АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫНЫҢ АҚПАРАТТЫҚ ДӘУІРДЕ ҚОРҒАЛУ МӘСЕЛЕСІ

Нышанбаева Б.А. студент

Ғылыми жетекшісі: Ауешова Б.Т.

Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг
университеті, Ақтау қ.

Аңдатпа. Мақалада қазіргі таңда адам құқықтарының ақпараттық ақпараттық дәуірде қорғалу мәселесі қарастырылып отыр.

Түйінді сөздер: ақпараттық технологиялар, электрондық үкімет, ақпараттық қауіпсіздік, ақпараттық жүйе.

Біраз уақыт қана бұрын адам құқықтары мәселесімен айналысатын теоретиктер ақпарат пен ақпараттық технологиялардың адам құқықтары мәселелеріне тигізетін зор ықпалына алаңдаушылықтарын білдіретін еді. 1980 жылдардың басында британдық Ақпаратты қорғау Комитетінің (Data Protection Committee) мүшесі Пол Зигхарт Ақпараттар ағымдар туралы Халықаралық конвенция (International Convention on the Flow of Information) қабылдауды ұсынды. Оның пікірінше: «адам құқықтарының негізгі дінгекті құқықтарының бірі – әрбір адамның еркін әрі жан-жақты дамуына қажетті, өзінің заңды құқықтарын жүзеге асыру үшін және заңды міндеттемелерін орындауы үшін қажетті және ақпаратты басқалардың оған залалын тигізуінің салдарынан қорғануы үшін нақтылы, толық, іске тікелей қатысы бар дәйекті ақпаратқа қолжетімді болуы керек» [1].

Адам құқықтары мәселелеріне қатысты ғылыми әдебиеттердің басым көпшілігі құпия сақтау құқығына немесе Еуропа мен Канадада ақпаратты қорғау (data protection) және АҚШ-та құпия сақтау (privacy protection) ретінде белгілі заңдар жиынтығына арналды. Құпиялылықтың негізгі қағидаты жеке тұлғалар туралы ақпарат жинайтын ұйымдардың нақтылы міндеттемелері бар, ал жеке тұлғалар – жеке ақпаратқа ие ұйымдарға қатысты нақтылы бір құқықтарға ие болады. Алайда, ақпаратты қорғаудың мұндай түрлерінің қаншалықты шындыққа жанасатындығын түсіндіруде елеулі өзгерістер орын алды.

Құқық қорғау қызметінде ақпараттық технологияларды қолдану тек ақпаратты жинап, оны тарату құралдарына ғана қатысты емес. Жақсы компьютерлер мен бағдарламалар құқық қорғау ұйымдарының адам құқықтарының бұзылуы тенденцияларын анықтап, заңдарды талдауда, сөзсіз, мүмкіншілігін арттырады.

Ақпараттық технологиялар–ақпараттық нарықта алға қойған мақсаттарға қол жеткізу үшін саяси субъектілер қолданатын әртүрлі әдіс-тәсілдер мен техникалар. Ақпараттық қауіпсіздік осы саладағы жеке тұлғаның, қоғамның, мемлекеттің мүдделерінің жиынтығы болып табылатын ұлттық мүдделердің алдын ала ойластырылған және кездейсоқ болатын қауіптерден, ықпалдан қорғалуы. Ақпараттық саладағы жеке тұлғаның мүддесі адамның, азаматтың конституциялық құқықта белгіленген ақпаратқа қол жеткізуі, ақпаратты заңға қайшы келмейтін рухани және интеллектуалдық даму мақсатында қолдану, сондай-ақ жеке бастың қауіпсіздігіне қатысты ақпаратты қорғау мүмкіндігінен көрінеді. Ақпараттық саладағы қоғамның мүддесі осы саладағы жеке тұлғаның мүддесін қамтамасыз етуден, демократияны берік орнатудан, әлеуметтік және құқықтық мемлекет құрудан, қоғамдық келісімге жетуден, елдің рухани жаңғыруынан тұрады. Ақпараттық саладағы мемлекеттің мүддесі жалпы мемлекеттік ақпараттық инфрақұрылымның үйлесімді дамуына, адамдардың және азаматтардың ақпарат алуда конституциялық құқықтары мен бостандықтарын жүзеге

асыруу үшін және ол ақпаратты конституциялық құрылымның мызғымастығына, егемендікке, мемлекет аумағының тұтастығына, саяси, экономикалық және әлеуметтік тұрақтылығына, заңдылық пен құқықтық тәртіптің сөзсіз қамтамасыз етілуіне, өзара тиімділікке және теңдікке негізделген халықаралық әріптестікке пайдалану болып табылады. Ақпараттық қауіпсіздік ұлттық қауіпсіздіктің құрамдас бөлігі.

Ақпараттық-психологиялық қауіпсіздік азаматтардың, жекелеген топтардың және әлеуметтік жіктердің, адамдардың бұқаралық бірлестігі мен жалпы ел тұрғындарының жағымсыз ақпараттық-психологиялық ықпалдан, әсерден қорғануы. Ақпараттық-психологиялық ықпал ретінде адамның психикасына, (санасына және түйсігіне) шынайы өмірді қабылдауына әсер ететін ақпараттық және қуатты ақпараттық ықпалды айтады.

Ақпараттың компьютерлендірілген жүйелерінің адам құқықтарына қатысты теріс жақтары да бар. Құпиялылық, кемсітпеушілік және келісім ережелері ақпараттық жүйелердің өңделген, қалыптасқан түрінен, оларға қолжетімділікті реттеу және мәліметтерді қолдану тәсілдерінен едәуір тәуелді болып келеді. Компьютерлендіру жеке тұлғалар жөніндегі көптеген мәліметтерді жалпақ жұртқа жария етеді.

Адам құқықтарының қорғалуының келесі мәселесі қоғамдағы билік бөлінісіне ақпараттық технологиялардың ықпалымен тікелей байланысты.

Бізге технологиялық инфрақұрылым және ақпараттық экономиканың операциялық жүйелері саласында тепе-теңдікті қалыптастыру аса қажет. Сандық экономиканы бағдарлау және қолдану мүмкіндіктері кеңінен әрі әділ бөлінуі керек. Денсаулық сақтау саласы, білім және мәдениет тек пайда түсіріп, табыс әкелетін коммерциялық мекемелер ғана емес, сонымен қатар қоғамның игілігіндегі ресурстар болып қала беруі керек. Жаңа ақпаратты негізгі қорлар мен технологияларды жаңарту мақсатында қолдану және еңбек өнімділігін арттыру инновациялық үдеріс деп аталады. Кейде ақпараттық ресурстарға ақпаратты өңдеу технологиялары мен арнайы техникалық құралдарды да (компьютерлер, байланыс құралдары, интернет) жатқызады. [2].

Ақпараттық қоғам – өндіріс пен ғылыми-техникалық және басқа ақпаратты қолдануды қоғам дамуының басты факторы ретінде қарастыратын әлеуметтік және футурологиялық тұжырымдама.

Болашақты супериндустриалды, технотронды, кибернетикалық, ақпараттық қоғамдар шеңберінде қарастырған бірнеше тұжырымдама пайда болды.

Оларға мынадай екі алғышарт тән:

1) қоғамның негізгі факторларының бірі ретінде ақпараттық техника аталады, соның арқасында «ақпараттық қоғам» ұғымы біртіндеп басқаларды ығыстырады;

2) ақпараттық қоғамды техносфераның, қоғамның тарихи, мәдени және әлеуметтік-экономикалық дамуының ерекше кезеңі ретінде қарастырады.

Қалыптасып келе жатқан ғаламдық ақпараттық қоғамда ақпараттың рөлі мен мәні артып отыр. «Компьютерлік төңкеріс» біртіндеп дәстүрлі баспаны «электрондық кітаптармен» алмастыруда, идеологияны өзгертіп, жұмыссыздықты, бос уақытын қызықты өткізуге айналдыруда. Әлеуметтік және саяси өзгерістер ақпараттық қоғам теориясында «микроэлектронды төңкерістің» тікелей нәтижесі ретінде қарастырылады.

Демократияны дамыту болашағы ақпараттық техниканы таратумен байланыстырылады. ХХІ ғасырдың аралығында жүргізіліп отырған ақпараттық технологиялар саласында жүргізіліп отырған саясат біздің қоғамымыздың анағұрлым осал, әлсіз мүшелерінің мұқтаждықтарын есепке ала отырып, барлық жеке тұлғалардың өз қабілеттерін дамытуына жағдай туғызғаны абзал. Адамдық құндылықтарды басты бағытқа алатын экономика мен қоғамдық мұқтаждықтардың мәселесі ақпараттық дәуірдегі әлеуметтік және саяси философияның аса маңызды мәселелері болып табылады.

1. Айтжанов М.Е. «Ақпараттық жүйенің даму тарихы» /Аргументы и факты // Вячеслав Костиков -2016. 26/03 февраль (№10)
2. «Развитие информационного общества в Казахстане»/Журнал Petroleum// А.Д.Антенкова -2016г. 17/25 август (№8). -2стр.

УДК 574.24

ЭКОЛОГО-ПРАВОВОЙ СТАТУС КАСПИЙСКОГО РЕГИОНА

Таджиев Т.Б., студент

Научный руководитель: Косымбаева Ш.И.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
имени Ш. Есенова, г. Актау

Аннотация. Данная статья посвящена проблемам определения эколого-правового статуса Каспийского региона.

Ключевые слова: регион, природопользование, охраны окружающей среды, правовой статус

Неопределенность географического статуса Каспия обуславливает неопределенность его юридического статуса: ведь если это замкнутое или полузамкнутое море, то по Конвенции ООН (1982 г.) по морскому праву каждое из прибрежных государств имеет 12-мильную зону «территориального моря», по которой проходит его граница, и, вдобавок, в соответствии со статьями 55-57 данной Конвенции, «исключительную экономическую зону», прилегающую к его границе на расстоянии 200 морских миль, если она не накладывается на сопредельные «исключительные экономические зоны» [1]. В случае пересечения территориальных морей происходит делимитация морей стран-участников и раздел по срединной (медианной) линии, равноудаленной от береговых линий прибрежных государств. По данному разграничению самые большие сектора получают Казахстан, Туркмения и Азербайджан.

Причем в соответствии с частью X данной конвенции Волго-Донской и Волго-Балтийский каналы рассматриваются как международные водные пути, и прибрежные государства (Азербайджан, Иран, Казахстан и Туркмения) имеют право на свободу транзита по ним.

Если же Каспий определяется как международное озеро, то озера делятся между прибрежными государствами, и линии раздела являются продолжением государственных границ, или раздел проходит по линиям, соединяющим центральную точку озера с точками выхода границ прибрежных государств на береговую линию. По данному разграничению сектора Казахстана, Туркмении и Азербайджана становятся значительно меньше, а сектора России и Ирана увеличиваются, тем более, что спорные месторождения Сардар (Кяпаз), Чираг и Азери будут находиться в секторе Ирана, а не Азербайджана или Туркмении.

В основе нового правового статуса Каспия предлагается использовать формулу «разграничиваем дно в целях недропользования - вода общая».

Имеется в виду разграничение дна Каспийского моря между сопредельными и противолежащими прикаспийскими государствами по модифицированной срединной или другой взаимоприемлемой линии для: - осуществления ими суверенных прав на недропользование при сохранении в общем пользовании водного пространства; - обеспечении свободы судоходства; - согласованных норм рыболовства и защиты окружающей среды.

На сегодняшний день согласовано всего 40% проекта конвенции по статусу Каспийского моря. Россия и Казахстан считают, что надо делить только его дно, а водная поверхность и воздушное пространство должны остаться общими для пяти прикаспийских государств.

При этом Россия признает справедливым принцип деления дна Каспия по срединной линии. В этом случае Россия, как и сейчас, будет располагать 19%, Казахстан – 29%.

Азербайджан предлагает проводить передел не только по дну, но также по поверхности моря и воздушному пространству над ним.

Туркмения, которая тоже не прочь делить дно Каспия, не согласна с вариантом срединной линии, предложенным Россией, Казахстаном и Азербайджаном.

Иран, в свою очередь, настаивает на разделе дна по «справедливости» - на равные доли - по 20% каждому из пяти прибрежных государств. Такой подход понятен: в настоящее время на долю Ирана приходится всего лишь 13% Каспийской акватории [2].

Несмотря на то, что не удалось согласовать единый документ по правовому статусу Каспия, Россия, Казахстан и Азербайджан подписали трехстороннее соглашение о стыке линий разграничения сопредельных участков моря.

Декларация, принятая на II Саммите прикаспийских государств, прошедшем в Иране 16 октября 2007 года, установила свод принципов поведения прикаспийских государств и стала политическим ориентиром в каспийских делах до выработки Конвенции о правовом статусе моря, который остается неопределенным с момента распада СССР.

В этой Декларации говорится:

«Стороны подтверждают, что всеобъемлющий правовой статус Каспийского моря будет определяться Конвенцией о правовом статусе Каспийского моря в качестве базового документа, принятие которого возможно только на основе общего согласия прибрежных государств.

Стороны согласны в том, что до определения нового правового статуса Каспийского моря в его акватории должны действовать согласованные на основе реализации их суверенных прав режимы судоходства, рыболовства и плавания судов исключительно под флагами прикаспийских стран.

Стороны заявляют, что разработка всеобъемлющего правового статуса Каспийского моря и скорейшее заключение в этих целях Конвенции о правовом статусе Каспийского моря являются важнейшей задачей.

Конвенция, как базовый документ правового статуса Каспийского моря должна регулировать вопросы осуществления юрисдикции прикаспийских государств на основе уважения их суверенных прав в Каспийском море, включая принципы и нормы, регулирующие охрану природной среды и рациональное природопользование, в том числе использование биологических ресурсов Каспия и минеральных ресурсов его дна и недр, судоходства, а также иные вопросы, касающиеся деятельности на Каспийском море.

Стороны заявляют, что окончательное согласование всеми прикаспийскими государствами вопросов, связанных с разграничением дна Каспийского моря в целях недропользования будет осуществляться с учетом их суверенных прав и при уважении законных интересов друг друга.

Стороны условились продолжить согласование вопроса об установлении в акватории Каспийского моря зон согласованной ширины и общего водного пространства, а также соответствующих им правовых режимов...

Стороны выразили удовлетворение тем, что переговорный процесс по правовому статусу Каспийского моря ведется в духе взаимоуважения, взаимопонимания и равноправия, общепризнанных норм международного права в атмосфере

цивилизованной дискуссии. Стороны также отметили необходимость активно продолжать эти переговоры» [3].

В документе фиксируется стремление сторон «эффективно использовать богатый потенциал Каспийского региона и, учитывая благоприятные перспективы его развития, углублять диалог и взаимодействие в экономической сфере, особенно в энергетической и транспортной областях».

Среди пунктов документа стороны отметили, что только прибрежные государства обладают суверенными правами в отношении Каспийского моря и его ресурсов. Стороны согласны в том, что до определения нового правового статуса Каспия судоходство и рыболовство должны осуществляться исключительно под флагами прикаспийских стран.

Кроме этого, президенты подчеркнули важность расширения сотрудничества в решении экологических проблем, включая координацию национальной природоохранной деятельности и взаимодействию с международными природоохранными организациями.

Отметим также, что перспективы принятия правовой Конвенции по Каспию оцениваются экспертным сообществом очень пессимистично. Такая позиция не лишена оснований. Примером может служить работа над Рамочной конвенцией по охране морской среды моря, которая продолжалась 10 лет, а потом еще три года понадобилось на ратификацию конвенции всеми участниками. Если столь длительное время понадобилось для согласования рекомендательного по сути документа, то поиск консенсуса в том, как делить богатства моря, какую ответственность должны нести стороны по вопросам экологии, происходит тем более медленно. Ведь решение этих вопросов имеет материальный эквивалент и напрямую затрагивает национальные интересы прикаспийских стран, а позиции соседей порой носят взаимоисключающий характер. Именно поэтому в ближайшие пять-семь лет Конвенция по правовому статусу Каспийского моря подготовлена и подписана, скорее всего, не будет.

Правовой вакуум на Каспии поддерживается очень влиятельными и многочисленными кругами бывших союзных республик с целью быстрее первичного накопления капитала и обогащения, а также для удовлетворения амбициозных национально-государственных интересов в Каспийском регионе. Явочным порядком они пытаются закрепить за страной тот или иной участок Каспия, богатый ресурсами.

Помимо неопределенности международно-правового статуса, Каспийское море и Каспийский регион в целом обладает еще рядом особенностей, которые можно объединить в блоки: географический, политический, экономический (хозяйственный) и экологический.

С географической точки зрения, Каспийский регион включает в себя Каспийское море и окружающие его территории Азербайджана, России, Казахстана, Туркмении и Ирана в пределах акватории Каспийского моря.

Площадь Каспийского моря в настоящее время - примерно 371 000 км², максимальная глубина — 1025 м.

Каспийское море по форме похоже на латинскую букву S, протяженность Каспийского моря с севера на юг — примерно 1200 километров (36°34' - 47°13' с.ш.), с запада на восток — от 195 до 435 километров, в среднем 310—320 километров (46° — 56° в.д.).

Каспийское море условно делится по физико-географическим условиям на 3 части - Северный Каспий, Средний Каспий и Южный Каспий. Береговая линия Каспийского моря оценивается примерно в 6500 — 6700 километров, с островами — до 7000 километров [4].

Площадь бассейна Каспийского моря составляет примерно 3,1 — 3,5 миллионов квадратных километров, что составляет примерно 10 процентов от мировой территории

закрытых водных бассейнов. Протяженность бассейна Каспийского моря с севера на юг — около 2500 километров, с запада на восток — около 1000 километров.

Заметим, что, ни в международно-правовых нормах, ни в законодательстве прикаспийских государств «бассейн» Каспийского моря с четко определенными территориальными границами не выделен. Между тем, экологическая защита «бассейна» является ключевым вопросом для охраны самого Каспийского моря. Однако охрана бассейна возможна только после его территориального выделения и придания ему четкого правового статуса как объекта экологического регулирования.

Каспийское море омывает берега пяти прибрежных государств:

- России (Дагестана, Калмыкии и Астраханской области) — на западе и северо-западе, длина береговой линии 695 километров;

- Казахстана — на севере, северо-востоке и востоке, длина береговой линии 2320 километров; - Туркмении — на юго-востоке, длина береговой линии 1200 километров; - Ирана — на юге, длина береговой линии — 724 километра; - Азербайджана — на юго-западе, длина береговой линии 955 километров.

Собственно, акватория Каспийского моря составляет одну десятую площади акватории всего бассейна, что объясняет зависимость состояния Каспийского моря от поверхностного стока водосборного бассейна.

В современной трактовке юридического статуса необходимо учитывать уникальность Каспийского моря.

Биологическая уникальность Каспия заключается в том, что он с впадающими в него реками, прежде всего Волгой, содержит мировой генофонд осетровых и является единственной в мире кладовой их видового разнообразия, они включают шесть видов и один подвид: белуга, шип, стерлядь, русский осетр, персидский осетр, севрюга северокаспийская, севрюга южнокуринская. На Каспии сохранилось единственное морское млекопитающее северного происхождения – каспийский тюлень.

Каспийское море - один из крупнейших замкнутых, бессточных, не имеющих связи с Мировым океаном, водоемов мира, расположенный во внутреннем регионе Евразии, акватория его составляет 378 кв. км. Характерными особенностями Каспия являются: значительная удаленность от Мирового океана, низкий уровень (на 28 м ниже уровня Мирового океана), высокая соленость (13%) и частые 10-11-балльные штормы; наличие континентального шельфа площадью 20 тысяч кв. км.

Серьезную специфику природоохранительным мерам в регионе придает и то обстоятельство, что по физико-географическим и гидрологическим особенностям море подразделяется на три части, составляющие соответственно: северная - 22%, средняя – 38% и южная – 40% от акватории. Условными, границами указанных частей моря служат Мангышлакский и Апшеронский пороги. Наряду с тем, что все эти части моря в целом характеризуют естественно-природные особенности Каспийского моря как единого водоема, каждая из них обладает определенной спецификой. При этом северная часть моря играет исключительно важную роль в пополнении рыбных запасов, поскольку, как отмечается в литературе, «именно эта часть Каспия представляет собой основной ареал, обеспечивающий воспроизводство рыбного стада и поддержание той высокой продуктивности, которой славится Каспийское море».

ЛИТЕРАТУРА

1. Конвенция ООН по морскому праву, 10 декабря 1982 г. // Действующее международное право. М.: Московский независимый институт международного права, 1997. с.56

2. Мамедов М. Современный международно-правовой статус Каспийского моря: политика, дипломатия и право // Право и политика. – 2002. - №5. - с.69

3. Итоговая декларация саммита Прикаспийских государств // Деловая неделя, 2007, 18 октября.

4. Эколого-экономические проблемы освоения Каспийского шельфа/ Сб. материалов Международной научно-практической конференции. - Алматы: Deluxe, 2006. – с. 105.

УДК 347.9

ЭФФЕКТИВНОСТЬ КАЗАХСТАНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОИЗВОДСТВА В СВЕТЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ

Ауешова Б.Т.

**Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
имени Ш. Есенова, г. Актау**

Аннотация. В данной статье автор рассматривает опыт зарубежных государств и эффективность казахстанского исполнительного производства в сфере международных стандартов.

Ключевые слова: конвенция, защита прав, исполнительное производство.

Нормы международного «мягкого права» представляют собой своего рода эталон, к которому должно стремиться каждое государство, они, аккумулируя в себе предшествующий позитивный опыт, накопленный как отдельными государствами, так и мировым сообществом в целом, должны находиться в центре внимания законодателей и получать отражение во внутригосударственном законодательстве [1, с. 28].

Представляется, что нормы международного «мягкого права», содержащиеся в указанных актах международных организаций, должны получить максимально полное отражение и в казахстанском законодательстве об исполнительном производстве.

Общие требования, применимые к исполнительному производству, содержатся в Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод 1950 г. Они вытекают из ст. 6, устанавливающей право на справедливое судебное разбирательство, ст. 13, закрепляющей право на эффективное средство правовой защиты, ст. 1 Протокола № 1 к Конвенции, регламентирующей вопросы защиты собственности физических и юридических лиц.

Из содержания ст. 6 Конвенции вытекает обязанность государств обеспечивать не только право на судопроизводство в разумный срок, но и право на исполнение судебного акта в разумный срок.

К числу основных требований, вытекающих из ст. 13 Конвенции, относятся обращённые к государствам требования по созданию на национальном уровне действенной, доступной и эффективной как в юридическом плане, так и в области практического применения системы защиты прав, гарантированных Конвенцией, предполагающей адекватное возмещение ущерба в случае их нарушения. При этом под отсутствием эффективного средства правовой защиты понимается не только отсутствие, но и бездействие органа, к сфере компетенции которого относится рассмотрение жалобы о нарушении прав. Механизм обращения в Европейский Суд с жалобами, основанными на ст. 13 Конвенции, отражая субсидиарную природу международных механизмов защиты прав человека в целом, имеет комплементарный (дополнительный) характер. Одна из главных целей ст. 13 – побудить государства к развитию таких средств правовой защиты в рамках национальных правовых систем, при помощи которых ущерб был бы возмещен без обращения к Европейскому Суду.

Непосредственное отношение к исполнительному производству имеет и ст. 1 Протокола № 1. Данная статья устанавливает: «Каждое физическое или юридическое

лицо имеет право на уважение своей собственности. Никто не может быть лишен своего имущества, иначе как в интересах общества и на условиях, предусмотренных законом и общими принципами международного права. Предыдущие положения не умаляют права государства обеспечивать выполнение таких законов, какие ему представляются необходимыми для осуществления контроля за использованием собственности в соответствии с общими интересами или для обеспечения уплаты налогов или других сборов или штрафов».

Как отмечает Де Сальвия М., «любая мера, ограничивающая право собственности, может быть рассмотрена со ссылкой на общую норму, которая устанавливает принцип уважения собственности. Что касается критериев, используемых для того, чтобы решить, имело ли место в определенной ситуации неоправданное нарушение права собственности, то Суд в основном оперирует понятием пропорциональности и эффективности» [2, с. 255].

Рассматривая дела о защите собственности, Европейский Суд особое внимание уделяет принципу законности. Суд подчеркивает, что законность является основополагающим условием совместимости вмешательства со ст. 1 Протокола № 1 [3, с. 976].

Говоря о казахстанском исполнительном производстве, необходимо обратиться к вопросу о его месте в национальной правовой системе. В советский период исполнительное производство рассматривалось как часть гражданского процесса. На стадию исполнения распространялись в значительной мере гарантии, которые устанавливались для сторон процесса. После реформ начала 90-х гг. XX в. многие специалисты разделяют идею о существовании отдельного автономного исполнительного или гражданского исполнительного права, которое имеет самостоятельное место в системе права. Гражданское исполнительное право охватывает собой сферу деятельности органов принудительного исполнения, правила исполнительного производства, в определенной степени вопросы международного исполнительного производства. На основе этой же концепции построена система органов принудительного исполнения, а также законодательство, ее регулирующее.

Проблема повышения эффективности казахстанского исполнительного производства предопределяет необходимость поиска возможных путей ее решения. При этом необходимо опираться как на международные стандарты, так и на имеющийся позитивный опыт регулирования вопросов исполнительного производства в зарубежных странах.

В настоящее время в различных правовых системах сложились три основные модели организации принудительного исполнения: публично-правовая, частноправовая и публично-правовая с элементами частноправовой (смешанная). За основу классификации берется способ организации профессии судебного исполнителя, а также возможности и пределы участия негосударственных организаций в исполнительном производстве.

Говоря о современных тенденциях развития систем исполнительного производства, П. Йессиу-Фальтси отмечает, что в настоящее время большинство из них идет по следующему пути: «Исполнительное производство вверяется органам, которые не осуществляют правосудия, однако одновременно данные органы не рассматривают в качестве составной части исполнительной власти» [4, с. 20].

Исходя из общих тенденций, а также реального положения дел в казахстанском исполнительном производстве, можно констатировать естественность и объективную необходимость изменений в данной сфере. При этом, как совершенно справедливо отмечается в литературе, государства могут самостоятельно определять вектор развития собственного законодательства, обеспечивающего надлежащее исполнение решений органов судебной власти.

Рассмотрим подробнее частноправовую модель принудительного исполнения. Она характеризуется тем, что профессия судебного исполнителя организована на либеральной основе, судебный исполнитель является свободным профессионалом, самостоятельно организующим свою деятельность и несущим при этом полную имущественную ответственность за результаты своей работы. Примерами такой организации системы принудительного исполнения являются Франция, а также ряд стран (Бельгия, Венгрия, Люксембург, Нидерланды, Италия, Греция, Польша, Португалия, Эстония, Латвия, Литва и другие), воспринявших французскую систему организации либеральных юридических профессий, как правило, без каких-либо существенных изменений. Судебный исполнитель при такой модели организации системы принудительного исполнения наделяется полномочиями от имени государства, назначается на должность министром юстиции и действует в рамках законодательства, определяющего содержание и характер исполнительных процедур. Его деятельность находится под контролем суда (специального судьи по исполнению), прокуратуры, важную роль при этом играют профессиональные организации (объединения) судебных исполнителей. По мнению ряда авторов, такая система исполнения юрисдикционных актов более приспособлена к потребностям функционирования общества и государства, осуществления хозяйственной деятельности субъектами гражданского оборота, гарантирует в большинстве случаев своевременное исполнение актов органов гражданской юрисдикции, что и обуславливает ее привлекательность для стран, реформирующих свои системы принудительного исполнения.

Несомненно, опыт стран, которые перешли или переходят на частноправовую или смешанную модель исполнения, заслуживает особого внимания.

Можно обратиться к опыту Франции, где в отношении выплат установлены строго фиксированные суммы. Во Франции кандидаты на должность исполнителя должны являться магистрами права. Они проходят учебный курс, который состоит из выполнения обязанностей судебного исполнителя полный рабочий день, а также посещения занятий, организуемых отделом обучения Французской Национальной палаты судебных исполнителей. Впоследствии кандидат должен сдать экзамен по профессии, организованный Французской Национальной палатой. Экзамен проводится два раза в год, среднее число сдавших его колеблется от 20 до 30 %. Кандидаты могут сдавать экзамен только четыре раза.

Полагаем, что сегодня необходимо говорить о целесообразности и возможности изменений в исполнительном производстве. Оно является той отраслью законодательства, которая должна в полной мере соответствовать лучшим достижениям мирового сообщества в данной сфере и максимально эффективно разрешать существующие проблемы. Как обоснованно отмечается в литературе, задача совершенствования исполнительного производства имеет ярко выраженный социальный аспект, от ее решения зависят развитие социально ориентированной экономики и повышение доверия к публичной власти.

ЛИТЕРАТУРА

1. Чекмарева А.В. Подготовительные процедуры в гражданском процессе. Дис.д-ра юрид. наук. Саратов.-2015.-250 с.
2. Де Сальвия М. Европейская конвенция по правам человека.–СПб.,-2004
3. Де Сальвия М. Прецеденты Европейского Суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 гг. – СПб., 2004.-1000 с.

4. П. Йессиу – Фальтси. Европейский исполнительный лист и последствия его введения для исполнительного права Европы // Ежегодник гражданского и арбитражного процесса. № 2. 2002-2003 / Под ред. В.В. Яркова.–СПб.,-2004.-200 с.

ӘОЖ 378 (075)

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ САЛАСЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ

Аманжолова А., студент

Ғылыми жетекшісі: Ауешова Б.Т.

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг
университеті, Ақтау қ.**

Аңдатпа. Мақалада ақпараттық технология саласындағы құқық бұзушылық қарастырылады. Мақалада автор ақпараттық технология саласында жасалатын қылмыстарды қарастыра, оған қатынасты жаза түрлерін зерттейді.

Түйінді сөздер: ақпараттық технологиялар, электрондық үкімет, ақпараттық қауіпсіздік, ақпараттық жүйе.

Қазақстан Республикасының аумағында, ақпараттандыру объектілерін құру, дамыту және пайдалану кезінде, сондай-ақ ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласын дамытуды мемлекеттік қолдау кезінде мемлекеттік органдар, жеке және заңды тұлғалар арасында туындайтын ақпараттандыру саласындағы қоғамдық қатынастарды реттейтін 2015 жылы 24 қарашада «Ақпараттандыру туралы» Қазақстан Республикасының заңы қабылданды.[1]

Ақпараттандыру саласындағы қоғамдық қатынастарды мемлекеттік реттеудің мақсаттары ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымды қалыптастыру және оны дамытуды қамтамасыз ету, Қазақстан Республикасының әлеуметтік және экономикалық дамуы мен бәсекеге қабілеттілігін ақпараттық жағынан қамтамасыз ету үшін ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы тауарлар, жұмыстар мен көрсетілетін қызметтер өндірісінде жергілікті қамтуды дамыту үшін жағдайлар жасау.

Ақпараттандыру саласындағы мемлекеттік басқарудың негізгі міндеттері:

- 1) ақпараттық қоғамды қалыптастыру мен дамыту;
- 2) мемлекеттік органдардың әкімшілік реформасын іске асыру мен қолдап отыруды қамтамасыз ету;
- 3) «электрондық үкіметті» және «электрондық әкімдікті» дамыту;
- 4) цифрлық сауаттылықты арттыру;
- 5) білім беру процесінің қатысушыларын электрондық оқытудың электрондық ақпараттық ресурстарына қол жеткізуге арналған жағдайлармен қамтамасыз ету;
- 6) қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологияларды дамыту және оларды өндірістік процестерге ендіру үшін жағдайларды қамтамасыз ету;
- 7) ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың отандық саласын қалыптастыруға және дамытуға жәрдемдесу;
- 8) ақпараттандыру саласында бірыңғай ғылыми, техникалық, индустриялық-инновациялық саясатты қалыптастыру және іске асыру;
- 9) мемлекеттік электрондық ақпараттық ресурстарды, ақпараттық жүйелер мен телекоммуникация желілерін қалыптастыру, дамыту және қорғау, олардың бірыңғай ақпараттық кеңістікте өзара іс-қимылын қамтамасыз ету;
- 10) мемлекеттік органдардың, жеке және заңды тұлғалардың ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мониторингі;

11) ақпараттық қауіпсіздіктің оқыс оқиғаларына, оның ішінде әлеуметтік, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар кезінде, төтенше жағдай немесе соғыс жағдайы енгізілген кезде олардың алдын алу және оларға жедел ден қою;

12) ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласына жүйелі негізде инвестициялар тарту үшін жағдайлар жасау;

13) Қазақстан Республикасының ақпараттандыру саласындағы заңнамасын жетілдіру;

14) ақпараттандыру саласындағы халықаралық ынтымақтастыққа қатысу;

15) халықаралық ақпарат алмасу және ақпаратқа қол жеткізу үшін жағдайлар жасау болып табылады.

Осы заңға сәйкес ақпараттандыру саласындағы ақпараттық қауіпсіздік дегеніміз – электрондық ақпараттық ресурстардың, ақпараттық жүйелердің және ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымның сыртқы және ішкі қатерлерден қорғалуының жай-күйі болып табылады.

Ақпараттық жүйе – ақпараттық өзара іс-қимыл арқылы белгілі бір технологиялық әрекеттерді іске асыратын және нақты функционалдық міндеттерді шешуге арналған ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың, қызмет көрсетуші персоналдың және техникалық құжаттаманың ұйымдастырылып ретке келтірілген жиынтығы.

Ақпараттық технология саласында жасалатын қылмыстар киберқылмыс деп те аталады. Компьютерлік қылмыстың ең басты кәсіби ерекшелігі мен бар қиындығы – оның халықаралық байланыс желісі арқылы қашықтық талғамай, мемлекет аралық шекараларды «аттап» кететіндігінде болып тұр.

Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде (одан әрі ҚР ҚК) көрсетілген ақпараттандыру және байланыс саласындағы қылмыстық құқықбұзушылықтар болып мыналар табылады: [2]

- Ақпаратқа, ақпараттық жүйеге немесе ақпараттық-коммуникациялық желіге құқыққа сыйымсыз қол жеткізу;

- Ақпаратты құқыққа сыйымсыз жою немесе түрлендіру;

- Ақпараттық жүйенің немесе ақпараттық-коммуникациялық желінің жұмысын бұзу;

- Ақпаратты құқыққа сыйымсыз иеленіп алу;

- Зиян келтіретін компьютерлік бағдарламалар мен бағдарламалық өнімдерді жасау, пайдалану немесе тарату т.б.

«Зиян келтіретін компьютерлік бағдарламалар мен бағдарламалық өнімдерді жасау, пайдалану немесе тарату» қылмысы үшін ҚР ҚК 210-бабына сәйкес төмендегідей қылмыстық жауапкершілік белгіленген.[2]

Электрондық жеткізгіште сақталатын, ақпараттық жүйеде қамтылатын немесе телекоммуникациялар желісімен берілетін ақпаратты құқыққа сыйымсыз жою, бұғаттау, түрлендіру, көшіру, пайдалану, компьютердің, абоненттік құрылғының, компьютерлік бағдарламаның, ақпараттық жүйенің немесе телекоммуникациялар желісінің жұмысын бұзу мақсатында компьютерлік бағдарлама, бағдарламалық өнім жасау немесе қолданыстағы бағдарламаға немесе бағдарламалық өнімге өзгерістер енгізу, сол сияқты осындай бағдарламаны немесе бағдарламалық өнімді қасақана пайдалану және (немесе) тарату – белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан үш жылға дейінгі мерзімге айыра отырып немесе онсыз, үш мың айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға не сол мөлшерде түзеу жұмыстарына не үш жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

1) адамдар тобының алдын ала сөз байласуымен;

2) адам өзінің қызмет бабын пайдалана отырып;

3) мемлекеттік электрондық ақпараттық ресурстарға немесе мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелеріне қатысты жасалған дәл сол іс-әрекеттер – белгілі бір

лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан үш жылға дейінгі мерзімге айыра отырып немесе онсыз, үш жылдан жеті жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Егер,

1) қылмыстық топ жасаған;

2) ауыр зардаптарға әкеп соққан іс-әрекеттер – белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан бес жылға дейінгі мерзімге айыра отырып немесе онсыз, бес жылдан он жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

1. Ақпараттық жүйенің меншік иесінің ақпараттық жүйеге тұтас мүлік кешені ретінде иелену, пайдалану және билік ету құқығы болады.

2. Техникалық құралдардың, электрондық ақпараттық ресурстар мен ақпараттық жүйелердің меншік иелері әртүрлі тұлғалар болған жағдайда, ақпараттық жүйелерді пайдалану тәртібі осы тұлғалар арасында келісіммен айқындалады.

Егер электрондық ақпараттық ресурстардың меншік иесі өзгеше белгілемесе, ақпараттық жүйенің меншік иесі электрондық ақпараттық ресурстардың орнын ауыстыруға және таратуға тыйым салуға немесе оған шек қоюға құқылы.

Қолжетімділігі шектелген электрондық ақпараттық ресурстар электрондық ақпараттық ресурстар мен ақпараттық жүйелердің мемлекеттік тіркелімінде олардың меншік иесі немесе иеленушісі белгілеген тәртіппен оларды сақтау және пайдалану шарттары сақтала отырып тіркелуге жатады. Тіркеуден өту кезінде электрондық ақпараттық ресурстар және (немесе) ақпараттық жүйелердің меншік иесі немесе иеленушісі уәкілетті органға электрондық ақпараттық ресурстар және (немесе) ақпараттық жүйелердің меншікиесі немесе иеленушісі қол қойған және куәландырған, тіркеу өтінімінің түпнұсқасы мен қағаз және электрондық жеткізгіштегі тиісті көшірмелерді ұсынады.

БАҚ (БАҚ бостандығы; олардың мемлекеттік билік органдары, коммерциялық құрылым және қаржы олигархиясынан тәуелсіздігі; бұқаралақ ақпараттың шынайылығы және объективтілігі; еркін бұқаралық ақпаратты шектен тыс қолдануға жол берілмеуі, тұлға мен қоғам үшін қауіпті және зиянды деген ақпаратты таратуға жол бермеу) саласындағы ақпараттық қатынастарды құқықтық реттеудің негізгі мақсаты.

Бұқаралық ақпарат құралдары (БАҚ) - арнайылық құралдардың көмегімен, кез келген тұлғаларға әртүрлі мәліметтерді ашық жариялауға арналған әлеуметтік мекемелер. Сарапшылар олардың мынадай ерекше белгілерін атап көрсетеді: жариялылық, яғни тұтынушылардың шексіздігі; арнайы техникалық құралдардың, аппаратуралардың болуы; ақпарат таратушының (коммутатор) қабылдаушыға біржақты ықпалы; тұтынушы аудиторияның тұрақсыз әркелкілігі. Қоғамның өмір сүруін қамтамасыз етудегі БАҚ-тың рөлі зор. Наполеон: "Жауға қарсы жүздеген мың қол әскерден, төрт газеттің ойсырата соққы беру мүмкіндігі зор", - деген. 1840 ж. француз жазушысы О. де Бальзак баспасөзді «төртінші билік» деп атады. Билік институтында БАҚ-тың тура мағынасындағы орны болмағанымен, оның саяси процестегі орнын асыра бағалау мүмкін емес. Қазіргі кезде электронды ақпарат құралдарының пайда болуымен бұл әлеуметтік институт бүгінгі қоғамның, саяси биліктің қатынастардың барлық қырларын түбірімен түрлендіріп жіберді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Ақпараттандыру туралы Қазақстан Республикасының заңы. 2015.24.11.№ 418-V. online.zakon.kz

2. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V ҚРЗ. online.zakon.kz

АҚПАРАТТЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Ағатаева М.И., Баймаханбетов А.С.

Ғылыми жетекшісі: Ауешова Б.Т.

Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, Ақтау қ.

Аңдатпа. Мақалада қазіргі таңда ақпараттық қатынастарды құқықтық реттеу мәселесі қарастырылып отыр. Мақалада автор ақпараттық саланы құқықтық қамтамасыз ету мәселесін қарастыра отыра оның ерекшеліктерін зерттейді.

Түйінді сөздер: ақпараттық технологиялар, электрондық үкімет, ақпараттық қауіпсіздік, ақпараттық жүйе.

Қазіргі уақытта дүние жүзі жетінші Ақпараттық революцияны басынан кешіріп отыр, себебі ақпаратты алу, тарату өте жылдам қарқынмен қимылдауда. Техниканың, байланыс пен коммуникацияның дамуы вертуалдық әлемді дамытты. Компьютердің көптігі, Ақпараттық технологиялардың дамуы, ғылыми зерттеулерінің, бизнестің дамуына, білім мен әлеуметтік қоғамның жақсаруына әкеліп соқты.

Қазіргі заманда «Ақпараттық қоғам» түсінігі көптеп қолданылуда, тек осы қоғам мемлекеттік территориялық шекараны мойындамайды. Ақпараттық қоғамның негізгі базасы болып мультимедиа саналады. Яғни Интернет және бақа да көптеген ақпарат қызметтері.

Тек қана Интернет пен СМИ негізгі ақпаратты алу, өңдеу, тарату жұмысымен айналысады. Тиісінше, қазіргі заманда оларсыз жұмыс жасауды шектету өте қиын, олардың маңызы өте зор.

Глобалдық Интернет жүйе – бұл жетінші революцияның нәтижесі, бүкіл әлемнің ақпарат жүйесі. Негізгі интернетті қолданушысы болып мемлекет табылады. Мемлекеттік органдармен кәсіби автоматтандырылған Ақпараттық телекоммуникациялық жүйе құрылуда.

Осының бәрі Ақпараттық қатынастардың құқықтық реттеуіне әкеліп соқтырады, нәтижеде құқықтың бір саласы – Ақпараттық құқық дүниеге келеді.

Ақпараттық құқық бұл комплекстік құқық, қоғамдағы ақпаратты алу, беру, тарату, өңдеу, айырбастау сияқты қатынастарды реттейтін құқық саласының бір түрі.

Ақпараттық құқықтық қатынастар – бұл қоғамдық қатынастың бір түрі, екі немесе одан да көп субъектілердің арасындағы ақпаратты алу, беру, тарату, өңдеу, айырбастау сияқты қатынастарды реттейді.

Ақпараттық жүйе- электрондық мемлекеттік сатып алудың электрондық қызмет көрсетулеріне қол жеткізудің бірыңғай нүктесін ұсынатын мемлекеттік ақпараттық жүйе. Қазіргі кезде жүйе баға ұсынысын сұрату тәсілімен (электрондық сатып алу) өтетін мемлекеттік сатып алу үрдісінің автоматты түрде өтуін, және конкурс, бір көзден алу, заңның нормасынсыз (қағаздық сатып алу) және т.б. сатып алу тәсілдерін автоматты түрде өтуін қамтамасыз етеді. Қазақстан республикасының мемлекеттік сатып алу Веб-порталына тіркелу ақысыз түрде өтеді. Мемлекеттік сатып алу Веб-порталында орналасқан ақпараттың барлығы ақысыз түрде ұсынылады.

Ақпаратпен алмасу және ақпаратпен күрес ғасырында актуалды сұрақ болып Ақпараттық меншік, субъектілердің ақпараттық қатынастардағы құқықтық жағдайы, қолданушылар мен провайдерлердің Интернет жүйесінде алатын орны болып табылады. Бұл сұрақтың барлығы Ақпараттық құқықтық нормалармен реттеледі.

Қазіргі уақытта республикада Ақпараттық заң шығарылды, бірақ біз көптеген мемлекеттерден артта қалып отырмыз. Оның ішінде Интернет жүйесінде Ақпараттық

қатынастардың құқықтық реттелуі мен Ақпараттық қауіпсіздік туралы сұрақ бойынша. Ақпараттық нормаларды реттейтін қатынастары бойынша мыналарға бөлуге болады азаматтардың Ақпараттық құқығы, Ақпараттық компьютерлік нормалар, телекоммуникациялық нормалар тағы сол сияқты және бұл нормалар әкімшілік, азаматтық құқық, қылмыстық құқық тағы бақа нормаларға жатады, бірақ объектілердің спецификасы бойынша ерекшеленеді.

Ақпараттық құқықтық қайнар көздеріне мыналар: Ақпараттық құқықтық қатыныстарды және оны бұзғаны үшін жауапкершілікті реттейтін нормативтік құқықтық актілер; ғылыми қайнар көздер; материалды қайнар көздер, оның ішінде шынайы оқиғалар мен фактілер және де ғылыми және нормативтік қайнар көздердің жетілдіруге итермелейтін, ақпараттық техникалар мен саяси оқиғалардың бұл өмірде қарқынды дамуы жатады.[1]

Ең негізгілері ретінде мемлекеттің ақпараттық әрекеттеріне және оның органдарының, басқару бөлімдерінің жұмысына сапалық шектеу қоятын төмендегідей ұстанымдарды атауға болады:

- мемлекеттің алға қойған максаттарына халықтың жаппай бұқаралық қолдау көрсетуі және оларды жүзеге асыруда жұртшылықты жұмылдыру ("талаптандыру", "сезімді ояту" стратегиясы);

- оны орындауға аса күш жұмылдырмай-ақ, қандай да бір мәселенің шешімін қабылдауда ұстанған өз ұстанымы жайынан қоғамды хабардар ету ("қоғаммен байланысты үзбеу" стратегиясы);

- қабылданған және жүзеге асырылып жатқан шешімдерді бақылау ("бақылау" стратегиясы);

- қандай да бір әлеуметтік мәселелерді талқылауда мемлекеттік, саяси және қоғамдық ұйымдар мен бірлестіктер белсенділігін үйлестіру ("күштер тепе-теңдігі" стратегиясы);

- саяси тәртіп және басқару түрінің жағымды бейнесін қалыптастыру, соған сәйкес оппозицияның сыны ("имидж қалыптастыру" стратегиясы);

- қоғамдық пікірді тәртіпке қолайсыз әлеуметтік мәселелерді талқылауға барғызбай, көңілін аулау ("назарын басқаға аудару" стратегиясы). [2]

Іс жүзінде мемлекет қызметіне ақпараттық стратегиялар және олармен байланысты техникалық міндеттер кедергі туғызуы да мүмкін.

Қоғамның Ақпараттық саясатын жүзеге асыру үшін:

Заңнаманың, Жарғының, Қоғамның Корпоративтік басқару кодексінің және ішкі құжаттарының талаптарына сәйкес міндетті тәртіпте ашылуға жататын ақпараттарды (мәліметтерді) есепке алуды жүргізеді.

Аталған нормативтік құқықтық актілерге сәйкес ақпараттандырудың негізгі міндеттері мен бағыттары:

- қазіргі заманғы отандық ақпараттық технологиялар құралдарының өндірісін құру және дамыту;

- шет елдерде қолданылатын қоғамды ақпараттандырудың оң мысалдарын зерделеу және Қазақстанда ендіру;

- қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар құралдарын әзірлеу мен жасау жөніндегі іргелі және қолданбалы зерттеулерді дамыту;

- ақпараттық ресурстар, қызмет көрсетулер, ақпараттық жүйелер, технологиялар, оларды қамтамасыз ету құралдары нарығын қалыптастыруға жәрдемдесу, ақпараттандыру саласындағы кәсіпкерлік қызметті көтермелеу;

- ақпараттандыру саласында ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, ақпараттандыру жағдайларында азаматтардың, ұйымдардың құқықтары іске асырылуын қамтамасыз ету;

- ақпараттық технологиялардың қазіргі заманғы әлемдік даму деңгейін ескере отырып, ақпараттандыру саласында бірыңғай ғылыми-техникалық және өнеркәсіптік саясатты қалыптастыру мен жүзеге асыру;

- ақпараттық процестер, ақпараттандыру және ақпаратты қорғау саласындағы заңнаманы дамыту болып табылады.

Қазіргі қолданыстағы Ақпараттандыру туралы Заңы 2015 жылғы 24 қарашада қабылданған.

Президент Жолдауында цифрлық технологияны қолдану арқылы құрылатын жаңа индустрияларды өркендетуді тапсырып отыр. Осыған орай, Үкіметке «Цифрлы Қазақстан» атты жеке бағдарламаны әзірлеу міндеті жүктелді. «Цифрлық индустрияны дамыту басқа барлық салаларға серпін береді. Сондықтан Үкімет ақпараттық технологиялар саласын дамыту мәселесін ерекше бақылауда ұстауға тиіс», - дейді Н.Назарбаев.

«Әрине, алдымен халықтың басым бөлігін жылдам ғаламтор желісімен қамтамасыз ету керек. Өйткені қазақстандықтардың 80 пайызы ондай желімен қамтылмаса, сандық технологияларды дамыту қиынға соғады. Ол - бір.

Екіншіден, осы саладағы мамандардың ортасын қалыптастыру қажет. Былайша айтқанда, бізге креативті қоғам керек. Олар ақпараттық технологияларды қолдануды халыққа жан-жақты көрсетіп, креативті өмір сүру салтын қалыптастыра алады. Осы орайда жоғары және жоғары білімнен кейінгі оқуға негізгі басымдық берген жөн. Қазақстан ақпараттық технологиялар нарығын қалыптастыра алмаса, сол нарыққа қажетті мамандарды да даярлай алмайды. Осыған байланысты Мемлекет басшысы өз Жолдауында старт-ап жобаларды құру мәселесін көтеріп отыр. Себебі старт-ап жобалар - бұл болашақ компаниялар. Олар экономиканың драйверіне айналуы әбден мүмкін. «Бұл жерде тағы бір проблема бар. Бүгінде Қазақстанның жоғары оқу орындарында 480 мыңға жуық студент оқиды. Бірақ олардың ішінде тек 50 мың жас қана ақпараттық технологиялар бойынша білім алады. Ал жыл сайын 15-ақ мың адам оқуды аяқтайды. Олардың саны бір нәрсені өзгертуге жетеді деп ойлайсыз ба? Бұл жерде бір нәрсені ескерген жөн, оқуды бітірген түлектердің ішінде тек әрбір алтыншы, я болмаса, жетінші маман ғана экономикаға пайдалы старт-ап жобаларды ұсына алады». Сондықтан жаңа талапқа сәйкес келетін осы саладағы ақпараттық технологияларға арналған мамандықтар тізімін көбейту қажет деп есептейміз.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. «Ақпараттандыру туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 24 қарашадағы № 418-V Заңы [//online.zakon.kz](http://online.zakon.kz)

2. «Ақпараттық Қазақстан -2020» Мемлекеттік бағдарламасы. [//online.zakon.kz](http://online.zakon.kz)

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ АНТИКОРРУПЦИОННОГО ПОВЕДЕНИЯ

Дуисова А.М.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга им.
Ш. Есенова, г. Актау

Аннотация. Рассматриваются тенденции формирования коррупционного поведения и влияющие при этом такие факторы, как настроение, интересы, мнения, установки отдельных людей. Изучены методы диагностики и профилактики коррупционного поведения относятся.

Ключевые слова: коррупционное поведение, психология личности, профилактика коррупционного поведения;

В основе формирования коррупционного поведения большую роль играют психологические особенности личности. Структурные элементы психологического механизма применительно к коррупционному поведению имеют свои характерные особенности. У каждого человека есть неотъемлемый и неосознанный элемент в социальном поведении - это желание. Согласно теории, А. Маслоу, существует иерархия потребностей, в которой основные потребности более низкого уровня находятся на нижних ступенях, а потребности более высокого уровня – на самом верху [1].

Интерес входит в структуру психологического механизма коррупционного поведения, при этом нет разницы, кто выступает инициатором коррупционных отношений: взяткодатель или взяткополучатель. Интересы, желания возникают на основе осознания перспектив - легкая возможность обогащения, повышение социального статуса, приобретение желаемых дорогих вещей, а также адекватной оценки собственных возможностей и умений. С криминологической точки зрения, современный коррупционер – человек имеющий высшее образование, семьянин, успешный работник с хорошим послужным списком, отличающийся деловыми качествами и высоким уровнем работоспособности. Чаще всего имеют собственное мировоззрение, устоявшуюся психику, материально обеспеченное положение, это, прежде всего, личность с характерным стремлением «реализовать себя». При этом стремится к роскошной жизни, старается «возвратить» вложенные средства, для него важно отличить себя от других - занять более высокое социальное положение.

Немаловажным компонентом в механизме коррупционного поведения является мотивация поведения, выступающая как побудительная причина такого поведения. Исследованное психологами социально-психологическое изучение мотивации коррупционного поведения, определило следующие мотивы: во-первых, состоящий в стремлении к материальным благам, и во-вторых, заключающийся в отношении к коррупции как к опасной и увлекательной игре. Наиболее часто встречающимися мотивами коррупционного поведения являются жажда личной наживы, и система покровительства, опасная игра. По мнению Ю. М. Антоняна, «игровые мотивы в коррупционном поведении переплетаются с корыстными и начинают мощно детерминировать друг друга. Наличие именно этих двух основ мотивации, их взаимное усиление в значительной мере объясняют, как распространенность коррупции, так и то, что соответствующее поведение реализуется в течение многих лет, становясь образом жизни» [2].

Человека на совершение коррупционных действий толкают неудовлетворенные в формальных группах естественные потребности, считают американские психологи,

среди которых они называют жажду обогащения, соперничество с окружающими, врожденную агрессивность и враждебность и др.

Рубинштейн С.Л. полагал, что в потребности содержится стремление, которое направляет человека на преобразование условий с целью удовлетворения нужды. Значит, потребность объясняет, откуда берется энергия для проявления человеческой активности. Потребность всегда изменчива, динамична и является исходной формой активности живых существ, организует и направляет познавательные процессы: воображение и поведение. Если потребность является основной движущей силой развития человека, благодаря которой жизнь приобретает целенаправленность, и либо достигается удовлетворение потребности, либо предотвращается неприятное столкновение со средой. Потребности меняются и совершенствуются в зависимости от роста общей культуры человека, его умений, понимания действительности и личного отношения к ней, т.е. никогда не остаются неизменными [2].

Левин К. дает определение: «Потребность как динамическое состояние – это некая напряженная ситуация (намерение), которая возникает в определенной ситуации, обеспечивает деятельность человека и стремится к разрядке (удовлетворению)» [2].

Ученые определяют, что вариант поведения коррупционера, есть результат конфликта внутренних потребностей и способов их достижения. Потребности коррупционера выступают как результат сформированных интересов и установок и служат источником его активных коррупционных интересов. Основной движущей силой этого процесса становится момент выбора как наиболее значимой потребности, так и способа ее достижения. «Прибыльная» должность является способом достижения «легких денег» является «прибыльная» должность. Перспективы выступают в данном случае в качестве отдельной цели.

В настоящее время приоритет неформальных отношений над формальными создает благоприятную среду для коррупции, и определяет особую социально-психологическую особенность нашей культуры. Как отмечает Т. А. Нестик, «патернализм, иерархичность и опора на неформальные отношения с властью, подкрепляемые подарками и услугами, стали фундаментальными характеристиками самой культуры» [3]. В результате такая форма коррупции, как обмен ненормативных услуг на деньги, дополняется такими ее видами, как обмен услуг на услуги, обмен услуг на приобретение более высокого статуса в различных социальных структурах и многие другие.

Переход интересов, увлечений, взглядов, убеждений в установку может осуществляться как осознанно, так и неосознанно. Однако в обоих случаях результат один – превращение взглядов, убеждений в установку влечет за собой автоматизм в ее соблюдении, субъективную потребность в следовании ей, что обусловлено самой природой установки.

Под установкой понимается состояние, пронизывающее личность и позволяющее эффективно выполнять то или иное соответствующее действие. «Ошибочность установки», проявляющаяся в ошибочных действиях, восприятиях или оценках, относится к ее самым выразительным проявлениям. Именно «установка» носит центральный характер в психической деятельности человека и ярко проявляется при взаимодействии индивида со средой, при встрече «потребности» с ситуацией ее удовлетворения. Причем степень регулярности коррупционных связей прямо пропорциональна установке коррупционера (коррупция как неотъемлемый компонент властных отношений).

Ильин Е.П. считает, что только устойчивое доминирование потребности или интереса, выступающих в роли долговременных мотивационных установок, может формировать стержневую линию жизни. В связи с этим он подчеркивает, что присущих мотивационной установке свойств, определяющих готовность и конкретные способы поведения и действий человека в данной ситуации, недостаточно, чтобы считать ее

одним из видов направленности личности. Направляют действия и деятельность, и любая цель. Установка должна стать устойчиво доминирующей, а таковыми чаще всего бывают социальные установки, связанные с межличностными и личностно-общественными отношениями и т. д. [4].

Некоррупционное поведение, а прежде всего, проекция психологического ожидания, актуальных потребностей и мотивов «легкого обогащения» создают ту внутреннюю картину, которую коррупционер начинает приписывать себе. Отсюда начинается крайне опасный по своим жизненным последствиям и кардинальный для генеза процесс – все большая децентрация, искажение восприятия: коррупционер начинает видеть главный источник привлекающего его состояния в коррупционном поведении.

Установка перерождается в своеобразную психологическую доминанту, характеризующуюся повышенной готовностью к совершению коррупционного действия, но еще без выраженного побуждающего начала.

Очень важную роль играют взаимоотношения между коррупционерами, так называемые «нужные связи», которые осуществляются как сознательная психологическая деятельность. За реальными связями коррупционеров, формирующимися в процессе их взаимоотношений, можно обнаружить сложную систему ожиданий, взаимного интереса коррупционеров, личных заинтересованностей, различных ролевых и статусных позиций, в которых отражаются межличностные установки. Вступая во взаимоотношения, коррупционеры совершают коррупционные действия, и зачастую их деятельность приобретает конкретное содержание. Эти явления предстают перед нами как бы в перевернутом виде и проявляют себя уже с другой стороны, в результате чего изменяется характер взаимоотношений и взаимодействия.

Развитие установки достигается путем овладения и систематизации знаний, а также формирования внутренней настроенности, определяющей устойчивый, последовательный и целенаправленный характер. Если установки определяют стратегию поведения, то мотивы определяют тактику в каждом конкретном случае. Здесь мотив выступает в качестве вербализации цели и программы, дающей возможность данному лицу совершать коррупционные действия. Реалистичная мотивация предполагает наличие первичной адекватной в социально- психологическом плане цели («легкий заработок»).

У человека происходит утрата зависимости отклонений в поведении от внешних, диктуемых обществом правил и норм поведения. Происходит освобождение поведения от внешних стимулов. Одновременно возрастает степень автономии личности, проявляющаяся в утрате для нее значения противодействия общества. Человек совершает коррупционные действия независимо от того, нравится ли это окружающим. Происходит распад установки, т. е. утрата ее направленности.

Не желая отказываться от сложившегося стиля поведения, коррупционер зачастую вынужден его оправдывать. Так, наряду с реалистической, проявляется защитная мотивация, т. е. возникает другая личность, вытесняющая и разрушающая прежнюю. Одновременно включаются защитные механизмы, сохраняющие иллюзорное чувство психологического комфорта. Для них характерны такие виды психологической защиты, как отрицание и компенсация, убежденность в том, что жертвы коррупционных преступлений сами часто совершают такие же преступления, что, якобы, оправдывает коррупцию.

Появление защитных механизмов отражает качественную сторону изменения мотивации поведения коррупционера. В количественном же отношении это будет проявляться возникновением «центрального мотивационного состояния» по К. Моргану, которое характеризуется следующими свойствами: 1) однажды появившись, оно существует без поддержки со стороны сенсорных возбудителей; 2) сопровождается общей активностью, проявляющейся, в частности, расширением круга поводов; 3)

предрасположенностью реагировать на одни виды стимулов и не реагировать на другие, что выражается в повышенной готовности к нарушениям в поведении. Центральное мотивационное состояние является почвой, на которой в дальнейшем вырастает готовность к коррупционному поведению.

В результате коррупционное поведение становится ведущим мотивом. Еще более вырастает автономия личности. Это способствует активизации общения коррупционера с «подходящей» средой, уменьшает возможности социального контроля и способствует дальнейшему усилению коррупционного поведения и более глубокой подверженности ему. Если при начальных проявлениях отклонений от нормы в поведении можно говорить о том или ином уровне, в целом не разрушающем психологическое ядро личности и ее ведущие нравственно-этические ценности, то в дальнейшем при систематических отклонениях от нормы формируется коррупционный стиль поведения, при котором ведущей смыслообразующей потребностью выступают сами отклонения. В результате коррупционное поведение становится главной мотивирующей силой, основным содержанием жизни.

На этом этапе меняются характер и содержание самого коррупционного поведения. Само коррупционное поведение становится явлением, локализуемым в эмоциональной сфере, и расширяется до целостного комфортного состояния, захватывающего и интеллектуальные функции. В результате возможность «легкого заработка» становится стилем поведения.

Детальный анализ разработанного механизма позволил нам понять, что личность коррупционера со своими сложными аттитюдами есть деструктивная личность, деятельность которой носит разрушительный характер для любого государства. Как и во все времена, конечная цель коррупции остается прежней – личная выгода человека, полученная посредством нелегального или иного вознаграждения любой ценой. Такая личность опасна еще и тем, что она формирует в будущем поколении установки на правильность и перспективность коррупционного поведения, формируя в сознании соответствующие стереотипы. Таким образом, тенденции коррупционного поведения проявляются вначале как настроения, интересы, мнения, установки отдельных людей, а затем трансформируются в поступки и действия, выражаясь в конкретном поведении.

К методам диагностики и профилактики коррупционного поведения относятся:

- психологический мониторинг социально-коммуникативных процессов и нормативных документов;
- профилизация субъект-субъектных отношений (взяткодатель- посредник-взяткополучатель) в различных поведенческих моделях;
- коррекция содержания и экспертиза эффективности превентивных мер;
- изменение социальных норм и стереотипов;
- использование психолого-диагностических методик (полиграф, тестирование, вербальное и невербальное наблюдение и др.).

Противодействие коррупции следует ориентировать не только на изменение отношения социума к данному явлению (внешние факторы коррупционного поведения), но и на трансформирование адекватных поведенческих профилей и формирующих их социальных стереотипов (внутренние факторы коррупционного поведения).

ЛИТЕРАТУРА

1. Маслоу А. Мотивация и личность. М.2001.
2. Антонян Ю.М. Криминология. М. 2011г
3. Нестик Т.А. Психология управления знаниями: состояние и перспективные направления исследований / Психологические проблемы современного российского общества. М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2012.
4. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. М.,2016

ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ БРАЧНОГО ДОГОВОРА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Бешанова А. студент

Научный руководитель: Ахметова Б.С.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга им.
Ш. Есенова, г. Актау

Аннотация. В данной статье автор рассматривает договорное регулирование имущественных отношений супругов, предоставляющим будущим или состоявшимся супругам право самостоятельно определять свои имущественные взаимоотношения в браке.

Ключевые слова: брачный договор, защита прав, брак, имущественные отношения

С ростом правовой культурой среди населения, недоверие к брачному договору потихоньку исчезает, возможно, это связано с развитием экономических и ряда других факторов в нашей стране. Однако теплится надежда перехода на новый уровень правовых отношений среди мужчин и женщин. И решать вопрос заключать или не заключать брачный договор в любом случае супругам. В самом подобном подходе к семейным отношениям нет ничего циничного. Ведь брачный договор представляется лучшим средством защиты интересов супругов в равной степени.

По словам Марка Туллия Цицерона: «Брачный союз - первая ступень человеческого общества». В Кодексе Республики Казахстан «О браке (супружестве) и семье» от 26 декабря 2011 года, дается понятие брачного договора. Брачный договор - это соглашение лиц, вступающих в брак(супружество), или соглашение супругов, определяющее имущественные права и обязанности супругов в браке(супружестве) и (или) в случае его расторжения [1, с.16].

Одна из основных причин наметившегося роста интереса к брачному договору связана с ростом числа разводов в Казахстане и соответственно с ростом числа людей, стремящихся обезопасить себя, если не от моральных, то хотя бы от материальных потерь в случае, расторжения брака.

За последние два-три года в Республике Казахстан количество супругов, заключающих брачные контракты, увеличилось в 1,5-2 раза.

По наблюдениям нотариусов Казахстана, мысль о брачном контракте чаще приходит в голову людям зрелым и состоятельным, не желающим рисковать нажитым. Это, как правило, предприниматели, бизнесмены, владельцы компаний, причем как мужчины, так и женщины - в наше время представительницы слабого пола по уровню благосостояния не уступают представителям пола сильного. Многие из них вступают в брак не впервые и имеют печальный опыт развода и раздела имущества.

Прежде всего, брачный договор не должен нарушать этических норм, что предполагает наличие у каждого из супругов внутреннего запрета на извлечение из заключенного договора исключительных выгод для себя путем ущемления прав и интересов второго супруга. Договор должен представлять собой образец соблюдения сторонами уважительного отношения к правам друг друга.

Кроме того, желание заключить брачный договор не должно быть единственной и доминирующей причиной вступления в брак. Важно не перейти ту грань, за которой право личности на свободу волеизъявления может привести к нарушению как правовых, так и этических норм.

При рассмотрении вопроса о сущности брачного договора отмечена его значительная роль в регулировании имущественных отношений супругов, а также охранительная функция. К сожалению, многими гражданами брачный договор воспринимается как сделка между состоятельными людьми, которым есть что делить, и поэтому не представляет практического интереса для большинства населения. Это далеко не так. Брачный договор по своим социально-экономическим предпосылкам может быть использован не только людьми состоятельными, но и простыми гражданами, имеющими в собственности хоть какое-либо ценное имущество. Конечно, в супружеских отношениях главенствующую роль должны занимать так называемые личные неимущественные отношения - любовь, уважение, поддержка, понимание, сострадание и др. Имущественные же отношения должны быть как бы производны от неимущественных.

Сопоставление положений Гражданского и Семейного законодательства позволило сделать выводы о том, что современное состояние норм гражданского и семейного права, регулирующих имущественные отношения супругов, нуждается в совершенствовании. Основной проблемой здесь является двойное регулирование одних и тех же общественных отношений различными по содержанию правовыми нормами (нормами гражданского и семейного права), что нельзя рассматривать как положительное явление для правоприменительной практики. Решением данной проблемы должно было стать концентрация норм права, регулирующих имущественные отношения супругов, как специальном кодифицированном акте. Правовой комплекс регулирования брачных взаимоотношений детально проработан, и построен с учетом общепризнанных норм международного права.

Кодекс Республики Казахстан «О браке(супружестве) и семье», не только регулирует важные для общества брачно-семейные отношения, но и обеспечивает защиту прав и интересов семьи.

Принятие кодекса направлено на систематизацию и совершенствование норм, регулирующих семейно-брачные отношения, необходимость которых продиктована временем и правоприменительной практикой

Заключение брачного договора - это уверенный шаг в будущее, который может сделать каждая пара. Ведь, если в Казахстане это окажется распространенной практикой, то завтра уже супруги и лица, вступающие в брак, смогут гарантировать себе реальную защиту прав и законных интересов, так как брачный договор позволяет выработать оптимальный правовой режим имущества.

Этот документ регулирует имущественные отношения между супругами и не должен ущемлять имущественные права одного из супругов. В соответствии с кодексом брачный договор может предусмотреть имущественные права детей, рожденных или усыновленных в браке (супружестве) Договор не может содержать положения, ограничивающие право нетрудоспособного нуждающегося супруга на получение содержания, а также положения, касающиеся прав и обязанностей супругов в отношении детей, включая определение с кем из родителей остаются дети в случае развода. Любые неимущественные отношения в нем не могут быть оговорены, то есть отношения, лишенные материального содержания: выбор фамилии при регистрации брака; выбор места жительства; право решать совместно все вопросы жизни семьи; право расторгнуть брак. Эти вопросы решает только суд.

Следовательно, брачным договором супруги вправе установить, что все их имущество, его часть или отдельные виды, являются совместной собственностью, долевой или раздельной. При совместной собственности супруги распоряжаются вещами сообща, при этом при совершении сделки одним из супругов предполагается согласие второго супруга. Режим долевой собственности на имущество соразмерно долям производится и расходы по содержанию собственности. Раздельная же собственность на имущество дает супругу – собственнику право распоряжаться им по

своему усмотрению, не спрашивая согласия второго супруга при совершении любых сделок [2, с.31].

Кроме вопросов, касающихся правового режима имущества супругов, существующего на период вступления в брак, а также приобретенного супругами в будущем, в брачном договоре можно определить права и обязанности по взаимному содержанию в период брака, в том числе и в случае расторжения брака, способы участия в доходах друг друга, порядок несения каждым из супругов семейных расходов; определить имущество, которое будет передано каждому из супругов в случае расторжения брака. При этом любые положения договора могут ограничиваться определенными сроками либо ставиться в зависимость от наступления определенных условий. Например, договором может быть предусмотрено, что все имущество супругов является их совместной собственностью, а в случае развода - делится в определенных долях. Или что в течение нескольких лет все доходы по имеющимся в собственности супругов ценным бумагам поступают в распоряжении одного из супругов. Договор может содержать вопросы раздела имущества, алиментов, прав, обязанностей и обязательств супругов. Можно включить пункт, что по долгам каждого из супругов отвечают оба или каждый, отвечает сам за себя. Супруги также могут включить в брачный договор любые иные положения, касающиеся их имущественных отношений [3, с.90].

После заключения брачного договора действует договорной режим имущества супругов вместо установленного законом режима совместной собственности, при котором супруги имеют равные права владения, пользования и распоряжения имуществом, нажитом ими во время брака. Договор, может изменять режим владения, пользования и распоряжения имуществом, полученным одним из супругов до брака либо в его период в порядке дарения или наследования. Договор защищает каждого из супругов от незаконных сделок с имуществом, при этом заинтересованные лица должны знать о существовании такого договора, иначе сделка будет признана не действительной. Договор также содержит положения о режиме отдельных видов имущества, и его распределения между супругами зависит от вида имущества и его происхождения. Ценные бумаги, акции и доходы коммерческих предприятий будут собственностью того супруга, на чье имя они оформлены. Ювелирные украшения, приобретенные во время брака, перейдут в собственность того, кто ими пользовался. Свадебные и другие подарки в виде движимого имущества, полученные во время брака, после развода будут признаны собственностью супруга, чьи родственники или друзья преподнесли эти подарки.

Брачный договор является бессрочным договором. Особое внимание хотелось бы обратить на установленное в пункте 2 статьи 41 Кодекса «О браке(супружестве) и семье» Республики Казахстан правило, согласно которому права и обязанности, предусмотренные брачным договором, могут ограничиваться сроками, либо ставиться в зависимость от наступления или от не наступления определенных условий. [2, с.17]. Это может быть предусмотренная в договоре календарная дата (число, месяц, год), истечение периода времени (который исчисляется годами, месяцами и т.п.). Срок может определяться также указанием на событие, которое должно неизбежно наступить (достижение супругами определенного возраста и т.д.). С наступлением тех или иных сроков возникают или прекращаются взаимные права и обязанности супругов. Так, супруги в брачном договоре вправе предусмотреть, что в течение первых пяти лет со дня государственной регистрации заключения брака приобретаемое ими имущество будет раздельным, а затем, по истечении этого срока, к приобретаемому имуществу будет применяться режим общей совместной собственности. Включение такого условия может быть целесообразным в тех случаях, когда супруги не уверены в том, что их брак будет стабильным. Сроки могут устанавливаться в договоре в связи с важными для супругов жизненными обстоятельствами (выезд за рубеж для работы по контракту, получение высшего

образования и т.д.). Например, в договоре может быть предусмотрена обязанность несения мужем семейных расходов в полном объеме до завершения обучения жены в высшем учебном заведении или защиты кандидатской диссертации, но не позднее той или иной конкретной даты, когда такое обучение должно быть обязательно закончено

Стороны – лица, изъявившие желание вступить в брак, либо супруги, уже пребывающие в браке. Никаких других сторон брачный договор не предусматривает.

Субъектный состав брачного договора строго определен. В соответствии со статьей 39 Кодекса «О браке(супружестве) и семье» Республики Казахстан брачный договор могут заключить лица, вступающие в брак или супруги.

Брачный договор, разумеется, не панацея от всех неприятностей, но он избавит нас от боли утраты дорогих и любимых вещей и потери человеческого облика. Ведь разводы редко обходятся без ссор и взаимных недовольств. Законодательство Республики Казахстан предоставляет такую возможность нашим гражданам. Почему бы ею не воспользоваться? Однако огорчает то, что наше законодательство узко рассматривает данный вопрос.

Как известно, представительство при заключении брака не допускается. Следовательно, не должно допускаться представительство при заключении брачного договора. Однако современная трактовка брачного договора в законодательстве Республики Казахстан не исключает такой возможности, так как брачный договор признается гражданско-правовой имущественной сделкой. В связи с вышесказанным, при заключении брачного договора участие представителей более разумно не допускать.

Проблема увеличения количества расторжения браков в современном обществе, вызывает необходимость заключения брачного договора. В силу нестабильного экономического положения большинство граждан нашей страны стремятся обезопасить себя, если не от моральных, то хотя бы от материальных потерь.

Основной целью брачного договора является предоставление супругам достаточно больших возможностей для определения в браке своих имущественных отношений с тем, чтобы они могли отступить от режима имущества, установленного законом. Также можно сказать, что главный принцип брачного договора в современных странах – брачное соглашение должно быть во всех отношениях разумным, справедливым и доступным для всех граждан;

Следует предусмотреть обязательную регистрацию брачных договоров (ведение единого реестра) с целью обеспечить защиту интересов кредитора, а также предусмотреть возможность получения заинтересованными лицами соответствующей информации, касающейся брачно-договорных обязательств потенциального должника, влияющих на его имущественное положение.

Брачным договором можно урегулировать только имущественные отношения супругов - это основное отличие брачного договора, предусмотренного законодательством Республики Казахстан, от брачных контрактов большинства других стран.

Брачный договор не может ограничивать правоспособность или дееспособность супругов, их право на обращение в суд за защитой своих прав.

В договор нельзя включать такие условия, согласно которым все или почти все имущество будет являться собственностью одного из супругов, либо в его собственность будут поступать все доходы семьи.

ЛИТЕРАТУРА

1. Кодекс РК «О браке (супружестве) и семье/. <https://online.zakon.kz/>
2. Макашева А. Брачный договор.//Мир закона – 2006 -№4 - С.31-32.

3. Муканова М.Ж. Брачный договор как способ регулирования отношений супругов. Диссертация к.ю.н., научный руководитель-Ильясова К.М.- Алматы, 2003. - 199 с

УДК 347.12

ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ДЕЙСТВИЯ ПО ПОДГОТОВКЕ ГРАЖДАНСКОГО ДЕЛА К СУДЕБНОМУ РАЗБИРАТЕЛЬСТВУ

Базарбаев Т. студент

Научный руководитель: Ахметова Б.С.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга им.
Ш. Есенова, г. Актау

Аннотация. В данной статье автор рассматривает институт подготовки дела к судебному разбирательству в гражданском судопроизводстве Республики Казахстан.

Ключевые слова: подготовка к судебному разбирательству, судебная реформа, гражданское судопроизводство.

Сегодня, когда Казахстан становится равноправным партнером мирового сообщества, одним из приоритетных направлений судебной реформы является повышение роли суда в государственной и общественной жизни. Можно уверенно констатировать, что в Казахстане сформировалась судебная система, способная выполнять функции по защите прав и свобод граждан и законных интересов юридических лиц по международным стандартам.

Концепция правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 до 2020 года определяет, что гражданское процессуальное право призвано обеспечивать доступность правосудия, максимальную реализацию прав участников гражданского судопроизводства, своевременную защиту и восстановление нарушенных прав и свобод личности, интересов общества и государства.

Для достижения указанных целей, меры по совершенствованию гражданского процессуального законодательства должны быть ориентированы на определение путей и способов обеспечения доступности правосудия, позволяющего гражданам и организациям более полно осуществить реализацию своего права на судебную защиту и на оптимизацию стадии подготовки дела к судебному разбирательству в целях обеспечения быстрого рассмотрения и разрешения гражданских дел [1].

Одним из важных условий обеспечения задач гражданского судопроизводства является четкая организация и проведение подготовки гражданских дел к судебному разбирательству при строгом соблюдении законности в деятельности суда. Без полной и всесторонней подготовки гражданского дела к судебному разбирательству трудно представить себе своевременное рассмотрение и разрешение гражданско-правового спора, вынесение законного и обоснованного решения.

Подготовка по гражданским делам устраняет излишнюю волокиту в деятельности суда, повышает качество судопроизводства. Верховный Суд РК, высоко оценивая значение стадии подготовки дела, указывает, что она «создает необходимые условия для полного, всестороннего и объективного исследования в судебном заседании представленных сторонами доказательств, действительных прав и обязанностей сторон, подлежащих применению норм материального права, вынесения законного и обоснованного судебного акта»[2].

В связи с проводимыми реформами в законодательстве и судебной практике РК произошли коренные изменения, требующие выработки в новых сферах общественных отношений новых подходов к процессуальной форме защите прав. Отсюда возникает

закономерная необходимость научных разработок по проблемам подготовки гражданского дела к судебному разбирательству. Особое значение они приобретают с принятием нового ГПК РК. Несмотря на то, что, в целом, его содержание является прогрессивным, не все вопросы, в том числе касающиеся принципиальных положений гражданского судопроизводства, получили разрешения

Ключевое место в процессе подготовки дела занимает определение и подготовка круга доказательств, необходимых для разрешения дела, обеспечение их своевременного представления, а также уточнения требований истца, обстоятельств, обосновывающих требования и возражения сторон, и иных фактов, имеющих значение для правильного разрешения дела.

В стадии подготовки гражданское дело должно иметь такую доказательственную базу, рассмотрение которой в первом же судебном заседании повлекло бы вынесение решения по существу заявленных требований.

Решая задачи и достигая цели, поставленные законом перед субъектами судопроизводства, каждый из участников гражданских процессуальных правоотношений в этой стадии совершает определенные процессуальные действия по подготовке доказательственного материала для перенесения их в стадию судебного разбирательства.

По мнению М.К. Треушникова, процесс доказывания осуществляется в строгой последовательности по определенным ступеням. Эти «ступени» он обозначает как элементы доказывания, которые не совпадают по объему процессуальных действий и границам со стадиями процесса и состоят из утверждения о фактах, указания заинтересованных лиц на доказательства, представления доказательств, истребования, исследования и оценки доказательств [3, с. 34].

Раскрывая особенности доказательственной деятельности в стадии подготовки гражданских дел к судебному разбирательству, с учетом изложенных позиций, мы приходим к следующим выводам.

Анализируя действующее законодательство применительно к стадии подготовки гражданских дел к судебному разбирательству, можно сделать вывод, что уточнение обстоятельств, имеющих значение для правильного разрешения дела (подпункт 1 часть 2 статьи 166 ГПК РК), Затем судья предлагает ответчику представить письменные объяснения по делу (ГПК РК) – здесь следует этап представления доказательств суду. Проводя предварительное исследование представленных доказательств, судья разрешает вопрос о вступлении в дело соистцов, соответчиков и третьих лиц без самостоятельных требований, а также решает вопрос о замене ненадлежащего ответчика (ГПК РК) – налицо исследование доказательств, и, наконец, когда в случаях, не терпящих отлагательства, судья производит с извещением лиц, участвующих в деле осмотр на месте письменных и вещественных доказательств (ГПК РК), то имеет место оценка доказательств. Такая деятельность складывается на каждой из стадий процесса. Поступательное движение субъектов судопроизводства от незнания к знанию в каждой стадии имеет свою цель, при подготовке это будет сбор такого объема доказательственного материала, рассмотрение которого в первом же судебном заседании позволит разрешить спор по существу.

Таким образом, в стадии подготовки гражданских дел к судебному разбирательству судья, осуществляя предоставленные ему полномочия на основании и в точном соответствии с законом, закладывает основы для дальнейшего правильного и своевременного рассмотрения и разрешения гражданских дел, в целях защиты нарушенных или оспариваемых прав, свобод и охраняемых законом интересов.

В соответствии с ГПК РК, одной из задач подготовки дела является уточнение обстоятельств, имеющих значение для правильного разрешения дела. Учитывая новый подход роли сторон в состязательном процессе, законодатель, по нашему мнению, в

данном случае подразумевает деятельность лиц, участвующих в деле, и суда по определению предмета доказывания.

Для правильного разрешения дела необходимо точно и в полном объеме установить все существенные для него обстоятельства, характеризующие его фактическую сторону, а также установить все юридические факты, необходимые для правильного разрешения спора по существу предъявленных требований.

В специальной литературе юридические факты и иные обстоятельства, подлежащие доказыванию по делу, принято называть искомыми фактами, потому что суд должен их установить, отыскать. Совокупность искомых фактов составляет предмет доказывания по делу. Обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения дела, определяются судом на основании требований и возражений сторон, других лиц, участвующих в деле, с учетом подлежащих применению норм материального и процессуального права.

Предметом судебного разрешения является спорное материально-правовое отношение или законный интерес, а наличие или отсутствие его обусловлено определенным юридическим фактом или совокупностью этих фактов, указанных в нормах материального права. Установление судом юридических фактов служит основанием для вывода о существовании или отсутствии спорного права (обязанности) или законного интереса. Отсюда следует, что предмет доказывания составляют юридические факты, служащие основанием для возникновения, изменения и прекращения материально-правовых отношений.

ЛИТЕРАТУРА

1. 1 Концепция правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 до 2020 года. Утверждена Указом Президента РК от 24 августа 2009 года № 858 // СПС «Параграф». – Алматы, 2010.
2. 3 Нормативное постановление Верховного Суда РК № 21 от 13 декабря 2001 года «О подготовке гражданских дел к судебному разбирательству», Бюллетень Верховного Суда РК. - 2001.- №12. – С. 16- 18.
3. 4 Юков М.К. Теоретические проблемы системы гражданского процессуального права: дис. ... докт. юрид. наук. - Свердловск, 1982. -26 с.

УДК 347.12

СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ МЕСТА ПРОКУРАТУРЫ КАЗАХСТАНА И ФРАНЦИИ В СИСТЕМЕ РАЗДЕЛЕНИЯ ВЛАСТЕЙ

Ахметова А.Б.

**Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга им.
Ш. Есенова, г. Актау**

Аннотация. Изучение правового статуса органов прокуратуры Казахстана и Франции, имеет весьма важное значение. Он определяет организацию и деятельность, и их место в системе разделения властей, который является наиболее спорным в юридической науке обоих государств. В этой связи представляется особенно актуальным сравнительно-правовой научный анализ правового статуса прокуратур обеих государств.

Ключевые слова: прокуратура, место прокуратуры в системе разделения властей, французская прокуратура, магистры, конституционный статус прокуратуры

При всем многообразии прокурорских систем в мире, все они призваны защищать права и интересы государства, общества и отдельных социально незащищенных категорий граждан.

Прокуратура Франции возникла ранее, чем в других государствах Европы, и фактически является родоначальницей института современной прокуратуры. Французская прокуратура с учетом развития государства и общества стала осуществлять руководство и надзор за следствием, становилась в определенной степени органом исполнительной власти. В настоящее время прокуратура Франции входит в структуру Министерства юстиции. Тем не менее ее структура совпадает со структурой судебной системы и во многом обеспечивает ее действенность.

Конституционный статус прокуратуры в Республике Казахстан после провозглашения независимости начал развиваться по своему самостоятельному пути с учетом особенностей формирования новой казахстанской государственности. В юридической науке Казахстана этот период развития прокуратуры называют новой страницей ее истории. И это не случайно, поскольку институт прокуратуры в государствах мира максимально адаптирован к форме государства, особенно к таким его выражениям как форма правления и форма государственного устройства. Но при всем этом прокуратура должна быть нейтральной к различным политическим силам и партиям. Она должна служить только закону и вся деятельность ее должна основываться только на законе. Именно этим задачам соответствовал исторический опыт развития прокуратуры в Республике Казахстан после получения ею независимости. Тенденцией развития законодательства о прокуратуре в это время стало превращение прокуратуры в правовое средство Президента Республики Казахстан по обеспечению функций гаранта Конституции Республики Казахстан, прав и свобод человека и гражданина. Именно это место в системе разделения властей стала занимать прокуратура республики. И даже не столько в системе разделения властей, сколько в механизме сдержек и противовесов между ветвями власти.

Прокуратура в системе обеспечения законности и правопорядка также стала занимать особое место среди всех правоохранительных органов. Сами правоохранительные органы объективно заинтересованы в использовании потенциала прокуратуры для своей деятельности по обеспечению и охране законности и правопорядка.

Как уникальный орган по обеспечению законности, прокуратура взаимодействует не только с ветвями власти, другими правоохранительными органами, судебной системой, но и органами местного самоуправления, развивающимися институтами гражданского общества. Этому способствовал изменяющийся правовой статус прокуратуры, состояние политической ситуации в стране, которая отличалась своей стабильностью.

Для подготовки судей и прокуроров существует Национальная школа магистратуры и практически все работники французских судов по уголовным и гражданским делам являются выпускниками этой школы. Большое внимание уделяется ведению и осуществлению программы непрерывного последовательного образования, подготовки и переподготовки.

И прокуроры, и судьи именуются во Франции магистратами.

Французские прокуроры, входя в судебную систему и состоя при судах, пользуются существенной автономией и независимостью и имеют необходимые полномочия. Административно находясь под контролем министра юстиции, прокурор независим в судебных заседаниях при осуществлении своих функций. Прокурор возбуждает уголовное преследование, поддерживает обвинение в суде, осуществляет контроль за предварительным следствием, агентами судебной полиции. При производстве предварительного следствия судья во многом поднадзорен прокурору,

который вправе давать ему указания, направленные на установление истины, и на любой стадии вправе взять на себя выполнение следственных функций.

Возглавляет прокуратуру Франции Генеральный прокурор при Кассационном суде. Прокуроры республики — районные прокуроры при трибуналах малой и большой инстанции — находятся у него в подчинении. Все прокуроры назначаются по представлению и рекомендации министра юстиции президентом Франции.

Таким образом, во Франции прокурор — это представитель исполнительной власти, уполномоченный как на осуществление уголовного преследования, так и на осуществления надзора за действиями полиции, следственного судьи, а также на поддержание обвинения в суде. Во многом подобная организация, положение, структура органов прокуратуры характерны и для других стран западной Европы, хотя там имеются отличия, объясняемые соответствующими условиями развития стран, общественно-правовыми взглядами и традициями. В мире нет единства в организации, структуре и полномочиях прокуратуры, но ученые многих стран сходятся в необходимости определенного единения и независимости прокуроров при исполнении тех обязанностей и задач, которые возлагать на них соответствующее законодательство.

В Конституции Республики Казахстан прокуратура заняла свое место в гл. 7 «Суды и правосудие». В ней говорится о прокуратуре как единой централизованной и независимой системе. Она от имени государства призвана осуществлять высший надзор за точным и единообразным применением законов, указов Президента Республики Казахстан и иных нормативных правовых актов, за законностью оперативно-розыскной деятельности, дознания и следствия, административного и исполнительного производства, принимает меры по выявлению и устранению любых нарушений законности, представляет интересы государства в суде, а также в случаях, порядке и в пределах, установленных законом, осуществляет уголовное преследование. Здесь же прокуратуре было впервые в странах СНГ предоставлено право опротестовывать законы, противоречащие Конституции и законам Республики Казахстан.

Анализируя приведенные конституционные нормы, можно сделать вывод о том, что статус прокуратуры в Республике Казахстан, хотя и закрепляется в главе Конституции Республики Казахстан, посвященной судебной власти, не дает основания ее к этой власти отнести. Она не является судебной властью, а включена в эту главу только потому, что прокурор является стороной судебного заседания и, реализуя свою правозащитную деятельность, так же, как и суды, обеспечивает верховенство закона.

Указанная норма Конституции Республики Казахстан позволяет сделать еще один вывод: прокуратура Казахстана не вписывается в триаду разделения властей. Из этого казахские исследователи делают заключение о самостоятельном пути правового формирования органов прокуратуры нового

типа. В подтверждение этого вывода они приводят аргументы о том, что прокуратура, взаимодействуя во всеми ветвями государственной власти, действует в их интересах и, представляя собой механизм контроля за реализацией полномочий каждой ветви власти, осуществляет надзор за правильным применением законов.

В юридической науке относительно прокуратуры Республики Казахстан высказывается мнение о том, что ее особенность как государственного органа состоит в том, что она не может быть отнесена ни к одной ветви власти, поскольку подотчетна только Президенту Республики Казахстан.

Однако в юридической науке относительно прокуратуры Республики Казахстан высказывается мысль о том, что ее особенность как государственного органа состоит в том, что она не может быть отнесена ни к одной ветви власти, поскольку она подотчетна только Президенту Республики Казахстан.

Казахстанские исследователи относительно президентской власти высказывают позицию о том, что она представляет собой особую модель власти, которая определяет основные направления внутренней и внешней политики, является влиятельной и

авторитетной властью. При этом президент, не возглавляя исполнительную власть, разделяет ее вместе с правительством [1].

В юридической науке Казахстана относительно прокуратуры и ветвей власти доминирует точка зрения о том, что прокуратура выступает в качестве правового средства Президента Республики Казахстан по выполнению им функций гаранта Конституции республики, соблюдения законности, прав и свобод человека и гражданина. Именно при помощи прокуратуры Президент Республики Казахстан обеспечивает контроль над законностью деятельности всех органов государства и всех ветвей власти. Однако это не мешает прокуратуре осуществлять принадлежащие ей полномочия от имени государства в целом.

Вместе с тем нельзя сводить институт прокуратуры только к правовому средству обеспечения функций Президента Республики Казахстан. Если это сделать, то неизбежен вывод о том, что прокуратура не является самостоятельным органом. Она действует только по указанию Президента республики и подчиняется только ему. Однако это не так. Подотчетность прокуратуры Президенту Казахстана, как справедливо утверждает Е. С. Мерзадинов, не означает подчиненности ему. «Скорее – это условие, гарантия ее независимости».

Опираясь на эту позицию, отдельные казахские исследователи делают вывод о том, что развитие прокуратуры в республике показывает, что она является уникальным инструментом механизма обеспечения разделения и взаимодействия властей и представляет собой систему сдержек и противовесов между ветвями власти [2].

Отнесение прокуратуры к системе сдержек и противовесов определяет государственное и социальное предназначение прокуратуры, ее функции и полномочия, понимание ее роли в государственном строительстве, обеспечении законности, защите прав и свобод человека и гражданина, формировании институтов гражданского общества.

Следует также отметить, что во всех перечисленных странах их основные законы декларируют независимость прокуратуры, однако на практике это трудно достижимо, так как прокуратуру можно с легкостью отнести как к судебной, так и к исполнительной власти.

Для обеспечения действительной независимости прокуратуры от других ветвей государственной власти, на наш взгляд, следует выделить отдельную ветвь государственной власти – прокурорскую власть. В пользу этого можно привести ряд аргументов.

Первый состоит в том, что и в Российской Федерации, и в Республике Казахстан прокуратура относится к органам государственной власти, поскольку она наделена государственно-властными полномочиями. Она управомочена указанными государствами на осуществление их задач и функций. Часть 1 статьи 45 закона о прокуратуре Российской Федерации прямо говорит, что прокуроры являются представителями государственной власти.

Государственно-властные полномочия органов прокуратуры напрямую вытекают из положений статьи 6 закона Республики Казахстан о прокуратуре, касающейся правовых гарантий деятельности прокуратуры. Неисполнение законных требований прокурора влечет за собой ответственность, предусмотренную законами. Кроме того, прокурор вправе в случаях неисполнения его предписаний и постановлений в пределах своей компетенции обратиться к принудительному исполнению. Статья 18 указанного закона установила, что акты прокурорского надзора, приостанавливающие действие нормативных правовых актов, подлежат опубликованию. Все это вместе взятое свидетельствует о государственно-властных полномочиях прокуратуры Республики Казахстан.

Следовательно, прокуратура Российской Федерации и прокуратура Республики Казахстан являются органами государственной власти. Последние не могут

существовать без ветвей государственной власти, поскольку органы государственной власти есть форма проявления той или иной ветви государственной власти.

В юридической науке считается, что власть представляет собой содержание, полномочия, а органы власти есть внешнее проявление этого содержания, его форма [3]. Именно через форму (органы власти) реализуются полномочия государственной власти. Отсюда можно сделать вывод о том, что любая ветвь государственной власти представляет собой совокупность органов государственной власти, которые имеют общее функциональное предназначение и общие методы деятельности. При этом указанные органы государственной власти не должны быть подчинены структурам другой ветви власти, а являться самостоятельными и независимыми от других ветвей власти.

Сказанное в полной мере относится и к прокурорской власти. Ее содержанием является сама власть, ее полномочия, а формой органы прокуратуры. Однако, следует отметить, что ни Конституция Российской Федерации, ни Конституция Республики Казахстан не используют понятия «прокурорская власть». В соответствии с частью 4 статьи 3 Конституции Республики Казахстан государственная власть в Республике едина, осуществляется на основе Конституции и законов в соответствии с принципом ее разделения на законодательную, исполнительную и судебную ветви и взаимодействия между собой с использованием системы сдержек и противовесов.

Статья 10 Конституции РФ установила, что государственная власть в Российской Федерации осуществляется на основе разделения на законодательную, исполнительную и судебную. Органы законодательной, исполнительной и судебной власти самостоятельны.

Как видим, и в одной, и в другой конституции принцип разделения властей закреплен в духе теории Монтезкье, которой уже больше двухсот и которая не учитывала, да и не могла в то время учесть наличие других ветвей государственной власти, которые появятся в более позднее время. Главным, по нашему мнению, в теории Монтезкье было не количество властей, а сама идея их разделения, которая всецело воспринята конституциями демократических стран мира. К сравнительно новым ветвям власти, не вписывающимся в триаду Монтезкье, относится и прокурорская власть.

Третий аргумент существования независимой прокурорской власти состоит в существовании между прокурорской и другими ветвями власти системы взаимных сдержек и противовесов. В системе взаимодействия властей существует их взаимный контроль над деятельностью друг друга. Это является необходимым условием сдержек и противовесов.

Приведенные аргументы свидетельствуют о том, что прокурорскую власть следует признать ветвью государственной власти наряду с другими ветвями государственной власти. В этой связи мы разделяем точку зрения российского исследователя Н. В. Мельникова о том, что прокурорская власть является самостоятельным видом государственной власти, осуществляемой в формах прокурорского надзора [5]. Формой выражения прокурорской власти в Республике Казахстан и Российской Федерации является строго централизованная система органов прокуратуры с подчинением нижестоящих прокуроров вышестоящим. Это означает, что прокуратура представляет собой не отдельный государственный орган со своей вертикалью подчиненности, а систему таких органов, самостоятельно и независимо от других государственных органов осуществляющая свои полномочия, взаимодействия с другими ветвями власти.

ЛИТЕРАТУРА

1. Конституция Республики Казахстан от 30 августа 1995 года // сайт adilet.zan.kz;

2. Закон Республики Казахстан «О прокуратуре» от 30 июня 2017 года// сайт adilet.zan.kz;
3. Аюпова З. К. Об истоках действующего права в Республике Казахстан //История государства и права. 2011. № 8. С, 7.
4. Мельников Н. В. Прокурорская власть //Государство и право. 2002. № 2. С.20.
5. Бахтыбаев И. Ж. Концептуальные основы деятельности прокуратуры Республики Казахстан по обеспечению законности. Алматы, 2008. С. 106.

ӘОЖ 342.9

ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ОРГАНДАРЫНДАРЫ ҚЫЗМЕТІНДЕ ЦИФРЛАНДЫРУДЫ ЕНГІЗУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Юсупбаева Б., студент

Ғылыми жетекші: Абилшеева Р.К.

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг
университеті, Ақтау қ.**

Аңдатпа. Мақала құқық қорға органдары қызметінде цифрландыруды енгізу мәселелеріне арналған.

Түйінді сөздер: Құқық қорғау, цифрландыру, технология

Мемлекетіміздің заман талаптарына сай болуы, экономикасы мен қоғамдық қарым-қатынастары дамыған елдердің санатына жетуі – тәуелсіздіктің басты мақсаты. Осы орайда елімізде көптеген игілікті істер атқарылуда. Соның бірі – «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасы [1].

Цифрлы технологияларды енгізу арқылы халықтың әл-ауқаты оңалып, елдің барынша жылдам дамуына жол ашылмақ. Сондықтан да Елбасының тікелей тапсырмасымен бұл бағытта тыңғылықты жұмыстар басталып та кеткен болатын. Сол сияқты заң үстемдігін орнату үшін құқық қорғау органдарында цифрландыру жүргізу басты назарда.

Сонымен қатар цифрлы технологиялардың игілігін алдымен халық көру үшін, оның соңғы жаңалықтары халыққа қызмет көрсету барысында іске аспақ. Бұл ретте Қазақстан 2025 жылы цифрлы технологиялар бойынша бәсекеге қабілеттілікті анықтайтын әлемдік рейтингте 30-орыннан көрінуі тиіс.

Елімізде цифрлы технологияларды енгізу жолында энергетика мен шикізат, ауыл шаруашылығы, өнеркәсіп, IT, логистика сынды 9 салаға басымдық беріліп отыр. Демек, Елбасымыз айтқандай, цифрландыру – бұл тек нәтиже емес, бұл Қазақстанның жетістікке жетудегі түпкілікті басымдығы. Осы арқылы барлық салада бәсекелестік артады, яғни заман талабына сай, барлық сала дамып, бәсекеге қабілетті ел боламыз.

Елбасымыз «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасы шеңберіндегі тапсырмасына сәйкес елімізде қылмыстық сот ісін жүргізу электронды форматқа кезең-кезеңмен көшіру жүзеге асырылып жатыр.

Жобаны іске асырудың басты мақсаты – азаматтардың құқықтарын қорғау және сот төрелігіне жылдам қол жеткізуді қамтамасыз ету болып табылады. Осылайша біз Ата заңымыз Конституциямыздың 1-бабында айтылғандай мемлекеттің ең басты қазынасы – адам өмірі және олардың құқықтары мен бостандықтары дегендей, ең басты құндылықтардың жылдам әрі әділ жүзеге асуына куә боламыз.

Қазіргі таңда құқық қорғау органдарында сот ісі саласында қылмыстық істер бойынша цифрландыру жүргізіліп жатыр. Бұл қылмыстық процестің барлық сатысын: қылмысты тіркеуден бастап үкім орындалғанға дейін қамтиды деп күтілуде.

Қылмыстық, азаматтық істер және әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер кезең-кезеңмен электронды форматқа көшіріледі. Ол бұрмалау және жемқорлық үшін мүмкіндіктерді азайтады, бұл іс жүргізуді үнемдейді, мемлекет бюджетіне түсетін салмақты, адам мен азаматтың құқығы мен еркіндігіне тигізетін зарарын азайтады.

Жемқорлыққа қарсы күрес бойынша алдын алу шаралары арасында азаматтар мен кәсіпкерлердің сұранысына ие қызметтерді көрсетуде тұтынушылармен байланыстарды жеңілдетуге, цифрландыруға және қысқартуға, олардың ашықтығын арттыруға, заңнан тыс әрекет жасау қажеттігі мен мүмкіндігін азайтуға ерекше назар аударылған.

Істерді электронды форматта тергеп-тексерудің артықшылығы – оңтайландыру, дәлелдемелерді жинау және процестік құжаттарды жасау рәсімдерінің жеңілдетілуі, сондай-ақ прокурорлық және сот бақылауының күшеюі болып табылады.

Қылмыстық, Қылмыстық-процестік, Қылмыстық-атқару және Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстер жаңа заң талабынан туындаған заңдар деп айтсақ болады. Бұл туралы Елбасымыз: «Соттар қызметінің заңнамалық және іс жүргізу нормаларын жүйелі түрде жетілдіру маңызды. Жаңа қылмыстық, қылмыстық-іс жүргізу, қылмыстық-атқарушылық және әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекстер ұзақ әрі тыңғылықты дайындалды, онда соттардың жаңа құзыреті, соның ішінде сот жүргізудің жеңілдетілген жаңа тәртібі қарастырылған. Сот бақылауы мен сот тексеруі барысындағы судьялар өкілдіктерінің аясы кеңейуде. Әрине, ізгілендіру жүріп жатыр, бірақ ол мақсат емес, ең бастысы біз босаңсып кетпеуіміз керек. Тиянақты қарау керек. Бұл кодекстердің жүзеге асуы қылмыстық сот төрелігінің сапасы мен жеделдігін арттыруға жаңа мүмкіндіктер ашады», деген болатын [2].

Бұл орайда прокуратура органдары да заңның адамға мүлтіксіз қызмет етуі қажеттігіне әрқашанда назар аударып келеді. Әрқашан заңның үстемдігі жоғары тұруы қажет. Ал заңның үстемдігі дегеніміз не? Ол құқықтық заңдылықты, адамның құқықтары мен бостандықтарын мемлекетте ең қымбат қазына деп білу. Ендеше құқықтық, демократиялық, зайырлы және әлеуметтік мемлекет құру үшін біз заңдылықты, заңға бағынуды ең жоғары тұрған және мүлтіксіз орындайтын міндет деп қабылдауымыз керек. Осы орайда түрлі жобалар да дүниеге келіп, іске асып жатыр. Оның бәрі жоғарыда айтқанымыздай, заңдарымыздың түйткілдері болса тарқатып, кемшіліктерін түзеу болып табылады. Осылайша сот ісін жүргізуде цифрландыру қолдану арқылы сот ісі жылдам қаралып, көптеген мәселелер жылдам шешімін тауып жатыр. 1-2 айға дейін созылатын қылмыстық істер цифрландыру саясатының нәтижесінде қазіргі таңда 5 күнде әрі кетсе 1 аптада тергеліп, үкімдер шығып жатыр.

Елбасы айтқандай, цифрлы технологияның халыққа берер пайдасы көп. Соған сәйкес тағы бір үлкен жаңалық, Бас прокуратура Жоғарғы сотпен бірігіп заң үстемдігін арттыру үшін жаңа жоба дайындаған болатын. Бұл енді нағыз IT технологияның өнімі болып табылады. Осы жобада, яғни «Заңдылық» жүйесінде Қылмыстық кодекстің барлық нормалары цифрланған. Прокурор немесе судья шешімді компьютерде дайындағанда бұл жүйе қате болса, оларды сол сәтте көрсетіп, яғни қызылға бояп көрсетіп береді. Бұл қандай қателер? Жаза тым қатал немесе негізсіз жеңіл емес пе, режим түрі қаншалықты дәл таңдалды, конфискация жасау керек пе, қосымша жаза қалып қойған жоқ па, тағы басқа 100-ден астам параметр бойынша сұрақтар електен өткізіледі.

Осылайша, сарапшылардың айтуына қарағанда, аталған «Заңдылық» жүйесі прокурорлар мен судьялардың санасын өзгерте бастаған. Базаға ілікпеу үшін олар заңдарды мұқият оқып, біліктіліктерін үнемі көтеруге тырысатын болған. Соның арқасында сот шешімдерінің сапасы да жақсара түсті. Сондықтан апелляцияда қайта қаралған қылмыстық істердің саны 40 пайызға азайған екен. Енді бұл іс қолдау таба берсе, онда көп ұзамай онлайн режимде қылмыс тіркелгеннен бастап жазаны орындауға дейінгі жолдың бәрін көретін боламыз.

Тағы бір мәселе, жыл сайын 500 мыңнан астам іс тергелетінін көпшілік біле қоймайды. Олардың бәрі қағазда жазылатыны сөзсіз. Ал жасыратыны жоқ, оны

жоғалтуға, тіпті жалған құжаттар жасауға немесе қаламасаңыз, мүлде жойып жіберуге болады. Көп жағдайда оны ешкім білмей қалады. Міне, осы кемшіліктерді жою үшін электронды қылмыстық істер жобасы дүниеге келді. Осылайша, аталған істерді е-форматқа көшіру – жоғарыдағы олқылықты жағдайды түзетуге бағытталған алғашқы қадам болды. Бұған көңіл бөлген елдерде қылмыс та аз жасалады екен және болып жатса оның ашылуы да тез жүргізіледі дейді. Дамыған елдердің көбінде қылмыстық іс қағаз жүзінде емес, электронды түрде жүргізіледі. Сондықтан Құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитеті «Е-қылмыстық іс» бағдарламасын әзірледі. Тергеу, сараптау күшейген соң әрбір қылмыстық іске терең үңіліп, дұрыс практиканы қалыптастыруға мүмкіндік туады. Жәбірленуші, айыпталушы, адвокат істің қалай қаралып жатқанын кез келген уақытта онлайн режимде көре алады. Электронды шағымдар модулі жұмыс істей бастайды. Ол деген, тараптар тергеушінің іс-әрекетіне шағым келтірсе, оны прокурор бірден онлайн арқылы тексере алады. Осылайша бұл қанатқақты жобаның басталып кеткеніне біраз уақыт өтті.

Міне, осылайша прокуратура, жалпы сот жүйесі мен құқық қорғау органдары Елбасының цифрландыру туралы тапсырмасын орындауда басымдық танытып отыр дегіміз келеді.

Құқық қорғау органдарында цифрландыру жүргізудің біз осылай тек қана артықшылықтарына көз жеткіземіз. Бұл халықтың әлеуметтік, экономикалық, құқықтық жағынан әл-ауқатының жоғары болуына, еңсесі биік, бәсекеге қабілетті озық дамыған елдер қатарында көш бастап тұруға үлкен септігін тигізеді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Цифрлы Қазақстан //www.akorda.kz
2. Назарбаев Н.Ә. Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері. ҚР Президентінің Қазақстан Халқына Жолдауы //www.akorda.kz

УДК 343.1

ПРИНЦИПЫ ДЕМОКРАТИИ И НЕЗАВИСИМОСТИ В СУДЕБНОЙ ВЛАСТИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА

Ауешова Б.Т.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им.Ш.Есенова, г. Актау

Аннотация. В данной статье автор рассматривает принцип демократии и независимости в судебной власти. Правосудие, по данному является основной формой осуществления судебной власти, представляет собой рассмотрение и разрешение судьей (судом) в судебных заседаниях.

Ключевые слова: независимость, судебная власть, законность.

Начиная с момента провозглашения государственной независимости Республики Казахстан, в нашей стране в соответствии с требованиями формирования правовой государственности были предприняты конкретные шаги по созданию организационных, правовых, экономических и других условий, необходимых для независимости судебной власти. Необходимо отметить, что Президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев уделяет особое внимание проблемам развития судебной власти в стране. На IV съезде судей Республики Казахстан Глава государства, в частности, отметил: «Развитие судебной системы – один из главных приоритетов государства» [1]. Если не будет защищено право, тогда не будет свободы, гласности. В Казахстане в этом направлении

сделано немало, в том числе были приняты меры по дальнейшему совершенствованию судебных органов, укреплению социального и правового статуса судей. Современная судебная система составная часть государственного устройства, один из механизмов демократического развития на пути социальной, экономической и политической модернизации общества. На состояние судебной власти влияет отношение граждан к современной казахстанской правовой политике, уровень доверия власти со стороны общества.

Законность - ведущий принцип всех отраслей права, законность - принцип, действующий во всех сферах государственной и общественной жизни.

Являясь универсальным общеправовым принципом, законность представляет собой строгое и безусловное исполнение и соблюдение Конституции РК и соответствующих ей законов и иных нормативных правовых актов гражданами, должностными и юридическими лицами.

В сфере правосудия этот принцип означает: [2]

- правосудие осуществляют только суды, образованные и наделенные полномочиями в порядке, предусмотренном Конституцией и законом;
- судьи при отправлении правосудия независимы и подчиняются только Конституции и законам;
- суды при отправлении правосудия должны осуществлять защиту прав, свобод и законных интересов граждан, прав и законных интересов государственных органов, организаций;
- суды должны обеспечивать исполнение Конституции РК, законов, иных нормативных правовых актов, международных договоров республики;
- при осуществлении правосудия суды должны строго выполнять требования процессуального законодательства о порядке производства по судебным делам.

В п.2 ст.4 Конституции РК закреплено положение о том, что Конституция имеет высшую юридическую силу и прямое действие на всей территории республики. В этой связи одной из главных задач судов является не только соблюдение Конституции, но и обеспечение ее прямого действия. Это означает, что в случае несоответствия закона или подзаконного акта Конституции или отсутствия в них норм, содержащихся в Конституции, суд должен применять Конституцию в качестве акта прямого действия, поскольку конституционные нормы обладают верховенством над законами и иными нормативными актами.

В сфере правосудия принцип законности обеспечивается установленной законом системой гарантий. Например: право обжалования судебных постановлений суда по мотивам их незаконности и необоснованности; судебный надзор; обязательная отмена решений суда в случаях нарушения норм материального и процессуального законов.

В случаях установления при рассмотрении судебных дел факта, что закон или иной нормативный правовой акт ущемляет закрепленные Конституцией РК права и свободы человека и гражданина, суд вправе обратиться с представлением в Конституционный Совет о признании этого акта неконституционным и в связи с этим приостановить производство по делу.

Правосудия - это деятельность судов, осуществляемая путем рассмотрения в судебные заседания и разрешения в судебных заседаниях, в установленном законом порядке гражданских, уголовных и иных дел с целью всемерного укрепления законности и правопорядка.

Этот принцип берет свое начало от Конституционного положения о разделении в государстве власти на три ветви, одной из которых является судебная власть.

Ст. 75 Конституции РК и ст. 1 Конституционного закона о судебной системе предусматривают, что правосудие в Республике Казахстан осуществляется только судом. Исчерпывающий перечень этих судов строго предусмотрен Конституцией и Конституционным законом о судебной системе: Верховный суд РК и местные суды [3].

Правосудие, являющееся основной формой осуществления судебной власти, представляет собой рассмотрение и разрешение судьей (судом) в судебных заседаниях уголовных, гражданских и иных дел в порядке уголовного, гражданского и иных, установленных законом, форм судопроизводства.

Принцип осуществления правосудия только судом имеет огромное политико-правовое значение.

Никакие другие органы и должностные лица не вправе рассматривать, разрешать или брать под контроль гражданские, уголовные и иные дела, отнесенные к юрисдикции судов. В соответствии с этим законодательством предусмотрена недопустимость создания специальных и чрезвычайных судов под каким-либо названием.

Только суд вправе в судебном заседании признать лицо виновным или невиновным в совершении преступления и вынести в этой связи соответственно обвинительный или оправдательный приговор; принять решение по рассматриваемому иску. Только суд имеет исключительное право по судебным делам назначать наказание и иные меры государственного принуждения.

Таким образом, закон, помимо гражданства, устанавливает возрастной, образовательный, профессиональный и моральный цензы. И это логично, поскольку законодатель, исходя из содержания специфики судебной деятельности, требует от судьи не только достаточных теоретических знаний и нравственной безупречности, но и наличия практического опыта, который обычно приходит с годами. Все это, без сомнения, позволяет судье не только правильно применять нормы материального и процессуального законодательства, но и уметь разбираться в сложных ситуациях, встречающихся при рассмотрении дел, осмотрительно и ответственно принимать решения, которые должны быть не только обоснованными и законными, но и справедливыми.

Судья должен избегать такого поведения, которое может быть расценено, как стремление угодить руководителям представительных или исполнительных органов, добиться расположения со стороны председателя данного суда или вышестоящих судей. Недопустимо появление судьи в общественном месте в нетрезвом состоянии, неряшливо или вызывающе одетым, посещение им заведений, пользующихся сомнительной репутацией (казино, игорные дома), афиширование своих личных связей с руководящими работниками представительных, исполнительных и других органов.

Законом предусмотрена полная деполитизация судов. В этой связи важным требованием к судье является предусмотренная законом недопустимость быть депутатом, занимать иную оплачиваемую должность (кроме преподавательской, научной или иной творческой деятельности), осуществлять предпринимательскую деятельность, входить в состав руководящего органа или наблюдательного совета коммерческой организации. Судьи не должны состоять в партиях, профессиональных союзах, выступать в поддержку или против какой-либо политической партии. То есть, законодатель устанавливает требование политической нейтральности судьи в целях обеспечения его независимости и беспристрастности. Данное положение предусматривает, что единственной функцией судьи является только судебная деятельность. Занятие же преподавательской, научной и иной творческой деятельностью должно осуществляться вне рабочего времени как совместительство в соответствии с трудовым законодательством.

Несменяемость судей означает, что после наделения их полномочиями в установленном законом порядке: они не могут быть освобождены от должности за исключением случаев и в порядке, прямо предусмотренных законом; они не могут быть переведены на другую должность или в другой суд без их согласия; их полномочия могут быть приостановлены не иначе, как по основаниям и в порядке, установленным законом.

«Независимость состава суда является необходимым условием непосредственного восприятия судом всех исследуемых доказательств, возможностью

реально участвовать в судебном разбирательстве и принятии решения, а также служит гарантией объективности выводов суда по окончании судебного разбирательства» [3].

Вместе с тем, законом предусмотрена возможность освобождения судьи от должности при наличии определенных оснований:

- уход в отставку или освобождение от должности судьи по собственному желанию;
- состояние здоровья, препятствующее дальнейшему исполнению профессиональных обязанностей, в соответствии с медицинским заключением;
- вступление в законную силу решения суда о признании судьи недееспособным или ограниченно дееспособным либо о применении к нему принудительных мер медицинского характера;
- вступление в законную силу обвинительного приговора в отношении этого судьи;
- утрата гражданства Республики Казахстан;
- смерть судьи или вступление в законную силу решения суда об объявлении его умершим;
- назначение, избрание судьи на другую должность и переход на другую работу;
- упразднение суда или истечение срока полномочий, если судья не дает согласие на занятие вакантной должности судьи в другом суде (ст. 34 Конституционного закона).

Важнейшей гарантией независимости судей и необходимым условием предотвращения какого-либо воздействия на них при отправлении ими правосудия является установленное законом положение о неприкосновенности судей. Судья не может быть арестован, подвергнут приводу, мерам административного взыскания, налагаемым в судебном порядке, привлечен к уголовной ответственности без согласия Президента Республики, основанного на заключении Высшего Судебного Совета Республики, либо в случае лишения неприкосновенности Председателя и судей Верховного Суда Республики без согласия Сената (кроме случаев задержания на месте преступления или совершения тяжких преступлений). Ст.27 Конституционной Закон о судах.

Неприкосновенность распространяется на судей всех судов не только при непосредственном отправлении ими правосудия, но и вне их служебной деятельности. Однако это вовсе не означает, что судья останется безнаказанным в случае совершения, им порочащего должность судьи поступка. Законом предусматривается лишь особая процедура привлечения его к ответственности (дисциплинарной, уголовной). Так, ст.498 УПК РК предусматривает, что уголовное дело в отношении судьи может быть возбуждено только Генеральным Прокурором РК, который поручает расследование органу, осуществляющему дознание и предварительное следствие. Для получения согласия на привлечение судьи к уголовной ответственности, арест и привод Генеральный прокурор вносит представление Президенту РК или в Сенат Парламента РК. После получения согласия Президента РК, Сената Парламента РК производится дальнейшее расследование. По уголовным делам в отношении судьи производство предварительного следствия является обязательным. Если Президент или Сенат Парламента не дали согласия на привлечение судьи к уголовной ответственности, уголовное дело подлежит прекращению.

ЛИТЕРАТУРА

1. Назарбаев Н.А. Послание Президента Республики Казахстан народу Казахстана. «Казахстан в новой глобальной реальности: рост, реформы, развитие» [//online.zakon.kz](http://online.zakon.kz)
2. Чернякова С.А. Третью ветвь власти: Теория и практика // В мире права. - 2001 - №2, 3-18с.

3. Абилкаиров М.Р. Конституционно-правовой статус судей Республики Казахстан. Автореф. Дисс... к.ю.н.- Алматы. 2002.-30с.
4. Яковлев В.Ф. Статус судьи и есть статус власти. // Государство и право. - 2004, №11. С.11-15.

УДК 340(075.32)

РОЛЬ СПРАВОЧНЫХ ПРАВОВЫХ СИСТЕМ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Акберов З.М.

**Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им. Ш.Есенова, г. Актау**

Аннотация. Еще 10 лет назад сам термин "справочные правовые системы» (далее СПС), как правило, требовал долгих разъяснений. Более того, нередко даже те специалисты, которые сами постоянно работали с правом, не были уверены в пользе этих программных продуктов. Сегодня правовые базы данных стали одним из основных профессиональных инструментов, прочно вошли в арсенал юристов, бухгалтеров, финансистов, руководителей всех органов социальной защиты населения. Альтернативы СПС сейчас не существует. Хотя многие документы можно найти в Интернете, скачать демо-версию программ, посидеть в интернет - версии систем на сайтах, но собрать самостоятельно огромное количество документов невозможно.

Ключевые слова: справочная система, использование системы.

Современный этап развития человечества характеризуется стремительными, масштабными изменениями в различных областях его деятельности. Происходящие перемены заметны на всех уровнях общественной иерархии: от отдельного индивида до мирового сообщества в целом. К числу глобальных изменений, безусловно, можно отнести происходящую информатизацию в рамках складывания социума нового типа с присущими только ему параметрами и характеристиками. При наличии множества взглядов на содержание и специфику последнего большинство исследователей в качестве его основной характеристики отмечают наличие ряда взаимосвязанных процессов [1, с.5]. Одним из них является внедрение новых информационно-коммуникационных технологий во все сферы жизни общества.

Переоценить значение указанного выше процесса невозможно. Человечество, пройдя в своем развитии этапы электрификации, телефонизации, развития радио и телевидения, вступило в эпоху так называемой «информационной свободы» [2,с.14], предполагающей наличие у каждого индивида возможности пользоваться достоверными, исчерпывающими и своевременными знаниями по максимально широкому кругу интересующих его вопросов.

Информатизация как процесс включает в себя несколько взаимосвязанных направлений

–медиатизацию (от лат. *mediatus*—«выступающий посредником»)–деятельность по со-здани и совершенствованию используемых средств связи, сбора, хранения и распространения

информации;

–компьютеризацию – переход от традиционных средств сбора, хранения и передачи ин-формации к инновационным, основанным на достижениях в области компьютерных и телекоммуникационных технологий;

–интеллектуализацию – повышение уровня познавательных способностей пользователей

информационных ресурсов, иными словами, развитие интеллектуального потенциала современного общества [3,с.43].

Причины стремительного распространения справочных правовых систем заключаются не только в растущей потребности в правовой информации, в развитии технологий, продуманной маркетинговой и "просветительской" политике разработчиков. Сейчас СПС стали важнейшим коммуникационным каналом в области информации между государством и бизнесом, между властью и обществом[4].

Наш университет готовит широкий круг специалистов в области экономики, юриспруденции. Умение находить и использовать правовую информацию естественно необходимо студентам, как будущим профессиональным специалистам. От умения ориентироваться в информационном пространстве современной законодательной базы с ее информационными ресурсами, представленными как в традиционном виде, так и на современных электронных носителях зависит эффективность самостоятельной работы студента, а также количество времени, потраченное на поиск необходимой информации.

Аудитории Университета оснащены всем необходимым оборудованием, для использования информационных правовых систем таких, как, Параграф и Юрист, Адилет. Работа с данными система ведется уже давно, начиная с начала 2000 годов. Эти системы предоставляют широкие, удобные и бесплатные возможности нам студентам будущим юристам для изучения профессиональных модулей при поиске, анализе и применения правовой информации. А легкость и простота работы позволяют использовать системы не только опытным, но и начинающим пользователям. СПС поддерживаются в актуальном состоянии и полностью соответствуют оригиналам по содержанию и оформлению. Буквально за несколько секунд вы сможете получить доступ к любому нормативному документу в действующей редакции (и в предыдущих при необходимости)[5].

При работе с системой следует отметить: современный интерфейс, он понятен, эргономичен, элементы его внешнего вида и управления обеспечивают максимальное удобство в работе. Документы в СПС представлены с комментариями и разъяснениями специалистов, также есть возможность сопровождать тексты документов собственными комментариями. Такая двухуровневая структура облегчает выбор ключевых понятий, когда вы указываете их для поиска документов[6].

На сегодня, фирмы-разработчики СПС, к основным направлениям организации распространения справочно-правовых систем относят:

- создание базовых эталонных банков нормативно-правовых актов, формирование комплекса программных продуктов с заданными условиями;
- организация процесса пополнения (сопровождение, актуализация) созданных эталонных информационных банков справочно-правовых систем;
- организация оперативной передачи пользователям справочно-правовых систем новейшей правовой информации из эталонных информационных банков справочно-правовых систем;
- поиск и выдача правовой информации по запросам пользователей;
- создание специальных обучающих и консультационных центров правовой информации;
- создание условий общедоступности правовой информации для юридических и физических лиц.

Создание условий общедоступности правовой информации для юридических и физических лиц - пожалуй, самая сложная и наиболее актуальная на сегодняшний день задача использования СПС. Общедоступность может быть обеспечена при решении проблемы единого информационного пространства. Так как, эта задача относится к категории долговременных, и ее выполнение может затянуться на долгие годы из-за отсутствия финансирования, многие фирмы - разработчики справочно-правовых систем

пытаются решить ее разными путями. На сегодняшний день для того, чтобы использовать тот массив правовой информации, который содержат справочно-правовые системы, нужно иметь персональный компьютер (либо дома, либо на работе). При этом если пользование справочно-правовыми системами не носит систематического характера (такого как у юриста, или, скажем бухгалтера), а осуществляется на уровне поиска распечаток отдельных документов, то вполне можно обойтись и без собственного компьютера, а обратиться за интересующим документом в представительство фирмы-разработчика СПС.

Совершенствование способов распространения правовой информации с использованием современных компьютерных технологий является составляющей развития и совершенствования справочно-правовых систем. Без решения проблемы организации массового доступа к правовой информации невозможно решить проблему удовлетворения потребности общества в ее получении.

Учитывая уровень развития современных компьютерных технологий, решать проблему формирования единого информационного пространства нужно посредством его компьютеризации, создания локальных вычислительных сетей в органах государственной власти и управления, на предприятиях и в организациях, независимо от их организационно-правовой формы.

Хочется отметить что, популярность данных систем обусловлена не только тем, что они создаются с учетом интересующих пользователей проблем, но и ориентацией на специалистов с самым разным уровнем профессиональной подготовки, а особенно юридической. Это позволяет сегодня эффективно работать с правом и начинающему специалисту и юристу-профессионалу. Развитие справочных правовых систем наглядно показывает, насколько современные технологии могут менять привычную картину жизни. Правовые базы данных ускорили многие процессы, происходящие в обществе и экономике. Справочные правовые системы дают возможность огромному количеству специалистов эффективно работать с правом и грамотно применять законодательство в практике при выполнении своих должностных обязанностей. Современный юрист в социальном обеспечении должен уметь не просто владеть информацией, но и оперативно и качественно ее использовать.

ЛИТЕРАТУРА

1. Горшков М.К. К вопросу об информатизации российского общества: взгляд социолога (вместо предисловия) // Россия реформирующаяся. 2011. № 10. С. 5.
2. Баишев Ж. Конституционное право Республики Казахстан : учеб.-метод. пособие. Алматы, 2001. С. 37.
3. Байдилдаева Ж.Ш. К вопросу об информатизации образования в Республике Казахстан // Наука и школа. 2006. № 3. С. 43.
4. Ельчанинова Н.Б. Использование справочной правовой СПС. Учебное пособие./: Н.Б.Ельчанинова- М.,2012.
5. Уткин В.Б., Балдин К.В. Информационные системы - М.: КОНТРАКТ, ИНФРА-М, 2013.
6. Гринберг А.С.,Горбачев Н.Н.,Бондаренко А.С. Информационные технологии управления./ А.С.Гринберг– М.ЮНИТИ-2014.

ЮРИДИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СИСТЕМЫ ПРАВОНАРУШЕНИЙ, СОВЕРШАЕМЫХ МЕДИЦИНСКИМИ РАБОТНИКАМИ

Айдаралиев Т., студент

Научный руководитель: Кулбаева М. М.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им.Ш.Есенова, г. Актау

Аннотация. В данной статье рассматриваются некоторые вопросы уголовных правонарушений, совершаемых медицинскими работниками, а также классификация медицинских уголовных правонарушений, совершаемых медицинскими работниками, также приведен юридический анализ системы преступлений совершаемых медицинскими работниками.

Ключевые слова: медицинские правонарушения, субъект, субъективная сторона преступлений, совершаемых медицинскими работниками, обстоятельства исключающие преступность деяния в медицинской деятельности.

Преступления, совершаемые медицинскими работниками (врачебные преступления), образуют особую группу преступных деяний, имеющих специфические признаки. Однако их анализ должен осуществляться с точки зрения понятий преступления и его состава[1].

Законодательное определение уголовного правонарушения содержится в ст. 10 УК РК: «1) Уголовные правонарушения в зависимости от степени общественной опасности и наказуемости подразделяются на преступления и уголовные проступки. 2) Преступлением признается совершенное виновно общественно опасное деяние (действие или бездействие), запрещенное настоящим Кодексом под угрозой наказания в виде штрафа, исправительных работ, ограничения свободы, лишения свободы или смертной казни. 3) Уголовным проступком признается совершенное виновно деяние (действие либо бездействие), не представляющее большой общественной опасности, причинившее незначительный вред либо создавшее угрозу причинения вреда личности, организации, обществу или государству, за совершение которого предусмотрено наказание в виде штрафа, исправительных работ, привлечения к общественным работам, ареста» [2].

Таким образом, с учетом законодательного определения преступления (ч. 2 ст. 10 УК РК) можно дать следующее определение преступления в медицинской деятельности: это общественно опасное действие или бездействие медицинского работника, совершённое им умышленно или по неосторожности при выполнении своих профессиональных обязанностей, запрещённое уголовным законом под угрозой наказания [3]. Предметом преступлений, которые совершают медицинские работники могут быть документы. В медицинской деятельности документами выступают листки нетрудоспособности, медицинские карты и др. Следующим элементом состава преступления является объективная сторона. Объективная сторона преступления, совершаемого медицинским работником, — это акт его внешнего поведения, выражающийся в общественно опасном посягательстве на охраняемый уголовным законом объект. Для наступления уголовной ответственности необходимо, чтобы медицинский работник совершил преступление, ответственность не может наступить за мысли и желания. «Лишь постольку, поскольку я проявляю себя, постольку я вступаю в область действительности, я вступаю в сферу, подвластную законодателю. Помимо своих действий я совершенно не существую для закона, совершенно не являюсь его

объектом». Объективная сторона отражается в диспозициях статей Особенной части УК РК [4].

По критерию субъекта преступления можно выделить три группы преступлений, совершаемых при осуществлении медицинской деятельности: 1) преступления, совершаемые в подавляющем большинстве случаев медицинскими работниками (специальным субъектом), хотя такой субъект прямо в диспозиции уголовно-правовой нормы не называется, 2) преступления, совершаемые как медицинскими работниками, так и другими специальными субъектами, в равной степени, при отсутствии явно выраженной тенденции к их совершению преимущественно медицинскими работниками, 3) преступления, совершаемые общими субъектами, которые в некоторых случаях могут быть совершены и медицинскими работниками. В последнем случае статус медицинского работника не влечет для субъекта каких-либо особенностей уголовной ответственности, использование профессиональных обязанностей не является ни конструктивным, ни квалифицирующим признаком преступного деяния. Ко второй группе преступлений, совершаемых как медицинскими, так и другими специальными субъектами, относятся: злоупотребление должностными полномочиями, превышение должностных полномочий, нецелевое расходование бюджетных средств, получение взятки, коммерческий подкуп, служебный подлог, халатность, заведомо ложное заключение эксперта. К третьей группе преступлений, совершаемых как общим, так и специальным субъектом, следует отнести: убийство в целях использования органов или тканей потерпевшего, умышленное или неосторожное причинение вреда здоровью различной степени тяжести, нарушение неприкосновенности частной жизни, подмена ребёнка, нарушение правил оборота наркотических средств или психотропных веществ, незаконный оборот сильнодействующих или ядовитых веществ в целях сбыта, сокрытие информации об обстоятельствах, создающих опасность для жизни или здоровья людей, производство, хранение, перевозка либо сбыт товаров и продукции, выполнение работ или оказание услуг, не отвечающих требованиям безопасности. Как уже было сказано выше, деяние может быть выражено в форме действия или бездействия. Большинство рассматриваемых преступлений совершается путём действия (принуждение к изъятию органов или тканей для трансплантации, незаконное производство аборта, незаконный оборот наркотических средств и др.), но есть и те, которые могут совершаться путём бездействия (неоказание помощи больному, эвтаназийное убийство и др.) [5]. Следующим, по мнению большинства учёных, обязательным компонентом объективной стороны является причинная связь - это та связь, которая возникает между деянием (действием или бездействием) и наступившими общественно опасными последствиями. Причина - это философская категория, отражающая одну из форм всеобщей объективной связи, взаимозависимости и взаимообусловленности предметов, явлений и процессов, происходящих в природе и обществе. Она выступает как нечто не зависящее от человеческой воли, происходит объективно. Причинная связь и вина — две одинаково необходимые предпосылки уголовной ответственности. «Эти два понятия находятся друг с другом в тесной внутренней связи, которая не переходит в их тождество, а является единством двух сторон одного и того же явления» [6].

ЛИТЕРАТУРА

1. Акопов В.И. Медицинское право. – М., 2000; Глашев А.А. Медицинское право. – М., 2004; Сергеев Ю.Д., Милушин М.И. О теоретических основах и концепции национального медицинского права // Медицинское право. – 2003. - № 3. 2-7 с.
2. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V (с изменениями и дополнениями по состоянию на 09.01.2018 г.)
3. Борчашвили И.Ш. Уголовное право Республики Казахстан. Особенная часть. Алматы, 2016, 547 с.

4. Сергеев Ю.Д., Ерофеев С.В. Неблагоприятный исход оказания медицинской помощи. - Иваново, 2011, 212 с.
5. Рогов И.И. К вопросу о введении новой главы 12 «Медицинские правонарушения» в УК РК 2014 года // Фемида. -2015.-№2, 18-27 с.
6. Ахметов В.И. Медицинские преступления: вопросы квалификации. М., 2015. -162 с.

УДК 342.723

ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ БЫТОВОГО НАСИЛИЯ В СЕМЬЕ

Таналинова А. У.

**Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им.Ш.Есенова, г. Актау**

Аннотация. Насилие в отношении женщин имеет значительные масштабы, поэтому в настоящее время пристальное внимание обращено на развитие законодательных норм, направленных на профилактику правонарушений в сфере семейно-брачных отношений. Такое внимание отражает необходимость реформирования предупредительной деятельности и выработки новых подходов, направленных на нейтрализацию и ликвидацию причин и условий, способствующих совершению бытового насилия.

Ключевые слова: право, женщина, насилие, закон, семья, защитное предписание.

В последнее время вопросам борьбы с насилием в отношении женщин уделяется повышенное внимание. Присоединившись к Конвенции ООН «О ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин», государство приняло обязательство по совершенствованию национального законодательства и обеспечению его эффективности при реализации норм, направленных на профилактику, предупреждение, пресечение насилия и преследованию лиц, виновных в его совершении.

Актуальность и важность рассматриваемого вопроса состоит в том, что именно сейчас проблема бытового насилия становится предметом общественной и государственной политики, начинает обсуждаться и исследоваться. Обществом реально осознан масштаб проблемы бытового насилия. Укрепилось понимание бытового насилия, трактуемое его как совершение противоправных действий, преступлений, выражающихся в причинении физического, психологического, экономического вреда, а также посягательств на половую неприкосновенность личности, совершаемых в сфере семейно-бытовых отношений. Исходя из определения бытового насилия видно, что субъектами совершения правонарушений в этой сфере выступают члены семей, близкие родственники, сожители потерпевших. Родственные отношения являются причиной латентности указанных правонарушений, основным препятствием для обращения жертв за помощью, что, чаще всего, обусловлено психологическим состоянием: проявлениями чувств смущения и стыда, а также зависимым положением лиц, оказавшихся жертвами бытового насилия.

Известно, что Уголовный кодекс РК содержит немало так называемых «спящих» норм права, которые необоснованно редко применяются на практике в силу недочетов механизма их правоприменения. К ним относят следующие составы преступлений: истязания, причинение разной степени вреда здоровью. Данные составы приведены не случайно. Каждый из них в какой-то мере соотносится с бытовым насилием, а причиной

низкой эффективности уголовно-правового воздействия является несовершенный процессуальный механизм.

Выделение насилия в семье как самостоятельной социальной проблемы является первым шагом, направленным на ее разрешение. В настоящее время в Республике Казахстан принят Закон «О профилактике бытового насилия» (далее - Закон РК) [1]. Закон определяет правовые, экономические, социальные и организационные основы деятельности государственных органов, органов местного самоуправления, организаций и граждан Республики Казахстан по профилактике бытового насилия. Среди государств Содружества Независимых Государств специальные законы о защите от насилия в семье были приняты Украиной – Закон от 15 ноября 2001 года «О предупреждении насилия в семье», Киргизской Республикой – Закон от 25 марта 2003 года «О социально-правовой защите от насилия в семье», на стадии разработки находится проект Федерального Закона Российской Федерации «Об основах социально-правовой защиты от насилия в семье» и многими другими [2, с. 30].

Следует отметить, что помимо государств СНГ, преобладающая часть развитых стран мира имеет значительный опыт борьбы с бытовым насилием, на основе которого Организация Объединенных Наций разработала «Модельное законодательство о насилии в семье» [3, с. 27]. Нормы указанного акта носят рекомендательный характер и являются образцом для государств, принявших решение разработать подобное законодательство.

Принятие специального закона «О профилактике бытового насилия» в Казахстане является весьма своевременным. Мировой и отечественный опыт показывает, что ориентация на карательную функцию закона не обеспечивает безопасности жертвам насилия. Необходимы комплексные меры - профилактика и воспитание, программы экстренной и долговременной помощи жертвам бытового насилия и их семьям, специальные программы психокоррекции для виновника насилия и соединение усилий правоохранительных органов, социальных служб, общественных правозащитных организаций, образовательных учреждений.

Статья 6 Закона РК предусматривает круг субъектов, осуществляющих предупреждение и пресечение бытового насилия. В их число входят: правительство РК; местные представительные и исполнительные органы; комиссии по делам женщин и семейно-демографической политике; органы внутренних дел; комиссии по делам несовершеннолетних; органы образования, здравоохранения и социальной защиты; организации по оказанию помощи и др.

Рассматривая деятельность данных органов и учреждений в РК отметим весьма положительный момент, связанный с созданием в соответствии с Инструкцией по организации работы подразделений органов внутренних дел РК от 26 октября 1999 года, специальных подразделений по борьбе с проявлениями насилия в отношении женщин. В инструкции предусматриваются основные задачи, права, полномочия подразделения, осуществление необходимых мероприятий и т.д.

В законе РК в качестве меры профилактики бытового насилия предусмотрено вынесение лицу, совершившему насилие, не содержащее признаков административного правонарушения или уголовно-наказуемого деяния, защитного предписания. Срок действия защитного предписания составляет десять суток с момента его вручения лицу, в отношении которого оно вынесено. Согласно норме закона, нарушение защитного предписания влечет административную ответственность. Статья 20 Закона РК предусматривает порядок вынесения защитного предписания, содержание данного документа, обязанность ОВД вести профилактический учет и профилактический контроль за лицами, в отношении которых вынесено защитное предписание. При этом в законе не установлен порядок осуществления профилактического контроля, основания его досрочного прекращения. Отсутствие положения о способе осуществления профилактического контроля, четкого закрепления прав и обязанностей лица, над

которым осуществляется контроль, предельного количества посещений и других деталей, гарантирующих его защиту, может стать основанием для совершения незаконных действий, ущемляющих право лица на защиту личной и семейной жизни, неприкосновенности жилища от чужого незаконного вмешательства.

Следующей мерой индивидуальной профилактики бытового насилия является профилактическая беседа с лицами, совершившими бытовое насилие или лицами, в отношении которых имеются основания для принятия мер индивидуальной профилактики бытового насилия. В законе определены основные задачи профилактической беседы, место и временные рамки их проведения, однако не установлены права и обязанности представителя правоохранительного органа, ведущего профилактическую беседу, не закреплены права и обязанности лица, за которым установлен профилактический контроль во время проведения беседы.

Резюмируя изложенное, отметим, что для эффективной борьбы с насилием в семье, необходимо не только наличие карательных мер, предусмотренных санкциями уголовного и административного законодательства, но и наличие мер профилактического воздействия, призванного предупредить и предотвратить рецидивы, а также оказать помощь жертвам вновь обрести независимость. В этом смысле закон, направленный на профилактику бытового насилия прогрессивен и современен. Вместе с тем, к закону имеются и замечания. Наибольшую тревогу вызывает то, что закон еще более сокращает и без того ограниченные возможности применения уголовных санкций в решении проблем бытового насилия. Закон отодвигает на задний план правоохранный аспект борьбы с насилием и возлагает непропорционально большую ответственность по принятию профилактических мер в случаях бытового насилия. Социальное содействие жертвам бытового насилия, безусловно, имеет огромную важность, но тот факт, что закон делает основной акцент на профилактические меры, заменяя или исключая уголовные санкции, может привести к устранению одного из важных сдерживающих факторов в ситуации насилия в семье.

Помимо прочего в Законе РК не указываются: критерии определения ситуации «угрожающей жизни»; процедуры подачи жалоб, оказания помощи; сотрудничество государственных и общественных организаций в области борьбы с насилием; способы и методы подготовки специалистов. В законе не предусмотрены нормы необходимые для решения неотложных вопросов, которые должны быть решены в части бремени доказывания, а также права на предъявление исков.

ЛИТЕРАТУРА

1. Закон Республики Казахстан «О профилактике бытового насилия» от 4 декабря 2009 года // https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30525680
2. Сборник основных международных документов в области искоренения насилия в отношении женщины. - Женский фонд развития ООН: ЮНИФЕМ, 2003. – 62 с.
3. Практическое руководство по законодательным мерам для преодоления домашнего насилия. - Женский фонд развития ООН: ЮНИФЕМ, 2002. - 33 с.

ИНФОРМАЦИОННЫЕ СИСТЕМЫ В ПРАВОПРИМЕНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Таналинова А.У.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им.Ш.Есенова, г. Актау

Аннотация. В настоящее время справочно-правовые системы являются важной частью работы юриста. Благодаря им не только у юристов, но и у широкого круга людей всегда имеется своевременный и удобный доступ к необходимой правовой информации. Систематизация законодательства помогает правоведам оперативно находить любую интересующую информацию, выявлять коллизии и пробелы в праве, искать пути к их устранению. Систематизация законодательства способствует правильному уяснению смысла правовых норм и неукоснительной реализации их в жизни.

Ключевые слова: нормативный правовой акт, информационные технологии, база данных, систематизация, правовое образование, законодательство.

В середине прошлого века был накоплен огромный массив данных, в связи с чем систематизация носителей представляла огромные сложности, а поиск необходимой информации мог занимать достаточно долгое время. С начала развития информационных технологий, важную часть данных удалось оцифровать и систематизировать.

Систематизация законодательства важная составляющая его совершенствования. Она необходима в связи с возрастающим количеством законов и подзаконных нормативных правовых актов, внесением изменений и дополнений в действующее законодательство, разработкой проектов законов. Успевать отслеживать изменения вносимые в законодательство долго и трудоемко без современных способов систематизации нормативных правовых актов, создания и функционирования информационных справочных правовых систем. В связи с этим все больше людей обращаются к правовой информации, поступающей по свободным каналам Internet. Происходит формирование новой культуры обращения с правовым знанием, новой культуры систематизации правовых предписаний.

Систематизация законодательства в электронном виде предоставляет возможность не только оперативно получать актуальные законодательные сведения, статистические данные, подготовить необходимую документацию, но и облегчает задачу выявления проблем с качеством нормативных правовых актов, повышает эффективность их правоприменения.

Концепция правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 до 2020 года [1], Стратегический план развития Республики Казахстан до 2020 года [2], Государственная программа "Информационный Казахстан - 2020" [3] включают положения, предусматривающие необходимость создания и функционирования правовых информационных систем.

В соответствии с Концепцией правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 до 2020 года введение в законодательство положений, предусматривающих электронный вид нормативного правового акта, стало серьезным шагом в информатизации национального права.

Следствием реализации данной политики является создание в различных областях юридической деятельности информационных правовых систем, способных обеспечить качественно новый уровень информационной поддержки в процессе правотворчества и правоприменения.

Наличие таких систем позволяет осуществлять не только анализ действующего права, сопоставить его с теми нормами, которые действовали до его принятия (увидеть различные редакции документов, в зависимости от даты принятия изменений), но и соотносить национальное право с правом зарубежных стран. Для практикующих юристов и студентов юридических вузов такие системы предоставляют судебную практику – раздел, где собрано большое количество наиболее важных судебных актов (решений, постановлений, приговоров).

В связи с вышесказанным, назначение современных справочно-правовых систем должно определяться созданием такой инфраструктуры, которая бы:

- позволила накапливать, систематизировать и тиражировать большой объем правовую информацию;
- облегчила задачу выявления проблем с качеством нормативных правовых актов;
- повысила эффективность правоприменения нормативно-правовых актов;
- обеспечила доступность законодательства для граждан, организаций и государственных органов;
- способствовала повышению уровня правового образования.

Компьютерная систематизация правовых актов является важным фактором формирования правовой культуры и правосознания граждан. Цифровой формат передачи информации является одним из быстрых и удобных способов обеспечения доступности для граждан действующего законодательства. Профессиональный сбор и обработка законодательства один из способов обеспечения права на свободное получение информации относительно защиты прав и свобод человека и гражданина.

В настоящее время в Казахстане сформированы и используются электронные фонды, состоящие из информационно-правовых систем баз данных. Наиболее известными примерами подобных систем являются: информационно-правовая система (ИПС) «Әділет», информационная система “Параграф”, справочно-правовая система (СПС) “ADVISER”, [информационная система «Bestprofi»](#).

В июне 2012 года Министерством юстиции и республиканским центром правовой информации была разработана и запущена бесплатная государственная база законодательства «Әділет». База данных «Әділет» - это полный электронный свод нормативных правовых актов Казахстана на государственном и русском языках, который формируется из официальных источников, что позволяет обеспечить исключительную достоверность нормативных правовых актов.

В этой базе сохраняются и предыдущие редакции нормативных правовых актов, а также те акты, которые утратили юридическую силу. Обновление базы данных проводится ежедневно, по мере поступлений НПА. Сопровождение проекта обеспечивает РГП «Республиканский центр правовой информации» Министерства юстиции РК.

Частная информационная система «Параграф» пришла на смену справочной правовой системе «Юрист». На сегодняшний день справочная система объединила в себе несколько информационных блоков: комплект “Юрист”, комплекты «Бухгалтер», «Бизнес-справки», «Кто есть кто в Казахстане» и «Медицина».

В комплекте «ЮРИСТ» содержится комплекс правовой информации: тексты нормативных правовых актов, комментарии к законодательству юристов-ученых и практиков, решения Верховного Суда и других судов республики; обзоры судебной практики; документы международного права; проекты законов, формы правовых и деловых документов.

Справочно-правовая система "Adviser" была создана с использованием программной оболочки и технологии "Консультант Плюс" (российский программный продукт, сертифицированный компанией Microsoft. г. Москва)

СПС "Adviser" включает в себя все законодательство Республики Казахстан: от основополагающих документов до ведомственных и узкоотраслевых актов. Система также содержит ретроспективу редакций нормативных документов.

Информационная система «BestProfi» работает с 2014 года, предоставляя информацию для юристов, адвокатов, бухгалтеров и первых руководителей. «BestProfi» включает в себя систему для юристов – «Юрclub», систему для бухгалтеров – «ГлавБух», подсистему «Народный закон», где содержатся проекты нормативных актов с возможностью обсуждения их с экспертами НПП «Атамекен».

Каждая информационно-правовая система реализовала свои оригинальные алгоритмы быстрого поиска документов, в каждой из них имеется возможность использовать гиперссылки для перехода из одного документа в другой, а также стандартные средства для работы с электронным документом: сохранение на внешних дисках, поддержка совместной работы с MS WORD, печать документов. Системы позволяют открывать необходимые документы в браузере, что помогает быстро искать нужные документы с любого устройства с доступом в интернет, а также возможность заказать документ, если его нет в общем доступе.

На основании вышеизложенного можно сделать вывод, что из представленных выше информационно-правовых систем наиболее популярной является государственная база законодательства «Әділет», представляющая свод НПА на государственном и русском языках на бесплатной основе. Однако данная база не содержит нормативно-технической документации (ГОСТы, СНИПы, СНИРы, гигиенические нормативы, нормы и правила пожарной безопасности, государственные классификаторы технико-экономической информации, формы государственной налоговой и статистической отчетности, стандарты оценки, стандарты образования, а также другая документация и акты, определяющие технические и организационно-экономические аспекты деятельности в конкретной отрасли). В этой связи государственная база уступает информационным системам, сопровождаемым частными компаниями.

Частные правовые системы предоставляют как бесплатный, так и платный доступ к функционалу. Частные СПС помимо законодательства содержат нормативно-технические документы для специалистов в области строительства, проектирования, энергетики, безопасности, охраны труда и других специалистов. Наличие судебных решений, типовых форм документов, консультаций и вебинаров юристов, специалистов по бухгалтерскому и налоговому учету облегчает работу юриста и даёт ему возможность иметь доступ к тексту любых законопроектов, решений, материалов, повышая эффективность его работы [4, с. 38].

Таким образом, систематизация законодательства с помощью новых информационных технологий имеет важный практический и правоприменительный смысл. Мощности современных технологий превосходят человеческие возможности и осуществлять систематизацию законодательства с их помощью удастся быстрее и качественнее. В связи с этим есть необходимость продолжить работу по систематизации действующего законодательства, дальнейшей консолидации его в разрезе отраслей законодательства; освобождению его от устаревших и дублирующих норм, восполнению пробелов в правовом регулировании, устранению внутренних противоречий в действующем праве; минимизации отсылочных норм в законах и расширению практики принятия законов прямого действия [1]. Особое внимание следует уделить анализу практики применения нормативных правовых актов. Это позволит создать систему, наглядно отражающую этапы нормотворческой и правоприменительной деятельности по каждому нормативному акту – его разработку, принятие, применение, внесение изменений и дополнений, признание утратившим силу.

ЛИТЕРАТУРА

1. Концепция правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 до 2020 года. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 24 августа 2009 года. // <http://sud.gov.kz/rus/content/o-koncepcii-pravovoy-politiki-respubliki-kazahstan-na-period-s-2010-do-2020-goda>
2. Стратегический план развития Республики Казахстан до 2025 года. Утвержден Указом президента РК от 15 февраля 2018 года. // http://economy.gov.kz/ru/pages/strategicheskiy-plan-razvitiya-respubliki-kazahstan-do-2025-goda?theme_version=standart
3. Государственная программа «Информационный Казахстан – 2020». Утверждена Указом Президента РК 8 января 2013 году // <https://zerde.gov.kz/activity/management-programs/information-kazakhstan-2020>
4. Михеенко Ю. В. Использование справочно-правовых систем в юридической деятельности // Молодой ученый. — 2017. — №3. — С. 38-40.

УДК 340 (075.8)

ЦИФРОВАЯ ФОРМАЛИЗАЦИЯ ПРАВА

Муратханова М.Б.

Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева

Кулбаева М.М.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им.Ш.Есенова, г. Актау

Аннотация. Настоящая статья посвящена исследованию предпосылок, условий, возможностей, способов, пределов цифровой формализации права. Авторы объясняют понятие, суть цифровой формализации права, показывают уже имеющийся опыт цифровой формализации права. Статья раскрывает функционально- целевую нагрузку цифровой формализации права. Авторы обращаются к вопросу о пределах возможного и допустимого в цифровой формализации права, о вреде и о рисках дефектной или поспешной цифровой формализации права. В статье вкратце показаны технологии и подходы к цифровой формализации права.

Ключевые слова: цифровая формализация права, онтология права, цифровое юридическое пространство, цифровая экономика, топология права.

Вопрос о возможности цифровой (машинной, компьютерно-программной) формализации права (частично или полностью), вообще о формализации права вызывает сегодня острые дискуссии в науке.

Однако, по словам Виктора Гюго, «лишь одна вещь сильнее всех армий на земле: это идея, время которой пришло». Цифровое право и цифровизация права уже вовсю и уже давно вошли и интенсивно продолжают входить в практическую жизнь юристов. Уж, по крайней мере, с такой формой компьютерно-программной формализации права, как цифровизация массивов нормативных правовых актов и упорядоченное размещение таковых в электронном виртуальном пространстве, с существенным влиянием такой цифровизации на онтологию права (в актуальных сведённых редакциях нормативно-правовых актов, не публикуемых в этих редакциях в бумажном виде), крайне сложно не согласиться.

Формализация нужна и для оценки качества нормативного правового регулирования. Результативная деятельность, отмечает И.Н. Барциц, заключается в качественном и своевременном достижении запланированных результатов, которые

должны быть формализованы в соответствующих показателях [1, с.38]. Формализация норм права, по А.И. Микову, во всяком случае, необходима для того, чтобы средствами математической логики выявлять в нормативных правовых актах возможные противоречия, неполноту, противоречия с другими законами [2, с.66].

Г.И. Иванов, Н.Б. Ельчанинова и А.Э. Саак указывают, что проблема формализации права, в частности формализации нормативно-правовых документов, может интерпретироваться и много шире, понимаемая как «своего рода проблема представления знаний» [3, с.285].

Несмотря на отрицательный смысл, который в наши дни нередко вкладывается в понятие «формализм», пишет Уильям Бернам, правоприменительная деятельность (например, деятельность судьи) действительно ограничена требованиями формального характера [4, с.116].

Вопросы формализации права, тем более, следует рассматривать, что на повестке дня становится уже и вопрос о роли, значении, месте и пределах деформализации права.

В условиях интенсивного внедрения в юридическую практику технологий обработки больших данных, искусственного интеллекта, облачных сервисов, нейротехнологий вопрос о юридической, фактической и технической возможности релевантной цифровой формализации права (для его сквозной автоматизации, специфической онтологизации, в иных целях) без существенного ущерба для эффективности права, для самой природы и онтологии права, является весьма сложным и неоднозначным, заслуживающим самого пристального внимания, детального изучения и обсуждения.

По нашему мнению, цифровую формализацию права можно интерпретировать как:

интегральный научно-исследовательский метод, который может применяться различными способами, в зависимости от конкретного направления знаний в рамках юридической науки и практики, а также целей применения такого метода научного познания;

интегральный прикладной метод активного системного оперирования в многоплатформенных средах (через синтезирование специальных синтаксисов для юридико-лексических форм, создание протоколов интеграции, топологизирования, синхронизации, связывания и обмена, языков разметки технической документации) нормативными правовыми, нормативными техническими и иными нормативными массивами, массивами правоотношений, правовых процессов, юридической профессиональной деятельности, правовых онтологий, свёртываемых, упаковываемых или иным образом трансформируемых или отображаемых с помощью компьютерно-программных кодировок.

Функционально-целевая нагрузка цифровой формализации права может быть сформулирована, в числе прочего, нижеследующим образом:

создание условий для облегчённого оперативного и одновременного автоматического (машинного) перевода (там, где это, в принципе, возможно) массива стандартов (в том числе стандартов безопасности) и других норм технического регулирования и нормативных правовых актов с одного государственного языка сразу на линейку разных других государственных языков (например, в Европейском Союзе, Совете Европы, ЕврАзЭС и др.);

В науковедении, формализация – это метод изучения самых разнообразных объектов путём отображения их содержания и структуры в знаковой форме, при помощи различных «искусственных языков» и специальной символики, что обеспечивает краткость и чёткость фиксации научного знания. Формализация позволяет уточнить содержание исследуемого объекта путем выявления его формы и последующего анализа этой формы без обращения к содержанию используемых формализованных понятий. Формализация – это совокупность познавательных операций, обеспечивающая

отвлечение от значения понятий и смысла выражений научной теории с целью исследования её логических особенностей, дедуктивных и выразительных возможностей. Различают два типа формализованных объектов: полностью формализованные, в полном объёме реализующие перечисленные требования, и частично формализованные, когда логические средства, используемые при развертывании концепта (объяснения или теории), явным образом не фиксируются.

В ряде случаев под формализацией понимают также метод решения специальных проблем – «чисто формально, путём использования специальной символики, позволяющей оперировать не содержанием соответствующих теоретических утверждений, а наборами символов, формулами».

Правовая норма – онтологически это, прежде всего, текст (зафиксированное или отражённое (отражаемое) в текстовой форме правило), а текст «строгой модальности», в принципе, формализуем, поддаётся формализации.

Согласно нашей дефиниции, текст – семантически и логически взаимосвязанная (посредством различных лексических, грамматических, логических и иных связей) последовательность символов, фиксированная (объективированная) на материальном носителе (в том числе – в виртуальном виде, опосредованно – на компьютерном материальном носителе) и выражающая человеческую мысль (высказывание, информационное по содержанию сообщение) или представляющая собой набор лексем и лексических конструкций (в инструментальных целях, например в словарях), а равно последовательность символов на каком-либо языке программирования, языке символов или языке разметки (текст компьютерной программы), которая может быть прочитана и понята человеком.

Соответственно, произнесённый (устно- порождаемый) текст – это или прочтение (в том числе по памяти) текста (а по Эрику Ливингстону, текст и его прочтение образуют динамически парные феномены и, соответственно, понятия, то есть текст тесно связан с его прочтением, пониманием и интерпретацией), или созданием нового текста, который позже будет (может быть) записан, зафиксирован, воспроизведён. Без определённой формализации в праве - это невозможно.

Естественная присущность (имманентность) природе правовой нормы, артикулированной формализованности, выраженной формальной логичности её онтологии.

Природа правовой нормы (как общеобязательного формально определённого правила поведения) состоит, в числе прочего, в её формализованности. Проявляется это в доминирующем преобладании в правовых массивах генерализированных (предельно обобщённых, как вид формализации) норм, рассчитанных на регулирование типизированных ситуаций.

Право – это, уже «формальный способ регуляции» и характеризуется он формальным рационализмом; «в отличие от других регуляторов – интересов, потребностей, эмоциональных переживаний, актуальных оценок и живых впечатлений от происходящего, которые могут сильно, но в пределах ограниченного времени воздействовать на людей, – норма или правило поведения, будучи обобщенной формулой действия, рассчитанной на многократное применение, содержит необходимую дозу формализма и инертности, которая делает её стабильной, долговечной, независимой от разных факторов базой для принятия юридических решений».

Правильная модальность регулирования (в рамках цифрового юридического пространства) существенно зависит от качества формализации права.

Соответственно, формализация права в этой смысле предусматривает систематизацию – формирование общего строя права, структурирование (задание архитектуры системной структуры и её дизайна) упорядочиваемых нормативных массивов, выделение, описание (индексирование) и скоррелирование множеств и

подмножеств субъектов и объектов (по включённости, пересечениям, иерархиям и т.д.). Это то, что известно о праве давно, что перманентно осуществляется в отношении нормативно-правовой массы.

Согласно Н.А. Власенко, уровень абстрактности норм различен и зависит, во-первых, от объёма, сферы общественных отношений, регулируемых правовой нормой, во-вторых, от того, насколько поддаются формализованному, эмпирически фиксируемому описанию признаки регламентируемых правом фактических обстоятельств [5, с.73].

Следовательно, процесс формализации права гетерогенен по основанию природы формализуемых норм права и нормативных правовых актов, соответственно – по основанию степени ригидности таковых к процессам формализации и по основанию степени «хрупкости» (непластичности, подверженности лёгкому разрушению или, напротив, устойчивости к разрушению) норм права, нормативных правовых актов и нормативно-правовых комплексов, а также по основаниям целеполагания и хронометрии.

ЛИТЕРАТУРА

1. Барциц И.Н. Система государственного и муниципального управления: Курс лекций: В 2 т. Т. 2. – М.: Дело, 2019. – 544 с.
2. Миков А.И. Представление онтологий нормативных документов с использованием прикладных логик // Известия ЮФУ. Сер. «Технические науки». – 2014. – № 6. – С. 60–67.
3. Иванов Г.И., Ельчанинова Н.Б., Саак А.Э. Методы формализации нормативно-правовой информации на основе декларативного программирования // Известия ТРТУ. – 1998. – № 1. – С. 285–290.
4. Бернам У. Правовая система США. 3-й вып. – М.: Новая юстиция, 2006. – 1216 с.
5. Власенко Н.А. Язык права. – Иркутск, 1997. – 176 с.

УДК 342.56

К ДИСКУССИИ ПО ОПРЕДЕЛЕНИЮ ПОНЯТИЯ СУДЕБНОГО УСМОТРЕНИЯ

Коленко В.В. магистрант

**Поволжского института (филиала) федерального государственного
бюджетного образовательного учреждения высшего образования «Всероссийский
государственный университет юстиции (РПА Минюста России)» в г. Саратове
(совместная программа с Западно-Казахстанским государственным
университетом им. М.Утемисова)**

Аннотация. В статье рассматриваются дискуссионные проблемы современной юридической науки определения понятия судебного усмотрения как объективно существующего явления, свойственного правовой системе любого государства и одного из сложных и многоаспектных вопросов правовой идеологии. Актуальность изучения заключается в необходимости осмысления роли судьи в обществе, правомерности его воли, степени влияния закона на судебные решения принимаемые им. На основе анализа теоретических концепций ученых предлагается вариант данного определения.

Ключевые слова: судебное усмотрение, правовая система, деятельность судьи, полномочия судьи, сущность усмотрения суда.

Постоянная модернизация и формирование новых социальных отношений делает невозможным детальное законодательное регламентирование действий суда во всех без исключения случаях. Область права очень разнообразна и не позволяет охватить её узкими рамками нормативных актов.

В качестве правоприменительного инструмента разрешения конкретных дел в судебной практике применяется такой институт, как судебное усмотрение - наделение суда правом разрешения целого ряда вопросов по собственному усмотрению.

Определение понятия судебного усмотрения - одна из важных, сложных и многоаспектных проблем правовой идеологии. Актуальность ее изучения заключается в необходимости осмысления роли судьи в обществе, правомерности его воли, степени влияния закона на судебные решения принимаемые им.

По мнению А.М.Сарсенова, судейское усмотрение - объективно существующее явление, присущее правовой системе любого государства. Каждый судья, разрешая правовую задачу, сталкивается с проблемой осуществления выбора между несколькими путями решения, предусмотренными законом, оценки обстоятельств дела, восприятия и толкования правовой нормы. [1]

Имеются различия в употребляемых понятиях, если одни авторы, по мнению Ю.П.Боруленкова, «используют термин «судейское усмотрение», то другие пишут о «судебном усмотрении», придавая принимаемым решениям дополнительный «вес» и подчеркивая их объективность и отсутствие личных мотивов в процессе их принятия». [2,С.123]

В настоящее время интерес к проблемам судебного усмотрения значительно вырос, что обусловлено, прежде всего, тем, что современное законодательство содержит значительное количество норм, допускающих судебное усмотрение.

В современной юридической науке вопрос об определении судебного усмотрения и его пределах является дискуссионным. Ученые-правоведы по-разному определяют сущность усмотрения суда: как свободу, как правомочие, как выбор из нескольких законных альтернатив, как целесообразность при применении закона и т.д.

Информационная обеспеченность вопроса очень обширна, что требует ознакомления с различными теоретическими концепциями. Среди теоретиков проблемы: Абушенко Б. Д., Антропов В. Г., Барак А., Берг Л.Н., Боннер А.Т., Боруленков Ю.П., Винаркевич И.Р., Гамбарян А., Грачева Ю.А., Гук П. А., Дворкин Р., Ермакова К.П., Иванова О. Г., Истомина М.К., Комиссаров К. И., Корнеев А. П., Люблинский П. И., Некрасов С.Ю., Папкова О. А., Покровский И. А., Радутная Н.В., Рарог А. И., Сенякин И. Н., Степин А. Б., Телятников В.И., Харт Г., Чечот Д.М. и многие другие.

Но Д.Б. Абушенко отмечает: «несмотря на кажущееся обилие публикаций по данной проблематике, можно утверждать, что научных исследований собственно проблемы судейского усмотрения не так уж и много».[3; С.43]

Ученые, определяя понятие усмотрения, придерживаются различных взглядов. Среди ученых, рассматривающих усмотрение как некую свободу выбора, крупнейший российский цивилист И.А. Покровский, который под усмотрением понимал «право более свободного истолкования, восполнения и даже исправления закона сообразно требованиям справедливости и велениям судейской совести».[4;с. 90]

Ряд ученых рассматривают усмотрение как правомочие. О.А. Папкова сделала выводы о том, что «под судейским усмотрением следует понимать – урегулированный правовыми нормами, осуществляемый в процессуальной форме специфический вид правоприменительной деятельности, сущность которого заключается в предоставлении суду в соответствующих случаях правомочия разрешать спорный правовой вопрос, исходя из целей, преследуемых законодателем, принципов права и других общих положений закона, конкретных обстоятельств дела, а также начал разумности, добросовестности, справедливости и основ морали».[5]

С.Ю.Некрасов отмечает, что «судейское усмотрение - это мнение судьи по конкретному делу, ставшее убеждением в результате соотношения профессиональных интересов судьи с целями законодательства. Убеждение судьи есть основа решения по делу, но уже от лица судебной власти. Во-вторых, судебское усмотрение есть результат мыслительной деятельности, и в этом плане оно свободно от каких-либо условий, то есть оно не возникает, а формируется. В-третьих, судебское усмотрение осуществляется с разрешения государства и по воле судьи».[6]

Многочисленная группа ученых полагает, что судебное усмотрение — это выбор из нескольких законных альтернатив. А. Барак трактует судебное усмотрение как полномочие, которое закон дает судье, с тем, чтобы он сделал выбор из нескольких вариантов, каждый из которых законен.

Точку зрения поддерживает Л.Н.Берг, отмечая, что судебное усмотрение - элемент судебной правоприменительной деятельности, заключающийся в выборе мотивированного законного и обоснованного решения, совершаемого уполномоченным субъектом (судьей) по конкретному юридическому делу в пределах, установленных нормой права. Ею также отмечена аналогичная трактовка судебного усмотрения Д.Б. Абушенко, что судебное усмотрение - это объективная возможность свободного выбора судьей одного из вариантов, закрепленного в праве, и одновременно ограниченность выбора правилами, изложенными в той же норме права. [7]

В ряде случаев несовершенное и устаревшее право не регулирует те отношения, что сложились в новых реалиях. В таких случаях под судебным усмотрением следует понимать выбор такого варианта разрешения дела, который является с точки зрения права наиболее справедливым. Н.В. Радутная отмечает: «судейское усмотрение, как правило, связано с толкованием правовой нормы и выбором варианта решения из нескольких альтернатив. Очевидно, что это усмотрение ограничено требованиями правовой системы, что предполагает действия судьи только в этих рамках. Вместе с тем при наличии трудностей в принятии конкретного решения судья использует свой субъективный потенциал – личный опыт и мировоззрение». [8]

По определению Д.Б.Абушенко, общепринятое понятие судебного усмотрения в правовой науке ещё не сформировалось, однако, сопоставление различных толкований позволяет выявить общепризнанные свойства указанного явления. Во-первых, судебное усмотрение осуществляется специальным объектом - судьей, во-вторых, судебное усмотрение сводится к некой относительной свободе выбора из ряда возможных решений, в-третьих, судебное усмотрение ограничено правом и пределом осуществляемых судом правомочий. [9]

Многие авторы пришли к единообразному пониманию судебного усмотрения как предоставленному законом полномочию судьи из нескольких вариантов решения принять единственно правильное, применительно к разрешаемой ситуации, соблюдая при этом действующий закон и защищая законные интересы и права субъектов правоотношений. Сущность судебного усмотрения в двуединстве - это и право и обязанность.

О.Г.Иванова определяет: «Судебное усмотрение – это мыслительно-аналитическая деятельность судьи по разрешению правового вопроса при наличии выбора из нескольких легитимных вариантов для применения к конкретному правоотношению. Судья выбирает вариант решения правовой ситуации из возможных, который наиболее, с его точки зрения, соответствует требованиям законности, разумности и справедливости.» [10]

На основе анализа теоретических концепций определяем, что судебное усмотрение – это правоприменительная, мыслительно-аналитическая деятельности судьи, состоящая в выборе и принятии мотивированного законного и обоснованного решения по конкретному юридическому делу, урегулированная правовыми нормами

и осуществляемая в процессуальной форме в пределах, установленных нормой права в соответствии с современными требованиями законности, разумности и справедливости.

ЛИТЕРАТУРА

1. Сарсенов А.М. Судейское усмотрение в современных правовых системах: дис. ... доктора философии (Ph.D): 12.00.00 [Место защиты: Евразийск.нац.ун-т им.Л.Гумилева].- Астана, 2009.- 140 с. - Режим доступа: <http://gendocs.ru/v46266/>
2. Боруленков Ю.П. Юридическое познание и усмотрение правоприменителя // Библиотека криминалиста. 2014. № 5 (16). С. 123-128.
3. Абушенко, Д.Б. Судебное усмотрение в гражданском и арбитражном процессе. - М.: Норма, 2002. - 176 с.
4. Покровский И.А. Основные проблемы гражданского права.- М.: Статут, 1998. – 353 с.
5. Папкова О.А. Судебное усмотрение в гражданском процессе и его виды// Вестник Московского Университета. Серия 11. Право.- 2002. - № 3. - С. 100-108.
6. Некрасов С.Ю. Судейское усмотрение как обязанность судьи [Электронный ресурс] .- Режим доступа: <http://отрасли-права.рф/article/23655>
7. Берг Л. Н. Судебное усмотрение: понятие, признаки, причины // Юридические науки. 2007. № 3 (25). С. 11-20.
8. Этика судьи: пособие для судей / науч. ред. Н.В. Радутная. - М.: Росс. акад. правосудия, 2002. – 212 с. - (Б-ка росс. судьи)
9. Абушенко Д.Б. Судебное усмотрение в гражданском и арбитражном процессе. - М.: Норма, 2002. - 176 с.
10. Иванова О.Г. К вопросу о понятии судейского усмотрения// Правовая модернизация как фактор развития общества и государства: сб. ст. студентов, аспирантов и молодых ученых. - Красноярск: ИПК СФУ, 2010. - С. 445-452.

ӘОЖ 34.06

ЭЛЕКТРОНДЫҚ СОТ ТӨРЕЛІГІ

Кобегенова Г.Ж.

Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, Ақтау қ.

Аңдатпа. Бұл мақалада «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы аясында сот жүйесінің электрондық қамтамасыз етілуі, сот процестерінің жұмысын автоматтандыру және адам ресурсын бағдарламалық құралдармен ауыстыруы туралы сипатталады.

Түйінді сөздер: Цифрлық Қазақстан, ақпараттық технологиялар, сот төрелігі .

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты 2018 жылғы 10 қаңтардағы жолдауында «Мемлекеттік органдар нақты уақыт және жедел жауап беру режимінде азаматтардың ескертпелері мен ұсыныстарын есепке алу үшін заманауи цифрлық технологияларды қолдануға тиіс» - деп ерекше атап өткен болатын [1]. Осы ретте, еліміздің бәсекелестік жағдайда дамуына ықпал ететін «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы жүзеге асуда.

Жалпы, Қазақстанда ақпараттық технологияларды мемлекеттік секторға ендіру жұмыстары осыдан он жылдан астам уақыт бұрын сәтті басталғанын айта кету керек. Оған бір ғана мысал келтіруге болады, ол – eGov жүйесі немесе Қазақстанның электронды үкіметі. Дәл осы жүйенің көмегімен бүгінде жүздеген операцияны компьютер алдында отырып-ақ жүргізе аламыз. Құжат рәсімдеу, коммуналды қызмет

түрлерінің ақысын, салық, айыппұл, сақтандыру және өзге де қызмет түрлерін үйде отырып төлеуге кез-келген қазақстандықтың мүмкіндігі бар. Ал, «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы аясында бұл жүйенің жұмысы одан әрі жетілдірілмек. «Цифрлық Қазақстан» тек бір ғана IT саласын емес, қоғамдағы өзге де салаларды дамытуға бағытталған.

Бүгінгі таңда бүкіл ел көлемінде цифрлық технологияларды енгізу арқылы кешенді сандық жүйені құруға ауысу жүріп жатыр. Құқықтану жалпы алғанда және құқық қорғау қызметі соның ішінде, бұл инновациялық үдерістен тыс қала алмайды. Олай болмаған жағдайда, қылмыстық қол сұғушылықтардан елдің қауіпсіздігіне залал және азаматтардың заңды құқықтарын бұзу негізінде инновациялық және адам қызметінің дәстүрлі салалары арасындағы алшақтық өседі.

Қазақстан алдында стратегиялық міндет тұр, бұл мемлекеттік органдардың қызметіне объективтілікті арттыратын және қабылдау кезінде ашықтықты қамтамасыз ететін инновациялық технологияларды енгізу, сондай-ақ мемлекеттік органдар мен олардың мемлекеттік қызмет көрсету шеңберінде азаматтар және ұйымдар арасында өзара іс-қимыл, соның ішінде құқық қорғау қызметінде.

Ақпараттық қоғамның дамуы жабық құқықтық жүйелері: сот, прокурорлық, нотариалдық, сот актілерін орындау және т.б. ашық ақпараттық алаңға өтуіне әкеп соқты. Мемлекет пен әлемде болып жатқан барлық үдерістердің жаһандануы мен интеграциясы кез келген құқықтық жүйені құру кезінде барлық салалардың өзара әсерін міндетті түрде ескеруді талап етеді.

Қазіргі уақытта Республиканың сот жүйесінің электрондық қамтамасыз етілуі бірқатар элементтерден тұрады: «Сот кабинеті» сервисі, «Талдау» форумы, сот ісін жүргізуге қатысушыларды электрондық хабарлау жүйесі, «Торелік» жүйесі", республиканың соттары арасындағы видеоконференция байланысы жүйесі.

Қазақстан Республикасының Жоғарғы Соты ресми интернет-ресурста іске қосқан "Талдау" электрондық сот төрелігі, талдамалық ақпараттық сервис форумы:

- сот тәжірибесін жинақтау, ол болмаған жағдайда-тиісті құқықтық қатынастарды реттейтін заңнама туралы анықтамалық ақпарат;
- істер санаттарының бірыңғай жіктеуіші;
- сот актілерінің дерекқоры;
- Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының нормативтік қаулылары.

Бұл сервис барлық санаттағы істер бойынша «Сот кабинеті» сервисінде тіркелу жалғыз шарты болып табылатын пайдаланушылардың кең ауқымында сот практикасына жедел қолжетімділікті қамтамасыз етуге мүмкіндік береді, яғни кез келген адам үйде компьютермен отырып, өз дауы бойынша кеңес алу үшін адвокатқа жүгінбестен, шешімдерді оқып, қорыта алады.

Бүгінгі таңда сервис арқылы азаматтық және қылмыстық істер бойынша сот органдарына түрлі электрондық арыздар, шағымдар, түрлі өтініштер беруге болады, яғни өз талап-арызын беру үшін сотқа баруға міндетті емес, өйткені ол үшін «Сот кабинеті» бар, оның көмегімен өз талап-арызын электрондық түрде еліміздің кез келген сотына жіберіп, сол жерде электрондық растауды ала алады.

Республиканың көптеген соттарында сот талқылауларында ақпарат алмасу және оны нақты уақыт режимінде өңдеу үшін екі немесе одан да көп қашықтағы абоненттерге өзара іс-қимыл жасауға мүмкіндік беретін бейнеконференция байланысы пайдаланылады.

Бұл технология сот істерін қарау мерзімдерін, сотқа қатысушылардың жолға кеткен уақытын қысқартады, сот орналасқан жерден алыс тұратын немесе медициналық көрсеткіштер бойынша қозғалуға шектелген, бас бостандығынан айыру орындарында немесе қамауда отырған тұлғалардың істерін қарауға қатысу проблемаларын шешеді.

"ТӨРЕЛІК" ақпараттық-талдау жүйесі іс жүргізу мерзімдерінің сақталуын автоматтандырылған есепке алу мен бақылауды жүргізуге, статистикалық және талдау

есептерін қалыптастыруға, іс жүргізу мен сот ісін жүргізуді оңайлатуға бағытталған, оған "Сот кабинеті" электрондық сервисі, аудио- және бейнетіркеу жүйесі, кадрлық жүйе, сот құжаттарының электрондық мұрағаты, ішкі портал, және SMS-хабарламалар мен электрондық пошта арқылы сот процесіне қатысушыларды хабардар ету жүйесі, оған қоса қажетті ақпараттық базаларды ықпалдастыру жүйесі - Құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитетінің базасы, мемлекеттік баж төлеу базасы, сот актілерін орындау базасы және т. б. [2].

Сонымен, жаңа ақпараттық технологиялар сот жүйесінің ашықтығы мен қол жетімділігіне, сот ісін жүргізуді оңайлатуға және бюрократиялық кедергілерді жоюға, заңды шешімдер қабылдаудың ашықтығын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. ҚР Президентінің 2018 жылғы 10 қаңтардағы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» жолдауы. <http://adilet.zan.kz>
2. <http://office.sud.kz/>

ӘОЖ 574

КАСПИЙ ТЕҢІЗІНІҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Асан Н.Ә., студент

Ғылыми жетекшісі: Сагиндикова А.К.

Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, Ақтау қ.

Андатпа. Қазіргі уақытта еліміздің басты проблемасына айналып отырған ең өзекті тақырыптардың бірі – Каспий теңізінің экологиялық мәселелері. Каспий теңізінің көтерілуі оның маңындағы мемлекеттерге көптеген проблемалар туғызып отыр.

Түйінді сөздер: Каспий теңізі, экология, мұнай, газ, инвестор, теңіз мысығы, техногендік процестер

Каспий теңізінің алып жатқан географиялық орнына байланысты еліміздің шаруашылық саласында атқаратын маңызы өте зор. Сонымен қатар сол маңдағы шөлді алапқа ылғал әкелуші су айдыны ретінде өзіндік үлесі бар. Солтүстігіне құятын Еділ өзенінде бөгендердің салынуы, мұнай кәсіпшілігінің өркендеуі теңіздің экологиялық жағдайын нашарлатты.

Соңғы жылдары бұл аймақ мұнай мен газды өндірудің маңызды экономикалық ауданына айналды. Теңіз деңгейінің көтерілуіне байланысты бұл аймақ табиғи апат жағдайына ұшырады. Табиғи қорларын игеруде де, бұл аудандағы табиғат компоненттерінің өзгеруіне байланысты көптеген проблемалар туғызуда [2].

Каспий теңізінің экологиялық жағдайы су деңгейінің көтерілуіне және Каспий теңізінің бірде көтеріліп, бірде тартылуы жердің табиғи – тарихы эволюциясына байланысты. Каспий теңізінің су деңгейі көтерілу себептері ауа райының құбылысымен және антропогендік факторлармен түсіндіруге болады. Каспий теңізінің көтерілуі оның маңындағы мемлекеттерге көптеген проблемалар туғызып отыр. Оның басты себебі – экологиялық жағдайлар:

Біріншіден, су деңгейінің көтерілуі теңіз жағалауындағы табиғи жайылымдардың көлемін тарылтып, құстар мен жануарлардың мекенін басып қалды. Суға тосқауыл үшін соғылған бөгеттер жағалаудың фаунасы мен флорасына зор шығын келтіруде.

Балықтардың уылдырық шашу аясы мен құстардың ұя салу тығыздығы кеміп, биокөптүрліктің азаюға кету мәселесін туғызып отыр.

Екіншіден, теңіз деңгейінің көтерілуі судың, ауа мен топырақтың ластануына, одан әрі экологиялық апатқа апарады. Су құрамында пестицид және ауыр металдардың көбеюі бекіре сияқты бағалы балықтар, теңіз мысығы, құстардың жаппай ауруларға ұшырап, қырылып қалу фактілерін жиілеуде. Соңғы мәліметтер бойынша бекіре балықтарын аулау 40%-ға азаю үстінде.

Үшіншіден, су деңгейінің көтерілуі теңіз жағалауындағы мұнай ұңғыларын, мұнай қоймаларын, мұнай өңдейтін өнеркәсіп орындарын, балық комбинаттарын, елді мекендерді су басып, орасан зор шығын келтіруде.

Төртіншіден, мұнай игеруге шетелдік инвесторларды тарту Каспий теңізінің экологиясын одан әрі шиеленісе түсуде. Мұнай өндірумен бірге ауаға шығатын ілеспе газдардың көтерілуі аймақтың ауа ағынында зиянды газдар үлесін көбейтіп отыр. Теңіз жағалауларының тозуы техногендік процестерді жылдамдатып, аумақтың шөлге айналуына себепші болып отыр [1].

Қазақстанның Каспий маңы өңірі теңіз деңгейінің көтерілуінен келетін зардапты қоршаған орта ластануының және ағымдағы ластанулардың шешілмеген проблемаларын, экожүйелердің бұзылуын, экологиялық проблемалардың теріс әсерімен байланысты бірқатар қиындықтарды бастан кешіп отыр.

Қазіргі таңда Каспий теңізінің ақуалы күрделі аймақтық экологиялық мәселеге айналууда. Каспий мұнайын игеру жоғары қарқынмен жүргізіліп, ұзақ жылдарға жоспарлануда. Бұл проблема тек Қазақстан ғана емес Ресей, Әзірбайжан, Түрікменстан және Иран республикаларына да тән ортақ болып табылады. Ең бастысы Каспий теңізінің фаунасы мен флорасының әр түрлілігін сақтап қалу және сонымен қатар Каспий теңізінің экологиялық мәселелерін шешудің ең тиімді жолдарын қарастыру болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Ә.Бейсенова, А.Смақова, Т.Есполов. Экология және табиғатты тиімді пайдалану. Алматы-2004ж
2. Каспий экологиясы. Маңғыстау газеті. 2015ж

ӘОЖ 347.965

АДВОКАТТЫҚ ҚЫЗМЕТТЕГІ ЗАМАНАУИ САНДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Жылқыбаева Д.Е., студент

Ғылыми жетекші: Кобегенова Г.Ж.

Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, Ақтау қ.

Аңдатпа. Бұл мақалада Адвокатура жүйесінде ақпараттық жүйесін құру, адвокаттың қызметін электрондық қамтамасыз ету туралы сипатталады.

Түйінді сөздер: Цифрлық Қазақстан, Е-адвокатура, ақпараттық жүйе, құқықтық көмек.

Қазір мемлекеттік қызметтерді автоматтандыру eGov электрондық үкіметінің біріккен жүйесінің сервистерінде жоғары деңгейде іске асырылған. Автоматтандырылған тәртіпте аталған сервис арқылы 240-тан астам қызмет алуға болады, оның ішінде Әділет министрлігінің қарауына жататын 50-ден астамы. EGov электрондық үкімет жүйесіне интеграцияланған ақпараттық жүйелерден басқа бейінді мемлекеттік органдардың жүйелері құрылды, жұмыс істейді және дамуда. Нотариат

жүйесінде БНАЖ — бірыңғай нотариалдық ақпараттық жүйе құрылды және жұмыс істейді. Жеке сот орындаушылары атқарушылық іс жүргізу органдарының автоматтандырылған ақпараттық жүйесін пайдаланады. Өзінің ақпараттық жүйелері Жоғарғы Сотта, Бас прокуратурада бар.

Цифрлық ғасырға білікті заң көмегі заманауи ақпараттық технологиялар мен ресурстарды қолдануынсыз мүмкін емес. Адвокаттың кәсіби қызметінің жариялылығы ақпарат алмасу процесімен өзгеріссіз байланысты. Адвокаттың қызметін ақпараттық қамтамасыз етудің басты мақсаты — құқықтық көмек көрсету кезінде жеке және заңды тұлғалардың құқықтарын, бостандықтарын мен мүдделерін қорғау.

Адвокатура «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасын іске асыру идеясын қолдай отырып, «Заң көмегінің сапасын арттыру мәселелері жөніндегі Республикалық адвокаттар алқасының бағдарламасына» Е-адвокатура ақпараттық жүйесін құру мәселесін енгізді.

«Е-адвокатура» ақпараттық жүйесі келесі мақсаттарды шешеді:

- адвокаттар мен өкілдердің бірыңғай базасы (АЖ қолайлылығы мен мүмкіндіктері заң көмегі субъектілерінің барлық қатысушыларын қамтуға мүмкіндік береді);
- адвокаттардың соттармен және құқық қорғау органдарымен электрондық сұрау салу және құжаттарды алу, іс материалдарымен электрондық түрде танысу арқылы өзара іс-қимылы;
- бюджет қаражаты есебінен көрсетілетін тегін заң көмегінің көлемін есепке алу;
- әділет органдарына толық және дұрыс статистикалық есептілікті ұсыну;
- адвокаттық ордерлерді пайдалануды реттеу, электрондық сот сенімхаттарын енгізу;
- адвокаттың күнтізбесін соттар мен құқық қорғау органдарының кестелерімен синхрондау;
- хабарлама және құжаттарды жіберу жедел жүйесі;
- адвокаттың соттармен, мемлекеттік органдармен, құқық қорғау органдарымен өзара іс-қимылының жеделдігі;
- құжаттаманы стандарттау [1].

«Е-Адвокатура» АЖ білікті құқықтық көмектің қолжетімділігін едәуір дәрежеде арттыруға, істерді қарау мерзімдерін қысқартуға мүмкіндік береді, адвокаттар мен өкілдердің заң қауымдастығын шоғырландыруға мүмкіндік береді және құқық қорғау органдарының, мемлекеттік органдар мен адвокаттардың өзара іс-қимылының сапалы жоғары деңгейіне шығарады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Сиюбаев Е. «Е-Адвокатура. Использование современных технологий- требование времени» <http://advokatura.kz/>

УГОЛОВНЫЕ ПРАВОНАРУШЕНИЯ ПРОТИВ КОНСТИТУЦИОННЫХ И ИНЫХ ПРАВ, И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА

Жанабаев Р., студент

Научный руководитель: Кулбаева М. М.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им.Ш.Есенова, г. Актау

Аннотация. В данной статье рассматривается уголовное правонарушения против конституционных и иных прав и свобод человека и гражданина этой темы состоит в том, что на сегодняшний день в мире и в Казахстане отсутствует четко устоявшееся правовое государство и необходимо не только бороться с правонарушениями, но и четко соблюдать законодательство.

Ключевые слова: конституция, права и свободы, участие в забастовках, работа избирательной комиссии.

Основной Закон государства - Конституция, регулирующая взаимоотношения граждан между собой и с государством. Конституция нужна для того, чтобы законы не противоречили друг другу и не нарушали права и свободы граждан. Конституционные права и свободы человека и гражданина стоят на первом месте в системе прав граждан, так как они являются ядром правового статуса личности[1] Они устанавливают и гарантируют наиболее важные и значимые общественные отношения относительно взаимодействия человека и общества. Конституционные права являются воплощением важнейших социальных возможностей личности относительно использования благ и жизненных ценностей, а свободы выступают гарантом способов реализации установленных Основным законом возможностей. Права и свободы имеют важнейшее значение для жизни человека и гражданина. Конституция дает разъяснение и пояснение гражданам их основных прав и свобод, входящих в эту группу, отражая проводимые в стране реформы, прежде всего социальные. В своей совокупности эта группа прав обеспечивает свободу человека в экономической, социальной и культурной сферах и дает ему возможность защитить свои жизненные потребности [2]. В вопросах жизнеобеспечения большинство людей не могут положиться только на свои силы. Сохраняя свободу, они в то же время зависят от других людей, интересы которых часто совсем иные. Поэтому в интересах общества возникает необходимость защиты жизненных прав человека от экономического произвола и социальной несправедливости, а также - дать ему силы для духовного развития и проявления своих способностей [3].

Реализуя положения Конституции Республики Казахстан, Уголовный кодекс в качестве приоритетной задачи выделяет охрану прав и свобод человека и гражданина. В главе 3 УК РК объединены нормы об уголовных правонарушениях, посягающих на конституционные права и свободы человека и гражданина. Безусловно, в данной главе помещены не все нормы, охраняющие права и свободы человека и гражданина, поскольку, например, жизнь, здоровье охраняются нормами, включенными в гл. 1 УК РК, интересы собственности – в гл. 6 УК РК и др. [4]. Все охраняемые уголовным законом конституционные права и свободы человека и гражданина, несмотря на их разобщенность по главам, образуют видовой объект уголовного правонарушения – совокупность конституционных прав и свобод. Объективная сторона уголовных правонарушений выражается в действии, реже – в бездействии. Более половины включенных в главу норм являются формальными составами, оставшаяся часть норм – это материальные составы. Субъективная сторона уголовных правонарушений,

посягающих на конституционные права и свободы, характеризуется прямым или косвенным умыслом, лишь одно преступление (ст. 156 УК РК) может быть совершено по неосторожности (легкомыслию или небрежности) [5]. Мотив уголовных правонарушений в качестве обязательного признака указан только в ст. 142, 148 УК РК, в остальных составах его установление не обязательно. Цель уголовного правонарушения не является обязательным признаком рассматриваемых составов. В зависимости от сферы конституционного права или предоставленной свободы формируются непосредственные объекты преступления. Уголовно-правовая характеристика правонарушений против конституционных и иных прав и свобод человека и гражданина. Разграничение указанных уголовных правонарушений от других смежных составов преступлений [6].

На основании полученных научных результатов, следует указать на то, что идеи о конституционном регулировании прав и свобод человека и гражданина в Республике Казахстан имеют исторические глубокие корни. Они во все времена развития казахского социума были присущи для менталитета казахского народа, длительная история развития которого была охарактеризована в свое время как "эпоха степной демократии".

ЛИТЕРАТУРА

1. Конституция РК от 30 августа 1995 г. с изменениями и дополнениями по 21 мая 2007г.-97с.
2. Базовый доклад о ситуации с правами человека в Республике Казахстан. Алматы, 2017 г.-127 с.
3. Абдраманов О. Е. Тезисы по вопросам соответствия новой редакции Уголовного кодекса Республики Казахстан 2014. -№10. с - 41.
4. Послание Президента страны народу Казахстана «Казахстан - 2030»
5. Игорь Рогов - Председатель Конституционного Совета Республики Казахстан, Конституция мира, созидания и прогресса, Астана 27 августа 2004 – 57
6. Конституционные права и свободы человека и гражданина. // Материалы республиканской научно-практической конференции. Талдыкорган, 2008. - 540 с

ӘОЖ 347.965

АҚПАРАТТАНДЫРУ САЛАСЫНДАҒЫ АДАМНЫҢ АР-ОЖДАН ҚҰҚЫҒЫНЫҢ ҚОРҒАЛУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Жайлыбаев М., студент

Ғылыми жетекшісі: Абилшеева Р.К.

Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг
университеті, Ақтау қ.

Аңдатпа. Мақалада ақпараттандыру өрісіндегі адам құқықтарының қорғалу мәселелері қарастырылады.

Түйінді сөздер: Адам, құқық, ар-ождан, ақпараттандыру

Кез-келген елдің құқықтық даму тенденциясында, ақпараттық технологияның ғылым және біліммен қатар озық деңгейде дамуы заңдылық. Өйткені, ақпараттық технология яғни цифрландыру құқықтық саланың тиімділігін арттырады.

Алайда қазіргі таңда әлеуметтік желілерде жеке тұлғалардың ар-намысының тапталуы жиі байқалады. Құқықтық тәжірибе де сонымен қатар азаматтардың ар-намысына, қадір қасиетіне қол сұғылуы ата заңымыз Конституцияда толықтай кепілдендірілген. Атап айтқанда Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі

баптарында жала жабу қорлау сияқты жеке бастың ар-намысы мен қадір-қасиетін кемситетін іс-әрекеттерге қылмыстық жауаптылық көзделген [1]. Жала жабу басқа адамның ар-намысы мен қадір-қасиетіне нұқсан келтіретін немесе оның беделін түсіретін көрнеу жалған мәліметтер таратудан, ал қорлау – басқа адамның ар-намысы мен қадір-қасиетін әдепсіз түрде кемситуден тұрады. Көпшілік алдында сөз сөйленгенде не көпшілікке таратылатын шығармада, не бұқаралық ақпарат құралдарында жала жабу, сондай-ақ адамды ауыр, аса ауыр қылмыс жасады деп айыптаумен ұштасқан жала жабу үш жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге немесе нақ сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазалануы мүмкін. Көпшілік алдында сөз сөйлегенде не көпшілікке таратылатын шығармада, не бұқаралық ақпарат - құралдарында қорлау жүз айлық есептік көрсеткіштен төрт жүз айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде немесе сотталған адамның бір айда төрт айға дейінгі кезеңдегі жалақысы немесе өзгеде табысы мөлшерінде айппұл салуға не жүз сексен сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстарға тартуға, не бір жылға дейінгі мерзімге түзеу жұмыстарына, не сол мерзімге бас бостандығынан шектеуге жазаланады. Заңдарда қылмыстық – құқықтық шаралармен бірге жеке адамдардың арасында ғана емес, сонымен бірге адамдардың арасындағы ғана емес, сонымен бірге азаматтар мен ресми тұлғалар арасындағы қарым-қатынастарға есептелген жеке бастың қадір-қасиетін қорғаудың азаматтық – құқықтық шаралары да көзделген. Егер азаматтың ар-намысы мен қадір-қасиетіне нұқсан келтірілген мәліметтер бұқаралық ақпарат құралдарында таратылған болса олар осы бұқаралық ақпарат құралдарында бекерге шығарылу тиіс. Егер бұқаралық ақпарат органы мәліметті бекерге шығаруды жариялаудан бас тартса не ол турал бір айдың ішінде жарияламаса сондай-ақ ол таратылған жағдайда азаматтың бұқаралық ақпарат құралдарында мемлекетті бекерге шығарылғанын жариялау турала талабы сотта қаралады.

Азаматтың ар-намысы мен қадір-қасиетін қорғау туралы іс-азаматтық іс жүргізу тәртібімен қаралады, талап-арыз сотқа жауап берушінің тұратын жері бойынша заңмен белгіленген жазбаша нысанда беріледі. Сот отырысы жариялылық, дәлелдерді тікелей зерделеу, ашық және үздіксіз жағдайында өткізіледі. Сот өз шешімін Қазақстан Республикасының атынан шығарады.

Ар-намыс қалпына келтірудің ерекше тәртібі, кінәсіз адам қылмыстық қуғындауға ұшырауына, яғни анықтау алдын-ала тергеу, прокуратура және сот органдарының іс-әрекеттері әсерінен зардап шеккен жағдайда белгіленген. Қылмыстық іс үкіммен ақталған, сондай-ақ ақтайтын мән-жаймен сот оны қысқартқан жағдайда қылмыстық қудалау орган адамның бұзылған құқығын оның ішінде оның ар-намысын мен қадір-қасиетін қалпына келтіру жөнінде заңда көзделген барлық шараларды алуы тиіс. Қылмыстық процесті жүргізген адамды ақтау туралы шешім шығарған орган одан келтірілген залал үшін міндетті түрде ресми кешірім сұрау тиіс. Егер адам қылмыстық қудалауға заңсыз ұшыраған болса, қылмыстық іс қозғалғаны, ұсталып күзетте қамалғаны, қызметінен уақытша алынғаны, медициналық мекемеге мәжбүрлеп орналастырылғаны сотталғаны, оған қатысты қабылданған басқа да кейін заңсыз деп танылған іс-әрекеттер туралы мәліметтер баспасөзде жарияланса, радио немесе өзгеде бұқаралық ақпарат құралдары арқылы таралса осы адамның ал ол қайтыс болған жағдайда оның туыскандарының немесе қылмыстық процесті жүргізген органның талап етуі бойынша тиісті бұқаралық ақпарат құралдары бір айдың ішінде бұл туралы қажетті мәлімдеме жасауы тиіс. Ақтайтын негізде ісі қысқартылған адамның талап етуі бойынша тиісті қылмыстық процесті жүргізген орган екі апталық мерзімде өзінің заңсыз шешімін кері қайтарып алғаны туралы оның жұмыс істейтін, оқитын, тұратын орына жазбаша түрде хабарлауға міндетті. Азаматтың құқығын қалпына келтіру тәртібі түсіндірілген хабарламаны алған күннен кейінгі алты айдың ішінде қоюға болады. Егер ақтау немесе залалдың орын толтыру талабы қанағаттандырылмаса не адам қабылдаған шешіммен келіспесе, ол азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен сотқа жүгінуге құқылы.

АК-ның бабы бұқаралық ақпарат құралдарында таратылған кір келтіретін мағлұматтарды теріске шығарудың арнайы тәртібін белгілейді ; олар сол бұқаралық ақпарат құралдарында тегін теріске шығарылуы тиіс. Бұған қоса , бұқаралық ақпарат құралдарында оның құқықтарын немесе заңды мүдделеріне нұқсан елтіретін мағлұматтар жарияланған азамат немесе заңды тұлға нақ осы бұқаралық ақпарат құралдарында өз жауабын тегін жариялауға құқылы болады. Бұл тұлғаның шеккен азабының өтемі үшін оның сомасы емес , жәбірленушінің әділдігі ресми түрде танудың маңыздылығын көрсетеді. Бұл айтылғандар алайда жеке немесе заңды тұлғалар теріске шығаруды басқа бұқаралық ақпарат құралдарында (мысалы басқа газеттерде радио мен теледидардың басқа арналары бойынша) жариялай алмайды дегенді білдірмейді. Заң шығарушылар «нақ сол бұқаралық ақпарат құралдарында» дегенде олардың тегін жариялануын көздеген; басқа құралдарда теріске шығару арқылы негізде жүзеге асырылады [2].

Айыппұл ар-намыстың, қадір-қасиеттің іскерлік беделдің үшін жауапкершілік өлшемі емес, ол құқық бұзушылықтың өзі үшін салынбастан, сот шешімінің орындалмағаны үшін мемлекет кірісіне өндіріп алынады. Айыппұл азаматтық іс жүргізу заңдарында белгіленген тәртіп пен мөлшерде салынады. Оны төлеу тәртібі бұзушыны сот шешімінде көзделген әрекетті орындау міндетінен босатпайды .

Егер ұйымнан шығатын құжатта азаматтың заңды тұлғаның ар-намысына, қадір-қасиетін және іскерлік беделіне кір келтіретін мағлұматтар болса, мұндай құжат алмастырылуы немесе хабар иесіне бұл құжаттағы мағлұматтардың шындыққа сай келмейтіні туралы міндетті түрде хабарлау арқылы қайтарып алынуы тиіс. (Мысалы; егер заңды тұлға туралы қате мағлұматтар хабарланса немесе азаматқа жуыспайтын мінездеме берілген болса)Өзі жөнінде оның ар-намыс ,қадір-қасиетіне немесе іскерлік беделіне кір кетіретін мағлұматтар таратылған азамат немесе заңды тұлға мұндай мағлұматтарды теріске шығарумен қатар, мағлұматтар тарату арқылы келтірілген залалдың орнын толтыруды талап етуге құқылы.

Құқығы бұзылған адамның кеткен шығындарын, сондай – ақ адамның құқығы бұзылмаған жағдайда алынбай қалған табысын (айырылып қалған пайда) залал деп түсінеді. Мысалы; азамат жөнінде оның ар-намысына және қадір-қасиетіне кір келтіретін мағлұматтар жарияланған . Бұқаралық ақпарат құралдарындағы осындай жарияланымнан кейін ол лауазымнан босатылады. Мұндай азамат нақ сол бұқаралық ақпарат құралдарында осы мағлұматтарды теріске шығаруды талап етуге, сондай –ақ өзін лауазымнан шеттеткен уақыт ішінде алынбай қалған жалақының өтемін және келтірілген моральдық зиян үшін өтем төлеуді талап етуге құқылы. Егер осындай мағлұматтарды таратқан адам беймәлім болса және оны анықтау мүмкін болмаса , онда өзі жөнінде мәліметтер таратылған азамат немесе заңды тұлға таратылған мағлұматты шындыққа сай келмейді деп тану туралы өтініш сотқа қайырылуға құқылы.

Азаматтық заңдар бойынша ҚР азаматының жеке бастың құпиясын сақтау, оның ішінде хат алысу, телефон арқылы сөйлесу, күнделіктер, естеліктер жазбалар, ішкі жан сыры, бала асырап алу, туу құпиясы, дәрігерлік және адвокаттық құпияны, банктің салымдар құпиясын құқығы бар.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексі //www.adilet.zan.kz
2. Право на свободу слова. / Пер: Блябин Г.П., Васянин М.Ю./ - М., - 2005. - 340с.

МЕМЛЕКЕТТІК КӨРСЕТІЛЕТІН ҚЫЗМЕТТЕРДІҢ САПАСЫ – МЕМЛЕКЕТТІҢ ДАМУ ДЕҢГЕЙІНІҢ АЙНАСЫ

Кусаинов С.С., студент

Ғылыми жетекші: Тургунбаева А. Т.

Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы
мемлекеттік басқару академиясы, Астана қаласы

Аңдатпа. Ғылыми мақалада мемлекеттік қызметтердің көрсетілу үрдісіне тікелей әсер ететін өзекті мәселелер мен кедергілер көрсетілген. Қазақстан Республикасындағы азаматтардың электронды қызметтерді қаншалықты қолданатындығы бойынша және кейбір аймақтардағы көрсетілген мемлекеттік қызметтер туралы статистикалық мәліметтер келтірілген. Өзекті мәселелер мен кедергілердің шешілу жолдары ұсынылған.

Түйінді сөздер: мемлекеттік көрсетілетін қызметтер, e-Gov, цифрландыру, электронды қызметтер, мемлекеттік саясат.

Елбасымыз «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» Жолдауында: Жалпы, 2019 жылы көрсетілетін мемлекеттік қызметтердің 80 пайызы, ал 2020 жылы кемінде 90 пайызы электронды форматқа көшірілуге тиіс.

Сол үшін Мемлекеттік көрсетілетін қызметтер туралы заңды жедел жанарту керек. [1]

«Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» Жолдауында: «Бір терезе» қағидаты бойынша бизнеске мемлекеттік қолдау көрсету үдерістерін цифрландыруды қамтамасыз ету қажет.

Мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелерінің интеграциясы «бір өтініш» қағидаты бойынша жекелеген мемлекеттік қызмет көрсетуден кешенді қызмет көрсетуге көшуге мүмкіндік береді. [2]

Ал, «Үшінші жаңғыру: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» Жолдауында: Мемлекеттік қызметтер көрсету үдерісі мейлінше оңтайландырылуға тиіс. Құжаттардың мерзімі мен тізбесін қысқартып, қайталанатын рәсімдерді жою керек. Бұл орайда адамның өзінің баруын қажетсінбейтін толық электрондық форматқа көшіру керек, деп тапсырма берген болатын. [3]

Қазіргі таңда, мемлекеттік көрсетілетін қызметтерге аса мән берілген. Оны Президентіміздің жыл сайынғы жолдауларынан байқауға болады.

Жалпы, адам баласы мемлекеттік көрсетілетін қызметтермен өмірінің барлық сатысында кездеседі. Туылған кезінен бастап, туу туралы куәлігін алады, отбасылы болғанда неке қию туралы құжатын алса, дүниеден өткен кезде қайтыс болуды тіркеу туралы куәлігі беріледі.

Осыған байланысты, мемлекеттік көрсетілетін қызметтердің қазіргі кездегі өзектілігін ескеріп, біз магистрлік жобамызға «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік қызметтердің көрсетілу процесстерін жетілдіру» атты тақырыпты таңдағалы отырмыз. Жобаның мақсаты мемлекеттік көрсетілетін қызметтердің үдерісін зерделеу және қызметті алушылардың игілігі үшін қызметтердің сапасын жақсарту бойынша ұсыныстар енгізу болып табылады.

Бүгінгі күні Мемлекеттік көрсетілетін қызметтер тізілімінде 741 қызмет түрі бар, оның ішінде 454 немесе 61% электронды түрде алуға қолжетімді. Сонымен қатар, 165 қызметті электронды нысанда ғана алуға болады, олардың ішінде рұқсат құжаттары, лицензиялар және кәсіпкерлікті субсидиялау бойынша қызметтер бар.

Алайда, басты кедергілердің бірі қызметті алушылар электронды мемлекеттік көрсетілетін қызметтерді алуға қызығушылық танытпайтындығы болып табылады. Мұның бірден бір себебі, халықтың цифрлық сауаттылығының деңгейі төмен болуы және электронды қызметтер тартымдылығының дұрыс жеткізілмеуі десек қателеспейміз.

Екіншісі, 741 мемлекеттік қызметтің 289-ы баламалы түрде көрсетілуінен деп пайымдаймыз. Атап айтқанда, баламалы 289 мемлекеттік көрсетілетін қызмет стандартына сәйкес, қызмет алушы аталған қызметтерді баламалы түрде e-Gov веб-порталы арқылы және мемлекеттік корпорация арқылы да алуға құқылы. Бұл, электронды нысанда көрсетілетін қызметтердің ұлғаюына кедергі келтіретіндігі анық. Өткен жылы ХҚКО арқылы 10 млн-дай мекенжай анықтамасы берілгендігі бұған дәлел. Бірақ, бұл анықтамаларды қазіргі кезде электронды цифрлық қолтаңбасыз бір реттік құпиясөз арқылы e-Gov порталында немесе мобильдік смартфондағы телеграм-бот арқылы алуға болады.

Иә, электронды үкімет мемлекеттік көрсетілетін қызметтердің басты құралы екендігі күмәнсіз. Қазіргі таңда, e-Gov веб-порталына 8,5 млн-нан астам қолданушы тіркеліп, 2018 жылы 30 млн-ға жуық мемлекеттік қызмет көрсетілген.

Электронды жүйелердің дамуы қарқынды жалғасуда. Мысалы, осы уақытта қазақстандықтардың 64% интернет желісіне шыға алатын смартфондар қолданады. **Бірақ**, m-Gov мобильдік қосымшасында 87 қызметтер мен сервистер ғана қолжетімді. Осыған байланысты, тиісті құзыретті органдармен мобильдік қосымшамен веб нұсқаны синхрондау жұмыстары жүргізіліп жатыр. Осымен бірге, 1,3 млн азамат мобильдік қосымшаның қолданушысы болып тіркелсе, 2018 жылы m-Gov қосымшасы арқылы 3,6 млн қызмет көрсетілген.

Мысалы, біздің «Азаматтарға арналған үкімет» Мемлекеттік корпорациясы» КЕ АҚ филиалдарында өткен өндірістік тәжірибе кезінде алынған мәліметтерге сүйенсек, 2018 жылғы есептік кезеңнің қорытындысы бойынша Маңғыстау облысы бойынша филиалдың бөлімдері арқылы 1 377 536 мемлекеттік қызмет көрсетіліп, соның ішінде электронды нысанда – 798 025 құжат қолға берілді, бұл дегеніміз барлық көрсетілген қызметтің 58% құрап отыр.

Ал, аталмыш есептік кезеңде Мемлекеттік корпорацияның Астана қаласы бойынша филиалына қарасты бөлімдері арқылы барлығы 2 949 029 мемлекеттік қызмет көрсетіліп, оның ішінде электронды түрде 1 508 908 қызмет көрсетілген, ол барлық көрсетілген қызметтің 51% құрайды.

Қазақстандықтардың 64% немесе 11,5 млн азамат интернет желісіне қолжетімді смартфондар қолданса, жоғарыда m-Gov қосымшасы арқылы көрсетілген қызметтер саны тым аз.

Осы мәселені 2019 жылдың 15 қаңтарындағы Қазақстан Республикасы Үкіметінің отырысында Премьер-министр Бақытжан Сағынтаев «Азаматтарға арналған үкімет» Мемлекеттік корпорациясы» коммерциялық емес акционерлік қоғамының төрағасы Аблайхан Оспановқа көтерген болатын. Қызметтерді электронды түрде алуға барлық жағдайларды жасап жатырмыз. Алайда сауалнама жүргізгенде азаматтар өздерінің ХҚКО-на келіп қызметтерді алуы ыңғайлы және түсінікті деп айтады. Олар осындай шешімге келіп отыр, - деп Оспанов жауап берді.

Артынша, Премьер-министр осы кедергілер ақпараттық түсіндірме жұмыстарына тікелей қатысты, олар e-Gov порталына кірген кезде көп мәселелер түсініксіз және азаматтардың ХҚКО-тарына баруға мәжбүр болатындығын айтты. [4]

Бұдан бөлек, «Мемлекеттік көрсетілетін қызметтер туралы» Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 15 сәуірдегі № 88-V Заңы (бұдан әрі – Заң) 5 бабы 2 тармағының 2) тармақшасына сәйкес, мүмкіндігі шектеулі адамдардың мемлекеттік көрсетілетін қызметтерді алуы кезінде оларға қажетті жағдайлар жасалынуы тиіс, делінген. [5]

Ал, қазіргі таңда Мемлекеттік корпорация филиалдарының бөлімдерінде мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін қолайлы жағдайлар жасалғанмен, шартты белгілер арқылы құлағы естімейтін адамдарға мемлекеттік көрсетілетін қызметтер туралы түсіндіретін сурдоаудармашылар жоқтың қасы. Мұндай сурдоаудармашы мамандар тіпті штат санында мүлдем көзделмеген.

Қазіргі таңда, саңырау немесе мылқау секілді мүмкіндігі шектеулі қызмет алушылар халыққа қызмет көрсету орталықтарына жүгінген жағдайда, оларға келесідей жолдармен қызметтер көрсетіліп жатыр.

Нақтырақ айтқанда, тиісті рұқсаты бар ХҚКО қызметкері арнайы компьютер арқылы Мемлекеттік корпорациямен келісімге отырған жеке сурдоаударма орталығының маманымен онлайн режимде тілдеседі. ХҚКО қызметкерімен айтылған түсіндірмелер, қызметті алушыға арнайы маманмен монитор арқылы онлайн түсіндіріледі.

Егер, мемлекеттік көрсетілетін қызмет стандартында рұқсат етілетін ең ұзақ қызмет көрсету уақыты – 20 (жиырма) минут екендігін ескеретін болсақ, жоғарыда көрсетілген мүгедек қызмет алушылармен тілдесу әдісінің ұзақтығы, стандарт талаптарының бұзылуына жол берілуі әбден ықтимал.

Заңның 30-бабына сәйкес, Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызметтер көрсету саласындағы заңнамасын бұзу Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген жауаптылыққа әкеп соғады, делінген. Осымен бірге, «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 5 шілдедегі № 235-V Кодексінің 465 бабына сәйкес, рұқсат құжаттарына жатқызылған мемлекеттік қызметтердің көрсетілу мерзімін бұзғаны үшін 20АЕК, тәртібі бұзылған үшін 30АЕК мөлшерінде айыппұл көзделген. [6]

Дей тұрғанмен, кей жағдайда мемлекеттік қызметтерді көрсететін уәкілетті органдармен, яғни қызметті берушілермен мемлекеттік қызметтердің көрсетілу мерзімдері, тәртіптері бұзылып, негізсіз бас тартылу секілді заңбұзушылықтар орын алатындығы сөзсіз.

Демек, Мемлекеттік корпорация филиалдарының бөлімдерінде уәкілетті мемлекеттік органдармен заңбұзушылықтар жасалған жағдайда, олардың жауапкершіліктен жалтаруына жол беріліп қызметті алушылардың құқықтары мен заңды мүдделері бұзылуы мүмкін.

Мұнымен бірге, өзекті мәселе ретінде ХҚКО қызметкерлерінің жалақысының аздығын (шамамен 60 мың теңге) айтуға болады. Осының салдарынан, ХҚКО-тарында қызмет көрсететін операторлар тұрақтамайды және қызмет көрсету сапасы төмендейді. Өйткені, енді жұмысына үйреніп келе жатырған маман жалақысының аздығынан оңай жұмысын ауыстырады және жаңадан қабылданған қызметкерлер қайтадан қызмет көрсету мәселелерін үйрену керек болады. Бұл жағдайлар мемлекеттік қызметтердің көрсетілу үрдісіне тікелей әсерін тигізеді.

Тұтастай алғанда, орын алып жатырған кедергілерді жоюға бағытталған шаралар қабылдануы тиіс және келесідей ұсыныстар қаралуы керек деп ойлаймыз.

Баламалы мемлекеттік қызметтердің веб-портал арқылы ғана көрсетілуіне бағытталған мемлекеттік көрсетілетін қызметтер стандартына тиісті өзгерістер мен толықтырулар енгізу;

Халықтың қызығушылығын танытатын және электронды қызметтердің тартымдылығын көрсететін жаппай ақпараттық түсіндірме жұмыстарды жүргізу. Оның ішінде әлеуметтік желілер арқылы (what's app, Instagram, Facebook) электронды қызметтерді арудың тиімділігін насихаттайтын видео, аудио және суреттерді кеңінен тарату;

ХҚКО-тарында интернет желісі арқылы құлағы естімейтін адамдарға онлайн сурдоаударма сайттарын қолдану мүмкіндіктерін қарастыру;

Мемлекеттік корпорация және Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі (бұдан әрі – Агенттік) арасында келісім немесе меморандумға отыру арқылы, Мемлекеттік корпорация бөлімдері қызмет көрсететін уәкілетті органдар тарапынан мемлекеттік көрсетілетін қызмет саласы бойынша заңбұзушылық анықтаған жағдайда, дереу түрде Агенттіктің аумақтық департаменттеріне жазбаша жүгіну және тиісті шаралардың қабылдануы бойынша жұмыстарды атқару;

Факторлық баллдық шкала тәжірибесінің негізінде, Мемлекеттік корпорацияның қызмет көрсететін мамандарының жалақысын көтеру мәселесін қарау.

Ендеше, көріп отырғанымыздай мемлекеттік қызметтердің көрсетілу үдерісінде және сапасына қатысты бірқатар шешілмеген мәселелер мен кедергілер орын алған. Қазіргі таңда, біз мемлекеттік көрсетілетін қызметтерді мейлінше электронды форматқа көшіру сатысындамыз. Әлбетте, мұның бәрі халықтың игілігі үшін жасалынып жатырған мемлекеттік саясат. Цифрландыру нәтижелерінен бәлкім болашақта ХҚКО қызметі мүлдем қажет болмауы мүмкін, біздің ел сол цифрландыру бағытында жүріп келе жатыр. Осыған орай, әрбір азамат, оның ішінде қызмет көрсететін қызметшілер мемлекеттік көрсетілетін қызметтердің маңыздылығын толыққанды түсінуі тиіс. Өйткені, мемлекеттік көрсетілетін қызметтердің сапасы – мемлекеттің даму деңгейінің айнасы ретінде, қызметтердің көрсетілу сапасына қарай мемлекеттің даму деңгейі бағаланады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Мемлекет басшысының 2018 жылғы 5 қазандағы «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру», 2018 жылғы 10 қаңтардағы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» және 2017 жылғы 31 қаңтардағы «Үшінші жаңғыру: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдаулары;

2. «Әкімшілік құқық бұзушылық туралы» Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 5 шілдедегі № 235-V Кодексі;

3. «Мемлекеттік көрсетілетін қызметтер туралы» Қазақстан Республикасының 2013 жылғы 15 сәуірдегі № 88-V Заңы;

4. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 15 қаңтардағы отырысы жөніндегі жарияланым/
https://forbes.kz/process/internet/90_gosuslug_v_kazahstane_v_blijayshie_2_goda_stanut_do_stupnyi_onlayn/

УДК 347.965

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПРОКУРАТУРЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН С ПРОКУРАТУРОЙ ФЕДЕРАТИВНОЙ РЕСПУБЛИКОЙ ГЕРМАНИЕЙ

Сеитова А.Ж, студент

Научный руководитель: Ахметова А.Б.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им.Ш.Есенова, г. Актау

Аннотация. В данной статье исследуются полномочия, система, функции, а также особенности правового регулирования стран статьи состоит в проведении сравнительного анализа статуса, системы, функции прокуратуры в Республике Казахстан и ФРГ.

Ключевые слова: полномочия прокуроров, надзор, конституционно-правовой статус.

В Конституции Республики Казахстан прокуратура заняла свое место в гл. 7 «Суды и правосудие». В ней говорится о прокуратуре как единой централизованной и независимой системе. Она от имени государства призвана осуществлять высший надзор за точным и единообразным применением законов, указов Президента Республики Казахстан и иных нормативных правовых актов, за законностью оперативно-разыскной деятельности, дознания и следствия, административного и исполнительного производства, принимает меры по выявлению и устранению любых нарушений законности, представляет интересы государства в суде, а также в случаях, порядке и в пределах, установленных законом, осуществляет уголовное преследование. Здесь же прокуратуре было впервые в странах СНГ предоставлено право опротестовывать законы, противоречащие Конституции и законам Республики Казахстан.

Анализируя приведенные конституционные нормы, можно сделать вывод о том, что статус прокуратуры в Республике Казахстан, хотя и закрепляется в главе Конституции Республики Казахстан, посвященной судебной власти, не дает основания ее к этой власти отнести. Она не является судебной властью, а включена в эту главу только потому, что прокурор является стороной судебного заседания и, реализуя свою правозащитную деятельность, так же, как и суды, обеспечивает верховенство закона.

В законодательстве ФРГ всё иначе. Особенность правового регулирования организации и деятельности органов прокуратуры в ФРГ состоит в том, что в этой стране не был принят федеральный базовый закон о прокуратуре, который комплексно регулировал бы ее деятельность и, в частности, полномочия прокуроров как на федеральном, так и на земельном уровнях. В настоящее время ее деятельность регулируется основным законом Федеративной Республики Германия, Конституциями земель, Законом о судоустройстве, Уголовно-процессуальным кодексом, нормативными распоряжениями и иными актами Федерального министра юстиции и Министров юстиции земель, а также нормативными распоряжениями Федерального Генерального прокурора и Генеральных прокуроров земель. Прокуроры руководствуются законами, в том числе нормами Уголовного кодекса ФРГ, принятого в 1871 году (в ред. 1987 года с последующими изменениями), Закона (положения) о главном свидетеле обвинения, принятого в 1989 году, Закона о государственных чиновниках, решениями Федерального Конституционного суда, федеральных судов и судов земель.

В соответствии с принципом разделения властей в ФРГ прокуратура входит в систему органов юстиции и подчинена указаниям исполнительной власти (министерству юстиции): на федеральном уровне федеральному министру юстиции, на земельном земельному управлению органов юстиции.

Организационная структура прокуратуры совпадает со структурой судебной системы и подразделяется на федеральную и земельную. В связи с этим можно заключить, что хотя прокуратура относится к исполнительной власти, она, однако, в области уголовного права и борьбы с нарушениями общественного порядка выполняет свои задачи совместно с судами. Поэтому ее можно отнести к органам третьей власти правосудия. В этом заключается особенность правового положения немецких прокуроров. Находясь при судах или при судебной власти, прокуратура является необходимым органом правосудия по уголовным делам.

Основными задачами прокуратуры ФРГ являются руководство производством предварительного расследования, возбуждение публичного обвинения о совершении уголовно наказуемых деяний и представление его в суде, а также обращение приговоров судов по уголовным делам к исполнению.

Задачи прокуратуры: расследование уголовных дел; обобщение результатов прокурорского расследования; поддержание государственного обвинения; участие в

процессе в качестве "беспристрастной стороны"; некоторые действия по приведению приговора в исполнение, надзор за исполнением приговора.

Компетенция, организация и порядок деятельности прокуратуры регламентируются федеральным законодательством (применительно к Федеральной генеральной прокуратуре и прокуратурам федеральных земель), законодательством федеральных земель (применительно к прокуратурам федеральных земель). К федеральному законодательству относятся Уголовно-процессуальное уложение, Уголовный кодекс, Закон Германии о судьях, Закон о судоустройстве, Закон о без вести пропавших, Руководство по уголовным производствам и производствам об уплате денежных взысканий и другие нормативные акты.

Прокуратура Республики Казахстан в пределах, установленных законом, осуществляет следующие задачи:

- 1) защиту и восстановление прав и свобод человека и гражданина, законных интересов юридических лиц, общества и государства;
- 2) выявление и устранение нарушений законности, причин и условий, им способствующих, а также их последствий;
- 3) координацию деятельности правоохранительных и иных государственных органов по обеспечению законности, правопорядка и борьбы с преступностью;
- 4) иные задачи, определяемые законом и актами Президента Республики Казахстан.

Закон Республики Казахстан от 21.12.1995 «О прокуратуре» с изменениями и дополнениями также сохранил полномочия прокуроров по осуществлению надзора за законностью следствия и дознания.

При этом закон конкретизирует полномочия прокурора в указанном направлении деятельности. В соответствии со ст. 38 Закона Республики Казахстан «О прокуратуре» прокурор, осуществляя надзор за законностью досудебного расследования:

- 1) получает для проверки от органов досудебного расследования уголовные дела, документы, материалы и иные сведения об уголовных правонарушениях, о ходе оперативно-розыскной деятельности, негласных следственных действий, досудебного расследования;
- 2) проверяет соблюдение законности при приеме, регистрации, разрешении заявлений и сообщений о совершенных или готовящихся уголовных правонарушениях;

ЛИТЕРАТУРА

1. Конституция Республики Казахстан (принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 года)
2. Закон Республики Казахстан «О прокуратуре» от 21 декабря 1995 г.
3. Тюренкова К. А., Демидов А. С. Конституционно-правовой статус прокуратуры в зарубежных странах: сравнительно-правовой анализ // Молодой ученый. — 2015. — №21. — С. 633-636. — URL
4. Номейлер М. Уголовное судопроизводство и роль прокуратуры в Германии // Российская юстиция. 2011. № 10.
5. Журсимбаев, С. К. Прокурорский надзор в Казахстане / С. К. Журсимбаев. — Алма-Аты : NURPRESS, 2003. — 443 с
6. Бахтыбаев, И. Ж. Прокуратура в правовой системе Республики Казахстан / И. Ж. Бахтыбаев // Правозащитное предназначение органов прокуратуры на современном этапе. — Алма-Аты : Эдельвейс, 2005. — С. 157.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ЭКОНОМИКИ И ЮРИСПРУДЕНЦИИ ПРИ ИССЛЕДОВАНИИ ПРОБЛЕМ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Балтабаев Д. студент

Научный руководитель: Абдешов Д.Д.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга им.
Ш. Есенова, г. Актау

Аннотация. Данная статья рассматривает методологические аспекты взаимодействия экономики и юриспруденции при исследовании проблем инновационной деятельности. Отмечается необходимость комплексного анализа инновационного развития общества. Приведена система отраслевых институтов, регулирующих инновационные отношения в экономике и праве. Изучена проблема поиска методологически верных путей перевода экономических отношений в инновационной сфере на язык правовых норм и юридических конструкций.

Ключевые слова: юриспруденция, экономика, методология, инновационная деятельность, инновационное развитие.

Экономика и юриспруденция, выделившиеся, как и все гуманитарные науки, из философии, имеют много общего в предмете исследования и тесно взаимосвязаны единой целью — организовать общественные отношения наиболее рационально, обеспечивая оптимальные темп и уровень развития человека и общества.

Говоря о правовой и экономической науках, можно выделить области научного познания, требующие комплексного исследования, но одной из наименее изученных является сфера инновационной деятельности, связанная с творческой активностью населения, защитой и внедрением в производство результатов интеллектуальной деятельности, формированием грамотной инновационной политики государства. [1]

Конкретные способы и средства перевода экономических отношений в инновационной сфере в юридические права и обязанности зависят от характера инновационных отношений, которые очень разнообразны и потому требуют индивидуального подхода в каждом случае. Очевидно, что в процессе такого структурирования важно учитывать интересы и экономики, и правоведения, использовать единую методологию и категориальный аппарат. Вероятным представляется такой порядок действий для всей инновационной сферы, при котором первоначально осуществляется конструирование экономической модели регулируемых отношений на основе тех понятий и терминов, которые выработаны науками совместно и определены легально (когда это будет сделано в основном законе об инновационной деятельности), а затем уже экономическая модель перестраивается в юридическую. [2]

При этом важно именно то, что первоначально экономикой используется общая терминология. Описываемое конструирование нормативного материала напрямую связано с правильно выстроенной внутренней системой отраслевых институтов, которые у экономики и права должны быть в идеале максимально приближены друг к другу или хотя бы сопоставимы между собой. 4. Систематизация отраслевых институтов, регулирующих инновационные отношения в экономике и праве, и установление связи между ними. Однозначных подходов к тому, какие институты входят в систему регулирования инновационных отношений, нет. Тем более что это зависит от емкости понятий «инновация» и «инновационная деятельность», которые сами являются предметом многочисленных дискуссий. Исходя из принципа комплексности исследования можно выделить несколько критериев, на основе объединения которых образуется система институтов инновационной сферы. Первый касается

инновационного процесса, под которым понимается процесс преобразования научного знания в инновацию, и зависит от его стадий.[3]

В литературе называются разные стадии. Например, О. А. Городов выделяет стадии фундаментальных (теоретических) исследований, прикладных исследований, опытно-конструкторских и технологических работ, освоения промышленного производства, промышленного производства. Можно рассматривать инновационный процесс шире и включать в него также стадии оформления интеллектуальной собственности, маркетинговых исследований и сбыта продукции.

Второй критерий подразумевает специфический набор субъектов инновационной деятельности, включающий пять больших групп: 1) государство: а) как законодатель и субъект государственной политики; б) как система органов, осуществляющих общие функции управления, надзора и контроля в инновационной сфере (налоговые органы, Министерство образования и науки и т. д.); в) как система органов, осуществляющих специальные функции в отношении общественного инновационного развития; 2) организации, осуществляющие научно-исследовательскую, опытно-конструкторскую деятельность: коммерческие и некоммерческие, государственные и негосударственные, узкоспециализированные и широкого профиля; 3) авторы и иные субъекты, создающие или участвующие в создании интеллектуальной собственности.[4]

ЛИТЕРАТУРА

1. Винниченко О. Ю. Методология юриспруденции: кризис или новые возможности? // Вестник Тюменского государственного университета. Социально-экономические и правовые исследования. – 2015. – Т. 1. – № 2 (2). – С. 90-96.
2. Комиссарова Е. Г. Методологический потенциал гражданско-правовой науки // Вестник Пермского университета. Юридические науки. – 2013. – № 4 (22). – С. 310-315.
3. Степанов Д.И. Спрос на право и диспозитивность регулирования: экономический анализ права // Вестник экономического правосудия. 2016. № 6. С. 65–124.
4. Барков А.В. О некоторых актуальных направлениях цивилистических исследований с учетом социализации экономики и права / Методологические проблемы цивилистических исследований: сборник статей. М.: Статут, 2016. С. 7–13

**БІЛІМДЕГІ ФОРСАЙТ ЖӘНЕ БОЛАШАҚ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ
ФОРСАЙТ В ОБРАЗОВАНИИ И ТЕХНОЛОГИИ БУДУЩЕГО
FORESIGHT IN EDUCATION AND TECHNOLOGY OF THE
FUTURE**

ӘОЖ 005 (075.8) 07

**ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ**

Абылова Ф.Д. студент

Ғылыми жетекші: Кирбасова Л.Г.

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және
инжиниринг университеті, Ақтау қ.**

Андатпа. Қазіргі кезде егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл оқу-тәрбие үдерісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай білім мен тәрбие беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі - маңызды мәселелердің бірі.

Түйінді сөздер: инновация, технология, білім беру, инновациялық үдеріс, педагогикалық тәжірибе.

Болашақта өркениеті дамыған елдер қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанда дамыған бәсекеге қабілетті елдің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін ол-білім. Сондықтан қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр. Инновациялық технологияларды меңгеруде мұғалімнің жан-жақты білімі қажет. Қазіргі мектеп мұғалімі: жаңаша ойлау жүйесін меңгере алатын, оқушымен тез тіл табыса алатын, білімді, шебер, іскер болуы тиіс.

Білім - барлық уақытта жоғары құндылықтардың бірі болған. Тек білімді, сауатты адам ғана келешек тізгінін қолына ала алады. Рухани жаңғыру бағдарламасындағы маңызды бағыттардың бірі - білімнің салтанат құруы.

Білім беру саласы қызметкерлерінің алдына қойылып отырған міндеттердің бірі-оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және қазіргі заманғы педагогикалық технологияларды меңгеру. Қазіргі таңда мектеп мұғалімдері инновациялық және интерактивтік әдістемелерін сабақ барысында пайдалана отырып, сабақтың сапалы әрі қызықты өтуіне ықпалын тигізуде. Білім беруде оқушы өзі ізденіп, тақырыпты оқып, түсініп, тақырып аясын кеңейтсе, жолдастарымен ой бөлігіне өз білгенін көпшілікке жеткізе алса, онда ұстаз еңбегінің нәтижесі болғаны, бұрынғы әдепке айналған оқу үрдісінде - оқушы белсенділік көрсетуге тиіс.

Инновация - жаңалық, жаңашылдық, өзгеріс деген ұғымды білдіреді. Инновация құрал және үдеріс ретінде әлдебір жаңалықты ендіру деген сөз. Педагогикалық үдерісте инновация оқыту мен тәрбиенің тәсілдері, түрлері мақсаты мен мазмұнын, мұғалім мен оқушының бірлескен қызметін ұйымдастыруға жаңалық енгізуді білдіреді.

Тұтас педагогикалық үдерістің инновациялық стратегиясында жаңашылдық үдерістерді тікелей алға апарушылар ретінде мектеп директоры, мұғалімдер мен тәрбиелеушілердің рөлі арта түсуде. Оқыту үдерісінің көп түрлілігіне қарамастан – дидактикалық, компьютерлік, проблемалық, модульдық және басқа – жетекші педагогикалық қызметті іске асыру мұғалімнің еншісінде қалып отыр. Оқу-тәрбие үдерісіне қазіргі заманғы технологиялардың енгізілуіне байланысты мұғалім мен

тәрбиеші кеңесшінің, ақылшының және тәрбиешінің қызметін одан әрі игеруде. Мұғалімнің кәсіптік қызметі арнаулы, пәндік білімдермен ғана шектелмей, педагогика мен психологияның, оқыту мен тәрбие технологиясы салаларының қазіргі заманғы білімдерін де қамтитын болғандықтан мұғалімнен арнайы психологиялық-педагогикалық дайындық талап етіледі. Осы негізде педагогикалық инновацияны қабылдау, бағалау және іске асыруға дайындық қалыптасады.

Білім берудегі инновациялық үдерістердің мәнін педагогиканың маңызды екі проблемасы құрайды. Олар - озық педагогикалық тәжірбиені зерттеу, жинақтау және тарату проблемасы және педагогикалық-психологиялық ғылымдардың жетістігін практикаға енгізу проблемасы. Соған сәйкес инноватика пәні, инновациялық үдерістердің мазмұны мен механизмі осы кезге дейін бір-бірінен оқшау қарастырылып келген өзара тығыз байланысты екі үдерістің тұтастығы тұрғысынан қарастырылуы тиіс, яғни инновациялық үдерістің нәтижесі теория мен практиканың тоғысуында пайда болатын теориялық және практикалық жаңалықтарды қолдану болуға тиіс.

Бұның барлығы педагогикалық жаңалықты жасау, игеру және пайдалануда басқару қызметінің маңыздылығына көз жеткізе түседі. Өйткені, мұғалім жаңа педагогикалық технологияның, теория мен концепциясының авторы, талап жасаушысы, зерттеушісі, тұтынушысы және насихаттаушысы қызметін атқарады. Осы үдерісті басқару мұғалімнің өз қызметінде әріптестерінің тәжірибесі немесе ғылымдағы жаңа идеялар, әдістемелерді дұрыс таңдап, бағалау және қолдануын қамтамасыз етеді. Ал педагогикалық қызметте инновациялық бағыттылықты қазіргі заманғы білім беру, қоғамдық және мәдени даму жағдайында педагогикалық қызметтің инновациялық бағыттылығының қажеттілігі бірқатар жағдайлармен айқындалады [1].

Біріншіден, қоғамда жүріп жатқан әлеуметтік-экономикалық қайта құрулар білім беру жүйесін, әдістемесі мен түрлі типтегі оқу орындарының оқу тәрбие үдерістерін ұйымдастырудың технологиясын түбірінен жаңартуды талап етуде. Педагогикалық жаңалықты жасау, игеру және пайдалануға негізделген мұғалім мен тәрбиеші қызметінің инновациялық бағыттылығы білім беру саясатын жаңартудың құралына айналуға.

Екіншіден, білім беру мазмұнын ізгілендірудің күшеюі, пәндердің көлемі мен құрамының үнемі өзгеріске ұшырауы, жаңа оқу пәндерінің енгізілуі жаңа ұжымдық формалар мен оқыту технологиясын үздіксіз іздестіруді талап етуде. Осы жағдайда мұғалімдер арасында педагогикалық білімнің рөлі мен беделі арта түсіп отыр.

Үшіншіден, мұғалімнің педагогикалық жаңалықты игеру және қолдануға деген қатынасы сипатының өзгеруі. Оқу-тәрбие үдерісінің мазмұнын қатаң тәртіпке бағындырып қойған жағдайда мұғалімнің өз бетінше бағдарлама оқулық таңдаудан бұрын педагогикалық қызметтің жаңа әдіс-тәсілдерін пайдалануға мүмкіншілігі болмады. Егер бұрынғы уақытта инновациялық қызмет негізінен жоғарыда ұсынылған жаңалықтарды практикада қолданумен шектелсе, қазіргі уақытта ол барынша баламалы, зерттеушілік сипат ала бастады. Сондықтан да мектеп, білім беру органы басшыларының қызметіндегі маңызды бағыттардың бірі мұғалімдердің енгізген инновациясына талдау жасап, баға беру, оны іске асыруға, қолдануға қолайлы жағдай жасау болуы тиіс.

Төртіншіден, жалпы білім беретін оқу орындарының нарықтық қатынастарға енуі, жаңа типті сынып ішінде мемлекеттік емес оқу орындарының құрылуы нақты бәсекелестік ахуал туғызуда.

Қазіргі заманғы мектепте нақты педагогикалық қызметте іске асыруға болатын орасан зор педагогикалық тәжірибе жинақталған, бірақ олардың бәрі бірдей қолданыла бермейді, өйткені көптеген мұғалімдер мен басшыларда ол тәжірбиені зерттеу және қолдану қажеттілігі қалыптаспаған, сол сияқты ол тәжірбиелерді таңдау мен талдаудың дағдысы мен іскерлігі жетісе бермейді. Мұғалімдер нақты іс-әрекетінде өзінің, сол сияқты әріптесінің де педагогикалық тәжірбиесіне талдау жасаудың қажеттілігіне мән бермейді.

Педагогикалық тәжірибе көпшілік және озық болуы мүмкін. Озық педагогикалық тәжірибе тарихылығымен ерекшеленеді. Өйткені әрбір жаңа кезеңде мектептің материалдық, әдістемелік, кадрлық және басқа да мүмкіндіктердің кеңеюімен педагогикалық қызметтің жаңа талаптары пайда болады. Сонымен бірге озық тәжірибе педагогика ғылымы мен практикасының қазынасын үнемі толықтырушы, жаңартушы қызмет те атқарады. Озық педагогикалық тәжірибені жасау және таратуда мұғалімнің позициясы үлкен рөл атқарады, сондықтан нақты тәжірибенің жетекші ережелеріне талдау жасап, оны қолдануға кіріскенде субъективті факторлардың ықпалын ескеру арқылы оның нәтижесі мен педагогикалық ұжымға кірігуіне болжам жасау қажет. Педагогикалық тәжірибеде объективті және даралық құндылықтар бір-бірімен астасып жатады, бірақ педагогикалық қызметтегі даралық ерекшеліктердің бәрі бірдей көпшіліктің игілігі бола алмайды. Тек және тұлғаның жаңа тәжірибе жасауға ықпал жасайтын бірегей және қайталанбас ерекшеліктері ғана назарға алынады. Озық педагогикалық тәжірибе бұқаралық негізде қалыптаса отырып, объективті педагогикалық заңдылықтарды игерудің деңгейін де танытады (Ю.К.Бабанский). Озық педагогикалық тәжірибенің бір түрі болып есептелетін жаңашылдық пен зерттеушілік педагогикалық тәжірибе сезімдік тәжірибелерден теориялық талдау және жинақтауға алып баратын басқыш сияқты. Жаңашылдық пен педагогикалық зерттеудің бірегей үлгісін көрсеткен Ресейдің И.П.Волков, Т.И.Гончарова, И.П.Иванов, Е.Н.Ильин, В.А.Керинский, С.П.Лысенкова, Р.Г.Хазанкин, М.П.Шетинин, П.Э.Эрдинов, Е.А.Ямбург және тағы басқа ғалымдар мен педагогтардың тәжірибелі мұғалім қауымының игілігіне айналды [2].

Мұғалім қызметінің инновациялық бағыттылығының екінші құрамды бөлігі – психологиялық-педагогикалық зерттеулердің нәтижесін педагогикалық қызметтің практикасына ендіру. Педагогика мен психология бойынша ғылыми зерттеудің нәтижелері уақытылы хабардар ету мүмкіндігі болмағандықтан мектеп қызметкерлеріне белгісіз болып қалады. Білім беру саласында тек мұғалімнің айтқандарын немесе оқулықты пайдалану қазіргі заман талабын қанағаттандырмайды. Біз оқушыларға күрделі және көлемі үлкен материалдарды бергенде зейіндерін сабаққа аударып алмай отыратындықтарын жиі байқаймыз. Дәл осы уақытта оларды белсенді оқыту әдістері, бейне сабақтар немесе ойын арқылы ықыластарын аударып, сабаққа қарай көңілдерін аудару қажет.

Педагогикалық зерттеудің нәтижелерін практикаға енгізу үшін практикалық қызметкерлердің алынған нәтижелермен арнайы танысады, оны іске асырудың орындылығын, сол арқылы осы негізінде ғылыми зерттеу нәтижесін практикада қолдануға деген қажеттілік анықталатындығы В.Е.Груман, В.В.Краевский, П.И.Кертасева, М.Н.Скаткин және басқа ғалымдар арнайы еңбектерінде атап айтылған. Педагогикалық инновацияның критерийлері. Инновациялық бағыттылық белгілі бір жаңа енгізілімнің тиімділігіне баға беретіндей нақты критерийлерді пайдалануды қажет етеді. Педагогика бойынша зерттеу тәжірибелеріне сүйене отырып, педагогикалық жаңалықтың мынадай критерийлер жиынтығын анықтауға болады: жаңашылдық, оптималдық, жоғары нәтижелік, бұқаралық тәжірибеде шығармашылықпен қолдану мүмкіндігі [3].

Инновацияның негізгі критерийі ғылыми педагогикалық тәжірибеге де баға беруде басшылыққа алынатын жаңашылдық деп білеміз. Сондықтан инновациялық үдеріске араласқысы келетін мұғалім қолға алған жаңалығын мәнін, оның жаңашылдығының деңгейін анықтап алуы тиіс. Біреулер үшін жаңалық болып табылатын құбылыс екіншілер үшін олай болмауы мүмкін. Осыған байланысты мұғалімдерді инновациялық үдеріске тартқанда олардың еріктілігін, тұлғалық ерекшелігін, дербестік-психологиялық мінездемелері ескерілуі тиіс. Жаңашылдықтың бірнеше деңгейін бөліп көрсетуге болады. Олар: абсолютті, локальды-абсолютті, шартты, субъективті, танымалдық деңгейі және қолдану аймағы бойынша.

Критерийлер жүйесіндегі оптималдық нәтижеге қол жеткізуге мұғалім мен оқушының жұмсаған күшінің шығыны мен қолданған тәслінің тиімділігін айқындайды. Әртүрлі мұғалімдер әртүрлі еңбек жағдайымен бөлек оқушылар ортасында бірдей жоғары нәтижеге қол жеткізеді. Оқу үдерісіне педагогикалық инновацияны енгізіп, барынша аз дене, ой еңбегін және аз уақыт жұмсап жоғары нәтижеге қол жеткізу оның оптималдығын білдіреді. Инновацияны бұқаралық тәжірибеде қолданудың бастапқы кезеңі жекелеген мұғалімдер мен тәрбиешілердің қызметіне негізделгенімен олар сыннан өтіп, объективті баға алған соң ғана жалпыға бірдей қолдануға енгізуге ұсынылуы мүмкін. Жоғарыда аталған критерийлерді білу және педагогикалық инновацияны бағалауда қолдана алу педагогикалық шығармашылыққа негіз қалайды.

Педагогикалық инновацияны іске асырудың жолдары. «Инновация» деген сөз – латынның «novus» жаңалық және «in» енгізу деген сөзінен шыққан, ал оның қазақша аудармасы «жаңару, жаңалық, өзгерту» деген мағынаны білдіреді [4].

Т.И.Шамова, П.И.Третьяковалардың еңбегінде «Инновация дегеніміз – жаңа мазмұнды ұйымдастыру, ал жаңалық енгізу дегеніміз – тек қана жаңалық енгізу, ұйымдастыру, яғни инновация үрдісі мазмұнды дамытуды, жаңа мазмұнды, оны енгізудің әдіс-тәсілі мен технологиясын қамтитын құбылысты түсінеміз» делінген.

Ал А.И.Кочетов «инновация» ұғымына төмендегідей анықтама береді: «көрсетілген деңгейге апаруды қамтамасыз ететін теориялық, технологиялық және педагогикалық іс-әрекеттің біртұтас бағдарламасы». Алайда Р. Масырова мен Линчевская мұндай анықтамамен келіспейтіндігін білдіреді. Олардың тұжырымдамасында, «Егер баратын деңгей алдын ала көрсетілген болса, ол қандай инновация» делінген. В.Кваша мен Латинаның пікірлері бойынша «инновация» – бұл жаңа үлгілердің бағытындағы нақты әрекеті, мөлшердің шегінен шығатын кәсіптік іс-әрекеттің жаңа сапалы деңгейге көтерілуі болып табылады.

Демек «инновация» термині анықтауда барлық авторлардың пікірлерін салыстырсақ, аса алшақтаған жоқ десе болғандай. Олардың ойынша, «инновация» – педагогикалық категорияға жатады және ол мектептегі құбылысқа тың жаңалық: жаңа бағдарламаны, оқу жоспарын, әдіс-тәсілдерді оқу және тәрбие жұмыстарына енгізу болып табылады [5].

Қорыта келгенде, белгілі дидакт ғалымдарымыздың ұсынған анықтамаларын зерделей келе, педагогикалық әрекетті әлеуметтік тәжірибе мен мәдениетті ұрпақтан ұрпаққа жеткізетін әрекеттің дербес түрі деп, ал педагогикалық технологияны – педагогикалық мақсаттарға жетуге кепілдік беретін, алдын-ала жобаланған, оқу-тәрбие үрдісі бірізді жүзеге асатын жүйе деп түсінгеніміз жөн.

Бүкіл оқыту барысында оның әртүрлі жақтарын қамтамасыз ететіндей бір мезетте бірнеше әдіс қолдану керектігіне мұғалім назар аударуы қажет. Оқытудың әдіс-тәсілдерінің бір ерекшелігі – оның білімді меңгертуде, жеке тұлғаның танымдық қабілеттерін және танымдық үдерістерін: яғни, жадының алуан түрлерін (есту, көру, қимыл ж.т.б) ойлауды, ынтаны, қабылдау қабілетін арнайы жасалған оқу және танымдық жағдайлар арқылы танытуға, сондай-ақ жеке тұлғаның қауіпсіздігін, өзін-өзі бекіту, қарым-қатынас жасау, ойын, танымдық және шығармашылық қажеттіліктерін қанағаттандыруға: белсенді сөздік қорын (ауызша және жазбаша тілде) дамытуға бағытталуында.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Коростылева Л.А. «Инновационные технологии в обучении школьников» СПб., 2008, 66 стр.
2. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений/В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. – 4-е изд. – М.: Школьная Пресса, 2007. – 512стр.

3. Грибкова В.А. «Новые технологии обучения в средней школе», М., 2007
4. Безруких М. М., Ефимова С.П. «Технологии обучения» М., 2006, 63стр
5. Харламов Н. «Педагогика», М., 2003

УДК 37.014

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Аманбаева А., студент,

Научный руководитель: Абдешов Д.Д.

**Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им. Ш. Есенова, г. Актау**

Аннотация. В данной статье приведены основные стратегические направления развития, дана характеристика сравнительного анализа реформирования системы образования; рассматриваются информационные и коммуникационные технологии в образовании; основные проблемы и перспективы, критерии, принципы и подходы к модернизации системы образования, обеспечивая ее гармоничное развитие в условиях инновационного развития.

Ключевые слова: педагогические технологии, система образования, форсайт в системе образования, стратегическое направление развития образования.

Прежде чем рассматривать новые педагогические технологии, в частности информационные и коммуникационные технологии в образовании, кратко изложим основные тенденции развития систем образования в мире. Это поможет лучше понять роль новых технологий в практике обучения, их взаимодействия с преподавателями и студентами при обучении. Новые педагогические технологии следует рассматривать как процесс интеллектуального, творческого и нравственного развития студентов. Развитие становится ключевым словом педагогического процесса, глубинным понятием обучения.

Неудовлетворенность многих стран результатами системы образования привела к необходимости ее реформирования. С этой целью важно было выработать стратегическое направление развития системы общего среднего и профессионального высшего образования на перспективу.

Результаты сравнительного анализа подготовки студентов 50 стран мира показали, что самые высокие результаты имеют обучающиеся в Сингапуре. Их результаты статистически значимо отличаются от результатов, полученных в других странах, принявших участие в исследованиях. Близкие к ним результаты имеют такие страны, как Южная Корея и Япония, а также Бельгия и Чешская Республика. Результаты, полученные в нашей стране можно отнести к промежуточной группе средних результатов. При этом, по результатам проведенного исследования наши студенты хуже владеют экологическими и методологическими знаниями; более высокие знания они показывают в области владения фактологическим материалом (где требовалось воспроизведение усвоенных знаний), умения воспроизводить их и применять в знакомой ситуации. Нетрадиционная постановка вопросов для наших студентов заметно снижала результаты их ответов. Что же касается умения интегрировать эти знания и применять их для получения новых знаний и объяснения явлений, происходящих в окружающем мире, то здесь наши результаты были предельно низкими.[1]

По результатам проведенного сравнительного анализа были сделаны некоторые рекомендации к реформированию системы обучения, среди которых нам представляются наиболее существенными следующие:

– усиление практической направленности содержания курсов естественнонаучного цикла; изучение явлений, процессов, объектов, веществ, окружающих студентов в их повседневной жизни;

– изменение акцентов в учебной деятельности, направленных на интеллектуальное развитие студентов за счет уменьшения доли репродуктивной деятельности; использование и увеличение процентной доли заданий, проверяющих различные виды деятельности с применением знаний для объяснения окружающих явлений; учет знаний, которые обучаемые получают вне учебного заведения из различных источников.[2]

Опрос многих бизнесменов, работодателей, школьных функционеров, подчеркивает, что на вопрос “Что вы хотите от учебных заведений?” получал, как правило, один и тот же ответ: “Нам нужны люди, которые умеют учиться самостоятельно”. Это и понятно: если обучаемый знает, как учиться, как достигать цели, если он знает, как работать с книгой, как получать знания от преподавателя, как искать и находить необходимую информацию, чтобы решить те или иные проблемы, как использовать самые разнообразные источники информации для решения этих проблем, то ему легче будет повысить квалификацию, переквалифицироваться, получать любые необходимые дополнительные знания, что и нужно в жизни. Конечно, этого значительно труднее добиться, чем научить читать, писать, считать и усваивать сумму разнообразных знаний по различным предметам. Даже если то или иное учебное заведение сумеет это делать очень хорошо для информационного общества этого явно недостаточно. Те студенты, которые освоят успешно базовый курс программы, научатся применять свои знания в знакомой ситуации и даже получают дипломы, но не будут уметь самостоятельно работать с информацией, самостоятельно приобретать знания, не смогут рассчитывать на успех в информационном обществе XXI века.[3]

Таким образом, современный выпускник, который будет жить и трудиться в современном тысячелетии, для того чтобы на протяжении жизни иметь возможность найти в ней свое место, должен обладать определенными качествами личности: –гибко адаптироваться в меняющихся жизненных ситуациях, уметь самостоятельно приобретать необходимые ему знания, умело применять их на практике для решения разнообразных возникающих проблем;

- самостоятельно критически мыслить, уметь видеть возникающие в реальной действительности проблемы и, используя современные технологии, искать пути рационального их решения; четко осознавать, где и каким образом приобретаемые им знания могут быть применены в окружающей его действительности; быть способным генерировать новые идеи, творчески мыслить;

- грамотно работать с информацией (уметь собирать необходимые для решения определенной проблемы факты, анализировать их, выдвигать гипотезы решения проблем, делать необходимые обобщения, сопоставления с аналогичными или альтернативными вариантами решения, устанавливать статистические закономерности, делать аргументированные выводы, применять полученные выводы для выявления и решения новых проблем);

- быть коммуникабельным, контактным в различных социальных группах, уметь работать сообща в разных областях, в различных ситуациях, легко предотвращать или уметь выходить из любых конфликтных ситуаций;

- самостоятельно работать над развитием собственной нравственности, интеллекта, культурного уровня.

Таким образом, главное стратегическое направление развития системы образования находится в решении проблемы личностно ориентированного образования, такого образования, в котором личность студента была бы в центре внимания педагога, психолога, в котором деятельность учения – познавательная деятельность. Гуманистическая психология и соответственно педагогика связывают свои

исследования, разработки, рекомендации с личностью обучаемого, ее индивидуальностью.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Зейналова И.Д. Новые информационные технологии при обучении математике и информатике студентов гуманитарных факультетов в вузе//Монография. Махачкала: АЛЕФ, 2013
2. Афанасьев Г. Э. Что такое форсайт? Попытки определения [Электронный ресурс]. URL: <http://stra.teg.ru/library/global/Prognoz/foresight/4>(дата обращения: 10.02.2016).
3. Шестаков А. Л., Ваулин С. Д., Фёдоров В. Б., Пантеев А. С. Инновационная деятельность

ӘОЖ 37.014

БІЛІМ БЕРУДІҢ БОЛАШАҚ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Асан Н.Ә., студент

Ғылыми жетекші: Сагиндикова А.К.

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және
инжиниринг университеті, Ақтау қ.**

Андатпа. Қазіргі кезде егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл оқу-тәрбие үдерісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда.

Түйінді сөздер: білім, парадигма, педагогика, психология, реформа, технология

«Өмір бойы білім алу» әрбір қазақстандықтың жеке кредосына айналуы тиіс». Н.Ә.Назарбаев Қазіргі кезде республикамызда қолға алынған білім беру жүйесін реформалау ісі осы саналы жан-жақты өзгертуге бағытталған кешенді шаралармен тығыз байланысты. Білім беру ісіндегі жаңа үрдістің мақсаты, бағыты, сипаты Қазақстан Республикасының тәуелсіз егеменді мемлекет болуына ұлттық білім беру ісінің әлемдік білім жүйесінде кіруіне тығыз байланысты. Қазіргі кезде егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл оқу-тәрбие үдерісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай білім мен тәрбие беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі — маңызды мәселелердің бірі. Әлемдік білім беру кеңістігінен педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты: білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас басқаша қарым-қатынас, өзгеше менталитет пайда болуда және педагогикалық технологияның кеңінен қолданылуына және ғылымның рөліне мән беруде [3]. Оқыту технологиясын жетілдірудің психологиялық-педагогикалық бағытта негізгі ой-тұжырымдары былайша сипатталады:

есте сақтауға негізделген оқып білім алудан, бұрынғы меңгергендерді пайдалана отырып, ақыл-ойды дамытатын оқуға көшу;

білімнің статистикалық үлгісінен ақыл-ой әрекетінің динамикалық құрылым жүйесіне көшу.

Қазір облыс орындары, педагогикалық ұжымдары өздерінің қалауына сәйкес әртүрлі үлгі бойынша қызмет етуіне мүмкіндік алды. Бұл бағытта білім берудің әртүрлі

нұсқаудағы мазмұны, құрылымы, ғылымға және тәжірибеге негізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар. Сондықтан әртүрлі оқыту технологияларын оқу мазмұны мен оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне орай таңдап, тәжірибе сынап қараудың маңызы зор. Қазіргі білім беру саласында оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болуы мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интелектуалды, кәсіптік адамгершілік, рухани азаматтық және де басқа көптеген адами келбетінің қалыптасуына әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үлгісін тиімді ұйымдастырылуына көмектеседі [2,4]. Педагогикалық технологияларды мәнділігіне, қолданылуына, ұйымдастырылуына қарай бірнеше топтарға бөледі.

Атап айтқанда:

- қолданылу деңгейіне қарай: жалпы педагогикалық, пәндік, жеке әдістемелік, модульдік;
- философиялық негізі бойынша: материалистік, идеалистік, диалектикалық, прагматикалық, ғылыми, ізгілікті, метафизикалық;
- психикалық дамудың жетекші факторына қарай: биогендік, социогендік;
- тұлғалық құрылымдарға бағытталғанына қарай: ақпараттық, әрекеттік өзін-өзі дамытушы, қолданбалы, сезімдік, энергетикалық;
- құрылымдық және мазмұндық сипатына қарай: білімдік және тәрбиелік, зайырлы және діни, жалпы және кәсіби бағытты.
- оқушылардың категориясы бойынша: жалпы технология, ілгері дамытылған білім беру, қиын балалармен жұмыс жасау технологиясы, дарынды балалармен жұмыс жасау технологиясы және тағы басқалары.

Бірақ бір технологияның өзі әр түрлі атқарушылардың шеберлігіне байланысты әр қилы жүзеге асырылуы мүмкін. Қазіргі кезде әдебиеттерден қазіргі заманғы білім берудің даму бағыты мен тенденцияларын қамтитын 100-ден астам педагогикалық технология қолданылып жүр.

XXI-ғасырда барлық елдер бірінші орынға білім беру сапасын қояды. Оның өлшемі тек сауаттылық деңгейімен: жазу, оқу, есептеу өлшенбейді, оның критерийі-функционалдық сауаттылық. Алдыңғы қатарлы елдердің реформаларының негізгі мақсаттары да осы функционалдық сауатсыздыққа бағытталған. Бұл проблемаларды шешуде де жаңа педагогикалық технологиялардың атқаратын орны бөлек.

Болашақта өркениетті елдердің жоғарғы технологиясын меңгеру дүниежүзілік білім кеңістігіне шығу бүгінгі мектептердің мақсаты болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы № 1118 Жарлығы
2. Қазақстан Республикасы “Білім мемлекеттік бағдарламасы” / Қазақстан мұғалімі. – 2000. - №33-34
3. Абдраманова Г. Б., Ажмолдаева К. Б. Қазіргі білім берудегі инновациялық технологиялардың рөлі/ Молодой ученый. — 2016.
4. Бөрібекова Ф. Б., Жанатбекова Н. Ж. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар. Алматы: 2014.-360 б.

THE AIMS AND THE OBJECTIVES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE

Balkhanova K.K.

**Caspian State University of Technologies & Engineering
named after Sh. Yessenov Senior tutor**

Abstract: This article deals with the importance of learning English and the aims and objectives of foreign language teaching. It considers Practical, educational and cultural aims of teaching Foreign language, and the achievement of practical aims in foreign teaching, makes possible the achievement of educational and cultural aims.

Key words: aims, objectives, practical, educational, cultural, achievements.

It is a common knowledge that there are lots of languages in the world, and some of them fall into the category of international languages or languages of wider communication groups, such as English; French, German, Spanish, Russian, Italian and Arabic. All these languages are the official languages of the UN.

English language is very important nowadays. More and more people need English to attend universities and colleges, because now we have an opportunity to get higher education abroad. New ideas in science and medicine happen so quickly that it is impossible to translate everything into different languages.

Most articles are published in English. English is the language of international communication in many areas of life: trade, air and sea transport, tourism and sport [1].

In modern society language is used in two ways: directly or orally, and indirectly or in written form. Thus we distinguish oral language and written language. Direct communication implies a speaker and a hearer, indirect communication implies a writer and a reader. Hence the practical aims in teaching a foreign language are four in number: hearing, speaking, reading, and writing.

Aims are the first and most important consideration in any teaching. Hence the teacher should know exactly what his pupils are expected to achieve in learning his subject, what changes he can bring about in his pupils at the end of the course, at the end of the year, term, month, week, and each particular lesson, he should know the aims and objectives of foreign language teaching. The changes the teacher must bring about in his pupils may be threefold: *practical* —pupils acquire habits and skills in using a foreign language; *educational* — they develop their mental abilities and intelligence in the process of learning the foreign language; *cultural*— pupils extend their knowledge of the world in which they live. Therefore there are three aims, at least, which should be achieved in foreign language teaching: practical, educational, and cultural.[3]

Practical aims. The foreign language as a subject differs from other subjects of the school curriculum. Whereas the teaching, for instance, of history is mostly connected with the imparting of historical laws and facts which pupils are to learn and the teaching of the mother tongue leads to the mastery of the language as a system (which is already used for exchanging thoughts and feelings) so that pupils will be able to use it more effectively in oral and written language, the teaching of a foreign language should result in the pupil's gaining one more code for receiving and conveying information; that is, in acquiring a second language for the same purpose as the native language: to use it as a means of communication.

The nature of the language should also be taken into consideration in determining the aims of language teaching. Learning a living language implies using the language of sounds, that is, speaking. Scientific research gives a more profound insight into the problem. It is not so much the ability to speak that is meant here but rather the oral treatment; in other words, the

language of sounds, not of graphic signs (which is usually the case when a dead language is studied) should serve as basic means of teaching [2].

The length of the course, the frequency of the lessons, the size of groups should also be taken into consideration in adopting practical aims. The amount of time for language learning is one of the most decisive factors in mastering and maintaining language proficiency since learners need practice. The more time is available for pupils' practice in the target language, the better results can be achieved. Moreover, for the formation of speech habits frequency of lessons is a more essential condition than the length of the course. It is not necessary to prove that intensive courses are more effective than extensive ones, for example, six periods a week for three years are more effective for language learning than three periods a week for six years.

In foreign language learning all forms of work must be in close interrelation, otherwise it is impossible to master the language. However, attention should be given mainly to practice in hearing, speaking, and reading. Thus pupils must achieve a level in their knowledge of the language which will enable them to further develop it at an institute or in their practical work. The achievement of practical aims in foreign language teaching makes possible the achievement of educational and cultural aims.[4]

Educational aims. Learning a foreign language is of great educational value. Through a new language we can gain an insight into the way in which words express thoughts, and so achieve greater clarity and precision in our own communications. Even at the most elementary level learning a foreign language teaches the cognizance of meaning, furnishes a term of comparison that gives us an insight into the quality of language. When learning a foreign language the pupil understands better how language functions and this brings him to a greater awareness of the functioning of his own language.

Since language is connected with thinking, through foreign language study we can develop the pupil's intellect. Teaching a foreign language helps the teacher develop the pupils' voluntary and involuntary memory, his imaginative abilities, and will power. Indeed, in learning a new language the pupil should memorize words, idioms, sentence patterns, structures, and keep them in long-term memory ready to be used whenever he needs them in auding, speaking, reading, and writing. Teaching a foreign language under conditions when this is the only foreign language environment, is practically impossible without appealing to pupils' imagination. The lack of real communication forces the teacher to create imaginary situations for pupils, to speak about making each pupil determine his language behaviour as if he were in such situations.

Teaching a foreign language contributes to the linguistic education of the pupil, the latter extends his knowledge of phonic, graphic, structural, and semantic aspects of language through contrastive analysis of language phenomena. In teaching a foreign language the teacher is called upon to inculcate in pupils the scientific outlook, to prepare the young people for an active participation in production and other types of useful activities.

Teachers of foreign languages make their contribution to the education of pupils, to their ideological education. Their role in the upbringing of the younger generation cannot be overestimated.[4]

Cultural aims. Learning a foreign language makes the pupil acquainted with the life, customs and traditions of the people whose language he studies through visual material (such as post cards with the views of towns, countryside, and people; filmstrips, for example, "Great Britain", "What Tourists Can See in London", "Disney Land" films) and reading material dealing with the countries where the target language is spoken. Foreign language teaching should promote pupils' general educational and cultural growth by increasing their knowledge about foreign countries, and by acquainting them with progressive traditions of the people whose language they study. Through learning a foreign language the pupil gains a deeper insight into the nature and functioning of language as a social phenomenon.[5]

It should be said that practical, educational, and cultural aims are intimately related and form an inseparable unity. The leading role belongs to practical aims, for the others can only be achieved through the practical command of the foreign language. But to achieve any aim it is

necessary to remember about the Methods of teaching. Methods of foreign language teaching is understood as a body of scientifically tested theory concerning the teaching of foreign languages in educational institutions. It covers three main problems as: content of teaching, i. e. what to teach to attain the aims; methods and techniques of teaching, i. e. how to teach a foreign language to attain the aims in the most effective way to meet modern requirements.

REFERENCES

1. Broughter, G. (1978) Teaching English as a foreign language. Routledge & Kegan Paul Ltd.
2. Harmer, Jeremy: The Practise of English Language teaching, Longman, 1993
3. Ur Penny: A Course in Language Teaching, Cambridge University Press, 1999
4. Vince Michael: Elementary Language Practice, Macmillan Publishers Lim. 2003
5. Wallace Michael: Practical Language Teaching, Teaching Vocabulary, Heinemann, 1988

ӘОЖ 378.147.227

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРДАРЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕГІ НӘТИЖЕЛІ ЖӘНЕ ТИІМДІ ЖҰМЫС ІСТЕУ ӘДІСТЕРІН ЖЕТІЛДІРУДІ БАҒАЛАУ

Ертілеуов А.Б., магистрант

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және
инжиниринг университеті, Ақтау қ.**

Аңдатпа: Тақырып өте өзекті. Себебі, қазіргі таңда білім беруді жетілдіру және оның принциптерін қайта қараудың жаңа индикаторлары енгізіліп отыр. Осыған сәйкес жаңа міндеттер мен сапалы контент жасау жоғары оқу орындары мекемелері басшылығыны алдында тұрған басты міндет. Солардың ішіндегі ең негізгісі-жоғары оқу орындарының білім беру мекемелеріндегі нәтижелі және тиімді жұмыс істеу әдістерін жетілдіруді бағалау екені рас. Бұл материалда осы жағын барынша жан-жақты зерттеп, талдауға тырыстым. Алдағы жазбаларымда да жетілдіріп, әлемдік стандарт бойынша енгізілген жаңа методологиялық нұсқаулықтарды да зерттеп, зерделейтін боламын.

Түйінді сөздер: Институционалдық, тәртіптік, экономикалық, ақпараттық, рухани-идеологиялық және жүйелі.

Жоғары оқу орындары білімі беру мекемелеріндегі нәтижелі де, табысты жұмыс істеу индикаторларын түзудің негізгі алғышарттары ұлттық педагогикалық негізімізде жатыр. Олай дейтініміз, ұлттық педогогиканың бұлжымас қағидалары орындалғанда ғана жемісті нәтижеге қол жеткізуге болатындағы ғылыми ортада дәлелденген. Сондықтан, жоғары оқу орындары білімі беру мекемелеріндегі бағалау, тиімді жұмыс істеу тетіктерін енгізу үшін жоғары оқу орны өркениеттілік негізде ғана емес, ұлттық сипат алуы керек. Кез келген жоғары оқу орындары мекемелеріндегі басты міндет, қазақ халқын өз ана тілінде әлемдік мәдени кеңістікке шығару, оқу процесін жаһандық білім беру технологиясымен жетілдіру, бағалу рейтингтерін креативті базалық есептеу құралдарын енгізу бойынша түзу т.с. бұлжымас қағидаларды ескеру арқылы жүзеге асады. Осы шарттар қолға алынғанда, мемлекет пен қоғам алдындағы міндеттер толық үйлесімді жүзеге асады. Бұл форма-білім жүйесінің гумандық, ұлттық мазмұнына әсер етпей қоймайды.

Қазіргі таңда жоғары оқу орындарының сапасы мен тиімділігін анықтайтын объективті критериилерін табу аса өзекті мәселелердің бірі. Бұрын бұл жүйеде ескі

тәсілдер мен кеңестік таптаурын технологиялық әдістер қолданылса, қазір басқаша сипат алып келеді. Жоғары оқу орындарындағы Критериилердің ішінде ең маңыздыларының бірі-оқу орындарының интернеттегі белсенділігін анықтау, профессор-оқытушылар құрамының сапасын бағалау және студенттердің Тұлғалық қасиеттерін жетілдірудегі жаңа инновациялық жобаларды пайдалануды анықтау. Тиімділікті арттырудың осы жүйесі арқылы жоғары оқу орнының бәсекелестік ортадағы орны, мемлекеттік білім беру саясатын жүргізудегі ұстанымы мен қоғамдық сарапшылар мен білім сапасы туралы жүйелі талдау жасауға болады. Қазіргі таңда жоғарыда айтқан критерийлер мен индикаторлар арқылы жоғары оқу орындары мекемелердегі мемлекеттік реттеуді жүзеге асырып жүр. Бұл әлемдік Боллон процесіндегі принциптерге де сәкес келеді. Осындағы өзекті аспектілер мен білім беру тиімділігін бағалаудың индикторлары туралы бірнеше бағытты атап өтуге болады.

1) Білім сапасын бағалауда сыртқы және ішкі бағалаудың үйлесімділігі

2) Түрлі аккредитациялар: жоғары оқу орындарын аккредиттеу, түрлі білім беру бағдарламалары арқылы мамандандырылған салалық аккредиттеу, халықаралық бағалау, қоғамдық аккредиттеу.

3) Білім беру тиімділігіне қатысты қоғамның көзқарасын өзгерту.

Нақтысын айтсақ, жоғары оқу орындары мекемелеріндегі нәтижелі және тиімді жұмыс істеудің бірізді индикаторы жоқ деп айтуға болады. Бұл жерде білім беру сапасы мен тәрбие деңгейі, осыларды үйлестірудің тетіктеріне қатысты ғана талдау жасау арқылы белгілі бір сұрақтарға жауап ала аламыз. Қазіргі қолданыстағы құжаттарда [1] жоғары оқу орындары мекемелері жүйесінде нәтижелі және тиімді жұмыс істеу әдістері жетістіктер дәрежесі (ғылыми атағы) мен білім берудегі өзіндік ұстаным, ұлттық білім берудің мақсатты индикаторлары сынды құрамдардан тұрады. Алайда, маңызды бөлшектердің бірі бұл-жеке педагогтар статусы мен адами капиталдың құрамдас бөлігі, өзін-өзі бағалау көрсеткіштері бойынша кешенді жұмыстар жүргізу механизмдерінен тұрады. Дегенмен, жоғарыда айтылған индикаторлар педагогтың жеке Тұлғалық қасиеті болғанда ғана жүзеге асады. Ол үшін жоғары оқу орындары мекемелеріндегі мемлекеттік білім берудің ұстанымы қоғамдық негіздегі ашықтыққа ұласуы қажет. Бұл, интернет кеңістігі мен әлеуметтік желідегі пікірлермен, ашықтықтың басқа да формалары арқылы жүзеге асатын жұмыс. Бұл көзқарастарды жалпылай алғанда, білім берудің тиімділігін арттыру мен индикаторды енгізуде жаңа технологиялық шешімдерге қол жеткізудің кешенді жоспарына енгізуге болады. Өткен ғасырдың 40 жылдары У.Демингом есімді ғалым [2] бастаған ғылыми ұжым «Сапаны жалпыға ортақ басқару» атты менеджменттің жаңа тұжырымдамасын жасап шығарды. Осы еңбек арқылы жоғары оқу орындары мекемелерінің тиімділігін арттыру мен әдістемелер кешені жасалды. Осыдан кейін сапалы қызмет көрсетудің негізгі индикаторы болатын шешімдер шығарылды. Олар да ғылыми айналымға енгізілді. Ал, 2000 жылдары енгізілген ISO 9001:2000 сапаны бақылау көрсеткіштері жоғары оқу орындары мекемелеріндегі жұмыс істеудің тиімділігі мен әдістемелік нұсқаларына кіріктірілді. [3] Бұл жүйенің тиімділігі жоғары оқу орындары мекемелеріндегі тұтынушы контингенттің біліктілігі мен оларға қызмет көрсетудің сапалық -әдістемелік мазмұнын аша түсуінде. Мысалы, жоғары оқу орындары мекемелері өндіріс орны емес, бірақ, адам капиталын дайындап, қоғамдық прогрессивті өзгеріс жасайтын ұрпақ тәрбиелейтін орта екенін дәлелдеді. Жоғары оқу орындары мекемелеріндегі нәтижелі, тиімді жұмыс істеудің әдістері ең алдымен жүйенің әлеуметтік тиімділігін арттырады. Оның да бірнеше түрлері бар. Олар институционалдық, тәртіптік, экономикалық, ақпараттық, рухани-идеологиялық және жүйелі деп аталады [4].

Жоғары оқу орындары мекемелерін аккредитациялау (лицензиялы сараптау) Жоғары оқу орындары мекемелеріндегі бюджет шығындарын тиімді пайдалануды бағалаудың индикаторы, басқа да рейтингті бағалаулары,

Жоғары оқу орындары мекемелерінің нәтижелі жұмыс индикаторларын анықтауға білім беру саласында болып жатқан реформалар да әсер етеді. Мысалы, оқытушы-профессор құрамының сапалы, кәсіби маманмен толықтырылуына оқу орындарындағы жүктемелер, оның әлеуметтік статусының ықпалы бар. Бұл, білім беру мекемелеріндегі сапалы көрсеткішке әсер ететін нақты факторлардың бірі. [5] Себебі, ұстаздың жұмыс кестесі мен бөлінген уақытқа байланысты жүктемелері алдағы межеге жетуге кедергі келтірмеуі керек. Осы туралы әлеуметтік сауалнама жасалған. Нәтижесіне қарасақ, жалақының уақытылы берілуі, қызметтік міндеттеріне қатысты т.с. сұрақтар жоғары оқу орындары мекемелерінің тиімді жұмыс істеуіне әсер етеді.

Тиімділік пен жоғары нәтижелі табысқа жету үшін алдымен оқытушы-профессор құрамының әлеуметтік статусы мен кәсіби біліктілігіне қатысты кешенді зерттеу-талдау жұмыстарын жүргізген абзал. Бұл, әлемдік брендке айналған оқу орындарының тәжірибесінде бар үрдіс. Сондықтан, нәтижелі өзгерістерге көшуге адам капиталы дайын ба? Студенттер қоғамдық өмірдің толыққанды мүшесі бола ала ма? Білім сапасының әлеуметтік деңгейі қалай? Осы сынды жаңа талаптарға дайын болған абзал. Әйтпесе, мықты кадрлар жаңа үрдісті ауыр талап деп оқу орнынан кетіп қалуы ғажап емес. Осы мәселелерді оқытушылар жоғары оқу орны мекемелерінің басшылығымен ақылдасып, ашық шешуге, талдауға әзір екенін тәжірибе дәлелдеп жүр. Сауалнамаға қатысқан оқытушылардың көбісі, университет басшылығы кез келген реформаны оқытушы-профессор құрамымен келісе отырып жасаса деген тіліктер жеткізген. Бұл бір жағынан, жоғары оқу орындары мекемелерінің танымалдылық рейтингіне оң әсер етеді деген ойларын жеткізеді. Бұған әрине, оқу орны басшылығы ғана емес, оқытушы-профессорлар құрамы да мәжбүр екенін көруге болады. Мұндай мониторингтік-талдау жұмыстарын нәтижелі еңбекке қол жеткізу үшін пайдалануға болады. Егер бұл талдау-сараптамалық жоба тиімді жүзеге асса, жұмысшылардың осы салаға деген қызығушылығын арттырып, сұранысты күшейтеніні анық. Ол үшін мынадай негізгі басымдықтарды басшылыққа алу керек [6].

Мемлекеттік (муниципалдық) қызмет, қызметкерлердің кәсіби дәрежесін көтеру, мемлекеттік қызмет көрсетудің сапасын арттыру және еңбек өнімділігінің ашық та, таза жүйесін енгізу. Жалақы төлеу саясатын модернизациялау.

Респонденттерге өздері алған білім сапасын, білімі мен машықтарын, олардың кәсіби салада жетістіктерге жету барысында тигізген пайдасын бағалауға мүмкіндік беретін бірнеше сұрақтар қойылды. Ғаламтордың әлеуметтік жүйелерінің көмегімен аталған сауалнамаға 18 мыңнан астам адам қатысуға мүмкіндік туғызған ерекше іріктеу жұмыстары жүргізілді. Респонденттердің жалпы көпшілігі белсенділік танытпағанмен, аталған сауалнама бүгінгі күні орын алып отырған жалпы ахуалға қол жеткізуге мүмкіндік берді. Ол білім беру сапасын арттыру мен талдау-мониторинг жүргізуге қатысты ашық сұрақтарға жауап береді.

Қазіргі жаңа уақыт кезігіне лайықталған қағидаларда жоғары оқу орны мекемелеріне қатысты бірнеше әдістемелік-талдау жұмыстарын қолға алу менің тарапымнан ұсынылады. Осы мақаланы жазу барысында, жоғары оқу орны мекемелерінің жұмысын талдау, тиімділікті арттыруға қатысты жүйелі ақпараттар жоқ екеніне көзім жетті. Жоғары оқу орындары мекемелерінің нәтижелі және тиімді жұмыс істеу әдістерін жетілдіру принциптері мемлекеттің саяси құрылымындағы өзгерістеріне, қоғамдық сана мен әлеуметтік тұрмыстық индикаторларға да әсер ететінін ғалымдар бірнеше мәрте жазып қалдырған. Мұндай жолмен Батыстың жоғары оқу орындары бірнеше жыл бойы талдау, сараптама жасап өткен. Міне, мұның өзі жүйеге деген жаңа талапты қажет етеді. Себебі, білім беретін жоғары оқу орны мекемелерінің сапалы контингенті ұрпақ тәрбиелеудің негізгі өлшемі болып табылады. Осы арқылы жастардың әлеуметтік мобилділігі, әлемдік даму үрдістерінен қалмауын қамтамасыз етуіне қатысты сұрақтары қамтылады. Педагогика ғылымын зерттеп жүрген мамандардың көбі, жоғары оқу орындары білім беру мекемелеріндегі нәтижелі және тиімді жұмыс істеудің әдістерін

жетілдіруді бағалаудың индикаторы ұлттық педагогиканы жандандырып, білім саласындағы менеджментті реформалау керек деген ойды алға тартады. Мәселен, нәтижелі және тиімді жұмыс істеу үшін, нарықтық заңдылықтар қатаң сақталуы керек. Алдымен, оқытушы-профессор құрамы ашық, жария түрде іріктеліп, тұрақты аттестациядан өтіу керек. Бұл бір, екіншіден, оқытушылар мен студенттердің қарым-қатынастарын жетілдіру, олардың Тұлғалық қасиеттерін көзқарастарын дамыту бойынша жүйелі жұмыс атқару. Сабақ беру, оқу әдістемелік инновациялық-технологиялық жаңалықтарды енгізу, цифрландыру технологияларын жетілдіру және ақпараттық технологияларды меңгеруде студенттерден алда тұру сынды сұрақтар кешенді түрде шешілуі тиіс дейді. Жоғары оқу орындардарының білім беру мекемелеріндегі нәтижелі және тиімді жұмыс істеу әдістерін жетілдіруді бағалау бұл оқу орнының негізгі стратегиялық құжатына айналуы тиіс. [7] Осы арқылы жоғары білім берудің озық моделін қалыптастыруға болады. Бұл жастардың ұлттық-мәдениетіне, рухани-адамгершілігіне, эстетикалық және отансүйгіштік тәрбиесіне аса мән беретін критериилерге жол ашады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. ҚР білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты
2. Демингом.У Всеобщее управление качеством
3. ИСО 9000 – Менеджмент качества 20.09.2016
4. Гунько.Г.Е. Параметры эффективности процесса обучения в условиях вуза 18.07.2016
5. Карпова. Г.Г. Механизмы оценки активности вузов в интернет-сетях 2015
6. Білім берудегі менеджмент. Ел.кз порталы
7. Заманауи ЖОО басқару стратегиясы. ҚР Үкіметі, жаңа басылымдар редакциясы

УДК 338.2

НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И СТРУКТУРА ЭКОНОМИКИ БУДУЩЕГО

Ескелди Р., студент

Научный руководитель: Абдешов Д.Д..

**Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им. Ш. Есенова, г. Актау**

Аннотация. В данной статье приведены особенности современного этапа развития науки; рассмотрены условия, при которых оправдывают свое предназначение прорывные технологии; формирование новых принципов и подходов организации цифрового промышленного производства, анализ возможности создания новой «интерфейсной» экономики на основе использования в промышленных масштабах аддитивных технологий.

Ключевые слова: прорывные технологии; промышленные структуры; институты развития; инфраструктура инноваций; экономика знаний.

По мнению Роберта Солоу, лауреата Нобелевской премии по экономике, более 3/4 темпов роста современной экономики имеют своим источником технический прогресс. Действительно, благодаря научно-технической революции, породившей эпохальные инновации, в XX в. достигнуты невиданные темпы роста мировой экономики.[1]

Однако кризис 2001—2002 гг. в секторах IT-технологий существенно снизил темпы роста ведущих экономик мира. И данный кризис имел структурно-технологические корни. Это произошло из-за чрезмерного внимания со стороны IT-компаний развитию самих технических устройств и линий связи, и при этом имело место неверная оценка активов и перспектив интернет-компаний. Также были существенно переоценены возможности так называемых постиндустриальных технологий, которые на практике не оправдали приписываемых им ожиданий. И что очень важно, не была создана инфраструктура для широкого пользования, например, в форме общедоступных в наши дни поисковых информационных систем и социальных сетей. Все это привело к тому, что фактически прекратил свое существование целый сектор услуг, востребованность и ценность которых оказалась раздутой.[2]

Если говорить о ближайшем будущем, то новая промышленная политика предусматривает создание и поддержку семи стратегических направлений: новое поколение информационных технологий, производство энергоэффективного оборудования, сохранение окружающей среды, биология, высокотехнологичное промышленное оборудование, автомобильная промышленность на новых видах энергии.[3]

В 2013 г. Маккензи Глобал Институт опубликовал доклад о перспективных технологиях, которые могут иметь промышленный характер уже в 2025 г. («Прорывные технологии: преимущества, которые изменят жизнь, бизнес и глобальную экономику»)[10]. В данном докладе выделяют 12 такого рода технологий — мобильный интернет, автоматизация интеллектуального труда, облачные технологии, интернет услуг и товаров, передовая робототехника, самоуправляемые и полу самоуправляемые транспортные средства, геномика нового поколения, накопление и хранение энергии, 3D-печать, высокотехнологичные материалы, новые методы поиска и добычи нефти и газа, возобновляемая энергия. По их оценкам промышленное использование этих технологий прямо или косвенно затронет почти все сектора экономики с оборотом около 123 трлн долл. (для сравнения: объем мирового ВВП в 2015 г. составил 73,5 трлн долл.). Сейчас еще трудно точно определить, какие из этих технологий станут по-настоящему прорывными и базисными на следующие 30-40 лет, ввиду неравномерности развития различных стран. Наверное, следует ожидать, что в странах с высоким душевым уровнем ВВП бурное развитие получат технологии, связанные с поддержанием здоровья и жизни человека. К таким странам следует отнести США и Францию, затраты которых на здравоохранение составляют 16 и 11,2 % от ВВП соответственно. Более 10 % от ВВП также расходуют Германия, Швейцария, Австрия, Канада, Бельгия. Наверное, не случайно, что именно в этих странах быстро растет доля фармацевтики и биотехнологий в обрабатывающей промышленности (рис. 3). Дания хотя и не входит в число стран с высокой долей затрат в ВВП на здравоохранение, но является одним из мировых лидеров по производству инсулина, обеспечивая почти 40 % его мирового производства.[4]

Итак, внедрение новых технологий обусловит создание новой экономики, в том числе и формирование новых принципов и подходов организации цифрового промышленного производства («умных» фабрик в соответствии с концепцией «Индустрия 4.0»). В частности, появится возможность создания новой «интерфейсной» экономики на основе использования в промышленных масштабах аддитивных технологий, когда будет достигнута невиданная ранее децентрализованная система промышленного производства. И если такое произойдет, то изменится вся экономическая система, а вместе с ней и социальная структура общества. Однако это видится далекой перспективой. Более важная задача ближайшего будущего (10—15 лет) — это научиться предвидеть и управлять возможными структурными сдвигами (а это больше функция государства, нежели частного сектора), с тем чтобы минимизировать неизбежные потери в будущем.[5]

ЛИТЕРАТУРА

1. Чандлер мл. А. Сотворение электронной эпохи: эпопея отраслей (бытовая электроника и компьютерная техника). СПб.: Изд. дом СПбГУ, 2006.
2. Балацкий Е. Технологии предвидения будущего: от сложного к простому [Электронный ресурс]. – URL: <http://demografia.viperson.ru/wind.php>
3. Вальков Д., Семеркин А. Форсайт как средство от наивности, или три принципа моделирования будущего [Электронный ресурс]
4. Скопина И.В., Назарова Н.Л. Прогнозирование инновационной деятельности на основе применения технологии Форсайта
5. Пыжикова Н.И., Титова Е.В. Методика применения технологии форсайта как эффективного инструмента планирования // Успехи современной науки. 2016.

ӘОЖ 808.51

МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫНДА ҮШ ТІЛДІ САЯСАТТЫ ДАМУ

Жарылғасынова Г., студент

Ғылыми жетекшісі: Абдиева С.Р.

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және
инжиниринг университеті, Ақтау қ.**

Андатпа. Мақалада Маңғыстау облысында үш тілді қолдануына талдау жасалған. Елді мекендердегі көрнекі ақпарат пен жарнаманы «Тілдер туралы» Қазақстан Республикасы Заңының талаптарына сәйкестікке келтіру бойынша шаралары, қоғам өмірінің барлық салаларында (ұлттық компанияларда, акционерлік қоғамдарда, жеке меншік құрылымдарда) мемлекеттік тіл қолданылуының жеткіліксіз дәрежесі; тілдерді оқыту инфрақұрылымының жеткіліксіз дамуы туралы айтылған.

Түйінді сөздер: қазақ тілі, орыс тілі, мемлекеттік тіл, ағылшын тілі.

2011-2015 жылдарға арналған АДБ іске асырылған кезеңде тілдерді дамыту жөніндегі қызмет өңірде тұрып жатқан барлық этностардың тілдерін сақтай отырып, ұлттық ынтымақтастықты нығайтудың маңызды факторы ретінде мемлекеттік тілдің жұмыс істеуін қамтамасыз етуге бағытталды. Нәтижесінде, 2012-2016 жылдарда мемлекеттік тілді меңгерген ересек тұрғындардың үлесі 75-тен 93,4%-ға дейін артты. Ағылшын тілін меңгерген ересек тұрғындардың үлесі бойынша социологиялық пікіртерімдер тек 2014 жылдан бастап жүргізіле бастады (2014 жыл – 4,72%, 2015 жыл – 6%, 2016 жыл – 7%), үш тілді меңгерген ересек тұрғындардың үлесі 2016 жылы – 7%.

Облыстың мемлекеттік органдарының құжат айналымындағы мемлекеттік тіл үлесінде оң динамикаға қол жеткізілді. 2011 жылдан бастап 2015 жылды қоса алғандағы аралықта АДБ іске асырылған кезде мемлекеттік органдардағы қазақ тілінде іс жүргізудің үлестік көлемі 96%-дан 99%-ға дейін өсті.

Қазақ тілін оқып-үйрену қазіргі заманғы оқу құралдарымен және оқу-әдістемелік құралдармен жарақталған тілдерді оқыту орталықтарының негізінде жүргізілуде. 2014 жылы мемлекеттік қызметшілердің білімін «ҚАЗТЕСТ» оқу бағдарламасы бойынша бағалау басталды (тесттен өткендердің 60%-дан астамы орта деңгейге және ортадан жоғары деңгейге ие). 2016 жылы барлығы 1754 адам диагностикалық тестілеуден өтті. 2016 жылы барлығы 250 мемлекеттік қызметші және мемлекеттік қызметтер көрсететін ұйымдардың қызметкерлері мемлекеттік және ағылшын тілдеріне оқытылды. Облыстың мемлекеттік және мемлекеттік емес мекемелеріне әдістемелік және практикалық көмек көрсету аясында, 3000-нан астам оқу-әдістемелік әдебиет кітаптары таратылды.

2017 жылдың басында тәрбиелеу мен оқыту қазақ тілінде жүргізілетін мектепке дейінгі мекемелердің саны 251 бірліктің ішінде 191-ді құрады (оларға балалар контингентінің 71%-ы барады). Жалпы білім беретін мектептерде мемлекеттік тілдің таралуы туралы мәліметтер 1-кестеде көрсетілген [1].

1-кесте. Оқитын тілдері бойынша жалпы білім беретін мектептер оқушыларының саны оқу жылының басында, мың адам

Оқитын тілі	2012/2013 жылдар	2013/2014 жылдар	2014/2015 жылдар	2015/2016 жылдар
қазақ	83 166	75 282	92 061	97 980
орыс	12 951	13 676	14 073	14 817

* Даму мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған мектептерді қоспағанда

Өңірде этностық топтардың тілдерін оқып-үйрену және дамыту үшін жағдайлар жасалған. Облыстың 20 ұлттық-мәдени орталығында 6 жексенбілік мектеп (татар, әзербайжан, корей, лак, лезгин және шешен) жұмыс істейді. Жексенбілік мектептерде 117 тыңдаушы қамтылған.

Қазақстан халқының тілдерін дамыту және насихаттау мақсатында, Қазақстан халқы тілдерінің облыстық фестивалі, «Мәңгілік ел-мәртебелі тіл» форумы, «Көп тіл білу-заман талабы» полиглоттар форумы, қазақ емес ұлт өкілдері арасында мемлекеттік тілді білуге қазақ ұлтының жастары арасында орыс тілін білуге арналған республикалық конкурстардың іріктеу турлары жыл сайын өткізіліп тұрады.

ҚР Президентінің «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласына сәйкес, бүгінгі күнде қазақ алфавитінің латын әліпбиіне өтуі ең көп талқыланатын тақырыпқа айналды. Осыған байланысты, латын әліпбиіне өту бойынша түсіндіру жұмыстары жүргізілуде.

Маңғыстау облысында оралмандарды мемлекеттік және орыс тілдеріне, Қазақстан Республикасы заңнамасының негіздеріне оқытуды көзdestіретін оралмандарды бейімдеу және кіріктіру орталығы жұмыс істейді, бұл – облыстың тіл кеңістігін тұрақты дамытуға ықпал етеді.

Елді мекендердегі көрнекі ақпарат пен жарнаманы «Тілдер туралы» Қазақстан Республикасы Заңының талаптарына сәйкестікке келтіру бойынша шаралар қабылданып, сыртқы жарнамада, бұқаралық ақпарат құралдарында 45 бұзушылық жағдайы анықталды [2].

Үш тілді дамыту бойынша SWOT-талдау:

МЫҚТЫ ЖАҚТАРЫ:	ӘЛСІЗ ЖАҚТАРЫ:
<p>облыстың мемлекеттік органдарының құжат айналымындағы мемлекеттік тілдің үлесі 99% құрайды;</p> <p>мемлекеттік тілді оқытуды әдістемелік қамтамасыз ету жүйесі құрылды;</p> <p>мемлекеттік тілді оқыту үдерісінде жаңа ақпараттық технологияларды құру және енгізу қамтамасыз етілді;</p> <p>өңірде тұратын этникалық топтардың тілдерін зерттеу және дамыту үшін жағдайлар жасалды;</p> <p>мемлекеттік тілді меңгерген халық санының артуы;</p> <p>облыс халқының жүргізіліп жатқан тіл</p>	<p>мемлекеттік тілге оқытудың бірыңғай стандарттарының болмауы;</p> <p>тіл саласының жеткіліксіз нормативтік-құқықтық қамтамасыз етілуі;</p> <p>қоғам өмірінің барлық салаларында мемлекеттік тілдің қолданылуының жеткіліксіз дәрежесі;</p> <p>өңірлік тілдерді оқыту орталығы жекешелендіруге жатады;</p> <p>мораторийге байланысты жеке кәсіпкерлер объектілерінің көрнекі ақпаратына тексеру жүргізуге мүмкіндіктің болмауы.</p>

саясатын қолдауының жоғары деңгейі.	
ҚАТЕРЛЕР:	МҮМКІНДІКТЕР:
жоғары көші-қон қозғалысы, облыс халқы санының соңғы жылдарда күрт өсуі, облысқа оралмандардың, сондай-ақ елдің өзге өңірлері тұрғындарының көптеп келуі, жан-жақты экономикалық және әлеуметтік саясат болмаған кезде тіл саясатының әсерін төмендетуі мүмкін.	қоғам өмірінің барлық салаларында мемлекеттік тіл рөлінің көтерілуі; тілдік әралуандықты сақтау кезінде мемлекеттік тілді әлеуметтік-коммуникативтік кеңістікке енгізу; қазақстандықтардың лингвистикалық капиталын сақтау және нығайту.

Үш тілді дамыту бойынша негізгі проблемалар:

қоғам өмірінің барлық салаларында (ұлттық компанияларда, акционерлік қоғамдарда, жеке меншік құрылымдарда) мемлекеттік тіл қолданылуының жеткіліксіз дәрежесі;

тілдерді оқыту инфрақұрылымының жеткіліксіз дамуы;

өңірлік тілдерді оқыту орталығы жекешелендіруге жатады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Маңғыстау облысын дамытудың 2016-2020 жылдарға арналған бағдарламасы
2. <https://mangystau.gov.kz>

ӘОЖ 339.11

ЦИФРЛЫ ТЕХНОЛОГИЯ - БОЛАШАҚҚА БАТЫЛ ҚАДАМ!

Б. Жұмағалиев студент

Ғылыми жетекші: Л.Г. Кирбасова

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және
инжиниринг университеті, Ақтау қ.**

Андатпа. Бүгінгі таңда «ақылды технологиялар» адамзат өмірінің барлық саласына қарқындап еніп, оның ажырамас бөлігіне айналуға. Цифрландыру – бәсекеге қабілетті экономиканы дамытуды және халқының тұрмыс сапасын жақсартуды бағытқа алған мемлекеттердің барлығы ұстанатын жаһандық тренд, үрдіс. Бұл орайда, тартыншақтап қалуға, бөгелуге мүлде болмайды, себебі бөгеліп қалған аз ғана уақыт бізді бірнеше жыл кейінге шегеріп тастайды. Осы үрдіске бүгіннен бастап бел шешіп кірісу арқылы болашақ ұрпақтың табысты өмірінің іргетасын қалаймыз.

Түйінді сөздер: цифрлы Қазақстан, цифрлы технология, бағыт, ғаламтор желісі, мемлекеттік бағдарлама.

Елбасының «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Жолдауында цифрлы технологияны қолдану арқылы құрылатын жаңа индустрияларды өркендетуге тиіс екеніміз айтылған. Сондай-ақ, 3D-принтинг, онлайн-сауда, мобильді банкинг, цифрлы қызмет көрсету секілді денсаулық сақтау, білім беру ісінде қолданылатын және басқа да перспективалы салаларды дамыту керектігі назарға алынған.

Соңғы кезде жиі айтылып жүрген цифрлылық дегеніміз не? Алдымен осыған тоқталайық.

Елімізде жаңа технологияны жетік меңгере түсу үшін «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасы қабылданды. Ол 4 бағыт бойынша жүзеге асырылады. Бірінші бағыт – ауыл-аймақты кең жолақты ғаламтормен қамтамасыз етіп, Қазақстанның транзиттік

әлеуетін арттыру. Екінші бағыт – көлік және логистика, денсаулық сақтау, білім беру, ауыл шаруашылығы және электронды сауда экономиканың салаларына цифрлы технологияны ендіру. Үшіншісі – мемлекеттік органдар жұмысының сапасын арттыру және төртінші бағыт – IT-мамандарды даярлау[1].

Қарап отырсақ, бұл жұмыстардың барлығы атқарылып жатыр. Ғаламтор желісі қолжетімді болу үшін облыс, аудан орталықтарынан бөлек, шалғайдағы ауылдарға да қолайлы жағдай жасалуда. Мұның барлығы санды технологияны ендіру үшін жасалған қадамдар болатын. Айналасы бірнеше жылдың ішінде қазақстандықтар неше түрлі ұялы телефондарды ұстады. Жыл өткен сайын олардың функциялары өзгеріп, мүмкіндіктері де арта түсті. Алғашқыда тек байланыс құралдары үшін қолданылған қолақпандай телефондар бірте-бірте айфон, айпад, смартфондарға ауысты. Бүгінде ұялы телефоныңыз тек байланыс құралы ғана емес, сонымен қатар, ғаламтор желісіне еркін қосылатын компьютер іспетті. Адамдар ұялы телефондарына сан алуан әлеуметтік желілерді жүктеп, қоғамда орын алған оқиғаларға байланысты ой-пікірлерін білдіретін болды. Сондай-ақ, ұлттық жерсеріктік «OTAU TV» теле-радиохабар тарату желісі іске қосылып, отандық арналардың аудиториясы кеңейіп, мүмкіндігі арта түсті. Нәтижесінде республикамыздың әрбір аймағынан хабар тарататын облыстық телеарналарды еліміздің кез келген өңірінен көруге болады. Бұрын тек Астана мен Алматы сияқты үлкен қалаларда ғана көрсететін арналарды тамашалайтын мүмкіндік туды [2]. Алдағы уақытта қазақстандықтардың өмір сапасын арттыру әрі ұлттық экономиканы цифрландыру бағдарламасын жүзеге асыру шеңберіндегі жұмыстар жалғасатын болады. Елімізде 2020 жылға дейін ғаламтор қолданушылардың санын 80 пайызға дейін арттыру, тұрғындардың 95 пайызын цифрлы хабар таратумен қамту, азаматтардың цифрлық сауаттылығын 80 пайызға дейін арттыру көзделуде.

«Цифрлы Қазақстан» тек бір ғана IT саласын ғана емес, сондай-ақ, қоғамдағы өзге де салаларды дамытуға бағытталған. Бұл ретте әлемдік деңгейдегі жетістіктерді ескеруіміз қажет. Бірде-бір газеті немесе телевидениесі жоқ «Facebook» әлемдегі басты медиа топ болып табылады. Ал, «Alibaba» деп аталатын жер бетіндегі ең үлкен сауда жүйесінің не дүкені, не сауда орны жоқ. Олар электронды саудамен айналысады. Мемлекет басшысы онлайн сауда мен мобильді банкинг дегенде елдің назарын осыған аударып отыр. Біз бұған үрке қарамауымыз керек.

Бүгінде республикамыздағы 18 миллион адам болса, 25 миллион ұялы телефон бар екен. Олардың басым бөлігі ғаламтор желісіне оңай қосыла алады. Көшеде кетіп бара жатсыз ба, үйдесіз бе, автобустасыз ба – бәрібір. Жаңа үлгідегі қалта телефондары қажетті функциялармен толық қамтылған. Еліміздегі әлеуметтік желілерді пайдаланушылардың басым бөлігі осы ұялы телефондарды қолданады екен. Қазір әлеуметтік желіде үлкен де кіші де отырады. Сол жерде өз ойларын айтып, қоғамдағы түрлі жағдайларға байланысты пікірлерін білдіріп жатады. Тіпті, әлеуметтік желі арқылы танысып, көңіл жарастырған, отбасын құрған жандар да бар. Жаңа технологиялардың дамып бара жатқаны соншалық «Facebook» әлеуметтік желісі арқылы 4 миллионнан аса пост жазылса, «Skype» арқылы сағатына 100 мың адам сөйлеседі екен. Бұдан басқа күнделікті өмірде тұтынатын теледидар, тоңазытқыш, кір жуу машинасы мен көлігімізге дейін автоматтандырылды. Компаниялар мен фирмалар көліктерін түгелдей «GPS» навигаторларымен қамтыды. Бір орында отырып олар қайда жүр, қай бағытпен қозғалуда, міне, осының барлығын біліп отырады. Полиция қызметкерлері «радар» детекторлары арқылы автомашиналардың жылдамдықтарын бақылай алады. Ұшақтар мен тепловоздардың технологиясы да айтарлықтай дамытылған. Мұның барлығы жаңа технологияның жетістігі болып табылады [3].

«Цифрлы Қазақстан» бағдарламасында ІЖӨ-дегі IT-секторының үлесін 2020 жылға дейін 5 пайызға жеткізу жоспарланған. Бұл дегенің IT-секторында 150 мың жаңа жұмыс орны ашылады деген сөз. Еңбек өнімділігі 37 пайызға жеткізіледі. Халықтың цифрлық сауаттылығын арттыру да басты міндет, ол 85 пайызға дейін жеткізілетін

болады. Облысымызда да сәйкесінше тиісті жұмыстар атқарылмақ. «Microsoft» компаниясы еліміздің цифрландыру саласындағы бастамаларға қолдау көрсетуде. Осы компания біздің аймақта да төрт бағыт бойынша жұмыс жасауға ниетті. Олардың ішінде денсаулық, білім және ақылды қала жобалары бар. Бұған қоса Қызылордада ресурстық орталық ашуды жоспарлап отыр. Орталық қажетті құрал-жабдықтармен қамтылады. Онда оқыту тегін жүргізіледі. Оның үстіне Ресейдің жетекші оқу орындарында Сырдың 500-ге тарта баласы білім алуда. Олар IT технологияны жетік меңгеретіні сөзсіз.

Жаңа технологиялардың артықшылығы жеткілікті. Мәселен, ғаламтордан тамашалап жүрген ақылды үйлерде бәрі оңай басқарылады. Екі алақанды бір-біріне соғу арқылы жарық қосылса, теледидарды дыбыспен өшіріп-сөндіруге болады. Сол сияқты ас бөлмесі мен жуынатын бөлмеде де осы секілді кереметтерді жасауға болады. Қолыңды созсаң судың ағатынын өз көзімізбен көрдік. Таңғалатын нәрсе. Бірақ, бұл дәл қазір біз өмір сүріп жатқан қоғамда болып жатыр. Оған ілесу үшін біз барынша білімімізді жетілдіріп отыруымыз қажет. Мұнымен қоса жаңалықтарды уақытында қабылдау да маңызды. Қазір ақпараттың жылдам тарайтын заманы. Әлем бойынша бір секундта 10 сайт ашылады екен. Тіпті, бір дегенде үш миллион хат жіберіледі. Біздің балаларымыз осы үдерістен қалып қоймауы керек. Бір сөзбен айтқанда, цифрлы жүйе әлемдік көшке ілесу үшін қажет [4].

Қорытындылай келе, айтатын болсам әлем елдері цифрлық технология маңызын түсінді. Бүгінгі таңда цифрлы технология қоғам өмірінің барлық саласында еңбекті оптималдау мақсаттарында енгізген. Оның ең басты артықшылығы уақытты үнемдеп, еңбек ресурстарын қысқартуы, шығынды азайтуын айтуға болады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. www.egemen.kz, 25 Желтоқсан, 2017
2. Digital Kazakhstan. (2019). Цифровой Казахстан – Государственная программа, направленная на цифровизацию Казахстана, подробнее на сайте Digital Kazakhstan. [online] Available at: <https://digitalkz.kz/ru/o-programme/> Accessed 27 Mar. 2019.
3. Интернет ресурсы: <https://syrboyi.kz/negizginews/13883-cifrlly-tehnologiya-bolashaa-batyl-adam.html>
4. Интернет ресурсы: economics.kazgazeta.kz

ӘОЖ 37.017.4.

ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Кирбасова Л.Г.

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және
инжиниринг университеті, Ақтау қ.**

Аңдатпа. Мақалада патриоттық тәрбие туралы қарастырылған. Жалпы қазіргі жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа адамгершілік-рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтытпаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімді тәрбиелеуде отбасы мен тәрбиешілер шешуші рөл атқарады. Еліміздің болашағы жас ұрпақты тәрбиелеуде бірінші бесік – отбасы, ата-ана тәрбиесі болса, екінші бесік – білім беру мекемесі.

Мектепке дейінгі кезеңдегі тәрбие – адам қалыптасуының алғашқы баспалдағы. Балабақшадағы тәрбие бала табиғатына ерекше әсер етіп, оған өмір бойы өшпестей із

қалдырады. Заман талабына лайық тәрбие білім беру жұмысын кешенді ұйымдастыру жаңа технологияларды, идеялар мен шығармашылық, инновациялық жаңашылдықты қажет етеді.

Түйінді сөздер: болашаққа бағдар, рух, білім, патриоттық тәрбие, тәрбие қағидасы, отан.

Еліміздің Президенті Нұрсұлтан Назарбаев: «Қазақстанның отаншылдық сезімін тәрбиелеу білім берудің мектепке дейінгі жүйесінен жоғарғы оқу орындарына дейінгі орталықтарда барлық ұйымдарда көкейкесті болып табылады. Балаларды Отанды, туған жерді, өзінің халқын сүйуге тәрбиелеу-мұғалімнің аса маңызды, аса жауапты да қадірменді парызы» - деген еді. Әр дәуірдің тарихи кезеңдерінде Отансүйгіштікке тәрбиелеудің өзіндік мүдделері болады. Ол ең алдымен, «ұлтжандылық», отансүйгіштік», «патриотизм», ұғымдары сол заманның ақиқаты - наным - сенімінен туындайды. Еліміз егемендік алғаннан бері жас ұрпақ тәрбиесінің темірқазығы-қазақстандық патриотизм болды. Қазіргі ХХІ ғасыр жаһандану ғасыры деген пікір бүгінде адам баласының санасына сіңіп, ендігі жерде осы көштен қалмауға ұмтылуда.

Осы мақсатты іске асыруда Қазақстан Республикасы Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты Қазақстан халқына жолдауының маңызы өте зор. Ондағы басым бағыттардың бірі, осы заманғы білім беруді дамыта отырып, кадрлардың біліктілігі мен оларды қайта даярлауды ұдайы арттыру және Қазақстан халқы мәдениетінің одан әрі өркендеуін нақты дамытудың қажеттігін көрсету. Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 07 желтоқсандағы №1118 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасына сәйкес білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың басым бағыты өскелең ұрпақты тәрбиелеу жүйесін дамыту болып табылады. Сонымен қатар Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №319-ІІІ ҚРЗ «Білім туралы» Заңының 3-бабына сәйкес білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың принциптерінің қатарына оқыту мен тәрбиенің бірлігі жатады [1].

Патриоттық тәрбие проблемасына қазақ халқы қоғамның барлық даму кезеңдерінде аса мән берген. Оны қазақ даласының ойшылдары (Қорқыт ата, әл-Фараби, Ж.Баласағұн, Қашқари, А.Иассауи) мен жыршы-жырауларының (Асан қайғы, Шалкиіз жырау, Ақтамберді жырау, Бұқар жырау, Дулат Бабатайұлы және т.б.), ғұлама ағартушыларының (Ш.Уәлиханов, Ы.Алтынсарин, А.Құнанбаев және т.б.) еңбектері дәлелдейді. Ағартушылардың ішінде Ы.Алтынсарин патриоттық тәрбиенің практика жүзіндегі мәнін ашып көрсетті, ғұлама ойшылдар мен жыршы-жыраулардың шығармаларын ұлттық сана-сезімді қалыптастырудың құралы ретінде пайдаланды.

Президенттің патриоттық сезімге толы осы ой-пікірі Қазақстан Республикасының «Білім туралы заңында» ең маңызды міндеттер ретінде өз Отаны Қазақстанды сүйуге, азаматтық пен патриотизмге тәрбиелеу, мемлекет рәміздері мен халықтарының салт-дәстүрлерін құрметтеу» ата заң мен қоғамға қайшы келетін көріністерге төзбеу, әлемдік және Отандық жетістіктерін игеру, 12 Стабаев Е.Т., Исин Е.Ж., Укметов О.Б., Сарманов Қ.Т. Қазақстанда тұратын басқа да халықтардың әдет-ғұрып, салт-дәстүрлерін, тарихын жете білу деп көрсеткен. Демек, салт-дәстүрлердің, соның ішінде халық педагогикасында көрініс алған патриоттық сана-сезімнің қалыптасуына тікелей ықпал ететін озық дәстүрлердің тағылымдық мүмкіндіктерін пайдалану қажеттілігіне аса мән береді.

Патриоттық тәрбиені ұлттық дәстүрдің негізінде қалыптастыру проблемасын кезінде қоғам қайраткерлері А.Байтұрсынов, М.Дулатов, Ж.Аймауытов және т.б. жан-жақты қолдаған. Қазіргі таңда оқушыларға әскери-патриоттық тәрбие беру мәселелерін зерттеуде жүйелік, құрылымдық және басқа да тұрғылардың әдіснамалық нұсқаулары қолданылады (А.А.Аронов, Н.М.Конжиев, Х.Г.Фаталиев, В.С.Чудный және т.б.). Мысалға Н.М.Конжиев жұмыстарында тек қана жүйені сипаттап қана қоймай, әскери-

патриоттық жұмыстағы заңдылықтар мен жүйеліліктің қызмет ету себептерін айқындауға тырысқан.

Еліміздің Президенті Нұрсұлтан Назарбаев: «Қазақстанның отаншылдық сезімін тәрбиелеу білім берудің мектепке дейінгі жүйесінен жоғарғы оқу орындарына дейінгі орталықтарда барлық ұйымдарда көкейкесті болып табылады. Балаларды Отанды, туған жерді, өзінің халқын сүюге тәрбиелеу - мұғалімнің аса маңызды, аса жауапты да қадірменді парызы» - деген еді. Бұл ұғымның педагогикалық жүгіне келер болсақ, ол болашақ Қазақстан азаматтарын тәрбиелеумен тығыз байланысты. Отаншылдық сезім – адамға туа біткен қасиет емес. Ол адамның саналы өмірімен қабаттас қалыптасатын психологиялық, саяси -әлеуметтік құбылыс.

Ұрпағымызды кеудесінде намысы бар, білімді, туған елін, жерін сүйетін өнегелі ұрпақ етіп өсіргіміз келсе, бар назарды келешек ұрпақ тәрбиесіне аударуымыз қажет. Қазіргі білімнің болашағы мол факторларының бірі – патриоттық тәрбие. Әскери-патриоттық тәрбиенің тиімділігі көбінесе ата-аналардың ұстанымына, олардың ҚР Қарулы күштеріне деген көзқарасына, педагогикалық мәдениетіне байланысты болып келеді. Бұл міндеттерді педагог алуан түрлі формалармен әдістердің көмегімен (дәрістер, әңгімелер, педагогикалық сауатты көтеру және т.б.), оның ішінде мәселелерді ата-аналар жиналысында шығару жолымен шешеді.

«Болашаққа жоспар құрсаң баланы тәрбиеле» деп шығыс нақылында айтылғандай, жас ұрпақты патриоттық тәрбие негізінде тәрбиелесек, егеменді еліміздің көк байрағы көк аспанда мәңгілік желбіремек.

Патриоттық сезім отбасынан басталады. Өкінішке орай, нарықтық қатынастардың кеңінен орын алуы, ересектердің тәрбиеге жеткіліксіз көңіл бөлуі, ата-аналардың уақытының жетіспеушілігі мен қолдарының тимеуі отбасындағы жастар тәрбиесінің рөлін түсірді. Әрине, мұндай жағдайларда өзінің ескі арнасын жоғалтқан патриоттық, отансүйгіштік сезімдерді қалыптастыру мен оған тәрбиелеудің жаңа жолға оңайлықпен түсіп кете алмасы анық. Біз патриоттық тәрбие беру шеңберінде азаматтық – патриоттық тәрбие, қоғамдық – саяси және құқықтық тәрбие, рухани – адамгершілік тәрбие беру секілді бағыттарды дамытуды көздейміз.

Аталған бағыттар бойынша жұмыстар оқушылар бойында нық азаматтық ұстаным мен патриоттық сананы қалыптастыруға септігін тигізеді [2].

Осыған орай тәрбие берудің мынандай қағидалары бар (1 сурет)

Сурет 1 - Тәрбие қағидасы

Аталмыш бағыттар бойынша жұмыстар студенттер бойында нық азаматтық ұстаным мен патриоттық сананы қалыптастыруға септігін тигізеді. Біз патриоттық тәрбие беру шеңберінде азаматтық-патриоттық тәрбие, қоғамдық-саяси және құқықтық тәрбие, рухани-адамгершілік тәрбие беру секілді бағыттарды дамытуды көздейміз.

Патриотизмге тәрбиелеудің ұзақ мерзімді мақсаты – азаматтарды біріктіру, азаматтарға Тәуелсіздіктің құндылықтары мен жетістіктерін ұғындыру, оларды мемлекеттік рәміздер мен идеология төңірегіне топтастыру. Бұл – ұзақ мерзімді мақсат. Оған қол жеткізудің басты жолы – толеранттылық, бірлік, өзара көмек, қайырымдылық т.б. Бұлар біздің мемлекетіміздің басты жоспарлары мен мақсаттарында толықтай көрініс тапқан, алайда олар жалпы ұлттық құндылықты бағыттарды нығайту бойынша жастар саясатын жоспарлы жүргізбейінше жүзеге аса алмайды. Жастар үшін осындай тәрбиелік мәнді істердің бірі – әр түрлі деңгейлер мен мазмұндағы тәрбиелік шаралар, мемлекеттік мерекелерді атап өту, түрлі патриоттық акцияларды ұйымдастыру мен жүргізу. Олардың ішінде жыл сайын өткізіліп отыратын ҚР мемлекеттік рәміздерінің күнін тойлау ерекше орын алады.

Егер рухани дамыған бәсекеге қабілетті тұлғаны дамыту патриоттық тәрбиені қалыптастыру негізінде және оны патриоттық құндылықтарды оқушыларға игерту арқылы жүзеге асып, ал патриоттық тәрбиені дамытудың қайнар көздері сан алуан екендігіне біз ғылыми – педагогикалық әдебиеттерді талдау барысында көз жеткізсек, онда ұлттық тәрбиені дұрыс насихаттап, жан-жақты дамыған өз елінің жанашыр патриотын тәрбиелей аламыз. Тәрбиенің негізі, оның мақсаты, міндеті, мазмұны, түрі, құрылымы, әдісі, тәсілі, заңдылықтары, принциптері, құралдары бар. Сол сияқты қазақстандық патриотизмнің мақсат, міндеті, түрі, әдіс-тәсілі бар. Егер патриоттық тәлім-тәрбиемізде осы негіздер болмаса ол жәй сөз болып қалуы мүмкін. Өзін-өзі білмеген адам өзінің кім екенін түсінбейді.

Қазақстандық патриоттық тәрбие бүгінгі өмірден оқшауланбайды, қайта жаңа өмірмен қауышып ұлттық тәрбиеге жаңа мән береді. Ұлттық тәрбие дегеніміз ол оқшаулану емес, керісінше ұлттық тәрбие үлгілерімен әлемдік идеяларды қабылдап, ненің тозық, ненің озық екенін тани білу, өрісі, дүнитанымы кең азаматтарды тәрбиелеуге мүмкіндік болады деп түсіну қажет және солай да. Еліміздің Президенті Нұрсұлтан Назарбаев: «Қазақстанның отаншылдық сезімін тәрбиелеу білім берудің мектепке дейінгі жүйесінен жоғарғы оқу орындарына дейінгі орталықтарда барлық ұйымдарда көкейкесті болып табылады. Балаларды Отанды, туған жерді, өзінің халқын сүюге тәрбиелеу-мұғалімнің аса маңызды, аса жауапты да қадірменді парызы»-деген еді. Әр дәуірдің тарихи кезеңдерінде Отансүйгіштікке тәрбиелеудің өзіндік мүдделері болады. Ол ең алдымен, «ұлтжандылық», отансүйгіштік», «патриотизм», ұғымдары сол заманның ақиқаты - наным - сенімінен туындайды. Еліміз егемендік алғаннан бері жас ұрпақ тәрбиесінің темірқазығы-қазақстандық патриотизм болды.

Мектеп оқушыларын патриотизмге тәрбиелеу мәселелерін зерттеген ғалымдардың еңбектерінің қорытындылары мен тікелей мектеп практикасындағы мұғалімдердің іс-тәжірибелерінің нәтижелеріне сүйене отырып, біз мектепте патриотизмге тәрбиелеу -оқушылардың нақты іс-әрекеті, мінез-құлқын ұйымдастыру, оған бағыт беруді негізге алу керек деп ұйғардық. Патриотизмге тәрбиелеу үрдісінің танымдық мәнін естен шығаруға болмайды, бірақ ол әрбір оқушыда патриоттық сана, патриоттық сезім қалыптастырудан бастау алғанда ғана тиімді болмақ. Сондықтан оқытушылар өз қызметінде біріншіден терең патриотизм – Отанға, Қазақстанға, өз халқына деген сүйіспеншілік; екіншіден - халықтар достығы идеясын ұстану және насихаттау. Адамгершілікті, өркениетті патриотизм қашан да халықтар достығының идеясымен, тәжірибесімен үндесіп жатуы тиіс. Демек патриотизм –қоғамдық сананың бір формасы, ол қоғам дамуымен бірге дамып, жаңа мазмұнмен толығы түседі [3].

«Қоғамда Қазақстан - біздің Отанымыз, бұл ұғымға өте көп нәрсе кіреді деген қарапайым ойды қалыптастыру керек» – деген Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың сөзі терең ойдан туындаған пікір екенін әрқайсымыз жақсы түсінуіміз қажет.

Қорыта айтқанда, көркем шығармалар негізінде жеке тұлғаның дамуы мен тәрбиесін қазақстандық патриотизм рухы негізінде жүзеге асыру өзекті де, күрделі мәселе болып табылады. Бүгінде «Мен патриотпын» деген замандастарымыздың бойынан нағыз ұлтжандылық сезімнен гөрі, мендік патриотизм өріс алғанын байқаймыз. Яғни, олар өзінің бас мүддесін бірінші орынға қояды, ұлттық, елдік мақсат келесі орынға қалады. Сондықтан әр адамның бойынан өзімшілдік, менмендік, тек өз пайдасын көздейтін пиғылдан арылту үшін, ұлтжандылық тәрбиесіне баулу керек. Ол ата-бабаларымыздың ерлік істерінен, аңыз әңгімелерінен, батырлар жырынан мысал келтіре отырып, солардан үлгі алу, өздерін солардың ұрпағы екендігіне көз жеткізе отырып, еліктету арқылы іске асыруға болады. Сондықтан әр адамның бойына Отанға, халқына шын берілгендіктен, ата-салтына, ел тарихына деген құрмет, ерлік рухы қалыптасуы керек.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. «Қазақстан Республикасының азаматтарына патриоттық тәрбие берудің 2006-2008 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы туралы». Қ.Р. Президентінің Жарлығы Астана, Ақорда, 2006 ж. қазанның 10-ы. №200

2. Жақыпақынов Б. Б, Ақынжанов Қ. Ж, Хусаинов Б. А, Куракбаева А. Ж. Әскери-патриоттық тәрбие: теориясы мен тәжірибесі. Оқу-әдістемелік құрал.- Талдықорған: І.Жансүгіров атындағы Жетісу мемлекеттік университеті, 2016 ж.

3. Интернет ресурсы: <https://bilimainasy.kz>

ӘОЖ 001.41.

ЖАҢАША БІЛІМ БЕРУ - ЖАҢА ЗАМАН ТАЛАБЫ

Кирбасова Л.Г.

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және
инжиниринг университеті, Ақтау қ.**

Аңдатпа. Мақалада жаңа форматта, яғни жаңаша білім беру үлгілері қарастырылған. Қазіргі кезде бәздер дамушы елдер қатарында болып, білі, тәрбие саласына көп көңіл бөліп, рухани құндылықтарымызды арттырып жатырмыз. Инновациялық технологияларды қолданып білім саласын кеңейтіп, кез келген оқушы болсын, мұғалім болсын іздену үстінде.

Түйінді сөздер: білім беру, жаңа формат, жаңа білім беру, жаңа форматтағы білім беру үлгісі

«Қазір әлем өзгеруде, яғни жаһандану, климаттың өзгеруі, көші-қон процесі жүруде. Сөйтіп саясат, экономика, білім бәрі жаңа арнаға бет бұрып жатыр. Бұл үрдістен бала да тыс қалмайтыны белгілі. Жаңартылған білім жүйесінің қажеттілігін осыдан-ақ көруге болады».

Қазақстан Республикасының «Білім беру туралы» заңында ең басты мақсат ретінде «ұлттық және жалпы адамзат құндылықтарының, ғылым мен практика жетістіктерінің негізінде жеке адамның қалыптасуы, дамуы және кәсіби дамуы» алға қойылған. Өсіп келе жатқан ұрпақтың ұлттық сана-сезімін қалыптастыру арқылы мемлекеттік біртұтастықты қорғауға бағытталған білім берудің өзіндік ұлттық үлгісін құрудың қажеттілігі туындады[1].

Елбасымыз Н.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласы ұлттың алдағы кезеңде жүріп өтер айқын жолын көрсеткен тарихи құжатқа айналды. Сана сезімі биік, дүниетанымы мол, парасаттың, мәдениеттің, салт-дәстүрдің құндылығын түсінген адамға бұл мақалада еліміздің болашаққа басар қадамы айқындалған.

Оқыту, білім беру, тәрбиелеу – баланың ішкі жан-дүниесінің біртіндеп дамуына әсер ететін, түрткі болатын, жағдай жасайтын, оларды іске асыратын сыртқы факторлар екені анық. Еліміздің ертеңі, ұлтымыздың болашағы – бүгінгі мектеп қабырғасындағы бүлдіршіндер екені мәлім. Олардың қамын ойлау – баршамыздың парызымыз. Ол үшін бүгінгі жас ұрпаққа сапалы білім мен саналы тәрбие бере отырып, елдің өткенін, ұлттың тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрін, табиғат ерекшеліктерін етене таныстыру қажет.

Осы айтылған аталмыш дүниелерге сай қазіргі таңда білім саласына көп көңіл бөлінуде. Білім беру саласы жаһандану талаптарына сай дамып, жаңа мақсаттарға иек артудың арәасында қоғамда дамып, өркендейді. Өйткені, кез келген салада еңбек ететін маманның жаңашылдығы, креативті ойлауы, тез әрі тиімді шешім қабылдауға дағдылануы орта мектепте, онан кейін оқу орындарында қалыптасады. Сол себепті, мектепте, жоғары оқу орындарында сабақ беретін әрбір педагогтар жаңа форматта еңбек етуі керек. Бұл – жаңа заман талабы.

Жаңа формат деген не? Ол мұғалімдерге қандай талаптар жүктейді? Жаңа форматта жұмыс жасаудың қандай тиімді тұстары бар? Міне, бұл сұрақтармен қазіргі таңда әрбір мұғалім күнделікті жұмыс барысында бетпе-бет келеді. Өйткені, жаңа технология сәт санап өркендеп бара жатыр. Оған мысал ретінде, күні кеше бізге таңсық көрінген, қыр-сырын жетік білмейтін цифрлы қолтаңбаларды бүгінде 3-4 жастағы баланың еркін меңгеріп алғанын айтсақ болады. Оның үстіне, қазіргі мектеп оқушыларының сана-сезімі, ойлау, ақпаратты қабылдау қабілеті жетілген. Соған сәйкес, жаңа форматта білім беру бізге ауадай қажет.

Қазақстандық жастар жаһандану үдерісіне кірігуі аясында қарқынды білім беру, ақпараттық және мәдени өзара алмасудың белсенді қатысушысы болды.

Меніңше, жаңа формат деген – ол мұғалімнің білім мен тәрбие беру бағындағы жұмыс жасау әдісінің жаңа технологиямен, оның ішінде цифрлы қолтаңбалармен тығыз байланысуы. Бұл біріншіден, оқушы қызығушылығын арттырса, екіншіден ақпараттың оқушы санасында ұзақ уақыт сақталуына жол ашады. Сондай-ақ, компьютерлік бағдарламаларды қолдану арқылы сабақ өту, түсіндіру, көрнекіліктерді тың, ерекше етіп әзірлеу педагогтың кәсіби шеберлігін айшықтайды. Мұндай жұмыстар өз кезегінде оқу үдерісінің жаңа сатыға көтерілуіне жол ашады. Сол себепті, мен күнделікті жұмыс барысында жаңа форматта еңбек етуді жөн санаймын[2]

Қазіргі қазақстандық балалар мен жастарда сапалы білім алу уәжінің өсуі, әлеуметтік белсенділігінің артуы, жаңа кәсіптерді және ақпараттық-коммуникативтік технологияларды меңгеруге ұмтылысы, коммуникативтілік, мәдениетаралық қарым-қатынасты жандандыру сияқты жаңа позитивті трендтер пайда болды. Өз елінің тарихына, мәдениетіне және дәстүрлеріне, халқының мәдени мұрасына қызығушылықтарының артуы негізінде ұлттық өзіндік сананың өсуі байқалады. Жаңа қазақстандық патриотизм, азаматтық, ізгілікке бағдарланған дүниетаным қалыптасу процесі жүріп жатыр. Елдегі оң өзгерістер білім беру ұйымдарының тәрбие үдерісінен көрініс тапты. Тәрбие практикасында жалпықазақстандық менталитет, мәдени, ұлттық-тарихи дәстүрлер ескерілген ұлттың зияткерлік, рухани және шығармашылық әлеуетін жаңғырту үшін жағдайлар жасалуда [3].

Осы аталмыш дүниелерді ескере отырып, келесі форматта мұғалім үлгісі көрсетілген (сурет 1).

Сурет 1 - Жаңа форматтағы мұғалімнің үлгісі

Қазіргі білім, ақпарат іздеу мәселелерін бұрынғымен салыстырып та болмайды. Қазіргі ақпарат заманы – бұл бір ғажайып, фантастика! Іс жүзінде ғаламтор деген ақпарат пен білім мұхитының иіріміндеміз. Алда, оқи бер. Оқитын адамға ешбір оқытушының, тәрбиешінің де қажеті жоқ секілді. Дегенмен, оқытушы керек, тіпті, жақсы мұғалімнің ролі түбегейлі өзгеріп, бұрынғыдан әлдеқайда өзге сапалық маңызға ие болып тұр.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Жаңаша оқыту жолында // Республикалық ғылыми – әдістемелік журнал. - №5(6). - 2016ж.
2. Бейсебаева С.Б. Пути правового образования молодежи: некоторые предложения // Вести КазНУ сер. юрид. 2008, №1, С.148-150.
3. Сандықбаева Ө.Д, Мұсағұлова А.Б. Жастар саясаты ұғымының қалыптасуы және рухани факторлары. // Электронный научный журнал «edu.e-history.kz» № 1(09), 2017.

УДК 811(075)

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Студент, Косувакова Ж.

Научный руководитель: Утесова К.У.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им. Ш. Есенова

Аннотация. В статье речь идет об особенностях использования современных интерактивных технологий при обучении иностранным языкам в высших учебных заведениях. Анализируются вопросы эффективности использования компьютеров для повышения мотивации студентов. Описываются некоторые интернет технологии и предлагаются методические рекомендации по их использованию на занятиях английского языка.

Ключевые слова: инновационная методика, интерактивные учебные материалы, электронные средства обучения, интернет-ресурс, мультимедийные обучающие программы.

В последние годы все чаще поднимается вопрос о применении новых информационных технологий в процессе обучения иностранным языкам. Это не только новые технические средства, а так же новые формы и методы, новые подходы в обучении. Одним из основных требований, предъявляемых к обучению иностранным языкам с использованием Интернет-ресурсов, является создание взаимодействия на уроке, что принято называть в методике интерактивностью.

Интерактивность - это "объединение, координация и взаимодополнение усилий коммуникативной цели и результата речевыми средствами". Обучая подлинному языку, Интернет помогает в формировании умений и навыков разговорной речи, а также в обучении лексике и грамматике, обеспечивая подлинную заинтересованность и, следовательно, эффективность. Интерактивность не просто создает реальные ситуации из жизни, но и заставляет обучающихся адекватно реагировать на них посредством иностранного языка.

Овладение коммуникативной и межкультурной компетенцией невозможно без практики общения, и использование ресурсов Интернет на занятии иностранного языка в этом смысле просто незаменимо: виртуальная среда Интернет позволяет выйти за временные и пространственные рамки, предоставляя ее пользователям возможность аутентичного общения с реальными собеседниками на актуальные для обеих сторон темы. Как информационная система, Интернет предлагает своим пользователям многообразие информации и ресурсов. Базовый набор услуг может включать в себя:

1. электронную почту (e-mail);
2. телеконференции (usenet) и видеоконференции (video chat);
3. возможность публикации собственной информации, создание собственной домашней странички (homepage);
4. доступ к информационным ресурсам;
5. справочные каталоги (Yahoo!, InfoSeek/UltraSmart, LookSmart, Galaxy);
6. поисковые системы (Alta Vista, HotBob, OpenText, Web Crawler, Excite).

Эти ресурсы могут быть активно использованы в процессе обучения. Однако нельзя забывать о том, что Интернет - лишь вспомогательное техническое средство обучения, и для достижения оптимальных результатов необходимо грамотно интегрировать его использование в процесс занятия.

Для эффективного обучения иностранному языку, наиболее интересными, с точки зрения преподавателя, являются сайты. Они помогают решать целый ряд задач:

- формировать навыки чтения;
- пополнять словарный запас;
- расширять кругозор студента, формируя его социокультурную компетенцию;
- повышать мотивацию к изучению иностранного языка.

В англоязычной культуре существует пять видов учебных Интернет-ресурсов: Hotlist, treasure hunt, subject sampler, multimedia scrapbook, web-quest.

Эти технологии можно использовать для организации продуктивной самостоятельной работы студентов независимо от их уровня владения языком.

Hotlist представляет собой список интернет-сайтов по заданной тематике. Его очень просто создать, достаточно просто ввести ключевое слово в поисковой строке.

Multimedia scrapbook-представляет собой своеобразную коллекцию мультимедийных ресурсов. Здесь содержится не только текстовая информация, но и ссылки на аудио, видео-файлы и виртуальные путеводители. Вся эта информация может быть легко скачана студентами и использована для изучения той или иной темы.

Treasure hunt содержит ссылки на различные сайты по изучаемой теме, с той только разницей, что эти ссылки содержат вопросы по содержанию сайта. С помощью Treasure hunt преподаватель может направлять поисковую деятельность студентов.

Webquest - это сценарий организации проектной деятельности обучающихся по любой теме с использованием ресурсов интернет. Web-quest включает в себя элементы четырех вышеупомянутых технологий, а так же позволяет студентам детально изучить предложенную тему. Студенты могут объединяться в небольшие группы для изучения одного из аспектов предложенной темы для самостоятельной работы. На занятии они познакомят других студентов с проработанным ими материалом и предложат задания и упражнения для закрепления.

Hotlist, multimedia scrapbook направлены на поиск необходимой или дополнительной информации по предложенной теме. Treasure hunt, subject sampler и web-quest содержат элементы проблемного обучения.

Формы работы с компьютерными обучающими программами на уроках иностранного языка включают: изучение лексики; отработку произношения; обучение диалогической и монологической речи; обучение письму; отработку грамматических явлений.

Возможности использования интернет -ресурсов огромны. Глобальная сеть интернет создаёт условия для получения любой необходимой студентами информации, находящейся в любой точке земного шара: страноведческий материал, новости из жизни молодёжи, статьи из газет и журналов и т. д.

На занятиях английского языка с помощью интернета можно решать целый ряд дидактических задач: формировать навыки и умения чтения, используя материалы глобальной сети; совершенствовать умения письменной речи; пополнять словарный запас студентов; формировать у студентов мотивацию к изучению английского языка. Кроме того, работа направлена на изучение возможностей интернет-технологий для расширения кругозора студентов, налаживать и поддерживать деловые связи и контакты со своими сверстниками в англоязычных странах.

Студенты могут принимать участие в тестировании, в викторинах, конкурсах, олимпиадах, проводимых по сети Интернет, переписываться со сверстниками из других стран, участвовать в чатах, видеоконференциях и т.д.

Итак, преимущества использования Интернет-ресурсов при обучении иностранному языку:

- Современные компьютерные телекоммуникации обеспечивают передачу знаний и доступ к разной учебной информации гораздо быстрее и эффективнее, чем традиционные средства обучения.

- Обучение с использованием ресурсов Интернет можно смело отнести к новым педагогическим технологиям. Меняется позиция преподавателя - он перестает быть единственным источником знаний, а становится организатором процесса поиска, переработки информации и координатором исследования и создания творческих работ студентов.

- Интернет развивает социальные и психологические качества обучающихся: их уверенность в себе и способность работать как индивидуально, так и в коллективе; создает благоприятную для обучения атмосферу сотрудничества, выступая как средство интерактивного подхода.

Интерактивность заставляет обучаемых адекватно реагировать на реальные жизненные ситуации посредством иностранного языка. И когда это начинает у них получаться, то можно говорить об уровне сформированности языковой компетенции, пусть даже и при наличии лексико-грамматических ошибок.

Современная действительность предъявляет все более высокие требования уровню практического владения иностранным языком. В связи с этим использование инновационных образовательных технологий предоставляет огромные возможности для

повышения эффективности процесса обучения. Рассмотренные в статье информационные и мультимедийные обучающие программы, как показывает практика, имеют преимущества перед традиционными методами обучения, поскольку не только позволяют тренировать те или иные виды речевой деятельности, сочетая их в различных комбинациях, но и способствуют реализации индивидуального подхода и повышению самостоятельности студентов. Использование инновационных технологий в процессе обучения иностранному языку позволяет также качественно повышать и общекультурное развитие молодых людей, способствуя дальнейшему совершенствованию их навыков владения компьютерной техникой. Это содействует формированию языковых компетенций, повышению мотивации в изучении иностранного языка. Отсюда использование инновационных технологий в обучении иностранным языкам несет в себе огромный педагогический потенциал, позволяющий переводить овладение иностранным языком в живой творческий процесс.

ЛИТЕРАТУРА

1. Полат Е.С., Бухаркина М.Ю., М.В. Моисеева, А.Е.Петров Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие для студентов -М.:Академия,2004-272с.
2. Алиев З.Г. Проблемы использования компьютерных программ.Преподавание иностранных языков и культур: Пятигорск, 20014.
3. Цатурова И.А. Компьютерные технологии в обучении иностранным языкам.Учебное пособие для вузов.М.:Высшаяшкола, 2004.
4. Амирова Е.А Использование интренет-ресурсов в обучении английскому языку студентов неязыковых специальностей. Вестник ВолГУ. Серия 9.Выпуск 11. 2013.
5. Артамонова Л.А. Архипова М.В Инновации в обучении английскому языку студентов неязыковых вузов. Вест. Нижегородского университета им.Н.И.Лобачевского, 2012. №2.
6. 6.Ивайловская Ю.В. Использование компьютерных программ в обучении иностранным языкам. Вестник Московского университета. Сер.19. Лингвистика и межкультурная коммуникация, 2004. №3.

ӘОЖ 338

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА МАРКЕТИНГ ҚЫЗМЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ БАСҚАРУ

Қожанова Н.Н., студент

Ғылыми жетекші: А.Т. Исақұлова

Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттмемлекеттік технологиялар және
инжиниринг университеті, Ақтау қ.

Андатпа. Білім беру саласындағы маркетинг — бұл білім беру мекемелерінің стратегиялық дамуын анықтайтын, білім беру қызметінің тұтынушылары мен өндірушілер арасындағы маркетингтік коммуникациялар жүйесі. Маркетингтік саясатты құрастыру экономикалық құбылыстардың шынайы бар байланысын білдіретін маркетингтік заңдылықтар жиынтығының ықпалымен жүреді.

Түйінді сөздер: маркетингтік басқару, білім беру нарығы, білім беру мекемелері, «Қазақстан-2050» стратегиясы», жоғары оқу орнының оңтайлы стратегиясы мен тактикасы.

Қазіргі таңда оқу мекемесінде маркетингтік басқару кезінде маркетингтік басқару мен маркетингті басқару терминдері арасында байланыс көрінеді. Әрине, бұндай байланысты орнату оңайлыққа соқпайды. Бірақ егер де оқу мекемесінде осыған қол жеткізілсе, онда білім беру нарығында да осындай жетістікке жетуге болады.

Жоғары оқу орны — өндіріс, коммерциялық және өзге құрылымдар сияқты нарықтық қарым-қатынас субъектісі. Оның негізгі тауарлары — білім беру қызметі мен ғылыми-техникалық зерттеулер. Олар бәсеке қысымын көреді, жарнаманы және оны елде және шетелде жүзеге асыратын сенімді жолдарды қажет етеді. Ал ең соңғы мақсат - ұжым мүшелерінің тұрмыстық, әлеуметтік қажеттіліктерін қанағаттандыру мен оқу үдерісінің материалды деңгейін қамтамасыз етуге пайдаланылатын пайда мен қоғамың зияткерлік әлеуетін жоғарылату.

Білім беру нарығы - бұл оқу орындары мен білім беру қызметін сату және сатып алу тұтынушыларының арасындағы әлеуметтік-экономикалық жүйе. Жоғарғы оқу орны маркетингі — бұл білім беру қызметінің, ғылыми-техникалық өнім мен қызметтің бейінді нарықтағы, сонымен қатар еңбек нарығында жоғарғы оқу орны мақсатына жетуіне бағытталған қызмет.

Білім беру саласындағы маркетинг - бұл білім беру мекемелерінің стратегиялық дамуын анықтайтын, білім беру қызметінің тұтынушылары мен өндірушілер арасындағы маркетингтік коммуникациялар жүйесі. Маркетингтік саясатты құрастыру экономикалық құбылыстардың шынайы бар байланысын білдіретін маркетингтік заңдылықтар жиынтығының ықпалымен жүреді.

Университеттің маркетинг қызметінің негізгі бағыттары болып келесілер табылады: еңбек нарығын, әр мамандық бойынша сұранысты зерттеу, білім беру қызметі нарығында мамандықтар құрылысы мен мазмұнының өзгеру тенденциясы; сұранысқа ие жаңа мамандықтар ашу; қоғам және мемлекет қажеттіліктерін зерттеу; жоо бәсекеге қабілеттілігін қолдау. Университеттің әлеуетті мүмкіндіктері негізінде жоо қаржыландырудың қосымша көзін іздеу маркетинг қызметінің негізгісі емес, керісінше, қосымша жұмысы болуы керек. Кез келген маркетинг стратегиясы сияқты жоо маркетинг қызметінің стратегиясы жоо күшті және әлсіз жақтарын сараптауды, нарықтың мүмкіндіктері мен қауіптерін, бәсекелестерді және олардың ерекшеліктерін қамтып, осы сараптама негізінде өзінің бәсекеге қабілетті болу басымдықтарын қалыптастырады.

Көптеген коммерциялық жоо санының артуына байланысты білім беру қызметі нарығында бәсеке арта түседі. Қалыптасқан нарықтық жағдайдағы бағамен бәсекелесу мүмкін емес, себебі жоо нарықтың жылжуына көп назар аударып және тиімділігін арттыру үшін маркетинг бөлімдерін аша бастады. Бұл оларға нарық жағдайында сәтті жұмыс жасауына, абитуриенттерді тиімді қызықтыруларына, жаңа нарық іздестіруге мүмкіндік берді. Бірақ ҚР отандық жоо маркетинг бөлімдерін ашуға асықпайды, олар басымдықты стратегиялық сараптау және жоспарлау бөлімдеріне береді. Өз алдына жоғары мақсат қойып, әлемнің жоо қатарына қосылуды көздеген Қазақстанның жоғары оқу орындары міндетті түрде өз құрылымына маркетинг қызметін ендіріп, шет елдік маркетингті басқарудың тәжірибесін өз жұмысын жүргізудің үлгісі ретінде алғаны жөн. ҚР жоо маркетинг рөлін жоғарлатып, өзінің бәсекелестік басымдықтарын арттыруға, жұмсақ әсер ете отырып, әлеуетті тұтынушыларға да ықпал етуге, мемлекет және түрлі ұйымдар тарапынан салымшыларды тартуға, жоо халықаралық қызметін бір бағытқа қоюға болады және, әрине, ол брендтің танымалдығы мен пайданың артуына да оң ықпал жасайды.

Жоғары оқу орындарындағы маркетингтік қызметтің негізгі бағыттарының ішінде жоғары оқу орнының оңтайлы стратегиясы мен тактикасын қалыптастырудың бастапқы нүктесі болып табылатын маркетингтік зерттеулер атап көрсетілді. Зерттеудің нәтижелері бойынша сұранысқа ие мамандарды қалыптастырудың келесі заңдылықтары анықталған: білім беру стандарттарын халықаралық деңгейде жетілдірудің негізінде

кәсіби білім беру үлгілерін ірілендіру; білім беру қызметін қуаттандырылған қызмет деңгейінде жетілдіру; жеке бас мансабын жетілдіру арқылы түлектердің еңбек нарығындағы сұраныстылығын көтеру; экономиканың қазіргі даму сатысындағы әр түрлі бағдардағы білім беру мекемелерінің санын ұлғайту; білім беру жүйелерінің халықаралық деңгейдегі бәсекелестігі; кәсіби білім беру субъектілері мен объектілерінің корреляциясы (өзара ықпалдастығы) деңгейін көтеру; білім беру қызметі нарығындағы бәсекелестікті күшейту; кәсіби білім берудің маркетингтік жүйесін жетілдіру; білім беру қызметіне сұраныстың бағалық емес факторларының рөлін күшейту; ғылыми-техникалық озықтықпен шарттастырылған ассортименттік портфельді кеңейту; профиль-пакетке талдау негізінде Қазақстанның өңірлеріндегі мамандардың сұраныстылық деңгейін көтеру; білім беру мекемелерін ірілендіру (кластерлерді қалыптастыру); еңбек нарығындағы мамандардың сұраныстылығына әсер ететін сандық және сапалық факторлардың жиынтығын анықтау; сұранысқа ие мамандарды даярлау үдерісінде құзыреттілік тұрғысынан қараушылық пен психоәлеуметтік факторлардың рөлін күшейту; зияткерлік өнімді қалыптастырудың негізінде білім берудің инвестициялық тартымдылығын көтеру; маркетингтің көмегімен білім беру мекемесін басқару жүйесін жетілдіру.

Білім беру қызметтерін маркетингтік зерттеулердің негізгі нысандары болып табылатындар: білім беру қызметтерінің бәсекеге қабілеттілігі, соның ішінде кәсіби, экономикалық және басқа да салыстырмалы көрсеткіштер; білім беру мекемесінің әріптестері, олардың еңбек қызметіне қатысты тұтынушылар мен бәсекелестер, пайдаланылатын ресурстар шамасы, мінез-құлық стратегиялары және т.б.; маркетингтің ықтималды стратегиялары, маркетингтік мәселелерді шешудің түрлі тәсілдері; білім беру қызметтерінің нарықтық айырбас көлемі және білім беру қызметтерінің сұранысы мен ұсынысының деңгейлері.

Қоғамымыздың қазіргі даму кезеңінде жоғары білім беру жүйесін жетілдіру ең өткір мәселе болып табылады. Соңғы онжылдық ішінде отандық жоғары білім беру жүйесінде ауыз толтырып айтарлықтай құрылымдық өзгерістер болды: жоғары оқу орындары өздерінің басқару қызметтерінде анағұрлым байқалатындай автономиялық дәрежеге ие болды, оқыту траекториясын анықтауда ұйғару институционалдық құрылымдарында, бағдарламалары мен оқыту түрлерінде толық диверсификация болып өтті. Мұнымен бірге білім берудің мемлекеттік секторы қысқартылды, ал мемлекеттік емес білім беру секторы қарқынды дами бастады. Елімізде қалыптасқан білім беру қызметінің нарығын мемлекеттік және мемлекеттік емес жоо ұсынды, бірақ мемлекетпен реттелетін бірдей жағдайда және тең құқылықта. Сонымен бірге жоғары білімге деген қоғамдық талаптардың өсуі, білім беру қызметі ұсыныстары пропорционалдық емес жағдайлардың ұлғаюы және еңбек нарығының сұраныстары, жоғары білімге бағытталған қаржы ресурстарын мақсатсыз пайдалану, оқытудың жаңа технологиясын пайдалану, жоо басқаруда экономикалық механизмдерді өзгерту, білім беру қызметінде бәсекеқабілеттілікті арттыру жоғары білім беруде жаңа тәсілдерді іздеуге мүмкіндік тудырады.

Қазақстан Республикасының дамуында стратегиялық бағыттарының бірі болып білім және ғылым табылады. Экономикалық, технологиялық прогресс, саяси даму, қоғамдағы мәдени және рухани жағдай олардың дамуына байланысты. Бұларсыз мемлекет пен қоғамның дамуының мүмкін еместігі айқын байқалады. Жоғары білім берудің даму стратегиясының мақсаты шикізат ресурстары экономикасынан білім экономикасына өте алатын, әлемдік білім кеңістігінде бәсекеқабілетті, оқытудың жоғары сапасымен қамтамасыз ете алатын ұлттық модельді қалыптастыру болып табылады.

Мемлекеттің білім беру саясатында келелі орынды жоғары оқу орындары жүйесін оңтайландыру және рационалдандыру үдерістері алады. Қазақстан өз тәуелсіздігін алғаннан бері жоғары білім беру жүйесі өз бағытында көптеген өзгерістерді бастан кешірді.

Отандық жоғары білім беру жүйесінің әлемдік білім беру кеңістігіне шоғырлануы — ұзақмерзімді стратегиялық басымдықтың бірі. Біздің еліміздің әлемдік білім беру кеңістігіне енуінің басты шарты — қазақстандық білім беру жүйесінің Лиссабон конвенциясы мен Болон декларациясы жағдайларына икемделуі.

Бұл кезеңге тән болып Білім беру саласындағы мемлекеттік саясат концепциясы табылады. Бұл Концепцияның басты идеясы білім беру формалары мен сатыларының барлығын жаңарту қажеттігіне тіреледі. Мемлекеттік саясаттың басты қағидалары жасалды. Аталған концепция қағидасы демократиялану, аймақтану, баламалық, ашықтық, мобильділік және т.б. сай келетін иілмелі, білім берудің адаптивті жүйесіне бағытталған.

Осылайша Қазақстанның жаңа даму кезеңі әлемнің 50 бәсекеқабілетті алдыңғы қатарлы елдерінің қатарына қосылуға мемлекет дамуын жеделдетуге бейімделген. Осымен байланысты жоғары білім беру саласының саясаты білім берудің жаңа ұлттық моделін құру, яғни әлемдік білім беру кеңістігіне интеграцияланған және әлемдік еңбек нарығында бәсекеқабілетті мамандарды дайындауды қамтамасыз ету.

Сондай-ақ отандық жоғары білім беру жүйесі тиімді еместігін мойындауымыз қажет. Жиырма жылдан астам уақыт аралығында жүргізілген реформалар мен мемлекеттік бағдарламаларды тарату күн тәртібінен стратегиялық қажеттілікті алып тастай алмады. Бұлар мамандарды дайындау құрылымында мамандықтарды бөлуде теңсіздікті танытты; яғни мемлекеттік реттеудің тиімсіздігі, білім беру қызметі нарығына қайырымсыз бәсекенің кіруі, жоғары білім берудің сапасының нашарлауына әкелуі және отандық жоғары оқу орындары дипломдарының құнсыздануы. Жоғары білім беру жүйесінің ағымдағы жағдайы әр түрлі деңгейдегі тұрғындардың білім алуға қолжетімсіздіктерінен артуынан деп сипатталады. Жүргізілген зерттеулерге сәйкес 16 млн тұрғынның тек 15 % білім үрдісіне тартылатын жасқа лайық деп танылған, бірақ шынайы сандық көрсеткіш жоғары білім алуға ниетті тұлғалардың анағұрлым көп екендігін көрсетеді. Біз үшін оның тағы бір белгісі жоғары білімнің қымбаттылығы, ал ол қымбаттылықты екінің бірі көтере алмайды. Жоғары білімге деген қолжетімділік бүгінде қазақстандық жоғары білім беру жүйесін анық екі ішкі жүйелерге бөледі: оның бірі - ұсынылған қызметінің жоғары сапалылығымен сипатталатын, элиталық білім, ал екіншісі — орташа сапалы көпшілікке арналған жоғары білім беру.

Елімізде жоғары білім деңгейін қажетті халықаралық деңгейге көтеру үшін бәсекеқабілетті отандық мамандар дайындау мүмкіндігін арттыруда білім беру мен ғылым саласына түпкілікті және тұрақты инвестиция қажет.

Жоғары білім беру жүйесіне енгізілген жаңалықтардың барлығы тек әлемдік білім беру кеңістігіне кіру үшін ғана еместігі сөзсіз. Бұл жаһанданудың әлемдік үрдісінің салдары болып табылады. Кредиттік жүйенің басты қағидасы жоғары оқу орындарының академиялық еркіндігін білім беру бағдарламалары мазмұнымен анықтау, мамандарды дайындау сапасын жетілдіру жолдарын қарастыру, жаңа білім беру технологиясын енгізуді, оқу үрдістерін ұйымдастырудың рационалды формаларын құру, оқытудың инновациялық құралдарын пайдаланулар жаңа инновациялық үрдістердің дамуына негізгі база болуымен байланысты.

2012 жылдың соңында еліміздің Президенті «Қазақстан-2050» стратегиясы» ұзақ мерзімді даму стратегиясының аясында, өзінің міндеті етіп Қазақстанның әлемнің неғұрлым дамыған 30 елінің қатарына қосылуын қойған жаңа курсты жариялады. Президент республиканың басты мақсаты 2050 жылға таман күшті мемлекеттің, дамыған экономиканың және жалпыға бірдей еңбек мүмкіндіктерінің негізінде игілікті қоғам құруда деп атап өтті. Еліміз «алдымен — экономика, содан соң – саясат» принципіне сәйкес дамып келеді. Стратегия – 2030 қабылдаған сәттен бастап өткен 15 жыл ішінде республика әлемнің ең серпінді дамып келе жатқан елдерінің бестігіне кірді. Дүниежүзілік экономикалық форумның рейтингісінде Қазақстан 51-і орында және амбициялық мақсатқа — әлемнің неғұрлым бәсекеге қабілетті 50 елінің қатарына кіруге

бір қадам ғана жетпей тұр. Президент 2050 жыл — бұл жай ғана символдық дата емес, бүгінгі таңда әлем қауымдастығы бет түзеп отырған шынайы мерзім екендігін атап өтті. Осылайша, БҰҰ-нда 2050-і жылға дейінгі өркениет дамуының жаһандық болжамы жасалды. Қазақстанның басты мақсаты — 2050-і жылға қарай әлемнің ең дамыған 30 мемлекетінің қатарына ену. Қоғамның экономикалық ортасының неғұрлым мәнді белгілері инфляция деңгейі, несиелер бойынша мөлшерлемелер, салық салу, халықтың ағымдағы табыстарының деңгейі, жиған-тергені, тұтынушылық себетінің құны сияқты аса маңызды макроэкономикалық көрсеткіштерімен анықталады. Іргелі университеттік білімге деген сұраныстың төмендеуіне жалпы беталыс, Еуропаның университеттерінде оқушылардың жалпы санының қысқаруы зияткерлік элитаны даярлау орталықтары ретіндегі университеттерге деген көзқарастың елеулі түрде әлсіреуіне алып келді. Іс жүзінде университеттер көбінесе үздіксіз білім беру орталықтары ретінде қарастырыла бастады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Жакенова К.А. Проблемы формирования нормативно-правовой базы системы высшего образования Казахстана в ходе реформ // Инновации и образование. Сб. материалов конф. Сер. «Symposium». — Вып. 29. — СПб.: СПб философ. общ-во. — 2003. — С. 490–503.
2. Қазақстан Республикасының Үздіксіз білім беру жүйесінде мамандар даярлау құрылымын реформалау туралы Қазақстан Республикасы Министрлер Кабинетінің қаулысы. — 1994. — 1 қырк. — № 982 (күші жойылды).
3. Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың тұжырымдамасы. — Алматы: Қазақстан,
4. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы // Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы № 1118 Жарлығы. — [ЭР]. Қолжетімділік тәртібі: <http://strategy2050.kz/ru/page/>
5. «Қазақстан 2020: болашаққа жол» Қазақстан Республикасы мемлекеттік жастар саясатының 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасы туралы // Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 27 ақпандағы № 191 Қаулысы. — [ЭР]. Қолжетімділік тәртібі: kz.
6. Қазақстандағы жоғары білім. — Алматы, 2010. — [ЭР]. Қолжетімділік тәртібі: [belight.net/files /review_ he_ru.pdf](http://belight.net/files/review_he_ru.pdf)

ӘОЖ 37.017.4.

ФОРСАЙТ ЖӘНЕ БОЛАШАҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Қошқарбаев Б., студент

Ғылыми жетекші: Кирбасова Л.Г.

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және
инжиниринг университеті, Ақтау қ.**

Аңдатпа. Көптеген білім беру технологиялары бар, бірақ олардың көпшілігі оқытудың болашаққа бағытталуы керек екенін, ғылым мен техниканың қазіргі заманғы жетістіктерін алдын ала болжауды үйрену керек екенін ескермейді. Талқылау кезінде сыныптағы болашақ бейнесін жасауға мүмкіндік беретін осындай технологиялардың бірі - бұл форсайт. Бұл мақалада осы технологияны білім саласында қолдану мүмкіндіктері қарастырылады.

Түйінді сөздер: Форсайт, индустриалды – инновациялық даму, технологиялық бағдарлама, импорттау.

Қазіргі таңда әлем тез, белсенді түрде өзгеруде, әлемнің осы өзгерісіне сай білім беру саласыда тез дамуы керек. Білім беруде ауқымды инновациялар жиі кездесуде, соның ішіндегі ерекшесі бұл форсайт. Форсайт технологиясын 1970-ші жылдары аамаерикандықтар белсенді түрде қолданыла бастады. Ғылыми ұйымдарға форсайт біріншіден - әскери, ал екіншіден - табысқа жетуге жол берді. Әлем әлдеқайда күрделене түсен сайын Shell, Boeing, GE және көптеген трансұлттық алыптар сияқты салалық көшбасшылар форсайт бөлімшелерін ашып, болашақты болжау үшін және саналы қозғалысты басқару үшін болашақ технологияны қолдануға кірісті.

Заманауи дәуірдегі білім берудің рөлі едәуір өсті, себебі ұлтаралық даму білім берудің тиімділігіне байланысты.

Форсайт (Foresight – ағыл.) – «болашаққа көз салу» деген мағынаны білдіреді. Бұл – ғылым, технология, мемлекет пен қоғам салаларында сапалы жаңа нәтижелерге қол жеткізу үшін басымдықтарды айқындау және көп адамды жұмылдырудың аса тиімді құралы.

Форсайт - жобалардың қорытындылары бойынша болшаққа бағдар қойылып, жұмыстар әзірленеді.

Форсайт - жоспарлау инновациялық экономикалардың ең басты, ең маңызды құралдарының бірі деп есептеледі.

Ғылыми-технологиялық форсайт ұлттық инновациялық жүйенің түрлі субъектілерінің пікірлерін бір арнаға тоғыстыру негізінде Қазақстанның алдағы уақытта даму векторын анықтау, сындық технологиялар мен салаларды айқындауға бағытталған.

Форсайт экономикалық дамудың стратегиялық бағыттарын сарапшылық бағалау әдістері, экономика мен қоғамға орта және ұзақ мерзімдік келешекте ықпал ете алатын технологиялық қарыштауларды анықтау жүйесін қамтиды.

Елбасымыз жеке кәсіпкерлік туралы былай деді: «Экономиканың бұл саласы индустриалды - инновациялық дамудың нағыз тірегіне айналып келеді. Бұл — біздің мемлекеттік жеке меншік әріптестікті дамыту талпынысымыз дұрыс жасалды деген сөз. Бизнес мемлекетке сенеді деген сөз. Шағын және орта кәсіпкерлікті жан-жақты қолдау – қысқа мерзімді науқан емес. Бұл индустрияландыру саясатының іргетасы». Инновациялық экономиканың маңызды құралдарының бірі. Соңғы кезде қазақстандық экономикаға қарата көп айтылып жүргені де сондықтан. Ғылым мен технология, экономика мен мемлекет, қоғам салаларында жаңаша деңгейдегі нәтижеге жету үшін көпшілікті жұмылдыруды көздейтін әдіс көп елдерде сынақтан өтіп, енді қазақ жеріне де келіп жетті.

Елбасы форсайт туралы «Инновациялық экономиканың дамуын «форсайт» жүйесінсіз, яғни болашақты көру және жоспарлау құралынсыз елестету мүмкін емес. Экономиканың барлық маңызды салаларында «жол карталарын» жасап, жүзеге асыру керек. Индустриалды - инновациялық даму стратегиясы – мемлекеттің саясаттың кемі алдағы он жылына арналған басым бағыты. Бұл бағдарлама Қазақстанның шикізаттық тәуелділіктен арылып, сапалы жаңа экономика құру мүмкіндігі», — деді.

Технологиялық бағдарламалар аясындағы жобаларды қандайда бір технология, жобалар, материалдарға берілген бизнес және өнеркәсіптік өтініштер негізінде қалыптастыру көзделген. Форсайттық зерттеулер мен инновациялық жобалар байқауының қорытындысы бойынша нақты технологиялық міндеттер, сонымен қатар, жеке Инновациялық карта қалыптастыру жоспарланған инновациялық жобаларды жүзеге асыру жөніндегі жобалар іріктеледі.

Инновация – экономиканы ғана емес, қоғамның басқа да салаларын қамтитын тарихи жүйе. Мақсатты технологиялық бағдарламалар аясындағы жобаларды қандайда

бір технология, жобалар, материалдарға берілген бизнес және өнеркәсіптік өтініштер негізінде қалыптастыру көзделген.

Ғылыми-технологиялық форсайт нәтижесінде 2020 жылға дейінгі Ғылым мен технологияны дамытудың салааралық жоспарын өзектілендіру үшін ұсыныстар қалыптастырылады.

Мәселен, Жапон жеріне технологияны импорттау үшін міндетті түрде жергілікті территорияда өндіріс орындарын салу қажет болды. 1980 жылдары күншығыс елі жоғары технологиялық өнімдердің ең ірі экспортерлерінің біріне айналды. 1990 жылға дейін ғылыми жұмысқа жұмсалатын қаражаттың тұрақты өсуінің әсерінен инновациялық даму қарқыны өте жоғары болды. Алайда 1990 жылдары экономика саласындағы қиындықтарға байланысты елдің ғылыми-инновациялық потенциалы төмендеді. Стратегияны жүзеге асыру барысында орталық үкімет реформаланып, ғылым жүйесін мемлекеттік басқару құрылымы орталықсыздандырылған күйден орталықтан күйге ауысты.

Инновациялық қызметті реттейтін заңнамалық база жасалып, жаңа ғылыми-инновациялық жүйені құрудағы ұлттық университеттің рөлін күшейтетін шаралар қабылданды, сондай-ақ экономикалық білім жолындағы елдің ұзақ мерзімді стратегиялық қажеттіліктері қайта қарастырылды. Осылайша, мемлекеттегі ғылыми-инновациялық жүйе дамуының жаңа дәуірі басталды.

Соңғы уақыттарда көптеген елдер Форсайт әдістеріне жүгінуде, өйткені әлемдік ғылыми-технологиялық дамудың бағыты мен жолын болжау тиімді ұлттық инновациялық саясат құрудың басты шартына айналды.

Форсайт әдісі - әлеуметтік-экономикалық табыс әкелуге қабілетті жаңа технологиялар мен зерттеулердің стратегиялық бағыттарын анықтау мақсатында ғылымның, технологиялардың, экономика мен қоғамның ұзақ мерзімді перспективаларын жүйелі түрде бағалауға талпыну. Мұндай стратегия сыртқы әлеммен тығыз қарым-қатынасты болуды міндеттейді, себебі тек сонда ғана мемлекет өзінде жетіспейтін шикізаттық, интеллектуалдық және ақпараттық ресурстарға қол жеткізе алатын болды. Осы стратегия аясында бірқатар ғылыми-техникалық бағыттар басымдықтар тізімнен алынып тасталды. Мұндай бағыттарға мысал ретінде ұшақ жасау мен авиациялық қозғалтқыш өндірісін атап өтуге болады. Соғыстан кейін жапон авиациялық өндірісі толықтай жойылған болатын, сол үшін аталмыш саланы жоғары деңгейде қайта құру мүмкін болмады. Әскери техника жасау «қорғаныс күштерінің» шағын тапсырыстарымен шектелді. Осының әсерінен азаматтық бағыттарға көбірек ресурс жұмсауға мүмкіндік туды. Әлемдік және Жапонияның ішкі нарығында сұранысқа ие емес өнімдер де өндірушілердің назарынан тыс қалды. Сондықтан да ядролық синтез проблемасы мен экстремалды құбылыстарды зерттеуге қажетті электронды техникаларды жапондықтар шетелден сатып ала бастады.

Зерттеу жапондықтардың экономикалық және технологиялық сәтті дамуы үшін жасаған бірнеше шараларын көрсетті:

1) Зерттеулер мен әзірлемелер саласындағы фирма аралық кооперация. Бұл әріптестік бәсекеге дейінгі кезеңді қамтыды. Яғни мүдделі компаниялар базалық жаңалықтарды (технологиялы, техникалық және ақпараттық) бірге құрады, сондай-ақ ұйымдасу жағынан және қаржыландыру жағынан мемлекет жарым-жартылай көмек көрсетті. Бәсекелестік тек келесі кезеңде, зерттеулер мен әзірлемелер коммерция көзіне айналған кезде, орын алды. Әрбір фирма сол сәттен бастап жеке дара даму жолын бастады.

2) Шетелдік жаңа құрал жабдықтарды, патенттер мен лицензияларды сатып ала отырып, заманауи технологияларды кеңінен қолдану.

3) Шығарылған өнімнің кең көлемділігі жасалған бұйымдардың бағасын төмендетуге мүмкін берді. Мәселен, өндіріс көлемін екі есе көбейту сатылымдағы өнімнің бағасын 30%-ға арзандатты.

4) Нарықтың белгілі бір сегменттеріндегі концентрация және кең көлемді сұранысқа ие тауарларды шығаруға бағдарлану.

Әлемдік нарықты өте мұқият талдай отырып, жапондық өнім өндірушілер қалың тұтынушының сұраныстарын қанағаттандыруға басты назар аударды.

Форсайт-жоспарлау әлемнің озық елдерінде қолданылуда, және бұл дамуда барлық саланы қамтуы ұтымды болып табылады. Әлемдік деңгейде экономикалық жоғары даму көрсеткіш болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Назарбаев Н. Ә. «Қазақстан Республикасының ұзақ мерзімді даму стратегиясы.» — Алматы, 2005. 25-31 бет.

2. Назарбаев Н. Ә. «Елдегі жағдай, ішкі және сыртқы саясаттың негізгі бағыттары туралы: Жаңа ғасырда қоғамды демократияландыру, экономикалық және саяси реформа. ҚР Президентінің қазақстан халқына жолдауы.» — Алматы, 1998. 17-28 бет.

3. www.zhastar.biz/index

4. www.stat.kz

5. www.damu.kz

ӘОЖ 371.3

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУДА КЕЗДЕСЕТІН КЕДЕРГІЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Құтжанова И., студент

Ғылыми жетекші: Кирбасова Л.Г.

Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және
инжиниринг университеті, Ақтау қ.

Аңдатпа. Мақалада инклюзивті білім беруде балалардың әр түрлі дене, психикалық, зияткерлік, мәдени-этникалық, тілдік және өзге де ерекшеліктеріне қарамастан, сапалы білім беру ортасына айрықша білім алу қажеттіліктері бар балаларды қосуды, барлық кедергілерді жоюды, олардың сапалы білім алуы үшін және олардың әлеуметтік бейімделуін, социумға кірігуін көздейтін оқыту түрі туралы айтылады.

Түйінді сөздер: инклюзивті білім беру, инклюзивті білім алу, инклюзивті оқыту.

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығын күрделі идеяларымен таң қалдырып келе жатқан адамзат табиғатында түрлі ауытқулар мен әртүрлі деңгейдегі бұзылыстар көптеп кездесіп отыр. Ғасырлар бойы атадан балаға баға жетпес мұра арнаған адамзат баласының бойындағы ауытқулар мен бұзылыстар – бұл заман дерті. Оған көз жұмып қарауымызға болмайды.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халқына жолдауында: « Қазақстанды бүкіл дүние жүзі тануы үшін, ең алдымен бізге білімді ұрпақ қажет...» деген болатын. Сол үшін елімізге жаны мен тәні сау бала қажет. Осы мақсатта Қазақстанда инклюзивті білім беру жүйесі жолға қойылды[1].

Инклюзивтік білім беру дегеніміз - барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік мұқтаждықтарына арнайы қолдау, яғни, жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді оқыту бағытталған мемлекеттік саясат.

Ал инклюзивтік білім беру жүйесі - барлық балаларды жалпы білім беру үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, жағдайына қарамай, балаларды айыратын кедергілерді жоюға, ата-аналарын белсенділікке шақыруға, баланың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне және білімдік қажеттіліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру деп түсіндіріледі[2].

Инклюзивті білім алуға:

1. Денсаулығында ақауы бар балалар (ерекше қажеттіліктері не мүгедектігі бар балалар)

2. Қоғамда әлеуметтік бейімделуі қиын балалар (әлеуметтік-экономикалық және әлеуметтік-психологиялық тұрғыдан төмен деңгейдегі отбасылардан шыққан девианттық мінез-құлықты балалар)

3. Миграттардың, оралмандардың, босқындардың отбасынан шыққан балалар және т.б.

Жоғарыда аталған санаттарға жатқызылатын балалар үшін Үкімет арнайы ұйымдар ашып, жалпы білім беретін мекемелерден инклюзивті білім беруді ұйымдастыруды міндеттейді. Соған сәйкес ҚР-ның өңірлерінде даму мүмкіндігі шектеулі балаларға кедергісіз білім беру үшін арнайы сыныптары мен мектептер ашылып, инклюзивті білім беру жүйесі қалыптасуда. Бірақ инклюзивті білім беруді ұйымдастыру барысында жалпы білім беретін мектептер түрлі қиыншылықтарға тап болатындығыда анық. Нақты айтатын болсақ:

Біріншіден, баланың отбасы жағдайындағы хал-ахуал деңгейі. Бұл ретте ата-ананың инклюзивті білім беру туралы түсінігінің алуан түрлілігі немесе баланың бұзылысына көз жұма қарауы және баланың денсаулығындағы түрлі ауытқулар мен бұзылыстарды мойындамауынан қиыншылықтар туындайды. Себебі ата-ана жалпы білім беретін мекемелерден тек сапалы білім беруді сұрайтындықтан, арнайы сыныптарға отырғызылған балаларының ұстаздарынан және түзету сабақтарын жүргізетін мамандардан (логопед, дефектолог, психолог) тек сабақ үлгерімін талап етеді. Барлық мамандар бірлесіп, баланың сабағына күнделікті қарап, үй тапсырмасын орындатып жіберуі тиіс деп есептеп, инклюзивті білім беру жүйесін осылайша түсінеді. Ең алдымен инклюзивті сыныптарға білім беретін ұстаздар мен мамандарға ата-ананың оң түсінігі мен көмегі ерекше қажет. Бұл жағдайда отбасындағы татулық үлкен рөл атқарады. Ата-ана мен мектеп педагогтары және арнайы мамандар бірлесіп, жұмыла отырып даму мүмкіндігі шектеулі бала үшін қызмет жасағанда ғана өмірге деген құлшынысы мен қызығушылығы арта түсетіні анық. Осындай кедергілерді жойғаннан кейін барып баладан сапалы білім деңгейін сұрауға болады.

Екіншіден, дамуында әр түрлі бұзылыстары бар балалардың психологиясын білмей, педагогикалық білім беруді толыққанда деп айтуға болмайды. Инклюзивті білім алатын әрбір баланың психологиясына, яғни жан дүниесіне үңілу, жан күйзелісін түсіну керек. Дер кезінде психологиялық көмектің жетіспеушілігінен келесі қиындықтар туындайды: Алғаш рет дені сау баламен бір сыныпқа отырғызылған даму мүмкіндігінде ақауы бар баланың эмоциясы, ішкі әсерлену жағдайы қандай болмақ? Бұл әр баланың сезімталдығына байланысты. Сондықтан бала өзін басқалардан өзгеше санамауына, дені сау баламен тең екендігіне көзін жеткізіп, өзін ортада еркін ұстауы үшін бұл жерде арнайы психология ғылымынан және психологиялық түзету әдістемелерінен толық хабары бар психолог мамандар жұмыс жасауы керек.

Үшіншіден, педагогтар тарапынан жіберілетін кемшіліктерден туындайтын кедергілер. Инклюзивті кіріктірілген білім жүйесін әр педагог ең әуелі өзі түсінуі тиіс. Сан жылдар бойы ұстаздардың түсінігінде жақсы және нашар деген ұғым қалыптасқан. Яғни, жақсы оқитын оқушы және нашар оқитын оқушы. Әрине, рухани және денсаулығында белгілі бір деңгейде бұзылысы бар баланың сабаққа деген қызығушылығы зор бола бермейді. Сондықтан үлгерім деңгейінің нашар болуыда

зандылық. Сол себепті нашар оқитын оқушы деп есептеп, назардан тыс қалдыру біздің ортада көптеп кездеседі. Ал инклюзивті білім бере отырып, кедергісіз орта ұйымдастыруда ұстаз өз көзқарасын түбегейлі өзгертуі тиіс. Ұстаздың ұғымында «баланың бәрі бірдей» деген ұстаным қалыптасуы керек. Дені сау балаға қарағанда мұндай балаға көптеп көңіл бөліп, сыныпта ол бала үшін қолайлы орта қалыптастыра алуы қажет. Көбінесе бұндай сыныптарға сабақ жүргізетін ұстаздар деңгейлік тапсырмаларға жүгінуі керек. Күнделікті сабақты түрлендеріп, топпен, жұппен жұмыс алған, сынып ішінде көңілді ахуалды негізге алып, сабақ жүргізе алған мұғалім ғана кедергісіз білім бере алады. Сондықтан инклюзивті кіріктірілген сыныптарға теориялық сауатты, жаңа технология әдістерімен қаруланған, шығармашылық қабілеті мол мұғалім ғана білім бергені жөн.

Төртіншіден, сынып жетекшісінің ұйымдастырушылық қабілетінің төмендігінен туындайтын қиыншылықтар. Сынып оқушыларының пікірлері мен ол балаларға деген көзқарастарының да өзіндік орны бар. Олар орталарына келген даму мүмкіндігі шектеулі балаларды дұрыс қабылдап, мазақтау немесе кемсіту сияқты түрлі келеңсіздіктерге жол бермеулері керек. Балалар арасындағы ахуалдың дұрыс болуына осы ретте сынып жетекшісінің көмегі мен қолдауы қажет болады. Денсаулығында түрлі деңгейдегі ахуалы бар балалардың онсыз да жан-дүниесі нәзік болады. Сондықтан сынып жетекшілері екінші аналары деп түсінетін бұл балаларға шебер, көпжылдық тәжірибесі бар сынып жетекшісі керек [3].

Сонымен қатар, қазіргі уақытта инклюзивті білім беруді дамытудағы нақты прогреске бірнеше факторлар: объективті және субъективті қиындықтар кедергі келтіруде.

Интеграциялы оқытудың объективті қиындықтары:

- интеграциялық мектептерді ұйымдастыруға бір қалыпты ережелер мен талаптарды реттеуге арналған нормативтік құжаттамалардың жоқтығы;
- арнайы сыныптарды ұйымдастыру проблемалары, олардың аса толық болуы;
- кемшіліктердің түрін анықтау тәсілдері мен диагностиканы жасау тиімділігінің жоқтығы;
- стандарттық процедуралардың әзірленбегендігі, мүмкіндігі шектеулі оқушылардың оқу дәрежесін үнемі қадағалау мақсатында білімді мониторинг жүргізу үшін индикаторлардың және инструменттердің жоқтығы;
- штатта логопед, дефектолог, сурдопедагог, тифлопедагог және т.б. мамандардың жоқтығы;
- оқу-тәрбие процесінің ұйымдастыру жоспарларын өзгертуде басқару ұйымдарының қызықпаушылығы мен біліктіліктің жеткіліксіздігі.

Мектептер көбінесе объективті мынадай қиындықтармен көп кездеседі:

- төмен дәрежелі материалды-техникалық жабдықтау;
- мамандар мен бос оқу бөлмелерінің жетіспеуі салдарынан, сабақтан тыс уақытта жеке-дара өткізу проблемасы;
- мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс істейтін, жалпы мектеп мұғалімдері үшін біліктілігін жоғарылату мен қайта дайындау курстары ұдайы жүргізілмейді;
- мектептер қажетті әдебиеттермен қамтамасыз етілмеген;
- мүмкіндігі шектеулі балаларға деген мектеп ұжымында қоғамдық қатынас, үстемдік стереотиптер.

Дені сау балалармен мүмкіндігі шектеулі балалардың бірігіп оқу кезіндегі субъективті болатын қиындықтарына тоқталсақ:

- мүмкіндігі шектеулі балалармен жеке проблемалардың болуы, олардың жеткіліксіз дамуымен байланысты (ауру, сабақтан қалу, үлгермеу, жалпы оқу мотивациясының төмендігі, сабақ үстінде өзін-өзі адекватты ұстамау)
- ұстаздар мен ата-аналар арасындағы қарым-қатынас проблемалары, олардың арасындағы шиеленістер;

- оқушылардың жүріс-тұрысындағы проблемалары, сау балалармен мүмкіндігі шектеулі балалардың қарым-қатынас арасындағы шиеленістер;
- дені сау балалар жағынан мүмкіндігі шектеулі балаға деген дөрекі қарым-қатынас, немқұрайлықпен қарау, дискриминация.

Дені сау бала және ерекше қажеттіліктері бар балаға қатар білім беру мен тәрбиелеу, олардың екі түрлі таным әлемін бір арнаға тоғыстыру көп еңбекті қажет етеді. Сол себепті инклюзивті білім беруде жалпы білім беретін мекемелердің педагогикалық ұжымы бастапқы түсінікті жүйелі жүргізіп, аталған балалармен дені сау балаларды қатар, кедергісіз оқытуда тиынақты жоспар құрып, моральдық және әлеуметтік тұрғыдан дайын болуы керек. Сол кезде ғана жоғарыда айтылған кедергілерге тап болмайды деп ойлаймын.

Инклюзивті білім беруге рухани дайын емес ұжым даму мүмкіндігі шектеулі балаға сапалы білім бере алмасы анық, ал өз баласының бойындағы түрлі олқылықтарға мән бермейтін, жан күйзелісін түсіне алмайтын ата-анадан шынайы демеу күте алмасымыз да анық. Сондықтан да білікті маман, мейірімді ата-ана, қолайлы орта туындаған кезде ғана қоғамда өз орнының бар екендігінің түсіне алатын дені сау, білімді бала тәрбиелеп өсіре аламыз [4].

Қорыта келгенде, қандай бала болмасын ол адамзаттың бір бөлшегі. Ал адамзат – қоғамдағы ең құнды фактор. Әрбір бала бақытты өмір сүруге хақылы. Сондықтан өз ұрпағымыздың бақытты өмір сүруіне бірлесе отырып қызмет қылған жөн.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. http://www.open-school.kz/glavstr/inclusiv_obraz/inclusiv_obraz_154_1.htm
2. Қазақстандағы инклюзивті білім // egov.kz мемлекеттік порталы.
3. Таубаева Ш. Т. Педагогика әдіснамасы, Алматы Қарасай батыр, 2011 ж.
4. <https://stud.kz/referat/show/42613>

УДК 332.8

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ В СФЕРЕ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА КАЗАХСТАНА

Нурболганова Н.А.

Научный руководитель: Кизимбаева А.Б.

**Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им. Ш. Есенова**

Аннотация. Наиболее важным вопросом в развитии жилищно-коммунального хозяйства страны остается вопрос создания условий для развития рынка коммунальных услуг, повышения инвестиционной привлекательности коммунального сектора, применения механизмов государственно-частного партнерства.

Ключевые слова: Модернизации жилищно-коммунального хозяйства, жилищный фонд, коммунальных услуг .

Понимая необходимость реформирования жизненно важной отрасли, как жилищно-коммунальная сфера, Правительством Республики Казахстан в соответствии с поручениями Главы государства приняты и реализуются Программа модернизации жилищно-коммунального хозяйства Республики Казахстан на 2011 - 2020 годы (Программа модернизации ЖКХ) и Программа «Ак булак» на 2011-2020 годы [1].

Основной целью Программы модернизации жилищно-коммунального хозяйства РК на 2011-2020 годы является обеспечение комфортных условий проживания населения

и улучшение состояния коммунальной инфраструктуры. Для достижения цели намечается решение следующих задач:

1. Обеспечение содержания жилищного фонда
2. Модернизация коммунальной инфраструктуры.

Ремонт общего имущества объектов кондоминиума включает в себя элементы термомодернизации – вида строительных работ по улучшению теплотехнических характеристик ограждающих конструкций зданий.

Для обеспечения модернизации коммунальной инфраструктуры необходимо проведение постоянной оценки технического состояния инженерных сетей и объектов с заключением (технический отчет) и выводами о возможности эксплуатации или капитальном ремонте объектов, рекомендациями по повышению их надежности.

На основе проводимых оценок технического состояния инженерных сетей и объектов будет проводиться разработка обоснований инвестиций в модернизацию коммунальной инфраструктуры.

Наиболее важным вопросом в развитии жилищно-коммунального хозяйства страны остается вопрос создания условий для развития рынка коммунальных услуг, повышения инвестиционной привлекательности коммунального сектора, применения механизмов государственно-частного партнерства. Существование естественных монополий в системе ЖКХ препятствует развитию рынка и конкуренции, а отсутствие конкуренции в ЖКХ формирует затратную природу функционирования отрасли [1].

Наряду с этим, его будут интересовать множество факторов, прямо или косвенно влияющих на условия и перспективы ведения бизнеса – начиная от платежеспособности клиентов, гарантий возврата вложенных средств, налогообложения, сложившихся традиций ведения бизнеса и т.д., заканчивая отношением населения и властей к частному бизнесу. При этом будет срабатывать непреложное правило рыночной экономики - чем ниже риски и лучше условия ведения бизнеса, тем меньше стоимость привлеченных финансовых средств и дольше срок их обращения. И, наоборот, чем выше риски, тем выше стоимость и короче срок их обращения. При ближайшем рассмотрении, приходится констатировать, что в Казахстане процесс модернизации ЖКХ, ограничивается пока полумерами. На данный момент, отсутствует комплексный подход к модернизации, направленный на коренное изменение ситуации.

Наряду с этим, его будут интересовать множество факторов, прямо или косвенно влияющих на условия и перспективы ведения бизнеса – начиная от платежеспособности клиентов, гарантий возврата вложенных средств, налогообложения, сложившихся традиций ведения бизнеса и т.д., заканчивая отношением населения и властей к частному бизнесу. При этом будет срабатывать непреложное правило рыночной экономики - чем ниже риски и лучше условия ведения бизнеса, тем меньше стоимость привлеченных финансовых средств и дольше срок их обращения. И, наоборот, чем выше риски, тем выше стоимость и короче срок их обращения. При ближайшем рассмотрении, приходится констатировать, что в Казахстане процесс модернизации ЖКХ, ограничивается пока полумерами. На данный момент, отсутствует комплексный подход к модернизации, направленный на коренное изменение ситуации.

В республике сохранились те же формы управления ЖКХ, что и при Советском Союзе: для государства не важна экономика, а важен сам факт поступления воды, тепла, газа и т.д. в дома граждан и другим потребителям. Для государства, обычно в лице местных исполнительных органов, не важны показатели экономической эффективности деятельности предприятий отрасли, а важно чтобы при любых затратах и издержках город или район были обеспечены водой, теплом, газом, электричеством и т.д. Сфера ЖКХ не прозрачна и сильно политизирована. Ведь не секрет, что руководители регионов до сих пор сохраняют сильное влияние при принятии решений в сфере ЖКХ, начиная от утверждения тарифов и заканчивая назначением на должности руководителей предприятий, и зачастую при принятии решений руководствуются соображениями,

далекими от экономических. Такое отношение к делу привело к тому, что отрасль ЖКХ занимается бесконечным ремонтом изношенных сетей и оборудования - «латанием дыр». При этом наблюдается постоянный рост тарифов, зачастую необоснованный, увеличивается бремя государственного бюджета на безвозвратное финансирование коммунальных предприятий. Но такой подход уже давно не спасает и, уж тем более, не может быть той стратегией, которая позволит вытащить ЖКХ из кризиса.

Главная причина сложившейся ситуации в том, что процесс тарифообразования в сфере ЖКХ, не является прозрачным, так как отсутствует эффективная система контроля над тарифами. Не созданы полноценные, эффективно функционирующие институты, представляющие интересы потребителей, не установлены механизмы их взаимодействия с органами государственного регулирования и представителями поставщиков коммунальных услуг, не создана прозрачная система принятия согласованных решений. Отсутствует законодательный акт, который четко регламентировал бы компетенцию, права и обязанности всех заинтересованных участников рынка коммунальных услуг и в полной мере соответствовал потребностям развития отрасли в реалиях современной экономики, с учетом перспектив ее развития. Так, например, нормы, устанавливающие компетенцию уполномоченного государственного органа в сфере ЖКХ, находятся в большом количестве в различных нормативных правовых актах, что усложняет правовое регулирование данной отрасли.

Как показывает международный опыт, только с появлением прозрачной и понятной системы функционирования ЖКХ, а также заинтересованных управленцев или собственников, появляется возможность в финансировании проектов путём привлечения долгосрочных и дешевых инвестиций через финансовые институты [2].

Только переход в управление или в собственность имущества предприятий коммунального хозяйства дает право, возможность и гарантии бизнесу вкладывать свои деньги, привлекать инвестиции, жестко контролировать их расход и рассчитывать свою экономику. И чем раньше предприятия коммунального хозяйства попадут в руки эффективного хозяина - заинтересованного зарабатывать, умеющего считать и экономить деньги, тем быстрее общество и государство получит качественные услуги и адекватные тарифы.

Наряду с этим, необходимо учитывать, что в отрасли, как таковой, отсутствует конкуренция – основной механизм достижения баланса в рыночной экономике. Для достижения такого баланса в ЖКХ, где невозможна конкуренция в классическом ее понимании, в развитых странах осуществлен переход к функционированию рынка, где компании, специализирующиеся на предоставлении коммунальных услуг, конкурируют за возможность управления объектами коммунального хозяйства. То есть, создана система, когда на конкурсной основе к управлению либо владению объектами коммунального хозяйства приходят эффективные компании, которые в рамках требований этого специфичного рынка, добиваются прибыли за счет результативного управления, рационального расходования ресурсов, внедрения инноваций и т.д. Кроме того, для повышения привлекательности, также необходимо урегулировать вопросы налогообложения и предоставления преференций инвесторам, осуществляющим деятельность в ЖКХ. Налогообложение должно быть гибким и стимулирующим инвесторов вкладывать средства в отрасль.

В настоящее время в нашей стране немалое внимание уделяется принципу государственно-частного партнерства в форме концессии. Рассматривая международный опыт, данный принцип применим, в том числе, и на городском уровне, на примере строительства объектов социального назначения, в тепло- и электроснабжении и тому подобное в рамках развития городской инфраструктуры. Во многих городах Европы, принцип государственно-частного партнерства основан на основе оплаты за результат. Малый и средний бизнес, участвующий в управлении субъектов коммунальной инфраструктуры, функционируют посредством бонусной

системы, такие компании имеют определенные поступления в виде чистого дохода за счет технологий энергосбережения и оказания услуг по содержанию, что в свою очередь приводит к улучшению качества предоставляемых услуг. Жилищный сектор производит оплату за услуги в качественном, а не в количественном варианте. В данной ситуации основой контрольной системы выступают потребители, а также соответствующие государственные регулятивные структуры.

В целом механизмы государственно-частного партнерства в секторе жилищно-коммунального хозяйства имеет ряд перспектив и подлежит рассмотрению не только со стороны государства, но и бизнеса.

Таким образом, можно заключить, что основными задачами государства по повышению инвестиционной привлекательности ЖКХ на современном этапе должны стать усовершенствование нормативных правовых актов и нормативно-технической документации, создающие правовую и институциональную базу для функционирования отрасли на рыночных принципах. При этом в отрасли должна быть создана прозрачная, саморегулирующаяся система, обеспечивающая баланс интересов всех заинтересованных сторон (государства, поставщиков и потребителей). Инструментом выполнения этих задач является совершенствование мер государственного регулирования ЖКХ.

ЛИТЕРАТУРА

1. Программа модернизации жилищно-коммунального хозяйства Республики Казахстан на 2011 - 2020 годы// <http://adilet.zan.kz>
2. Симонов С.Г., Шеломенцев П.Ю. Реформирование жилищно-коммунальной сферы Республики Казахстан: сущность, механизм, социальные последствия /Под ред. А.Н.Силина. – Тюмень: Вектор Бук, 2003

ӘОЖ 37.374

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ

Омарова С.А., студент

Ғылыми жетекші: Тасболатова А.А.

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және
инжиниринг университеті, Ақтау қ.**

Аңдатпа. Бұл мақалада еліміздегі саяси, экономикалық, мәдени, қоғамдық өміріндегі өзгерістерге сай, жоғары оқу орындары үлкен жауапкершілікті сезініп, білікті, өз ісінің шебері, бәсекеге қабілетті, кең ауқымды, жан-жақты дамыған, өзінің әлеуметтік-экономикалық және рухани дамуының мазмұны мен сипаттарының өзгеруіне, сонымен қатар еңбек сапасына талаптың жоғары болуына байланысты, өз ісін жетік білетін, кәсіби білігі мол мамандарды даярлауды көздеп отыр.

Түйінді сөздер: Білім мен кәсіби машық, заманауи білім беру, кадрларды даярлау, қайта даярлау жүйесі, ғылыми-педагогикалық идеялар.

XXI ғасыр - технологиялар ғасыры. Мобильдік құрылғылар, интернет желілері өмір сүрудің қарапайым күнделікті дағдысына айналып, ақпараттық технология адам өмірінің маңызды бөлшегі болып кірігіп кетті. Сандық қоғам, сандық орта қалыптасты.

Бүгінгі күні Қазақстанда білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі қалыптасуда. Педагогика ғылымында баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын шығаруға ұмтылыс көбеюде. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие

мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі - маңызды мәселелердің бірі. Сондықтан да оқушылардың ой-өрісін, ұлттық мәдениетін, ұлттық рух пен сана-сезімін дамытып, алғыр тұлғаны қалыптастыруда тәрбие жүйесіндегі инновациялық іс-әрекеттердің ендірілуі үлкен жетістіктерге жетелейді. Бүгінгі мақсат - әрбір оқушыларға түбегейлі білім мен мәдениеттің негіздерін беру және олардың жан-жақты дамуына қолайлы жағдай жасау.

«Халық пен халықты теңестіретін - білім» - деп қазақтың заңғар жазушысы Мұхтар Әуезов айтқандай, білім бәсекесіне бейім шәкірт тәрбиелеу - біздің мақсатымыз. Сондықтанда жаңа жаңалықтардан қалмай жаңалық жаршысы болуымыз керек. Бұл мақсаттарға жету үшін мұғалімнің ізденісі, жаңа тәжірибе, жаңа технологиялар қолдану қажеттілігі туындайды. Инновациялық технологияларды қолдана отырып оқыту - таным әрекетін ұйымдастырудың ұтымды формасы. Мақсаты - оқу үрдісінің өнімділігін арттыру. Инновациялық технологияны қолдану: оқып үйрену, меңгеру, өмірге ендіру, дамыту кезеңдері арқылы іске асады. Инновациялық оқыту білімді тереңдетумен қатар, оқушыны оқу әрекетіне жетелеп, олардың оқуға деген ынтасын оятады.

«Инновация» ұғымын қарастырсақ, ғалымдардың көбі оған әртүрлі анықтамалар берген. Инновация латыншадан аударғанда «жаңа», «жаңалық», «жаңарту» дегенді білдіреді немесе «инновация» - бұл нақты қойылған мақсатқа жетуде ойға алынған жаңа нәтиже. Нақты мақсатқа қандай әдіс-тәсілдердің көмегімен жетуге болады? Оқу мақсатының жүйесінде берілген мақсаттың негізгі категорияларын пайдалана отырып, педагог өз еңбектерінің нәтижесі туралы ақпарат алуға мүмкіндік алады. Демек, мақсат пен нәтиже - жаңалыққа бет бұрудың кілті. Инновациялық үрдістің негізі - жаңалықтарды қалыптастыру, қолдану, жүзеге асырудың тұтастық қызметі. Кез келген жаңа әдіс жекелік, сондай-ақ уақытша жоспарға жатады.

Бұл яғни, бір мұғалім үшін табылған жаңа әдіс, жаңалық басқа мұғалім үшін өтілген материал тәрізді. Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай туғызады. Кейінгі кезеңде ғалымдар өз зерттеулерінде оқу-тәрбие ісіне жаңалықтарды енгізіп, тарату мәселесін қарастырады.

Жаңа педагогикалық технологиялар студенттің шығармашылық қабілеттерін арттыруға өз үлесін қосады. Жаңа технологияны қолдану оқып үйрену, меңгеру, өмірге ендіру, дамыту кезеңдері арқылы іске асады. Жаңа технологиялардың педагогикалық негізгі қағидалары:

- 1) тұлғаға ізгілік тұрғысынан қарау;
- 2) оқыту мен тәрбиенің бірлігі;
- 3) тұлғаның танымдық күшін қалыптастыру және дамыту;
- 4) тұлғаның өз бетімен әрекеттену әдістерін меңгерту;
- 5) тұлғаның танымдылық және шығармашылық икемділігін дамыту;
- 6) әр тұлғаны оның қабілеті мен мүмкіндік деңгейіне орай оқыту;
- 7) барлық тұлғалардың дамуы үшін жүйелі жұмыс істеу;
- 8) оқу үрдісін тұлғаның сезінуі.

Бүгінгі таңда білім берудің ұлттық жүйесі өте маңызды, қарқынды өзгерістердің сатысында тұр. Қазіргі кезде қоғам дарынды, қабілетті адамдарды қажет етеді. Сондықтан да қазіргі уақытта мамандық атаулының барлығы дерлік бейімділікті, ептілікті, ерекше ой қызметін ғана емес, мектеп ұжымынан үлкен жауапкершілікті, қызу белсенділікті талап етеді. Білім беру мекемесінің алға қойған мақсатына жетуі үшін басқаруға ықпал жасайтын және өзінің басқарушы ішкі жүйесі (әкімшілік, педагогикалық ұжым) біртұтас жүйе болғандықтан, инновацияға үнемі орын табылады. Ал жаңа өзгеріс нәтижесі білім беру мекемелері үздіксіз өзгертін және дамытын жаңа қайшылықтардың көздері болады. Сонымен қатар басқарудағы маңызды орын үнемі қозғалыс пен дамуда болатын педагогикалық және студенттердің қажеттілігіне беріледі. Инновацияның қажеттілігі сыртқы себептермен де анықталады, мынадай бірқатар себептерге байланысты: адамдардың мұқтаждылығын қамтамасыз ету қажеттілігі,

студенттердің білімге, дағдыға шеберлікке деген ұмтылысы, жоғары сапалы білім алуға жеке тұлғаның дамуы. Жаңалық енгізу кез келген білім беру мекемесінің дамуы мен жоғары жетістікке жетуінің негізгі факторы болып табылады.

Қазақстан Республикасының білім беру дамыту туралы тұжырымдамасының басты мәнділігі - ол үздіксіз білім жүйесінің негізгі идеялары мен қағидаларын ХХІ ғасыр талаптарына сәйкестендірудің және оны әлемдік білім кеңістігінің даму заңдылықтарына ұштастырудың жолдарын көрсетуге арналып отыр. Тұжырымдаманың басты ерекшелігі мен артықшылығы білім берудің ұлттық жүйесін қайта құрудың принципті жаңа идеяларын ұсынуында болып отыр. Бүгінгі қоғамда мектеп қабырғасында және жоғары оқу орнында оқып білім алып жатқан жас ұрпақ алдында «Қазақстан – 2030» бағдарламасында көрсетілген «Барлық қазақстандықтардың өсіп-өркендеуі, қауіпсіздігі мен әл-ауқатының артуы» сияқты ұзақ мерзімдік асыру стратегиясын үшінші мыңжылдықта жүзеге асыру міндеті тұр. Демек, бұл қоғамдық саладағы өзгерістерді сай жоғары талаптар қоя отырып, экономикалық бәсекелестік жағдайында сапалы мамандар даярлау қажеттігін алға тартады. Білім берудің мақсаты, оның ұйымдастырушылық құрылымы, технологиялық жағынан жабдықталуын, оқыту әдістемесі қоғамның әлеуметтік сұранысынан туындайды. Бұған дейін білім беру үрдісінің негізгі бөліктері: Мақсат - мазмұн - форма – әдіс- оқыту көрнекілігі болса, бүгінде жаңа технология бойынша оқып үйрену, меңгеру, өмірге ендіру, дамыту болып өзгерген. Инновациялық оқыту білімді тереңдетумен қатар оқушының оқу әрекетіне жетелеп, олардың оқуға деген ынтасын оятады. Қазіргі кезде педагогикалық технология ұғымы педагогикалық лексиконымызға берік еніп келеді. Технология – бұл қандай да болсын істегі, шеберліктегі, өнердегі амалдардың жиынтығы деген ұғымды білдіреді. Қазіргі кезде көп айтылып, талқыланып жүрген жаңалықтарды оқыту үрдісіне енгізу, яғни, инновациялау үш бөлімнен тұрады:

I-бөлім. Кәсіби шеберлік

II – бөлім. Біліктілік дағдылары

III-бөлім. Жүзеге асыру, қолдану.

Жаңа технология жүйесінде проблемалық, іскерлік ойын арқылы оқытудың маңызы зор. Оқушылар әр түрлі проблемаларды талдайды, оның шешу жолдарын іздестіреді. Мұндай сабақтар оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамытады, пәнге деген қызығушылығын арттырады, өмірде кездесетін түрлі қиындықтарды жеңуге тәрбиелейді. Іскерлік ойын сабақтарын өткізу технологиясы 3 кезеңнен тұрады.

I кезең. Дайындық (рольдерді бөліп беру, оқушыларды топтарға бөлу, проблемаларын алдын ала таныстыру, қажетті материалдарды жинау).

II кезең. Ойын кезеңі (оқушылар жасаған хабарламаларды тыңдау, пікірталас жасау, қабылданатын шешімді талқылау және оны бақылау, талқыланған шешімді қабылдау).

III кезең. Қорытындылау (проблеманы шешудің тиімді жолдары іздестіру)

Қазіргі заманғы білім беру мазмұнындағы осы өзгерістердің барлығы – оқытудың негізгі мақсаты. Оқушылардың танымдық ой белсенділігін қалыптастыруда ойын сабақтарын өткізу оқушыларды өз бетінше ізденуге, ойлау қабілетін арттыруға, тапқырлыққа баулиды. Сондықтан оқушылар сұрақтар мен сөзжұмбақтарды шешу үшін өтілген материалды үнемі қайталап отыруды әдетке айналдырады. Оқушылардың сабаққа деген ынтасы артып, олардың шығармашылық ой-өрістерін, түсінік-танымдарын еселеп, арттыра түседі. Сабаққа дайындық барысында оқушылар әр түрлі газет-журналдарды, көмекші құралдар мен анықтама кітаптарды пайдаланады, яғни бір сөзбен айтқанда оқушылардың өз бетінше шығармашылық ізденіспен жұмыс жасау қабілетін арттырады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Құдайбергенова К.С. Құзырлылық амалының негізгі ұғымдары. – Алматы,
2. Құрманалина Ш.Х. Оценка качества профессиональной компетентности учителя. – Алматы,
3. Тұрғынбаева Б.А. «Мұғалімнің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту: теория және тәжірибе». – Алматы, 2005.
4. Кенжебеков Б.Т. Жоғары оқу орны жүйесінде болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру: пед.ғыл. докт...автореф.: 21.05.05. – Қарағанды: Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ, 2005. – 40 б.
5. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация: пер. с англ. – М.: «КогитоЦентр», 2002. – 396 с.
6. Елканов С.Б. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя. – М., 2006.
7. Григорович Л.А. Введение в профессию «психолог»: уч. пос. – М.: Гардарики, 2006. – 192 с

ӘОЖ 004:378.4

ЛАТЫН ӘЛІПБИІНЕ КӨШУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Ондаганов М., студент

Ғылыми жетекшісі: Косымбаева Ш.И.

**Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттмемлекеттік технологиялар және
инжиниринг университеті, Ақтау қ.**

Аңдатпа. Бұл мақалада латын әліпбиіне көшу тарихы зерттелген, және көшу бағдарламасы көрсетілген.

Түйінді сөздер: мемлекеттік бағдарлама, тіл мәртебесі, ана тілін сақтау және оны дамыту

Елбасымыз барша қоғамның талқылауының нәтижесінде әзірленген қазақ тілінің латын қарпіне негізделген бірыңғай стандартының жобасымен танысып, Үкімет пен қоғам мүшелеріне осы бағыттағы шараларды, оның ішінде халыққа түсіндіру жұмыстарын жалғастыруды тапсырды. Яғни, Президентіміз баршамызды латын әліпбиінің осы соңғы нұсқасын тағы да қызу талқылаудан тізуге шақырды. Сондықтан да ендігі кезекте осы тарихи маңызды мәселеден тыс қалмай, мүдделілік танытқан барша зиялы қауым мен тілші-ғалымдардың осы соңғы нұсқаны тағы да бір сараптаудан өткізіп, тиісті жұмыс тобына ұсыныстары мен пікірлерін жолдауына мүмкіндік туып отыр.

Біздің ойымызша, соңғы нұсқа алдыңғыға қарағанда ұтымды әрі ыңғайлы, төл дыбыстарымыздың барлығы қамтылған. Ең бастысы, қолданыстағы пернетақтамызды да ауыстырудың қажеті жоқ. Латын әліпбиіне өту арқылы біз үлкен тілдік реформа жасаймыз. Алдағы кезең ұсынылған нұсқаға қазақ тілінің табиғаты мен заңдылықтары тұрғысынан, орфографиялық, орфоэпиялық ережелеріне икемділігі жағынан талдау, талқылау жүргізілетін кезең болмақ. Әрі бекітілетін соңғы нұсқа тілдің қоғамдағы қызмет етуін толыққанды өтей алатындай, тіл үйренушілердің қазақ тілін еркін меңгеруіне оң ықпал жасап, келешегіміз қазақ тілінде сауатты жазып, еркін сөйлейтіндей болуы шарт. Сонда ғана бұл маңызды қадамның игі іске айналары сөзсіз. Латын әліпбиіне көшу – ұлттық мүддемізді қорғаудың басты тетігі. Елбасы бастамасымен көтерілген бұл игілікті істе әлемдік тәжірибелер, ішкі және сыртқы тарихи-саяси жағдайлар ескеріліп, бізді осындай қадамға алып келді. Әрі ұлттық санамызды

жаңартып, қоғамға рухани серпін беріп, заман көшіне ілесуге жасалған игі қадам деуге болады.

Ең алдымен былай істейміз. "Латын алфавиті" дегенде көбісі Ағылшын алфавитін түсінеді. Олай емес. Ол - латын алфавиті. Латын алфавитін немістер де, итальяндықтар да, француздар да, испандықтар да ғасырлардан бері қолданады. Тіпті ағылшындардан бұрын да қолданып келген бұл елдер. Сондықтан, мықтап есте ұстайтын дүние: Латын әліпбиі деген - ағылшын әліпбиі емес... Жаһанда тек қана төрт төрт ұлы тіл бар. Олар: көне грек тілі адамзат өркениетінің аға тілі, Латын тілі адамзат өркениетінің іні тілі, араб тілі қасиетті "Құранның" тілі және Көне Түркі тілі түркі халықтарының Ата тілі.

Ең алдымен көне Рим империясы мәдениеті тарихын жөндеп оқуы керек бұл жазуды жасайтын ғалымдар. Сосын латын жауының қалай пайда болғанын, оның қалай дамығанын мұқият зерделеу қажет. Латын тілін әліпбиін емес, тілдің өзін - ол қазір өлі тіл шамалап болса да, үйрену қажет. Латын тілін дәлірек айтқанда әліпбиі мен орфографиясын және латын тілінің дыбыстық жүйесін - фонетикасын және латын тілінің грамматикасын білмейтін адамның жобасы қабылданбауы тиіс.

Латын әліпбиінің шығу, пайда болу және даму тарихын зерделеп алған соң одан қазіргі Италиян және Француз, Испан әліпбилерінің қалай қалыптасқанын зерттеу керек. Себебі, бұлар латын әліпбиін ең алғаш рет қолданған елдер. Содан кейін ғана латын әліпбиін қолдануды кеш бастаған неміс және ағылшын әліпбилерін зерделеу қажет.

ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаев: «Қазақ тілін латын әрпіне көшіру – бұл ана тіліміздің жаһандық ғылым мен білімге кірігуін, рухани тұтастығын қамтамасыз ететін бірегей қадам», - деген еді. Қазіргі кезде латын графикасына көшуге қатысты жұмыстарға А.Байтұрсынұлы атындағы Тіл білімі институты басшылық етеді. Лингвист, компьютерлік бағдарлама дайындайтын мамандар, филолог ғалымдар мен сарапшылардан құралған арнайы комиссия жасақталды. Латын жазуына көшуге байланысты баспасөз бетінде жарияланған, тиісті орындарға келіп түскен түрлі жобалар сараптамадан өткізілуде.

Латын жазуына көшудің бірнеше объективті себептерін спикер түсіндірді:

1. Қазақ халқының ұлттық бірегейлігі қалыптасады
2. Әлемдік ақпарат кеңістігіне енуге мүмкіндік береді
3. Қазақстанда ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың кеңінен таралуына мүмкіндік береді, - деді.

Сонымен қатар, әлемдік тәжірибе көрсеткендей дамыған елдердің дені латын әріпін қолданып келеді.

Латын әліпбиіне көшу мәселесі өткен ғасырдың 90-жылдары көтерілді де тез басылып қалды. Тілші ғалымдар латын әліпбиіне көшудің тиімді жақтарын жан-жақты дәлелдеп берген болатын. Солардың басты-бастыларын атап көрсетейік:

- шет елдердегі (Қытай, Монғолия, Түркия т.б.) қазақтармен мәдени, рухани байланысты нығайту үшін қажет;

- қазақ тілінің төл дыбыстарын таңбалауда ұтымды мүмкіндіктер туады, ол өз кезегінде тіл үйренушілерге жеңілдіктер береді;

- қазақ тілінің әуезділігі, орфоэпиялық заңдылығы қалпына келеді;

- түркі тектес мемлекеттердің интеграциялану үрдісіне оң ықпал етеді;

- ағылшын тілін меңгеру оңтайлана түседі;

Кеңес заманында жазылған, қазіргі заманға қажетсіз дүниелерден арылу үшін, қажетті рухани жәдігерлерді елеп-екшеп алуға мүмкіндік туады. Латын әліпбиіне көшудің ұтымды жақтары бұл айтылғандармен шектелмесе керек. Оны уақыттың төрелігіне қалдырайық.

Жаңа қазақ әліпбиі немесе латын жазуына «Ахметие» көшу

Жасыратыны жоқ, «кенестендіру» саясатының XX ғасырдың 70-жылдары Қазақ Республикасында қатты күш алғаны белгілі. Алдымен қазақтың қалаларын «орыстандырды». Сол себептен, ана тілімізді алғашқы менсінбеушілер қала қазақтары

болды. Өйткені олар сол тілді игергендіктен, дүниені сол тіл арқылы танығандықтан, соның шырмауынан шыға алмай қалды. Кеңес билігі қазақтың қалаларындағы жергілікті халықтың санын арттырмау саясатын ұстанды.

Екіншіден, олардың тілді менсінбеу себебінің түп төркіні одан да тереңде. Мәселен, Кеңес Одағы кезінде қазақтарға қалада тұруға шектеу салынды, олардың тек 20 пайызына ғана рұқсат етілді. Ал сырттан келгендер болса, төмен қызметтерге қабылданды, баспанасы болмады. Сол себепті қалалықтар оларға үстем көзқараспен қарады. Ал ауылдан келген қазақтың балалары ортаға бейімделу үшін қисыны келсін, келмесін басқа тілде шүлдірлей бастады. Құдайға шүкір, тәуелсіздік жылдары жергілікті халық өз елінде негізгі өндірістің жұмысшы күшіне айналды. Олардың зиялы қауым санатына көтерілу деңгейі де қарқындап дамып келеді. Дегенмен, күні бүгінге дейін билік сатыларында тәуелсіз жылдары дүниеге келсе де қазақша бір ауыз сөз қақпайтын, не шала сауатты будан буынның өкілдері де кезігіп қалады. Олар әу баста ана тілін бойына сіңірмеген соң, рухани кембағал болып қала беруде. Тіпті осы тәуелсіздікпен түйедей құрдас жиырма бес жастағы жастардың қазақша білмеуін немен және қалай түсіндіруге болады?! Қазақтың тілі туралы сындарлы еңбек жазған алаш азаматтарының бірі Х.Досмұхамедұлы (1883-1939): «Жасында ұлт мектебінде дұрыстап оқыған адам ана тілінің заңын ұмытпайды, бөтен тілдің сөздерін ана тілдің заңымен айтамын деп шатасады» - дейді. Бүгінгі күні латиницаға өтуге мұқтаждық бар. Латиницаға көшу мәселесі бірінші болып тәуелсіздік алған жылдары бір көтерілді. Қазақ қоғамы екінші мәрте аталмыш мәселені 2005-2007 ж.ж. тағы бір көтерді. Елбасы «2025 жыл» деп нақты мерзім белгілегеннен кейін, «латын әліпбиіне көшкен дұрыс па, бұрыс па?» деген сауал төңірегінде 20 жыл бойы жүрген көкезу талқылау тыйылып, бұл маңызды іс бір табан ілгері басты. Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаев 2017 жылдың аяғына дейін ғалымдардың көмегімен, барша қоғам өкілдерімен ақылдаса отырып, қазақ әліпбиінің жаңа графикадағы бірыңғай стандартты нұсқасын қабылдауды жүктеді. Егер әлемдік болып саналатын орыс тілімен тайталаса, иықтаса отырып, қазақ тілін қажетімізге жарата алсақ, хәм осы тілге еліміздегі жүзден аса ұлт өкілдерін қарата алсақ, онда тілдің әлемдік деңгейге көтерілгені. Демек, алдымызда қазақ тілінің бәсекелестік қабілетін арттыру мәселесі тұр. Бұл уақыт күттірмейтін маңызды мәселе. Өйткені, жас мемлекет үшін уақыттың әр сәті жауапты. Сол жауапкершіліктің жүгі баршамыздың мойнымызда екендігін ескеріп, біз де қалыс қалмай, тілді дамытудағы нақты ұсыныстарымды ұлтшыл қауымға жеткізуді жөн көрдім.

Біздің ойымызша, қазақ тілін өзінің лайықты мәртебесіне шығартпай отырған бір ғана кедергі бар. Ол кедергі-кириллица (ғылыми көзқараспен қарағанда, қазіргі әліпбиіміз кириллица негізінде емес, таза орыс әліпбиі негізінде құрылған). Санамызға әбден орнығып алған орыс әріптерінен арылмайынша ана тіліміздің екінші дәрежеде қала беруі заңдылық. Қазақ тілін үйренгісі келетін шетел азаматының не қазақ тілін білмейтін өз азаматтарымыздың «әп» дегеннен тілашардан білетіні мынау: - “Современный казахский алфавит составлен на основе русской графики и состоит из 42 букв. Из них 32 буквы обозначают те же звуки, что и в русском языке”.

Ол ол ма: «Благодаря русскому языку в лексику казахского языка вошла много слов путем калькирования и прямого заимствования. В развитии, усовершенствовании казахского литературного языка ярко заметно большое и благотворное влияние современного русского литературного языка...» – деп, қазақ тіліндегі орыс әріптері мен сөздерінің ықпалын, басымдығын түрткі етіп, әлемге жар салуда. Ауыз ашпай жатып, «біреудікі» хәм «біреуден» деп басталып жатса, кез-келген адамның (әсіресе жастардың) қазақ тіліне деген қызығушылығы арта қоймасы анық. Бір кездері «Караван» газетінде басылып шыққан, Алматыда оқып жүрген бір үнді студентінің: «Қазақ тілі әр тілдерден алып құрастырылған» деп жариялаған жаңсақ пікірін осы кириллица туғызса керек. Қазақ әліпбиінің орыс әріптерінің негізінде құрылғаны былай тұрсын, тіпті орыс тілінің көптеген ғылыми-техникалық және саяси-қоғамдық терминдері ешбір өзгеріссіз,

ешқандай заңдылықпен санаспай, тура сол қалпында ене берген. Бір айта кететін жайт, сол орыс тілінен енген барлық сөздердің тегі орыстікі емес. Мысалы, президент, конституция, цивилизация, функция, коммунизм, капитал, профессор, институт, т.с.с. толып жатқан орыс сөздерінің тегі латыннан шыққан. Тек орыс тілі жат сөздерді қабылдағанда міндетті түрде өзінің тіл заңдылығына сәйкес етіп өзгерту арқылы енгізеді. Онда неге сол латын сөздерін қазақтың дыбыс заңдылығына бағындыра отырып, тікелей қабылдамасқа? Жалпы қазіргі қазақ тілінің күйі танымастай бейшара қалыпқа түскен. Өйткені, тіліміздің - дыбыс заңдылығы бұзылған, ұлттық сипаты қиратылған. Ахмет Байтұрсынұлы көрсеткен қазақ тілінде 9 дауысты, 19 дауыссыз бар. Ең дамыған тілдердің әріп саны қашан да 26-28 –ден аспаған. Бұл ұстаным бізде де болды. Кириллицаның келуімен киелі сингармонизм заңы бұзылып қазақ тіл білімі аса күрделеніп кетті. Сол үшін біз бір нәрсені жақсы түсінгендігіміз абзал: кириллицадан арылу – қазақ халқы үшін емес, өзінің киелі дыбыс заңдылығынан айрылып қалған қазақ тілі үшін аса қажет болып отыр. Ал қай таңбаға көшу керек екендігі, ол – екінші мәселе.

Кез-келген бір тілді шұбарлау үшін сол тілдің дыбыс заңдылығына бағына қоймайтын бір әріпті енгізсе болғаны. Ендеше, сан ғасырлар бойы өзіншелігін, ерекшелігін барынша сақтап келген қазақ тіліне кеңестік дәуірде ондаған орыс әріптерін енгізуде үлкен саяси астар болғандығы айдан анық. Санасы уланып, құлдыққа ұрынған қандасымыздың бірі – Владимир Нүсіпханов («Известия Казахстан», 15.10.2002) туған тілі туралы өз пікірін былай білдіреді: «Казахский язык – это язык застолья, песен и айтысов. Он был у нас на кухне, там и останется. Так зачем надевать на высохшее дерево праздничные букеты. Там должен висеть венок».

Құдайға шүкір, жер тұтастығын сақтадық, ал тіл тұтастығын, оның өміршеңдігін сақтауымыз үшін, ең алдымен, кірме әріптерден арылуымыз қажет. Себебі ана тілімізді насихаттау сақтап қалу отан алдындағы басты парызымыз, ал латын әліпбиі арқылы өзге тілдерді үйрену және сөйлеуіміз бұл біздің алға қарай дамуымызға себепкер бір күш деп білсек болады. Жастардың кем дегенде үш тілді толық меңгеруі үшін Латын әліпбиінің орны ерекше сондықтан бұл жобаға барынша белсене ат салысуымыз керек.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Resmihat.kz Мемлекеттік тілді дамыту қоры <http://www.qazaq-found.kz/kaz/=3108>
2. <http://www.qazaq-found.kz/kaz/=2887>
3. РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ – Латын әліпбиіне көшу
4. <https://www.vkgu.kz/kk/newsitem/latyn-lipbiine-koshu-ruhani-zhangyru-talaby.html>
5. 3. Abai.kz Латын әліпбиіне Ахметше көшу, <https://abai.kz/post/51637>

ӘОЖ 004.3

ЦИФРЛЫ ТЕХНОЛОГИЯ – БОЛАШАҚҚА БАТЫЛ ҚАДАМ

Сакипова Л.Б.

Ш.Есенов ат. Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университетінің көпсалалы колледж оқытушысы, Ақтау қ.

Аңдатпа. Цифрлық қоғам-адамдардың өмір жағдайына, олардың біліміне және жұмысына, сонымен қатар мемлекет, бизнес және қоғам арақатынасына ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы шешуші әсер ететін, қоғам өмірінің барлық салаларында білім мен ақпараттық қамтамасыз ету рөлімен ерекшеленетін өркениет дамуының заманауи кезеңі. Білім беру жүйесіндегі инновациялық педагогикалық

технологияларды пайдалану арқылы оқу материалдарын оқытуды бір жүйелікпен үздіксіз жүргізу, оқу-тәрбие үрдісінде оқытуда пәнаралық байланыстардың болуын қарастыру. Педагог жаңа инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалану барысында өзін-өзі дамытады және қалыптастырады.

Түйінді сөздер: Цифрлы технология, Проблемалық оқыту, Дәстүрлі оқыту, Интербелсенді, Саралау, синтездеу.

2020 жылға дейін Қазақстан Республикасын дамытудың стратегиялық жоспарларын» жүзеге асыру кезінде еліміздің білім жүйесі жаңа міндеттерді жылжытады, қазіргі қоғамның дамуындағы білімге, сонымен қатар кез - келген адамға жекелей алғанда бәсекеге қабілеттіліктерін көтермелеудің негізгі құралдары ретінде жүзеге асады. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында «Білім беру реформасы – Қазақстанның бәсекеге нақтылы қабілеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін аса маңызды құралдарының бірі. Бізге экономикалық және қоғамдық жаңару қажеттіліктеріне сай келетін осы заманғы білім беру жүйесі қажет», - деп атап көрсеткен болатын. [1]

Бүгінде мектептерді цифрлық мектепке айналдыру қажеттілігі туындап отыр. Егер кез келген педагог заманауи жаңа цифрлық технологиялар құралдарының мүмкіндіктерін пайдалана алмаса, онда цифрлық білім беру сапасыз білім беруге айналады. Жаңа технологияны енгізу барысында оқытушылардың зияткерлігі мен парасаттылығы, белсенділігі, шығармашылық ізденісі, шәкірттерінің білімін бағалауы шешуші роль атқарады. Инновациялық оқыту технологиясын меңгеру үшін педагогикалық аса зор тәжірибені жұмылдыру қажет. Бұл өз қызметіне шығармашылықпен қарайтын, жеке басының белгілі іскерлік қасиеті бар адамды қажет ететін жұмыс. Шындығында да әрбір педагог жаңа инновациялық технологияны меңгеру барысында өзін-өзі дамытады және өзін-өзі қалыптастырады. Жүргізілген сауалнама 50 жастан асқан педагогтердің компьютерге бейіндігі төмендігін, ал 30-45 жастағылар ақпараттық-коммуникациялық ортаға тез сіңісіп кеткендігін көрсетіп отыр. Осы факторлар негізінде республикалық институт еуропалық стандартқа сәйкес педагогтердің ақпараттық-коммуникациялық және технологиялық құзырлылығын қалыптастыру бойынша көпвекторлық модульдік бағдарлама жасады. Мұнда педагогтердің жасына сәйкес ақпараттық-коммуникациялық құзырлылықты қалыптастыру көзделеді. Дамыған елдердің тәжірибесін талдай келе, Оңтүстік Кореяның қашықтықтан біліктілікті арттыру тәжірибесін негізге алып отырмыз. Білім және ғылым министрлігімен бірлесе, интерактивтік сабақтар онлайн режиміндегі жүргізілді. Педагогтер онлайн режимінде тәжірибелерін ортаға салып, Ұлттық бірыңғай тестке дайындалу үрдістерін жетілдіріп келеді. Сөз орайы келгенде Қостанай және Батыс Қазақстан облыстарының педагогтері белсенділік танытуда екендігін атап кеткен жөн. Жоғарыдағы аталған мәселелерді практикаға енгізу арқылы республикалық институтта шағын жинақты мектептердің педагогтері үшін қашықтықтан оқыту курстарын ұйымдастырылуда. Мұғалімдер курс барысында онлайндық интерактивтік дәрістерді тыңдап, әріптестерінің инновациялық технологияларды білім беру үрдісіне қолдану туралы бейнесабақтарын көре алады және Электрондық портфолионы толтыру алгоритмін үйренеді. Интернет технологияларының дамуына сәйкес, электрондық оқыту жүйесінің платформаларымен жұмыс жасауда педагогтардың әлі де болса жұмыс жасау деңгейі қалыпты деуге болады. Электрондық журнал мен электрондық күнделікті толтыру және оқушылардың білімін электронды түрде тексеру – бүгінгі педагогтың күнделікті жұмысына айналууда. Мұндай жағдайда педагогтердің қашықтықтан біліктілігін арттыру ерекше мәнге ие. Мұнда педагогтың коммуникациялық құралдармен жұмыс жасау сауаттылығы негізге алынады. Оның негізгі тетіктерінің бірі ретінде педагогтердің телеарналарға шығу мәдениетін арттыру мәселесі туындайды. Дамыған елдердегі білім беру жүйесінде ерекше маңызды мәселелердің бірі - оқытуды

ақпараттандыру, яғни арнайы пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды қолдану. Қазіргі таңда елімізде білім беру жүйесінде жаңашылдық қатарына ақпараттық кеңістікті құру енгізілді. Ақпараттандыру жағдайында балалармен меңгеруге тиісті білім, білік, дағдының көлемі күннен күнге артып, мазмұны ұлғайып өсіп келеді. Білім беру саласында интерактивті техника және технологияларды пайдалану арқылы білімнің сапасын арттыру, білім беру үрдісін интенсификациялау мен модернизациялаудың тиімді тәсілдері іздестірілуде. Қай елде болмасын, балаға білім беру ісі орын алып, онымен арнайы шұғылданатын мамандарды ізденіске итермелеп отырған. Білім беру жүйесі қоғаммен бірге дамып үнемі өзгеріс үстінде болады. Заман өзгерген сайын білім беру жүйесінде қойылатын талап, ондағы оқыту және тәрбиелеу әдіс тәсілдері де өзгереді.

Оқыту технологиясын мектепте енгізу тек қана оқу процесінің тиімділігін арттырып қоймай, мектептегі білім беруді қайта құрудың көптеген мәселелерін шешеді.

Оқытудың технологиясын қолдану жағдайында оқушы білім алудың міндетті (стандарт) деңгейін ғана қоймай, қосымша білім беру бағдарламасына сәйкес стандарттан жоғары қазіргі қазіргі заманғы ғылым мен техниканы игеруге міндетті. [2]

Оқыту технологиясы дәстүрлі оқытудағы негізгі бағыт білім, білік, дағдыны ғана алып қоймай, Американдық ғалым Б. Блумның «Толық меңгеру теориясы» арқылы, яғни:

1. Танып білу
2. түсіну
3. қолдану
4. синтез (қорыту)
5. анализ (саралау)
6. бағалау негізінде іске асырылады.

Қазіргі таңда білім беру үдерісінде кеңінен қолданылып жүрген бірнеше инновациялық технологияларды атап көрсетуге болады:

- проблемалық оқыту;
- деңгейлеп оқыту;
- дәстүрлі оқыту;
- сұрақ-жауап ойындары;
- цифрлық білім беру ресурстары.[3]

Проблемалық оқыту - ғылыми таным нәтижелерін, білімджер жүйесін ғана меңгеріп қоймай, сонымен бірге нәтижелерге жету жолдарын, баланың таным дербестігін қалыптастырып, оның шығармашылық қабілеттерін дамыту. Проблемалық оқыту-ойлау операциялары логикасы мен мектеп жасына дейінгі балалардың ізденіс әрекетінің заңдылықтарын ескере отырып жасаған оқу мен оқытудың бұрыннан мәлім тілдерін қолдану ережелерінің жаңа жүйесі.

Дамыта оқыту - мектеп жасына дейінгі балада білім, білік дағдының қалыптастыруын жоққа шығармайды, бірақ оқыту мен тәрбиелеу баланың дамуын қамтамасыз ететін жағдай болу керек. Дамыта оқыту технологиясы ұйымдастырылған оқу іс әрекетінде балаларға тәрбиешінің қарапайым ізденгіштік, зерттеушілік іс әрекетін қалыптастыру тән.

Дәстүрлі оқыту - балалардың таным қабілеттері және жас мөлшері шамамен бір деңгейді құрайды. Оқыту барысында жоспарланған тақырып кеңінен түсіндіріледі, балалар сол тақырып бойынша білімш, білік дағдыларын игеру мақсатында жұмыс істейді.

Цифрлық білім беру контентін электрондық оқулықтар, компьютерлік ойындар, виртуалды жаттығу әдістері, ғылыми-әдістемелік зерттеулер құрайды.

Цифрлық білім беру түрлері:

Демонстрациялық – оқушы тек бақылаушы ролінде болады.

Интербелсенді (ақпараттық-іс-әрекеттік) – оқушы тек бақылап ғана қоймай, сабақ барысында ресурс сұрақтарына жауап іздеу, ресурс көмегімен практикалық және лабораториялық тапсырмаларды орындау, электронды анықтамалардан керегін іздеу, интербелсенді оқыту ойындарын ойнау, топтық жұмыс (мини-жобалар) орындау, ресурстың бағалау мүмкіндігіне ие болады. Жаңаша әдіс-тәсілдерді сабақта қолдану барысында көрсеткен нәтиже: балалардың оқуға қызығушылығы артады, іскерлік дағдысы, ойлау белсенділігі, тапқырлығы, өзіне деген сенімі қалыптасады, пікір таластыра білуді, ойын жүйелі түрде жеткізуді, зерделеу қабілетін дамытуды, салыстыру, байқағыштық қасиеттерін үйренеді. Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай туғызады. Баланың жеке қасиеттерін ашу арқылы тәрбиелей отырып, танымдық күшін қалыптастыру және оқушының шығармашылық қабілетін дамытуда әр түрлі бизнес-ойын түрлері, топтастыру, сәйкестендіру, толықтыру стратегиялары, он-лайн басқатырғыш, сергіту жаттығулары, мультимедия, интернет кеңістігін, электронды оқулықтар кеңінен қолданылады. Бұл технологияның ерекшелігі – оқушының танымдық белсенділігін, ізденімпаздығын қалыптастыра білу. Оқыту үрдісін жаңаша ұйымдастыру мұғалімнің оқушының өзін-өзі дамытуына қолайлы жағдай жасай отырып, оның шығармашылығының өздігінен іс-әрекет ету даралық қабілеттерінің артуына себін тигізеді. Мұндай жаңа технологияларды пайдаланып оқыту барысында оқытушыға қойылатын негізгі талап баланың берген жауабын түзету, берілген тапсырманы орындау жолдарын көрсету, балаға өз ойын рет-ретімен толық жеткізуді үйрету болып табылады. Өз ойын қысылмастан айтуға мүмкіндік беру, оған пікір еркіндігін сездіру баланың сол сабаққа деген қызығушылығын арттырады. Сонымен қатар сабақ барысында интерактивті тақта, мультимедия, электронды оқулық, көрнекіліктерге жүгіну оқытушыға уақытты үнемдеуге, аз уақыттың ішінде бірнеше баланың білімін бағалауға, бағдарламадағы материалды қай дәрежеде меңгергенін айқындауға мүмкіндік береді, яғни бұл арқылы біз баланың білім деңгейін қадағалаудың ең тиімді тәсілі.

Кез-келген педагогикалық технология философиялық негізде қаралады. Сондықтан, бірінші кезекте, білім әлеміне еніп жатқан инновациялық технологияларды реттеу, жүйелеу және сұрыптау қажет. Білім беру жүйесіндегі инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалану арқылы оқу материалдарын оқытуды бір жүйелікпен үздіксіз жүргізу, оқу-тәрбие үрдісінде оқытуда пәнаралық байланыстардың болуын қарастыру. Педагог жаңа инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалану барысында өзін-өзі дамытады және қалыптастырады.

Бүгінгі таңда ақпараттық қамтамасыз ету жүйесіне баса мән бермейінше, білім берудің ақпараттық технологияларын, дәлірек айтқанда, электрондық оқулық және бейнефильмдерді, басқа да электрондық басылымдарды қашықтықтан оқытудың спутниктік арнасы арқылы ендімейінше, кез келген әлеуметтік-экономикалық саланың алға басуы мүмкін емес.

Болашақта өркениетті дамыған елдер қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қорыта айтқанда, әр технологияны қолдану арқылы белгілі – бір жетістіктерге жетеміз. Болашақ ұрпақтың жеке тұлға болып қалыптасуында білім беру жүйесін ізгілендіру, инновациялық үрдісте тиімді қолдану қазіргі заман талабы.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан Республикасының Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы. – Астана. -2010ж.
2. Шардарбеков Д. Оқыту проблемалары мен оқыту технологиялары. – Алматы, 2008 ж.
3. Қ.Ж.Бұзаубакова. Оқытудың инновациялық педагогикалық технологиясы бастауыш сынып оқушысын дамыту құралы ретінде. Оқу-әдістемелік құралы. Алматы, «Жазушы»

4. Жайтапова А. Әдіскер қызметінің мазмұны білім беруді жаңарту тұрғысынан. – Алматы, 2007 ж.
5. Қазақстан мектебі. - №8 – 2011 ж.

УДК 801 318: 802.D (045)

ПЕРЕВОД МОРСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ

Самадьянова С., студент

Научный руководитель: Сапарова А.И.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им. Ш. Есенова, г. Актау

Аннотация: Данная статья посвящена проблеме, методам и способам перевода фразеологии в современном английском языке. Фразеология изучает такие словосочетания (фразеологические единицы, идиомы), где значение всего словосочетания отличается от буквального значения слов, составляющих фразеологические единицы.

Ключевые слова: Фразеология, фразеологических единиц, детерминологизация, лексико-семантические группы, морской тематика

Английский язык имеет тысячелетнюю историю. За это время в нем накопилось большое количество выражений, которые люди нашли удачными, меткими и красивыми. Так и возник особый слой языка – фразеология, совокупность устойчивых выражений, имеющих самостоятельное значение. Изучение английского языка широко распространено в нашей стране. Хорошее знание языка, в том числе и английского, невозможно без знания его фразеологии. Знание фразеологии чрезвычайно облегчает чтение как публицистической, так и художественной литературы. Разумное использование фразеологизмов делает речь более идиоматичной. С помощью фразеологических выражений, которые не переводятся дословно, а воспринимаются переосмыслено, усиливается эстетический аспект языка. Мир фразеологии современного английского языка велик и многообразен, и каждый аспект его исследования, безусловно, заслуживает должного внимания языкознания, изучающий устойчивые сочетания в языке.

Фразеологией называется также совокупность устойчивых сочетаний в языке в целом, в языке того или иного писателя, в языке отдельного художественного произведения и т.д. Как самостоятельная лингвистическая дисциплина фразеология возникла сравнительно недавно. Менее других разработаны вопросы об основных особенностях фразеологизмов по сравнению со свободными словосочетаниями, о классификации фразеологических единиц и соотношении их с частями речи и т. д. У языковедов не сложилось единого мнения о том, что такое фразеологизм, нет, следовательно, и единства взглядов на состав этих единиц в языке.

ФЕ обладают повышенной страноведческой ценностью, поскольку они, наряду с конкретными реалиями, отражают неповторимый национальный характер народа – носителя языка. В русском языке источником фразеологизмов морской тематики являются литературные авторы и народные высказывания, например: *вода течет вниз, человек стремится вверх; вода у одного берет, другому дает; горе, когда шумит море; даже море дождь любит; нет дыма без огня, нет морей без рыбы.*

Исследование англо-русского фразеологического словаря А.В. Кунина показало, что фразеологизмы, в основе которых лежат морские термины, весьма многочисленны в английском языке. Это объясняется, прежде всего, большой общественной значимостью

и актуальностью мореплавания в Великобритании, благодаря чему морская терминология является излюбленным аспектом английской фразеологии.

Обращение к изучению специфики «морских» фразеологических единиц обусловлено тем, что познать культуру и традиции какого-либо народа, получить представление об укладе его жизни и понять его мировоззрение можно посредством изучения и понимания различных явлений его языка, в данном случае – фразеологических единиц. Своеобразный культ моря приобрел в начале 19 века новые истоки и новые черты. Чем меньше оставалось подлинной морской романтики в жизни, тем больше стремилась к ней молодежь. Не случайно именно в первое десятилетие века морские песни, стихи о море, морские пейзажи становятся важным элементом английской культуры. Таким образом, в основе образования морской фразеологии лежат следующие экстралингвистические причины:

1. Как островное государство, Великобритания имеет непосредственное отношение к морскому промыслу.

2. До изобретения самолета все контакты с внешним миром осуществлялись исключительно морским путем.

3. Британская империя не могла существовать без хорошо отлаженной связи со своими колониями, которые были разбросаны по всему миру. Эта связь также осуществлялась морем, что само по себе требовало стабильно флота.

Исследование «морских» фразеологических единиц в двух разносторонних языках: английском и русском представляет собой выявление отношений и особенностей описываемого явления, что поможет обеспечить правильный отбор языкового материала в целях наилучшего удовлетворения потребностей общения, а также может быть полезно в практике перевода. Сопоставительное исследование ФЕ, генетически восходящих к практике мореплавания, в английском и русском языках привело к выявлению межъязыковых сходств и различий, что имеет важное значение для преподавания иностранного языка. Актуальность обусловлена возрастающим интересом современной лингвистической науки к сопоставлению механизмов вторичной номинации в разных языках через фразеологизацию и детерминологизацию терминопототипов определенных профессиональных сфер. Необходимость исследования ФЕ, основой которых служат термины профессиональной речи, неоднократно подчеркивалась как отечественными так и зарубежными лингвистами (А.В. Кунин, Л.П. Смит). Однако по-прежнему многие вопросы остаются актуальными, например, установление фактов, открывающих путь терминосочетаниям в сферу фразеологии, а также прикладной вопрос о разграничении терминосочетаний и фразеологизмов. Детерминологизированные словосочетания, заимствованные из морской терминологии, подразделяются, по мнению М. Блэка, на две группы:

1. словосочетания, пришедшие в общелитературный язык через публицистические каналы;

2. словосочетания, проникающие в общее употребление через устную речь «морских» специалистов и мореплавателей [6, с.159].

Первую группу формируют, как правило, строгие научные термины, например:

- *a bill of health* - оправдание, реабилитация; установление пригодности;

- *to hoist one's flag* - обнаружить свои истинные намерения;

- *high water mark* - отметка уровня полной воды; уровень прилива, наивысший предел; кульминационный пункт;

- *старого моряка барометр в костях*;

- *много в море воды, много и беды*;

- *без ветра в море смиреннее теленка*.

Во вторую группу словосочетаний входят технические термины, а также разговорные, жаргонные выражения, например:

- *a sheet anchor* - запасной якорь, верное прибежище; единственная надежда;

- *a hot in the locker* - наличные деньги, оставшаяся возможность.

- *акулу в море не утопишь.*

- *у каждого моря свои берега.*

- *у морского бога всего много.*

- *вода одних разгоняет других обогащает.*

Эти группы словосочетаний различаются стилистически: строгие научные термины, пришедшие в общелитературный язык через публицистические каналы, носят ярко выраженный книжный характер, в то время как технические термины и морские разговорные, жаргонные выражения несут стилистическую окраску, выполняющую оценочную функцию. Таким образом, стилистическая окраска в данном случае указывает на пути проникновения «морских» терминологических словосочетаний в язык художественной литературы. Следует отметить, что эти оба пути оказываются довольно продуктивными для фразеологии английского языка. В структурной организации и семантике «морских» фразеологических единиц глагольный компонент играет важнейшую роль. Он влияет на общую семантику МФЕ, синтаксические функции в предложении, а также служит грамматически организующим элементов МФЕ.

Материал исследования позволил выделить следующие лексико-семантические группы глагольных компонентов:

1) I группа – глаголы бытия, нахождения: *be, stand, remain, sit, lie, rest* или глаголами *быть, находится на море*, например:

- *to sit at the stern* – *руководить, управлять*; *to rest on one's oars* – *бездействовать*; *to lie at anchor* – *бездействовать*; *I'm getting old and it's time I rested on my oars*;

- *хороший корабль скользит с волны на волну, как девушка в вальсе на первом балу; чем лучше корабль тем короче милья; пока твой корабль не испытан океаном, судить хороши или плохи он, еще рано; как ни ворунай, а шлюпка всегда корабля короче; судно разбито - акулы сыты; вода опускается - подводные камни поднимаются; нет моря, которое нельзя было бы переплыть.*

2) II группа – глаголы перемещения, движения: *to go, come, sail, float, steer, drift, row, run, tide, freshen* или глаголы русского языка *плыть, двигаться*.

- *cut and run* – *спасаться бегство*; *to row against the tide* – *работать в неблагоприятных условиях*; *to sail close to the wind* – *рисковать своим положением*; *to go on right tack* – *быть на правильном пути*;

- *вода одних разгоняет других обогащает; лодка без бортов, что без дна; в море стремиться, а воды боится; не большие корабли и бури большие; было бы море, а корабли будут; моря разъединяют страны, а корабли соединяют их.*

3) III группа – глаголы активного влияния на объект: *to bring, put, lay, make, give, trim, show, haul, hoist, drop, break* или глаголы русского языка – *ломать, свергать, топить*.

- *to trim one's sails to the wind* – *приспосабливаться*; *to cut the cable* – *удрать*; *to break ground* – *начать осуществление какого-либо проекта*; *to give leeway* – *позволить сделать что-либо*; *to haul in one's sail* – *жить скромнее*; *to turn the tide* – *изменить ход событий*;

- *и на хорошем корабле не поплывешь по сухой земле; хороший корабль лишь земли да воды боится; акулу в море не утопишь; у старого моряка барометр в костях.*

4) IV группа – глаголы с семантикой овладения: *to get, to have, take, hold, catch, keep* или глаголы в предложениях русского языка, обозначающие обладание предметом, например:

- *to catch the boat* – *не опоздать*; *to have smb. in tow* – *иметь под своим покровительством*;

- *без ветра в море смирнее теленка; у каждого моря свои берега; у морского бога всего много; в мутной воде отражение не увидишь; в наводнение и*

на алтарь заберешься; в незнакомых водах нет безопасных бродов; в воду попадешь сухим не вылезешь.

Глагольные компоненты всех семантических групп характеризуются высокой активностью, что объясняется особенностями семантики глаголов, обладающих как широким, так и ограниченным семантическим потенциалом. Таким образом, проведенное исследование семантических, этимологических, структурных особенностей фразеологических единиц морской тематики в английском и русском языках, их компонентного состава, а также национальных особенностей отражения в них окружающей действительности позволило выявить, что морские компоненты в составе ФЕ имеют достаточно ярко выраженную национально-культурную специфику, отображающую менталитет и особенности мышления нации.

ЛИТЕРАТУРА

1. Алехина А.И. Фразеологическая единица и слово. - Минск, 1991.
2. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии. - Л., 1989.
3. Бабкин А.М. Русская фразеология, ее развитие и источники. - Л.: Наука, 1990.
4. Блэк М. Метафора // Теория метафоры. - М., 1990.

ӘОЖ 394.

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ АЯСЫНДА ҰЛТТЫҚ СИПАТТЫ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ФОРСАЙТ ЖӘНЕ БОЛАШАҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

**Тасболатова Ф., магистрант
Ғылыми жетекші: Жеткізенова Ә.Т.**

**III. Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг
университеті, Ақтау қ.**

Аңдатпа. Форсайт қоғам өмірінің алуан түрлі салаларына қатысты және осы тақырыпты зерттеу үшін қолданылатын және қажетті әдістердің тақырыбы мен байлығымен ерекшеленетіндігі, рухани жаңғыру аясында ұлттық сипатты білім берудегі форсайт, «өзін-өзі тану пәнінің» болашаққа деген нық сенім, нақты қадамды анықтай алатындығы сараланған. Әрбір тұлғаның шығармашылық белсенділігін ескеріп, интеллектуалдық әлеуетін арттыру бағытында ұлттық құндылықтармен тәрбиелеу бағдаршамы болуында және осы құндылықтардың қазақ халқына тән қасиеттер екендігін баса ескерілуі халқымыздың қанымен сіңген асыл қасиеттердің «Өзін-өзі тану» пәнінің мақсат-міндеттерінен жатсынбай, жатырқамай көрініс табатындығын жүйеленген.

Түйінді сөздер: форсайт, әдістер, білім беру, инновация, рухани жаңғыру

«(Ағылшын. Форсайт) мерзімді форсайт тікелей аударма орыс тілінде, болашаққа сеніммен қарауға, болашақты ой көзімен көру болып табылады. анықтау бойынша, Бен Мартин, көрегендігі басты экономикалық және әлеуметтік пайда әкелуі үшін, ең алдымен, стратегиялық ғылыми зерттеулер мен технологиялар бағыттарын анықтау мақсатында ғылым, технология, экономика мен қоғамның ұзақ мерзімді болашаққа қарауға жүйелі әрекет байланысты процесс болып табылады. 30 жыл бұрын пайда болған, форсайт инновациялық экономиканың негізгі құралдарының бірі болды. Алдымен технологиялар саласында болашақтың бейнесін қалыптастыру үшін қолданылды, онда ол әсіресе жақсы жұмыс істеді. Содан кейін форсайт технологиясы іскерлік жол карталарында қолданыла бастады, ал форсайт жобаларының нәтижесі бизнес-стратегияларды әзірлеуге негіз болды.

Форсайт - пайдаланылған әдістердің барлығын біріктіру арқылы нәтижелерге қол жеткізетін күрделі механизм»[1].

Сандаған ғасырлық уақытты артқа тастағанымен грек философы Сократтың «Өзін-өзі тану – өмірді тану» деген қанатты сөзі маңызы мен мазмұны, тәрбиелік сипаты жағынан өміршендігін ұлылата түсуде. Ұлтына, нәсіліне, туып-өскен жеріне қатысы жоқ, бірақ ықпалы жалпы адамзатқа ортақ әсері бар осы пікірдің басты тұжырымы – әр адам өмірден өз орнын табу.

Осы орайда рухани-адамгершілікке негізделген ізгілікті біліммен өскелең ұрпақтың сезіміне селкеу түсірмей, көңіліне қаяу салмай, өзінің жарқын болашағына деген сенімділігін ұялататып, өмірлік позициясын айқындауға жол салатын «Өзін-өзі тану» жобасын ұсынған Назарбаева Сара Алпысқызы ұстанған бағытындағы білім беру стратегиясында жалпы ұлттық рухани құндылықтармен қоса әлемдік озық тәжірибелер жетістігін орайластыра, жымдастыра беруі қазіргі заманауи педагогикаға қосылған жаңалық болды. Автор «Өзін-өзі тану» пәнін оқу бағдарламасына енгізу ұсынысын беру себебін – еліміздегі білім беру жүйесінің бүкіләлемдік білім талаптарына сай келуі – әрбір тұлғаның өзін-өзі дамыту қабілетіне сенімі мен жетістіктерге жету жолындағы қажеттіліктері мен сұраныстарын қамтамасыз ете алатын басты жол екендігімен айқындаған.

Демек, адамзат тарихында әлімсақтан-ақ сабақтаса жалғасқан ізгілікке толы қарым-қатынас, қамқорлық, мейірім, жанашырлық, кешірімділік, өз іс-әрекетіне жауапкершілік, адалдық секілді толып жатқан адами абзал қасиеттердің күнделікті сабақ үдерісінде қоса қабат үздіксіз, үзіліссіз сіңірілуі саналуан мәселелерді адамгершілік қағидалар жетегінде шешуге мол мүмкіндік берері сөзсіз.

Нақты бір ақпараттар жиынтығынан тұратын білім санамен, оймен тоқылатындығы, өмірде өзіндік орны бар кірпіш боп қаланудың материалдық желісі болса, тәрбие адамның жан-дүниесімен біте қайнасып, адами абзал қасиет жинақтап, бала шағынан болашағына апаратын жолдың білім саласында алатын ілімімен қоса ізгілік әліппесін қалыптастыратын басты қайнар көзі. Осы екі ұғымның бір-бірімен тығыз бөлініссіз байланысын тәжірибе жүзінде көрсетіп, мазмұнына рухани-мәдени келбетін толық сыйдырған «Өзін-өзі тану» пәні қоғамдық құндылықтарды қалыптастыруда жетекші рөлге ие боп отыр.

Алаш тарихында есімі алтын әріптермен сақталған ұлт зиялысы А.Байтұрсыновтың «Балам деген жұрт болмаса, жұртым деген бала қайдан шықсын» деген сөзінен балаға берер тәлім-тәрбиенің көргенділік тұсы басым болу керек деген ойын қапысыз тануға болады. Осылайша ұлт көсемі бала тәрбиесіне жұмсаған өлшеусіз мейірім мен шапағатты шарапаттың қайтарымы келешегінде екенін меңзеген.

«Форсайт қоғам өмірінің алуан түрлі салаларына қатысты және осы тақырыпты зерттеу үшін қолданылатын және қажетті әдістердің тақырыбы мен байлығымен ерекшеленеді» [1].

Тек түркі ғана емес күллі адамзат атаулыға даналығымен бас игізген ғалым, дара данышпан Әл-Фараби «Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы» деп тұлғаға тағлымды тәрбие беру мен зердесіне жол табудың ең басты назарда болатындығын нұсқаған.

Сандаған ғылымның негізін қалап, сүбелі еңбектер жазып қалдырған Аристотель «Ғылымда ілгері ұмтылғанмен, адамгершілігі ақсап жатса, ондай адамның алға басуынан гөрі, кері кетуі тезірек» деген еді. Бұны өз заманында белгілі болған ғылыми мәліметтердің бәрін білген ғалымның тәрбие, адами құндылықтар мәселесінен ешуақытта айналып өтпегендігін көрсететін философиялық пайымы деуге болады.

Осы орайда елбасымыздың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласының «XXI ғасырдағы ұлттық сана туралы» бірінші бөлімінде: «XX ғасырдағы батыстық жаңғыру үлгісінің бүгінгі заманның болмысына сай келмеуінің сыры неде? Меніңше, басты кемшілігі – олардың өздеріне ғана тән қалыбы мен тәжірибесін басқа

халықтар мен өркениеттердің ерекшеліктерін ескермей, бәріне жаппай еріксіз таңуында. Әжептәуір жаңғырған қоғамның өзінің тамыры тарихының тереңінен бастау алатын рухани коды болады.

Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты – сол ұлттық кодыңды сақтай білу. Онсыз жаңғыру дегеніңіздің құр жаңғыруға айналуы оп-оңай. Бірақ, ұлттық кодымызды сақтаймын деп бойындағы жақсы мен жаманның бәрін, яғни, болашаққа сенімді нығайтып, алға бастайтын қасиеттерді де, кежегесі кері тартып тұратын, аяқтан шалатын әдеттерді де ұлттық сананың аясында сүрлеп қоюға болмайтыны айдан анық.

Жаңғыру атаулы бұрынғыдай тарихи тәжірибе мен ұлттық дәстүрлерге шекеден қарамауға тиіс. Керісінше, замана сынынан сүрінбей өткен озық дәстүрлерді табысты жаңғырудың маңызды алғышарттарына айналдыра білу қажет. Егер жаңғыру елдің ұлттық-рухани тамырынан нәр ала алмаса, сол адасуға бастайды.

Сонымен бірге, рухани жаңғыру ұлттық сананың түрлі полюстерін қиыннан қиыстырып, жарастыра алатын күдіретімен маңызды» [2] деп атап көрсетуінің мазмұнында тәрбие иісі аңқыған салт-дәстүрге құрметпен қарау, саралап, салмақтап, ел игілігіне қызмет ететін тұстарын көзден таса, көңілден ада етпеу, ұлттық ерекшелігімізді айқындау арқылы ұрпақ тәрбиесіне қажетті алға бастайтын элементтерді пайдалану қажеттігін айтқан пікіріне тоқтағымыз келеді.

Н.Ә.Назарбаевтың аталмыш пікірі елдің ұлттық-рухани тамырынан нәр алу нәтижесі арқылы жан-дүниеміздің рухани жаңғыру жолының кедергісіз даңғылына түсетіндігін қапысыз аңғартады.

Аталмыш мақалада «Мен халқымның тағылымы мол тарихы мен ерте заманнан арқауы үзілмеген ұлттық салт-дәстүрлерін алдағы өркендеудің берік діңі ете отырып, әрбір қадамын нық басуын, болашаққа сеніммен бет алуын қалаймын»[2] деп қорытындыланатын елбасының үмітті тілегі 1999 жылы жазылған «Тарих толқынында» еңбегіндегі «... қазақтар үшін ұлттық дәстүрді сақтап-сабақтастырып отыратын мәнді тегік – ру болған.

Өз руын, тайпасын, ата-бабасын жеті атасына дейін білу әрбір қазақтың ру аясындағы міндетті және сол білігі арқылы өз халқының дәстүрін сабақтастырып отырудың шарты болған. Мұның өзі қазақтардың этникалық ерекшелігін танытып әрі орнықтырып отырған, тағдыр тәлкегіне тегінен көз жазып қалмауға және ассимиляцияға түспеуіне себепші болған» [3,32] деген жолдарындағы тұжырымдардың жалғасындай. Елбасы осы сөздері арқылы шыққан тегін қадірлеп, отанын сүйген ұрпақтың туыстық қатынаста қалыптасқан парызын орындауға талаптанар бағытын айтып отыр.

Автор осы пікірі арқылы өзін таныған тұлғаның айналасына деген құрмет сезімінің ұлғая түсерін тектілік ұғымы мен адамдық қасиеттің толыққанды жинағы беретінін көрсетеді. Халқымыздың «Өзіңді өзің жаттай сыйла, жат жанынан түңілсін» деген сыйласымға толы нақыл сөзі әуелі өзіңе, өз туысыңа, өз тегіңе деген құрметіңе бастау беріп, көпшілікпен ортақ ымырашылдық, татулыққа көш бастататын көшелі ойдың түйіні.

Психолог, философ Карл Юнгтың «Өзгенің бойындағы ұнамаған қылықтардың бәрі өзімізді түсінуге көмектеседі» деген қанатты сөзінің беретін түп мағынасы ынтымақтастық, бірлік, берекелік бағытта кісілігі қалыптасқан жеке адамның көпшілік ыңғайына бейімделуге, өзгенің пікірімен санасып ой қорытуға, сыйласуға тырысқан әрекетін көрсетеді. Рухани кесел – жаман мінезден арылып, білімге негізделген этикалық әдептілік, ізгіліктерге тәрбиелейтін тәжірибелік ережелер жиынтығын теорияға салған «Өзін-өзі тану» пәнінің де алға қойған нәтижелі мақсаттарының басты міндеті осы болып табылмақ.

Осы мақсат жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесін қолға алған аталмыш пәннің ұлттық құндылықтарды меңгере отырып, балаға шын жүректен қуана білу,

шаттана күлу сезімдерін шынайылықпен үйретуді көздейтін, өзгенің қуанышы мен қайғысын өзіндей сезіне алу сәтін сіңіретін рухани бай мазмұнға ие екендігін танытады.

Карл Юнгтың «Өз жаныңның тереңіне үңіле алған кезде ғана көңіл көзің қырағылана түседі» деген келесі қанатты сөзінің астарынан айналаны бағдарлауда ақылмен, адал көңілмен аңдаған адамның асыл армандар жетегіне ілесе алып, адамзат басында кездесер кез-келген сезімді үлкен жүрекпен терең түсіне алатындығы аңғарылады.

Сонымен, әлем ойшылдары, алаш зиялылары баса назар аударған тәрбиенің білім беруде басты орында тұратындығы мәселесінен «Өзін-өзі тану» – рухани жаңғыру бағытында ұлттық сипаттағы білім беру стратегиясын қалыптастыруға мүмкіндік беретін пәні екендігі көрінеді. Себебі, пәннің өзекті міндеті етіп адамзат атаулының бақытты өмір сүруге толық қақылы екендігі, өзінді тану арқылы өзгелердің жанын түсіну, кез келген тұлғаның қуаныш үшін жаралғандығын, әрбір ұлт өзінің ұлттық құндылықтарын меңгере отырып, Адам деген ардақты атқа лайық болуын сәби шағынан түйсігіне түйіп өсуін көздейтіндігі жататындығын ескеруінде.

Пәннің ең ұтымды тұсы – әрбір тұлғаның шығармашылық белсенділігін ескеріп, интеллектуалдық әлеуетін арттыру бағытында ұлттық құндылықтармен тәрбиелеу бағдаршамы болуында және осы құндылықтардың қазақ халқына тән қасиеттер екендігін баса ескеруінде. Халқымыздың қанымен сіңген асыл қасиеттердің «Өзін-өзі тану» пәнінің мақсат-міндеттерінен жатсынбай, жатырқамай көрініс табатындығын Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың пікіріндегі: «Сұхбаттасқан адамының жан-дүниесін тануға деген құлшыныс, оның ой-сезіміне деген құлықтылық, әсіресе, сырласының жүрек түкпіріндегі мұң-сырға ортактасуға бейім тұру – әрбір қазақтың қарапайым қатынасынан бастап барша болмысына дейін айқын көрініс тауып отырады.

Өзгенің талғам-танымы көңілге қонбай жатса да түсіністікпен қарауға бейім. Өзгенің дүниетанымын, құндылықтарды тануын сергек сезімталдықпен түсіну – қазақ болмысының аяулы қасиеті. Мұның өзі қазіргідей қарқынды өмір ахуалына бейімделе білудің қажеттілігі туындап отырған заманда айрықша мәнді» [3,30], - деген ой тізбектерімен нақтылай түскен жөн.

Осы ойымызды айқындай түсу мақсатында педагог, ғалым Ә.Табылдиевтің қазақ халқының салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарының тәрбиелік мәні баяндалған «Қазақ этнопедагогикасы еңбегінде»: «Текті білу дәстүрі ататекке байланысты туыстық қатынастарды әдептілікпен, имандылықпен орындай отырып, одан әрі дамытып, жекжат-жұрағаттармен, отандастармен, жалпы адам баласымен халық қалыптастырған адамгершілік қатынастардың болуын уағыздайды» [4, 108], - деген пікірін келтірген орынды.

«Өзін-өзі тану» пәнінде жақсы ескеріліп, ерекше мән берілетін мәселелердің маңыздысы жеті ата, тек, туыстық қарым-қатынас атауларының «Көшпелі қазақтың өз шыққан тегін және рулық байланыстарын міндетті түрде білуі шарт. Бұл бүкіл ұлттың әрбір мүшесі үшін моральдық-этикалық қағидаға айналған. Мұның бәрі біздің тарихымыздың ежелден бергі қасиеттері. Сондықтан да, жеті аталық ұстаным қазақ халқының этнобиологиялық, этномәдени, жалпы рухани тұтастығын табиғи түрде қамтамасыз етіп отырған» [3, 35], – деп қазақ халқының ұрпақ тәрбиесіне айрықша мән бере назар аудартуының себебі де осыдан туындап отыр.

Сондай-ақ, ғалымдар Т.Ғабитов, Қ.Затовтың «Қазақ мәдениетінің рухани кеңістігі» атты қазақ мәдениетінің рухани, этикалық, діни және әлеуметтік құндылықтарына мәдени-философиялық тұрғыдан талдау жасаған ғылыми еңбегіндегі: «Қазақ әдебіндегі жиі қолданылатын кісілік құндылықтың бірі – тектілік. Бұл ұғым ортағасырлық түркі философиясында да жан-жақты қарастырылған. (Әл-Фараби, Жүсіп Баласағұн және т.б.). Дәстүрлі қазақ мәдениетінде тектілік рулық және генетикалық қатынастардың басым мүдделілігін білдіреді. Тектіліктің нақты тарихи формасына жеті аталық үрдіс жатады. Қазақтың «жеті атасының атын білген бала, жеті рулы елдің қамын

жейді» деген нақыл сөзі бар. Жеті аталық үрдісті әдебиетте инцестке тыйым салудың дәйекті түрі десе, көптеген зерттеушілер жеті аталық үрдісті «туыскандық қоғамның» айқын көрінісі деп қарастырады» [5,178], - деп пікір қорытуын негізге ала отырып, «Өзін-өзі тану» пәнінің бағдарламасы мазмұнына тұтас тарихты, мәдениетті сыйдырғандығын байқаймыз. Тәрбие берудің көрнекі құралдары осы айтылған атаулар аясында өз тақырыбын толық аша алатын мәреге жетпек.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. <https://info-4all.ru/kk/>
2. Назарбаев Н.Ә. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» // Егемен Қазақстан. 12 сәуір, 2017 жыл.
3. Назарбаев. Н.Ә. Тарих толқынында.-Алматы, 1999. – 296 б.
4. Табылдиев Ә. Қазақ этнопедагогикасы.\Оқу құралы\.- Алматы: «Санат», 2001. – 320б.108 б.
5. 5.Ғабитов Т., Затов. Қ.Қазақ мәдениетінің рухани кеңістігі. – Алматы, «Қазақ университеті» /Оқу құралы/ 2012, – 382 б.

ӘОЖ 37.01

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН ОРТА МЕКТЕПТЕРДЕ ОҚИТУ ПРОЦЕСІН ЖАҢА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ОҢТАЙЛАНДЫРУ

Таскинбайқызы Ж.

III. Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, Ақтау қ.

Аңдатпа. Қазақстан мектебінің алдына қойып отырған мақсаты – рейтингтік жүйені қолдану арқылы оқу мен тәрбие жұмысын дамыту, еліміздің әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсарту бағытында оқушыларға жүйелі, нақты білім беру. Жаңашыл педагогикалық технологияларды қолдану мектепті сапалы түрлендіруге, жаңашыл жобаларды енгізуге, оны тиімді басқаруға негіз болып, әрбір мектепке өзіндік даму жолын табуға, әрбір мұғалімге өзінің әдістемелік жүйесін құруға септігін тигізеді.

Түйінді сөздер: білім беру саласы, педагогикалық технология, саралап оқыту, модульдік оқыту, оңтайландыру әдістемесі

Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологиясы мен инновациялық әдіс-тәсілдерді енгізу, білім беруді акпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» – деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттерін көздейді.

Бұл міндеттерді шешу үшін мектеп ұжымдарының, әрбір мұғалімінің күнделікті ізденісі арқылы, барлық жаңалықтар мен қайта құру, өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа практикаға, жаңа қарым-қатынасқа өту қажеттігі туындайды.

Бүкіл дүниежүзілік білім әлемінің талаптарына сәйкес Қазақстанда білімінің жаңа жүйесі құрылуда. Бұл үрдіс педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіне нақты өзгерістер енгізумен қатар жүргізіледі. Елімізде болып жатқан түрлі бағыттағы өзгерістер білім беру қызметіне жаңаша қарауды, қол жеткен табыстарды сын көзбен

бағалай отырып саралауды, оқушылардың шығармашылық әлеуметін дамытудың, мұғалім іс-әрекетін жаңаша тұрғыда ұйымдастыруды талап етеді.

Мектеп тәжірибесінде жаңаша жұмыс істеп жаңашыл технологияларды пайдаланып жүрген мұғалімдер бар. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі маңызды мәселелерінің бірі [1].

Кез-келген елдің рухани-мәдени дамуы экономикалық дамуы сол елдегі оқыған білімді индивидумдар деңгейімен анықталады. Ал жеке тұлғалардың білімділігі кеңінен ойлану анализдей білу мектеп қабырғасында алатын біліміне тікелей байланысты. Яғни мектеп сол болашақ деп аталатын үлкен құрылыстың кішкене кірпіштерін дайындап шығарып жатқан фабрика сияқты.

Әр күні көптеген ғылыми жаңалықтарға терең әлеуметтік өзгерістерге толы қазіргі кезеңде оқушыларға берілетін информация көлемі кеңеюде. Ал оны игеруге бөлінетін уақыт өзгеріссіз қалуда. Сондықтан білім берудің сапасын жақсарту, білім берудің әдістемелік негізін өзгерту заман талабына сәйкес туындап отырған қажеттілік.

Бұрынғы әдетке айналған оқу үрдісінде мұғалім басты рөл атқарған болса, қазіргі оқу үрдісінде оқушы белсенділік көрсетуге тиіс, яғни мұғалім көбіне кеңесші, бағдарлаушы рөл атқаруға тиіс. Қазіргі кезеңде оқытудың басты мақсаты өз бетінше дами алатын, жеке шығармашылық тұлғаларды қалыптастыру болғандықтан мектеп қабырғасында оқушылар өз бетінше танымдық әрекет етудің әдістері мен дағдыларын игеруге тиіс.

Жалпы білім беру саласындағы жаңа саяси ұстанымның біртіндеп іс-жүзіне асуы егемен еліміздің өркендеу бейнесінің бір көрінісі. өркениетті елдермен тереземіз тең болу үшін әлемдік білім аясына кірігуді мақсат тұтқан еліміздің білім беру саясаты оқытуды демократиялау, ізгілендіру арқылы жаңа сапалы деңгейге көтеруді көздейді. Осыған байланысты білім берудегі бірыңғайлықтан бас тартып, көп нұсқалы білім алу жүйесіне бет бұрып тұрған жағдайда оқушылардың топтық ерекшеліктерімен қоса жеке танымдық ерекшеліктерін ескеріп - оңтайлы оқытуды ұйымдастыру - бүгінгі өзекті мәселе. Осы тұрғыдан зерттеуді қажет ететін мәселелердің бірі - оңтайлы оқыту мүмкіндіктерін ашу.

Қазіргі кездегі жаңа педагогикалық технологияларды оқу процесіне енгізу осы проблемаларды шешуге маңызды рөл атқарады. Оқу процесінде қолдану үшін ұсынылып жатқан технология түрлері өте көп.

Соңғы мәліметтерге қарағанда бес бағыттан бағдарланған 50-ге жуық технологиялар ғылыми түрде негізделген. Сондықтан осындай жаңартылған технологиялардың ішінен өз қажеттісін таңдап алу әр мұғалім үшін жауапкершілікті қажет ететін іс.

Педагогикалық технология - мұғалім мен оқушының іс-әрекеттерінің біріккен жүйесі арқылы іске асатын, ақпаратты білім беру нәтижесі және рефлексия негізінде білім алуға бағытталған, бір үлгідегі педагогикалық жүйе. Педагогикалық жүйенің мынадай құрылымы бар: 1) оқу және тәрбиелеу мақсатында нақты жүйелі дидактикалық, педагогикалық зерттеу жүргізу; 2) оқушы меңгеруге тиісті ақпарат мазмұнын толықтыра отырып, жүйелеу; 3) қажетті дидактикалық, техникалық оқу құралдарын дұрыс қолдануын қадағалау; 4) тәрбиелеу және диагностикалық оқыту жүйесін дамыту; 5) оқушыларға жоғары деңгейде сапалы білім беру.

Қазіргі уақытта педагогика ғылымының бір ерекшелігі - баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын шығаруға ұмтылуы (1 сурет).

Сурет 1 - Педагогикалық жаңа технологиялар

В. Кодикованың «Саралап оқыту» - оқуының жан-жақты мүмкіндігін ескере отырып оқыту әдісі. Бұл дегеніміз - оқуға берілетін көмекті саралау, әрбір оқушы ең жоғары нәтижеге жету үшін мұғалімнің істейтін іс-әрекеттерінің жиынтығы.

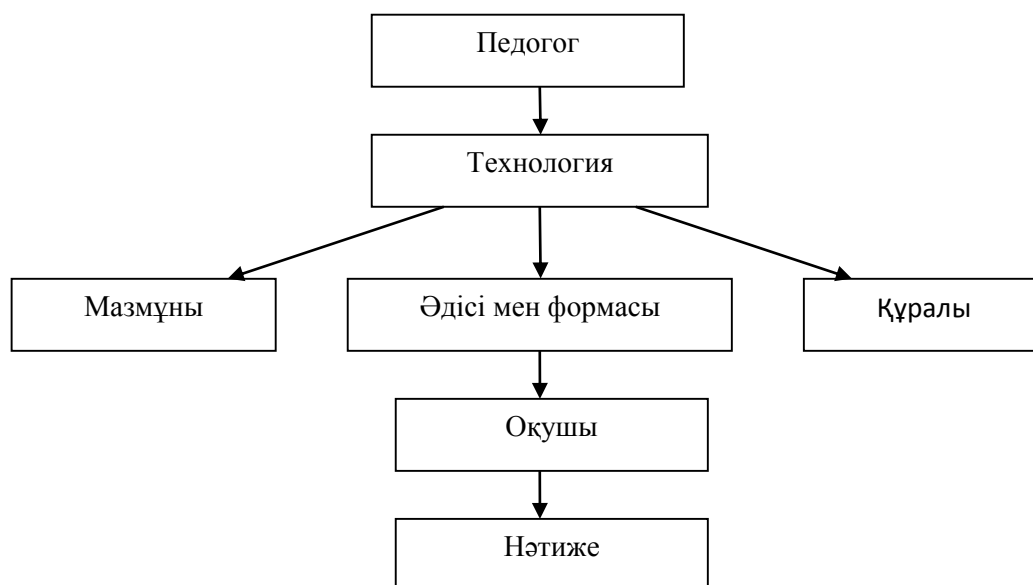
Саралап оқытудың ең басты шарты - оқушыларды үш топқа бөлу. Бірінші топқа мынадай оқушылар топтастырылады: қабілеті жоғары, білім, білік дағдылары қалыптасқан, өз бетімен ойлау қабілеті бар, сабаққа деген белсенділігі күшті, мұғалім көмегін қажет етпейтін топ. Бұл топта жүргізілетін жұмыстың мақсаты - оқушы бойында ғылыми бағытта ойлау қабілетін қалыптастыру.

Т.Ғалиевтің жүйелі оқыту технологиясына көңіл бөлу белгілі бір жүйеге қалыптастырып, танымдық белсенділіктерін арттырады, өз беттерінше ізденуге, шығармашылықпен жұмыс істеуге дағдыландырады. Сонымен қатар оқушылар өз ойын, ой пікірлерін еркін жеткізіп, талдау жасауға, қорытынды шығаруға үйренеді. Белгілі бір сызба кестелер бойынша кез - келген заңдылықтарды жүйелі түрде айтуға, оларды сапалы түрде қолдана білуге дағдыландырады.

М. Жанпейісова «Модульдік оқыту» - белгілі бір жүйенің, құрылымның өз бетінше бола алатын бөлшегі. Модульдік оқыту сабақтар барысында оқушы мұғалімнен нені есте сақтау, нені жазу, нені қайдан табу, қалай тиімді әрекет ету, нені білу керектігі туралы жазбаша нұсқау алады. Мұғалім оқу элементтерінің мазмұнын, көлемін, ретін, олардың әрқайсысына кететін уақытты, жұмыс түрін анықтайды. Оқушылар үшін модуль соңында нені біліп, нені оқу керектігін көрсететін біріктірілген мақсаттар айқындалады. Тапсырмаларды орындау барысы мен модульдік игеру барысын тексеретін әр түрлі бақылау жұмыстары орындалады.

Оқытуды оңтайландыру деп оқушылар мен мұғалімнің уақыт шығынын аз жұмсап, білім алудың, тәрбиелеудің және дамытудың қорытындыларын ең үлкен мүмкіндігінше жеткізетін оқу процесін жоспарлау мен ұйымдастыру жүйесін айтады.

Оқытуды оңтайландырудың әдістемелік негізі, оқу процесін басқарудың диалектикалық-материалистік жүйесімен әдіс - амалын таба біліп, оның нақты жағдайлардағы ең жақсы нұсқаларын таңдау. Бұндай таңдаулар нақты шындықтың әдістемелік сапалылығына жүгінеді. Мұғалім оқытудың заңдылықтары мен принциптеріне сүйеніп, нақты педагогикалық жағдайларды және ғылым негіздерін талдауды үйреніп, оқу процесінің қорытындылық және үнемділік тұрғысынан ең жақсы нұсқасын таңдайды (2 сурет).

Сурет 2 - Білім берудегі инновациялық технологиялар

Оқытудың жан-жақты ең жақсы нұсқасын негіздеуді, тек қана бүтіндей жүйені әдіс-амалдар қолданумен іске асады. Оңтайландыру еңбекті ғылыми ұйымдастырудың маңызды принципі болып табылады. Мұғалім оқу процесін, оңтайландыру ептілігін меңгермеген болса, онда педагогикалық еңбекті ғылыми ұйымдастырудың сыртқы белгілерімен ғана шектеліп қалады. Олар - приборлар орналасуын жақсарту, техникалық құралдарды қолдану, дидактикалық материалдарды жетілдіру. Міне, сондықтан да мұғалім еңбегінің ғылыми ұйымдастырылуы оңтайландырусыз мүмкін емес.

Оқытуды оңтайландырудың теориясы мен әдістемесі жоғарыда аталған заңдылықтармен және дидактикалық, психологиялық, мектеп гигиенасы принциптерімен тұрақты шектелмей, мұғалімнің жүйеленген және өзара байланысқан іс-әрекет, тәсілдерін ашып көрсетеді [2].

Оңтайландырудың ең басты тәсілі оқытудың әр түрлі нұсқаларын салыстырмалы бағалау, оның мақсаты нақты жағдайға байланысты ең жақсысын таңдау. Мұғалім нұсқаларды салыстырып, ең жақсысын таңдауды үйрену үшін, оқытудың бар байлығын - мазмұнын, әдістерін, құралдарын, ұйымдастыру түрлерін жақсы меңгеру керек [3].

Оңтайландыруды іске асырудың жалпы тәсілі (қажетті аз шығын жұмсап, мүмкін ең көп қорытындыларға жету) оқытуда уақыт, күш және құрал шығындарын үнемдеуге қалыптасу болып табылады. Бұл тәсіл біріншіден алдын көрсетілген барлық тәсілдердің көмегімен іске асады, яғни міндетті кешенді шешу, оларды нақтылау, басты мәнді анықтау, оқытуды бөлшектерге бөлу, оқытудың мүмкін нұсқаларын салыстырмалы бағалау және екіншіден мұғалімдердің қолданатын арнайы әдіс - амалдары (оқытуға кететін уақыт, күш және құралдарды үнемдеу үшін) арқылы приборларды тиімді орналастырумен, оларды блокты сақтап және арнайы таратпаларда таратып беру, автоматты қараңғылау мен дауысты жарықты техникалық құралдарды қолдану, баспаханалық дидактикалық таратпа материалдар қолдану, лабораториялық бөлмелерге оқушылар тобынан лаборанттар дайындап, оларды лабораториялық жұмыс кезінде пайдалану, оқу фильмдерінің орнына ауқымды кино үзінділер жүргізу және т.б.

Соңғы кездері білім үрдісінде сын тұрғысынан ойлау технологиясы (Ф.Я.Вассерман) кең қолданылып келеді. Бұл әдістің негізгі мақсаты болып барлық жастағы оқушыларға кез-келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарап, екі ұйғарым бір пікірдің біреуін таңдауға саналы шешім қабылдауға сабақтарда үйрету табылады. Сын тұрғысынан ойлау бағдарламасы қызығушылықты ояту, мағынаны тану, ой толғаныс кезеңдерінен тұрады.

Қорыта айтқанда, инновациялық технологиялардың қай түрін алсақ та, олардың тиімділігі тек қана мұғалімнің шеберлігімен және осы шеберлікті шындай түскендігімен ғана шын күшіне ие бола алады. Сондықтан оқушылардың ынтасын арттыруға арналған әдістемелік құралдардың жүйесі мен амалдары әр мұғалімнен оларды терең игеруін, іске асыруын және оған сай болатын іскерлікті талап етеді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы // adilet.zan.kz

2. Таубаева Ш.Т. Педагогическая инновация как теория и практика нововведений в системе образования: научный фонд и перспективы развития. - Алматы: НИЦ «Ғылым», 2015.

3. Оқытудың жаңа технологиялары.//Халық тәлімі арнайы басылым. №1, 2016, 3-7 бет

УДК 371.215

ОСОБЕННОСТИ РАЗРАБОТКИ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ В ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ

Таскинбайқызы Ж.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им. Ш. Есенова, г. Актау

Аннотация. Управленческие подходы в организации работы общеобразовательного учреждения являются важнейшей составляющей образовательного пространства, сложившегося в современном казахстанском обществе. Они социально востребованы, требуют постоянного внимания и поддержки со стороны общества и государства. Являясь сферой, удовлетворяющей образовательные потребности населения, система образования призвана обеспечить качество образования, соответствующее требованиям инновационного развития страны, потребностям каждого ее гражданина и общества в целом.

Ключевые слова: система образования, бизнес-процесс, общеобразовательная организация, образовательные услуги

Система образования в Казахстане является одной из лучших. Главное отличие образования от сферы услуг в том, что как процесс оно имеет индивидуальную ценность для потребителя и продукт данного процесса - частное благо, однако конечный результат работы системы образования - это определённый уровень образованности населения территории, развитие и совершенствование культуры, науки - то есть общественное, социально значимое благо [1].

К важнейшим понятиям, необходимым для уяснения особенностей бизнес-процессов в организациях образования относятся:

- образовательные услуги. Образовательные услуги, как и услуги вообще, обладают пятью основными характеристиками: неосвязаемость, неотделимость, непостоянство качества, недолговечность и отсутствие владения. Каждому учебному заведению необходимо определить параметры образовательной услуги, такие как: «... что производить, с какими затратами, для кого, в какие сроки, кому предлагать и по какой цене», то есть наладить успешный сбыт образовательных услуг.

- образовательная организация, в частности общеобразовательная школа - «воспитательное и образовательное учреждение, в котором осуществляется общее образование, воспитание и развитие молодого поколения» [2].

Бизнес-процесс в организациях образования можно определить как совокупность различных видов деятельности, в рамках которой «на входе» используются один или более видов ресурсов, и в результате этой деятельности на «выходе» создается продукт, представляющий ценность для потребителя образовательных услуг.

Важнейшими принципами разработки бизнес-процессов в организациях образования являются:

- учет особенностей функционирования и развития образовательного учреждения в условиях рынков труда и образовательной продукции;

- ориентация на потребности и спрос потребителей образовательных услуг;

- оптимизация оказываемых образовательных услуг по критериям объема, качества, структуры по специальностям и т.д. Ассортимент образовательных услуг должен быть достаточно широк и интенсивно обновляться с учетом требований общества, соответственно, процессы и технологии оказания образовательных услуг должны быть гибкими и легко перенастраиваться.

- диверсификация структуры и содержания оказываемых образовательных услуг, заключающаяся в многообразии разноуровневых основных и дополнительных образовательных программ.

- оптимизация процесса продвижения и реализации образовательных услуг. Этот принцип предполагает создание комплексной программы маркетинговых коммуникаций учебного заведения с включением инструментов рекламы, PR и др. [3];

- демократичность, т.е. распределение прав и обязанностей между субъектами образовательного процесса.

К особенностям разработки бизнес-процессов в организациях образования относится формирование сети бизнес-процессов образовательной организации:

- выделение, идентификация и классификация бизнес-процессов;

- определение взаимодействия бизнес-процессов между собой, а также с внешними поставщиками и потребителями, и проектирование их сети;

- определение владельцев бизнес-процессов; моделирование и документирование бизнес-процессов;

- определение объектов измерения и мониторинга бизнес-процессов;

- определение показателей, методов и средств измерения бизнес-процессов;

- определение должностных лиц и структурных подразделений, ответственных за предоставление, сбор и анализ информации.

Выделенные бизнес-процессы в образовательных организациях и их взаимосвязь представлены на рисунке 1.

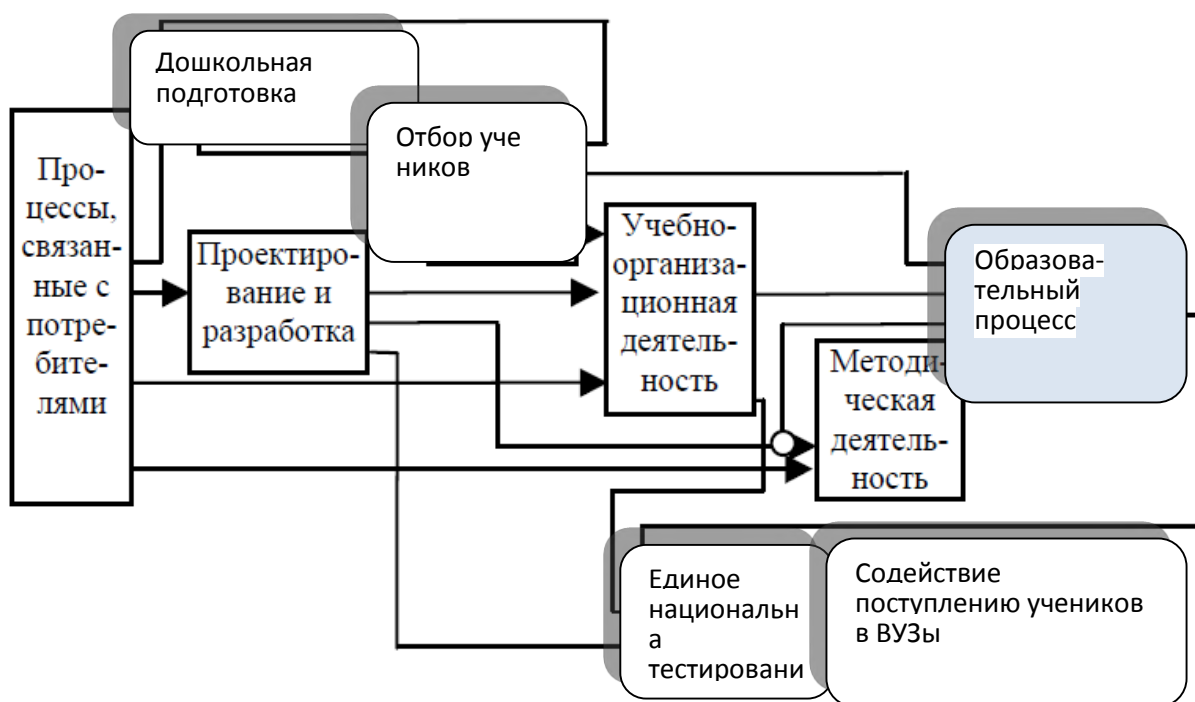

Рисунок 1 - Сеть бизнес-процессов общеобразовательной организации

С.И.Карпова и О.А.Любченко предлагают выстраивать систему управления школой «с построения корневой модели бизнес-процессов, необходимой для организации и управления деятельностью школы», и выделяют три вида процессов: управляющие, операционные и поддерживающие [4].

Близка к этой позиции и идея И.В.Миргалеевой о том, что «решение поставленных задач требует внедрения новых моделей управления сферой образования, адекватных современным условиям развития рынка образовательных услуг, рынка труда и экономики страны в целом».

Для общеобразовательных школ можно выделить следующие специфические компоненты основных бизнес-процессов:

- процессы, непосредственно обеспечивающие подготовку образовательных процессов (разработка научно-методического обеспечения, учебно-методическое сопровождение);
- процессы регулирования и обеспечения качества учебной деятельности;
- процессы, связанные с поступлением в ВУЗы;
- процессы, обеспечивающие научную деятельность;
- инфраструктурные (обеспечивающие) процессы, к которым относятся: финансы и маркетинг, информационное обеспечение, административно-хозяйственное обеспечение, обеспечение безопасности, юридическое обеспечение.

Управление современным образованием начинает приобретать общественно-государственный характер: это приводит к тому, что требования к его качеству (результату) повышаются не только со стороны получателей образовательной услуги, но и со стороны работодателей, профессиональных сообществ и объединений.

Выделение бизнес-процессов в организациях образования:

- уделяет особое внимание взаимодействию структурных единиц и объектов школы, причем взаимодействие не строится вдоль функциональной иерархии, что обеспечивает повышение эффективности управления школой;
- дает управленческий эффект, при котором каждый сотрудник многофункционален, то есть на нем пересекаются несколько процессов;
- не противопоставляется системному подходу при управлении образовательным учреждением школой (гимназией, лицеем): системный подход обеспечивает управление

по достижению интегративного свойства образовательной системы школы (например: одаренность детей), а процессный подход обеспечивает его качество.

Для разработки грамотного бизнес-процесса для ОО необходимо помимо изучения стандартных инструкций и указаний также уточнять и подтверждать схемы с участниками или владельцами процесса. Существует пять этапов построения и оптимизации бизнес-процесса (рисунок 2).

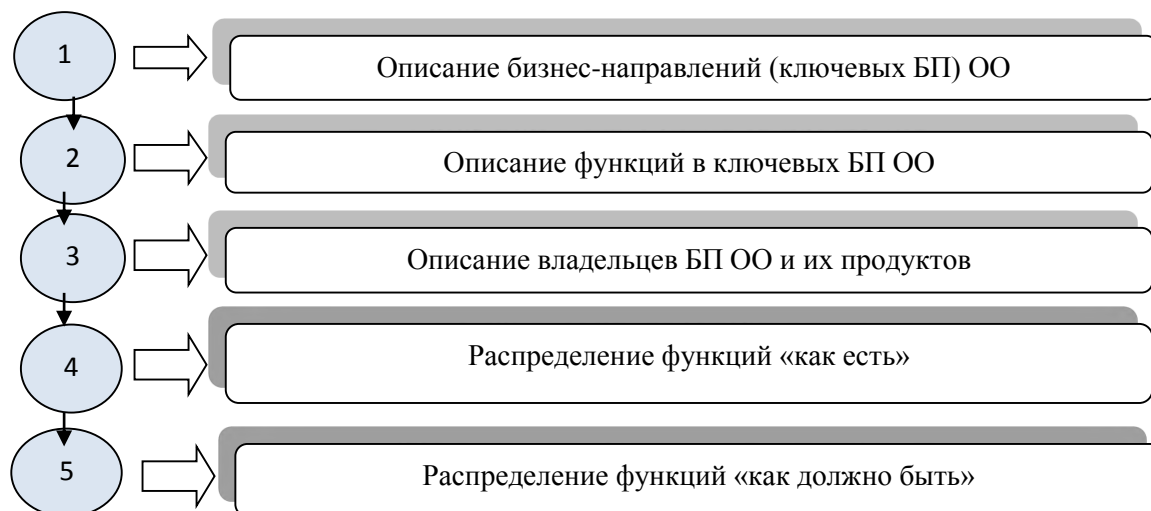

Рисунок 2 - Этапы разработки бизнес-процесса

Это, в свою очередь, приводит к необходимости определения и инвентаризации всех жизненно важных процессов ОО, установления целей процессов, назначения лиц, ответственных за эти процессы, и документальной регламентации процессов.

Цикл разработки и управления бизнес процессами следует принципам постоянного и непрерывного совершенствования.

Упор на детальную разработку БП оказывает положительный эффект на деятельность образовательных организаций, так как он:

- обеспечивает прозрачность протекания процессов;
- позволяет преодолеть функциональные барьеры между подразделениями организаций образования;
- позволяет каждому преподавателю и сотруднику понять, какую роль он играет в общих процессах;
- усиливает ориентацию деятельности образовательных организаций на запросы и интересы потребителей;
- обеспечивает постоянное совершенствование на основе измеримости процессов;
- увеличивает гибкость системы качества образовательных процессов, не связанной с функциональной структурой организации, ее способность приспосабливаться к изменяющимся внешним условиям.

Таким образом, разработка в общеобразовательных организациях моделей ключевых бизнес-процессов способствует обеспечению взаимопонимания на всех уровнях управления образовательных организаций, преодолению разрыва между общей стратегией и реальными действиями ОО, обеспечению в перспективе быстрой реакции образовательных организаций на изменения внешних условий.

ЛИТЕРАТУРА

1. Жаналиева Р.Н., Торсыкбаева Б.Б. и др. Аспекты системы образования Республики Казахстан и методическое обеспечение среднего образования. – Астана, 2016.

2. Абдишова Г.Б., Ботабаева К.Г. Анализ рынка образовательных услуг в Республике Казахстан // Научно-методическое обеспечение стратегического плана развития образования до 2020 года. - Шымкент, «Мирас», 2016.– 108 с..

3. Родичева А.Ф. Современные подходы к управлению развитием образовательного учреждения // Молодой ученый, 2013, № 1 - с.369-371.

4. Карпова С.И., Любченко О.А. Управление образовательным учреждением (школой, гимназией, лицеем) с учетом современных тенденций модернизации образования // Вестник Московского городского педагогического университета, 2012, № 4 (22). - с. 74-88.

ӘОЖ 371.384.4

БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА МАЗМҰНЫ – ЖАҢАРТЫЛҒАН БАҒДАРЛАМА

Теңелхан А., студент

Ғылыми жетекші: Кирбасова Л.Г.

III. Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, Ақтау қ.

Аңдатпа. Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың биылғы «Қазақстандық жол – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Жолдауында еліміз дамуының барлық Стратегиялық бағыттарын жүзеге асыратын міндеттер қойылды. Республика болашағына бағдар беретін бұл жолдауда «XXI ғасырдағы дамыған ел дегеніміз - белсенді, білімді және денсаулығы мықты азаматтар»- деген.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының ең негізгі мақсаты-білім алушылардың оқу нәтижелерін жетілдіру болып табылады. Орта білім мазмұнын жаңартудың көптеген компоненттері, соның ішінде мұғалімдердің біліктілігін арттыру бағдарламасы осы мақсатқа бағытталған.

Түйінді сөздер: білім беру мазмұны, білім беру бағдарламасы, мұғалім, оқушы, тренинг.

Қазақстан Республикасында орта білім беру мазмұнын жаңарту шеңберінде білім беру үдерісінің құрылымы мен мазмұнына елеулі өзгерістер енгізілуіне байланысты білім берудің ұлттық моделінің қалыптасуымен және Қазақстанның білім беру жүйесін әлемдік білім беру кеңестігіне кіріктірумен сипатталады. Қазіргі таңда еліміздегі білім беру саласы жаңа жүйеге көшіп жатыр. Ұлтымыздың болашағына тірек болар азаматтардың білім деңгейі жоғары, ой өрісі дамыған, өз ойын еркін жеткізе алатын, шынайы өмірге бейім жаңашыл ұрпақ тәрбиелеуді басты фактор ретінде қарастырып отыр. Ендеше жаңашыл, соңғы технологияны меңгерген, әдіс-тәсілдерді игеру жағы мықты орныққан мұғалім заманға сай оқушыны оқытып, тәрбиелеп шығарады деп сенемін. Қазіргі таңда мұғалімдерге қойылатын талаптардың бірі – оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін меңгеріп, іс-тәжірибесінде үнемі қолдану. Мұғалімдер оқып, болашақта қолданатын оқыту әдіс-тәсілдері оқушыларды оқытудың ең жоғары стандарттарын қамтамасыз ету үшін маңызды. Қазіргі кезде үш тілділікті қатар алып жүру, ең маңызды білімнің талабы болып отыр. Қазақ тілі– мемлекеттік тіл болса, қарым-қатынас тіліне –орыс тілін жатқызсақ, ағылшын тілі-әлемдік кеңістікті тану тілін оқытуда жаңа идеяларды әр сабағымызда қолдану, жаңаша оқытудың тиімді жолдарын ізденіп, тауып, тарату заман талабы болып отыр.

Оқытудың түрі мен әдіс-тәсілдері өзгерді. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Осыған байланысты мұғалімдер алдында сабақтың түрін, типін, әдіс-тәсілдерімен қатар тиімді оқытуды басты назарға алу керек екендігін үнемі естен шығармауымыз керек. Себебі, заман бір орында тұрмайды. Ағын су қай жаққа ақса,

білім де ағынды су сияқты, таза бұлақ сияқты жаңашылдыққа жақын жүруі керек деп ойлаймын. Мемлекетіміздің білім беру үдерісінде енгізілген жаңартылған білім беру бағдарламасы –келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама. Білім мазмұнын жаңарту тікелей шағармашыл ізденіс үстіндегі ұстаздарымыздың қолында деп білемін. Өйткені, шығармашыл ұстаз — ол әрдайым жаңалық ашуға жақын, әрі өз кәсіби шеберлігінде оқушының дарындылығын ашуға назар аударады. Дарынды аша отырып, оқушының бойынан түрлі тәжірибелер арқылы ойын, сөйлеу мәнерін, жұмыс істеу дағдысын түбегейлі өзгертеді.

«Мұғалім көп әдістерді білуге тырысуы керек. Оны өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдануы керек»-, деп Ахмет Байтұрсынов айтып кеткендей, қазіргі заман талабына сай білім беру мәселесі сол қоғам мүддесіне сай болуы шарт.

Білім беру мазмұнын жаңарту аясындағы курстарда көңіл қойып, ой түйетін маңызды сәттер көп болады: жаңа бағдарлама бойынша сабаққа қысқа мерзімді жоспар құрастыру, төрт дағды бойынша (айтылым, тыңдалым, жазылым, оқылым) оқып үйренген тренингтер біздің педагогикалық білімімізді тереңдете түсті. Осы төрт дағдыны үнемі назарда ұстап отыру, білім саласындағы тың өзгерістерді танып-білу, өз біліміңді көтеру үнемі жаңалыққа ұмтылу қазіргі таңда аса маңызды [1].

Соңғы кездері мұғалімдерге арналған тренинг курстар көр көлемде өткізілуде. Бұл тренингтерде мұғалімдерге оқушылармен топтық, жұптық, жеке жұмыстар жасауды үйретеді, көптеген дәрістер, ойындар, тәжірибелік жағдайаттар беріледі. Кез келген білім бағдарламасының табысты орындалуы мұғалімге байланысты. Оның кәсіби шеберлігі нысаналы бағдарламаны да биік деңгейде жүзеге асыруға ықпал ете алады, ал кәсіби дәрменсіз педагог істі құлдыратады.

Өзгерістер күн сайын емес, сағат сайын өзгереді. Яғни, білім бір орында тұрмайды деген сөз. Жақсы жаққа бет бұрғанымыз еліміздің дамып келе жатқандығын білдіреді.

Мұғалім оқушылар үшін қандай да бір пән бойынша білім беретін адам ғана емес, сондай-ақ олардың оқудағы еңбегін қызықты, тиімді ұйымдастыра алатын, оларға үлгі болатын ерекше тұлға болуы керек. Жаңа заман мұғалімінен күнделікті оқушылармен қарым-қатынас барысында әрбір жағдаят үстінде ерекше білім деңгейін көрсетуді және шығармашыл шешім қабылдай алуын талап етіп отыр. Оны қанағаттандыру үшін қазіргі заманның мұғалімі жаңашыл, икемді, өзгерісті тез қабылдай алатын, жан-жақты, жаңа педагогикалық инновациялық технологияларды меңгерген болуы керек. Сонда ғана біз жаңартылған білім аясында жетістіктерге жетеріміз хақ.

Білім беру мазмұнын жаңарту аясындағы бағдарлама ұстаздық шеберлікті арттырады, білім сапасында өзгерісті енгізеді, оқушыны белгілі бір білім шынына жеткізеді [2].

Жаңартылған оқу бағдарламаларының ерекшеліктері 10 бөлімнен тұратын жаңа құрылымы болып табылады:

1. Пәннің маңыздылығы;
2. Пән бойынша оқу бағдарламасының мақсаты;
3. Шеттлділік саясатты іске асыру;
4. Оқыту үдерісіне ұйымдастыруға қойылатын талаптар;
5. Пәнді оқытуда қолданылатын педагогикалық әдіс- тәсілдер;
6. Түрлі мәдениет пен көзқарастарға құрмет;
7. Ақпараттық- коммуникациялық технологияларды қолдану құзіреттілігі;
8. Оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту;
9. Оқу нәтижелерін бағалау жолдары;
10. Оқудың мазмұны, ұйымдастырылуы мен бірізділігі.

Бағдарламаның міндеттері:

1. Пән бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасының құрылымымен, ондағы материалдардың күрделілігінің өсу ретімен, мазмұнымен және мақсаттарымен таныстыру;

2. Пән бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасына сәйкес келетін педагогикалық тәсілдерді түсінуін және қолдана білуін қамтамасыз ету;

3. Пән бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасындағы оқу мақсаттарына қол жеткізу мақсатында критериалды бағалау жүйесін түсініп, қолдана білуін қамтамасыз ету;

4. Мұғалімдердің бойында орта білім мазмұнын жаңарту жағдайында пән бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасын іске асыру үшін қажетті дағдыларды қалыптастыру.

Жаңаша білім беру үрдісінде бүгінгі жеткіншектерге білім берудегі басты мақсаттың бірі - бәсекеге қабілетті тұлға дайындау десек, бәсекеге қабілетті тұлға дайындаудың бір жолы - жеке тұлға қалыптастыру. Оқытудың қандай жолы қолданылса да, қарастырылатын екі көзқарас бар[3]:

Біріншіден, оқушының жеке тұлға және әлеуметтік нысан ретіндегі келешегі;

Екіншіден, оқытудың оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынас нәтижесі.

Мемлекетімізді өзге елдермен теңестіретін нәрсе - білім. Ең басты мәселе - мектептің білім сапасын көтеру, осы бағытта сыни ойлануға мүмкіндік беру керектігі, осы себептен көп өзгерістер енгізу қажет. Егер мектеп фундаменті жақсы болса, болашақта жоғары оқу орындарында білім сапасы жоғары болады. Енді қандай өзгеріс енгізу қажет дегенде, төмендегі мәселелер қарастырылуда.

1. Білім сапасын көтеру
2. Оқушының сабаққа ынтасын, қызығушылығын арттыру
3. Топтық жұмыстарды сапалы ұйымдастыру, тиімді қолдану
4. Ата - ананы мектептің дамуына өз үлестерін қосуға шақыру
5. Пән мұғалімдеріне жаңа әдіс-тәсілдерді үйрету
6. Барлық мұғалімдер үшін коучинг сабақтарын ұйымдастыру
7. Дарынды және талантты балалармен жасалатын жұмыс түрлерін енгізу
8. Мұғалімдердің кәсіби жетілуіне қолдау көрсету.

Бүгінгі таңда білім беру мазмұны жаңартылып жатыр. Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға оқушының білім, білік, дағдыларын ғана емес, оның тұлға ретінде қалыптасуына талап қояда. Жеке тұлға қалыптастыру үшін әр оқушының қабілетін танып, біліп, шыңдап жол сілтеп, тұлғалық дәрежесін көтеру керек. Олай болса, мұғалімдер қауымы жаңаша білім беру үшін жаңаша әдіс-тәсілдерді игерген, ақпараттық коммуникативті технологияларды толық меңгеруі шарт.

Ұлы ойшыл ақынымыз Абай айтқандай, адам бойындағы ізгі қасиеттерді оятатын ұлылық ұстаз қолында. Оқытушы ұрпақ бойындағы табиғаттан берілген ерекшеліктерді дамытумен қатар, ұшы-қиыры шексіз білім әлеміне жетелейтін көшбасшы болуы керек.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. «Тәжірибедегі рефлексия» жалпы білім беретін мектептердегі педагогика кадрларының кәсіби даму бағдарламасы Тренерге арналған нұсқаулық. 2016ж

2. <http://www.bilim-all.kz>

3. ҚР орта білім мазмұнын жаңарту еңбегінде қазақ тілінде оқытатын мектептердегі бастауыш сынып пәндері бойынша педагогика кадрларының біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы. 2016ж

ШЕТ ЕЛДЕГІ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ

Туребаева М.М., студент,
Ғылыми жетекші: Кирбасова Л.Г.

III. Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, Ақтау қ.

Аңдатпа. Қазіргі таңдағы білім саласында жүргізіліп жатқан реформаның басты мақсаты-ой-өрісі дамыған, жан-жақты, шығармашылық деңгейде қызмет ете алатын, дүние-танымы биік, білімдік бәсекеге қабілетті, сыни ойлай алатын жеке тұлға тәрбиелеу.

Түйінді сөздер: Сапалы білім, шет елдегі оқыту әдісі, ақпараттық технология қажеттілігі, заманауи білім беру

Қазіргі кезде егемен елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр. Себебі, білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болуда. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі маңызды мәселелердің бірі.

«Еліміздің ертеңі бүгінгі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры-ұстаздардың қолында» Н.Ә.Назарбаев.

Білім беру саласындағы басты мәселе – білім беру мазмұнына жаңалық енгізудің тиімді жаңа әдістерін іздестіру және оларды жүзеге асыратын болашақ мамандарды даярлау.

Әр елдің білім беру жүйесі бар. Білім беру жүйесінің ерекшеліктері мен әдістерін келесі 1- кестеде.

Кесте 1. Шет елдегі және Қазақстандағы білім беру жүйесінің ерекшеліктері

Мемлекет атауы	Оқу жылы	Сабақ ұзақтығы	Оқу аптасының ұзақтығы	Емтихан	Ерекшеліктері
Франция	Қыркүйек-шілде	55 мин. 2 сағ. дейін	5 күн	бар	Түскі ас 2 сағат
Жапония	Сәуір-наурыз	45- 50 мин.	6 күн	Жылына бірнеше рет	Кешке дейін оқу болады.
Израиль	Қыркүйе - маусым	90 мин.	6 күн	Бар	Оқу үлгерімі қабілетіне қарай топтарға бөлінеді.
Қытай	Қыркүйек-шілде	40 мин.	6 күн	Бар	Сабақ таңертеңгі жаттығу мен басталады.
Үндістан	Шілде-мамыр	35 мин.	6 күн	Бар	Қатаң емтихан бақылана ды
Австралия	Қаңтар-желтоқсан	Мұғалім өзі шешеді	5 күн	2 жыл сайын	Тоқсандық қа бөлінеді.
Канада	Қыркүйек-маусым	85 мин.	5 күн	Тест, бақылау жұмысы арқылы.	Жарты сағат ұйықтауға рұқсат етілген.

Испания	Қыркүйек маусым	45 мин.	5 күн	Бар	Екі тілді білім жүйесі
Финляндия	Тамыз-мамыр	Мұғалім өзі шешеді	5 күн	Жоқ	Сабақ 3 сағатқа созылуы мүмкін
Италия	Ауа-райына байланысты	50 55 мин.	5 күн	бар	Орта мектептен бастап профессорлардн сабақ алады.
Қазақстан	Қыркүйек-маусым	40 мин.	5 күн	бар	Токсандыққа бөлінеді,үш тілді білім жүйесі

Шет елдердегі білім беру жүйесі ізденісте болып табылады. Олар студенттердің немесе мектеп оқушыларының ізденісін тікелей бақылап. Профессорлар әңгімелесу арқылы студенттердің зейінін ашып, тақырып пен ғана таныстырады. Ал қалғанын студент ізденуі тиіс. Бізде керісінше бәрі дайын түрде айтылады, бірақ нәтиже қонымды емес. Сонымен қатар шет елдер де әрбір студенттің планшеті немесе компьютері алдында дайын тұрады. Бізде ақпараттық технологиялар әлі жеткіліксіз.

Сонымен қатар шет елдер де тікелей студенттердің таңдаған тақырыбы немесе пәнін өткізуге тырысады. Ал бізде Министрлік бекіткен пән мен тақырыптар қозғалады. Сондықтан қазіргі біздің мақсатымыз-ақпараттық технологиямен барынша өамтамасыз ету, студенттердің зейінін ашу, білікті профессорлардан көбірек сабақ алуға жағдай жасау.

АҚШ-та Қазақстан секілді білім беру министрлігі жоқ. Алайда, ол жақта білім беру департаменті бар. Білім беру үшін лицензия керек емес, оның орнына университеттер акредитациядан өтеді. Бірақ оны алмай тыныш жұмыс істей беруге де болады. Сондықтан да университетке тапсыратын кезде мұқият болу керек. Акредитация университет сапасына, деңгейіне, рейтингіне әсер етеді. Америкада екі мыңнан аса дәстүрлі төрт жылдық университеттер мен колледждер бар. Ең мықты университеттері: Гарвард, Пристон секілді университеттер бар. Бағалау жүйесі әріптік жүйеде жасалған:

А-оқу деңгейі қалыпты, өте жақсы

В-орташадан жоғары саналады, жақсы

С-тапсырма орындауы орташа

Д-қанағаттандырылдық, оқу төмен

Е-өанағаттандырылдықсыз, нашар

Сыныптан сыныпқа өтуі үшін оқу үлгерімі С бағасынан төмен болмауы міндетті.

Жарты ғасырға жуық уақытта үшінші әлем елдеріне көшкен ел-Сингапур. Оның негізгі құндылығы-білім және жемқорлықсыз саясат. Білім жүйесінің негізі-ағылшын тілі. Сингапурдағы білім шетелдіктер үшін де қол жетімді.

Сингапур әлем бойынша білім беру жүйесі үлкен талқылауға түскен және өзгеріске түскен ел болып табылады. Мектептегі мұғалімдер үлкен абырой мен жалақыға ие. Сингапур оқушылары 11 күн ғана демалып сабақ оқиды. Әр оқушыны өмір бойы білім алуға мотивация береді, жаңа технологияларды меңгеруге, кәсіпкерлік негіздері мен әр сөзі мен ісіне жауапкершілікпен қарауға аса мән береді. Негізгі мақсаты-ақпараттық технологияларды қолданып білім беру жүйесіне жаңалық енгізу. Әр студент пікірін біліп, идеяны жүзеге асыру. Әлемдегі ең үздік білім беру жүйесі бойынша «үздік жиырмалық» мынадай: Финляндия, Оңтүстік Корея, Гонконг, Жапония, Сингапур, Ұлыбритания, Нидерланды, Жаңа Зеландия, Швейцария, Канада, Ирландия Дания, Австралия, Польша, Германия, Бельгия, АҚШ, Венгрия, Словакия, Ресей.

Жаһандану жағдайында бәсекеге қабілеттілік кез-келген мемлекет үшін аса маңызды мәселе болып табылады. Елдің табысты дамуының факторларының бірі сапалы білім беру болып табылады. Білім беру мен ғылым дамуындағы ілгерілеуді қадағалау әлем елдерінің бәсекеге қабілеттілігі жөнінде алдыңғы қатарлы халықаралық

рейтингтерде Қазақстан позициясын мониторингтеуге мүмкіндік береді. Дәстүрлі білім беру жүйесінде білікті мамандар даярлаушы кәсіби білім беретін оқу орындарының басты мақсаты-мамандықтарды игеру ғана болса, ал қазір әлемдік білім кеңістігіне ене отырып, бәсекеге қабілетті тұлға дайындау үшін адамның құзырлылық қабілетіне сүйену арқылы нәтижеге бағдарланған білім беру жүйесін ұсыну-қазіргі таңда өзекті мәселелердің бірі.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. А.Құсайынов «Білім және реформа» (мақалалар жинағы); Алматы 2010
2. Реформа образования в современном мире-Москва 1995 г.
3. Білім туралы Қазақстан Республикасының Заңы- Алматы
4. Интернет ресурстары: <https://old.baq.kz/kk/news>

ӘОЖ 371.384.4

БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ ЖАҢАШЫЛДЫҚ

Тұрған, А. студент

Ғылыми жетекші: Кирбасова Л.Г.

III. Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, Ақтау қ.

Аңдатпа. Мақалада Қазақстан Республикасы жалпы білім берудің жүйесін жетілдірудің жаңа кезеңі, білімнің іргетасын қалайтын негіздері мен танымдық қызығушылық сонымен қатар оқу – тәрбие үрдісін жақсартып, оқытуда жаңа педагогикалық технологияларды кеңінен қолдана отырып білімді терең игерудің жолдары, білім алушының ойлау қабілеті мен шығармашылық әрекетін дамыту сияқты мәселелер қарастырылған.

Түйінді сөздер: белсенді білім беру, білім беру жүйесін жетілдіру, дәстүрлі оқыту, цифрлық оқыту, дамыта оқыту.

Білім беру «Қазақстан – 2030» ұзақ мерзімді Стратегиясының маңызды басымдықтарының бірі болып танылды. Қазақстандағы білім беру реформаларының жалпы мақсаты білім беру жүйесін жаңа әлеуметтік-экономикалық ортаға бейімдеу болып табылады.

Елбасы республиканы әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына енгізу туралы міндет қойған болатын. Білім беру жүйесін жетілдіру осы мақсатқа қол жеткізуде маңызды рөл атқарады [Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халқына «Мәңгілік Ел» атты Жолдауында «Біздің болашаққа барар жолымыз қазақстандықтардың әлеуетін ашатын жаңа мүмкіндіктер жасауға байланысты. ХХІ ғасырдағы дамыған ел дегеніміз – белсенді, білімді және денсаулығы мықты азаматтар» деген болатын.

Қазақстан Республикасы жалпы білім берудің жүйесін жетілдірудің жаңа кезеңіне қадам басты. Білім берудегі басты мақсат – жан – жақты дамыған, білімді, өмір сүруге бейім, өзіндік ой – толғамы бар, адамгершілігі жоғары, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны тәрбиелеу.

ХХІ ғасыр – білім ғасыры. Болашақтың бүгіннен де нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын құдіретті күш тек білімде ғана. Қай ел болсын, өсіп – өркендеуі, әлемде өзіндік орнын алу сол мемлекеттің біліміне, білім сапасының жайына байланысты екенін ел Президенті Н.Ә.Назарбаевтың жыл сайынғы халыққа Жолдауында ерекше айтылуы да сондықтан [1].

Бірінші бағыт - оқу-тәрбие үдерісін жаңғырту. Бұл бағыттың үдерістері біздегі білім саласына ене бастады. Мәселен, бүгінгі таңда академиялық еркіндікті дамыту білім беру жүйесін түбегейлі өзгертті деп айтуға болады. Білім алушының таңдаған пәні бойынша, мамандығына қатысты сабақтарды меңгеруі - академиялық еркіндіктің басты қағидаты болып саналады.

Екінші бағыт - білім беру қызметтерінің тиімділігі мен қолжетімділігін нығайту, инновациялық технологияларды, компьютер мүмкіндіктерді пайдалану, интерактивті білім беру, қашықтықтан оқыту, виртуальды педагогика, ғалым – оқытушылар, зерттеушілер, жалпы білім беретін ұстаздармен бірлесе отырып, білім алушының жеке интеллектуалдық қабілетін арттыру тағы басқалар жатады. Еліміздегі жоғары білім беру ордалары әлемдік білім беру жүйесіне көше бастады. Қазақстанның бәсекеге қабілеттілігін арттыра түсетін білікті мамандарды дайындау үшін ЖОО-лары да түрлі инновациялық методикаларды пайдалана басталады. «Академиялық мобильділік» бағдарламасы еліміздегі бірқатар жоғары оқу орындарында жүзеге асуда. Жоғары білім саласына көп сатылы оқу гранттары жүйесін әзірлеу, қолданбалы білім берудің өңірлік мамандықтарды ескеретін мамандандырылған оқу орындары жүйесін құру, оқыту әдістемелерін жаңғырту, оқытудың онлайн жүйелерін дамыту сынды жоғарыдағы бағыттың негізгі тетігі ретінде қарастыруда.

Үшінші бағыт – оқу сапасын арттыруда білім алушы үшін ең маңыздысы оқулық. Оқулық – білім нәрінің мөлдір бастауы. К.Д. Ушинский айтқандай: «Оқулық – жақсы сабақ берудің іргетасы». Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты талаптарын орындау үшін білім алушылар қажетті оқулықтармен қамтамасыз етілуі тиіс. Егемендігімізді алғаннан кейінгі басылып шыққан төл оқулықтарымыз бірнеше өңделіп басылғанымен, мазмұны, әдістемесі жағынан сабақтастықтың орындалмай, кейбір жерлерінде аздаған олқылықтар кездесетіндігін байқатты. Мұғалімнің айтқанын білім алушы оқулықты оқу арқылы толықтырады. Ұмытып қалса қайта қарап білімін толықтыруға көмегі бар оқулық қажет. Қазір баспалар көп, оқулықтар әр түрлі, оқу бағдарламалары мен кейбір оқулықтардың материалдары толық сәйкес келе бермейтін жайлар кездесіп жатады. Бұлда жүйелілікті қажет етеді [2].

Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы бүгінгі басты міндеттерінің бірі – жастарға терең білім беру. Ал, оның негізі техникалық және кәсіптік білім берудің оқыту үрдісін жақсартуға жаңа технологияларды енгізу болып табылады. Оқу тәрбие үрдісіне жаңа инновациялық әдіс тәсілдерді енгізу білім алушының білімге деген қызығушылығын, талпынысын арттырып өз бетімен ізденуге шығармашылық еңбек етуге жол салады. Білім алушылар терең де жүйелі білім және әдістемелік тәсілдерді жетік меңгерген болуы тиіс. Қоғам дамыған сайын, барлық құрылым бірге дамиды [3].

Қазіргі таңда кәсіптік және технологиялық білім беру үрдісінде кеңінен қолданылып жүрген бірнеше инновациялық технологияларды атап көрсетуге болады.

Білім беру жүйесіндегі инновациялық технологиялар:

- проблемалық оқыту;
- дамыта оқыту;
- деңгейлеп оқыту;
- дәстүрлі оқыту;
- модульдік оқыту
- сұрақ-жауап ойындары;
- цифрлық білім беру ресурстары.

Проблемалық оқыту - ғылыми таным нәтижелерін, білімдер жүйесін ғана меңгеріп қоймай, сонымен бірге нәтижелерге жету жолдарын, баланың таным дербестігін қалыптастырып, оның шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Дамыта оқыту - мектеп жасына дейінгі балада білім, білік дағдының қалыптастыруын жоққа шығармайды, бірақ оқыту мен тәрбиелеу баланың дамуын қамтамасыз ететін жағдай болу керек. Дамыта оқыту технологиясы ұйымдастырылған

оқу іс әрекетінде балаларға тәрбиешінің қарапайым ізденгіштік, зерттеушілік іс әрекетін қалыптастыру тән.

Дәстүрлі оқыту - балалардың таным қабілеттері және жас мөлшері шамамен бір деңгейді құрайды. Оқыту барысында жоспарланған тақырып кеңінен түсіндіріледі, балалар сол тақырып бойынша білім, білік дағдыларын игеру мақсатында жұмыс істейді.

Цифрлық білім беру электрондық оқулықтар, компьютерлік ойындар, виртуалды жаттығу әдістері, ғылыми-әдістемелік зерттеулер құрайды.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Жолдауында «Білім және кәсіби машық — заманауи білім беру жүйесінің, кадр даярлау мен қайта даярлаудың негізгі бағдары. Бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болу үшін біз сауаттылығы жоғары елге айналуымыз керек. Барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет», деп атап көрсетті. Қазіргі кезеңде Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда [4]. Техникалық және кәсіптік білім беру жүйесі үшін жаңа модульдік оқыту бағдарламасын жасау халықаралық талаптарға сай және жұмыс берушінің талаптарын анықтайды. Мұндай бағдарлама біріншіден, халықаралық еңбек нарығында Қазақстан Республикасының техникалық және кәсіптік білім беру жүйесі белсенді ойыншы болуы, екіншіден білім беру шарттарының сапасына ұсынылатын қатаң талаптар негізінде дайындау сапасын арттыру.

Қорыта айтқанда, еліміздегі білім жүйесін дамыту — дәуір талабы екенін «Қазақстан-2050» Стратегиясы айқындап берді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. ҚР Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы
2. Скакун В.А. Введение в профессию мастера производственного обучения: Методические пособие.-М.: Высш.шк., 2010г.
3. ҚР білім беру жүйесін 2015 жылға дейінгі дамыту тұжырымдамасы.
4. Н.Ә.Назарбаев., Ел президентінің Қазақстан халқына жолдауы Астана қ., 2012 жылғы 14 желтоқсан.

УДК 811(075)

ПРОЕКТНАЯ МЕТОДИКА КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ

Утесова К.У.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга
им. Ш. Есенова, г. Актау

Аннотация. В статье рассматриваются основные положения проектной методики, возможности её использования на занятиях по английскому языку в неязыковом вузе. Даны выводы, что исследовательские проекты имеют положительное значение в процессе обучения студентов

Ключевые слова: проект; метод проектов; студенты; группа экспертов; критерии; оценивание.

В современном ВУЗ е активно разрабатывается и используется большое количество различных интерактивных форм обучения по всем видам речевой деятельности при изучении иностранного языка (аудирование, чтение, говорение,

письмо). Основной целью обучения иностранным языкам является формирование и развитие коммуникативной культуры студентов, обучение практическому овладению иностранным языком.

Задача преподавателя состоит в том, чтобы создать условия практического овладения языком для каждого студента, выбрать такие методы обучения, которые позволили бы каждому студенту проявить свою активность, свое творчество.

Современные педагогические технологии такие, как обучение в сотрудничестве, проектная методика, использование новых информационных технологий, Интернет-ресурсов, технология развития критического мышления помогают реализовать личностно-ориентированный подход в обучении, обеспечивают индивидуализацию и дифференциацию обучения с учетом способностей студента, их уровня обученности.

В соответствии с требованиями времени и образовательных стандартов нового поколения основной акцент, что совершенно оправданно, необходимо сделать на развитии ключевых профессиональных компетенций. Появляется новое понятие «критическое мышление», которое становится ведущим в реализации государственного образовательного стандарта нового поколения. В процессе развития критического мышления формируются коммуникативные, когнитивные умения студентов. Развитие критического мышления в процессе обучения иностранному языку позволяет формировать у студентов нравственно-ценностные мотивы поведения, развивать креативность, воспитывать инициативность. Как оценить креативность студентов, уровень сформированных компетенций, умение использовать знания иностранного языка в профессиональной обстановке при решении профессиональных задач?

Одной из технологий, обеспечивающей личностно-ориентированное обучение, является метод проектов, как способ развития творчества, познавательной деятельности, самостоятельности. Типология проектов разнообразна. По М. Е. Брейгиной, проекты могут подразделяться на монопроекты, коллективные, устно-речевые, видовые, письменные и Интернет-проекты. Хотя в реальной практике зачастую приходится иметь дело со смешанными проектами, в которых имеются признаки исследовательских, творческих, практико-ориентированных и информационных. Использование проектных заданий и в целом метода проектов представляется наиболее всеобъемлющим в этом плане, охватывающим все аспекты обучения, все четыре умения и, более того, подкрепленный интересом самого обучаемого. Для развития профессионально-значимых для специалиста компетенций используются как традиционные, так и новые методы, позволяющие не ограничиваться когнитивным освоением изучаемой дисциплины.

Работа над проектом - это многоуровневый подход к изучению языка, охватывающий чтение, аудирование, говорение и грамматику. Метод проектов способствует развитию активного самостоятельного мышления обучающихся и ориентирует их на совместную исследовательскую работу. Проектное обучение актуально тем, что учит студентов сотрудничеству, а обучение сотрудничеству воспитывает такие нравственные ценности, как взаимопомощь и умение сопереживать, формирует творческие способности и активизирует обучаемых. В общем, в процессе проектного обучения, прослеживается неразрывность обучения и воспитания.

Метод проектов разрабатывался в начале XX века американскими учеными Дж. Дьюи, У.Х. Килпатриком, Э. Коллингсом, а позже - С.Т. Шацким, В.Н. Шульгиным, М.В. Крупениным и др. Целью метода являлось ориентирование обучения на целесообразную деятельность учащихся с учетом их личных интересов. Основной тезис современного понимания метода проектов состоит в следующем: «Все, что я познаю - я знаю, для чего это мне надо и где и как я могу эти знания применить». Этот тезис привлекает многие образовательные системы, стремящиеся найти разумный баланс между академическими знаниями и прагматическими компетенциями. Он требует практического употребления теоретических знаний при решении конкретных задач или проблем в совместной деятельности учащихся» .

Важно отметить, что «метод проектов» стимулирует познавательную и научную активность. При обучении иностранному языку в неязыковом вузе, метод проектов позволяет использовать интегрированные знания, используя язык в ситуации близкой к реальной профессиональной деятельности. Это, естественно, способствует более мотивированному усвоению и закреплению знаний по иностранному языку, которые дают возможность решать определенный класс профессиональных задач в ситуациях, являющихся макетом реальных. Исходя из этого, можно с уверенностью утверждать, что метод проектов позволяет:

- повышать мотивацию в изучении иностранного языка через постановку, интересующей студента проблемы;
- обретать новые знания и компетенции, используя на практике уже имеющиеся (письменные продукты проектной работы - анкеты, отчеты, эссе, файлы, деловые письма и т.п.);
- устные продукты-презентации, проведение собраний, мозговых атак, публичные выступления и др.);
- укреплять коммуникативные навыки (работа в группе);
- работать с источниками на иностранном языке (поиск информации на иностранных сайтах, составление аннотаций, рекомендаций, тематических подборок, анкет);
- интегрировать знания по различным предметам;
- творчески и самостоятельно работать с материалами на иностранном языке;
- сосредоточить внимание обучаемого не на самом языке, а на проблеме, переместить акцент с лингвистического аспекта на содержательный, исследовать и размышлять над решением проблем, применяя при этом иностранный язык.

Необходимо отметить, что учитывая ограниченное количество часов иностранного языка в неязыковом вузе, предпочтительно, чтобы основная часть проектной работы проводилась в рамках самостоятельной, а тема проекта - была связана с изучаемыми профилирующими дисциплинами, а также учитывала будущую профессиональную деятельность выпускника и курировалась ведущей кафедрой. Выбор темы очень важен, зачастую, именно он, в конечном счете, может определить успешность и результативность проектной работы в целом. Основные требования, предъявляемые к проектной работе, включают в себя:

- реальность проблемы;
- актуальность поставленной задачи «профессиональной деятельности».

Как и любой метод, метод проектов обладает характерными чертами, которые необходимо учитывать при планировании проекта.

«Во-первых - это групповая деятельность, позволяющая развивать навыки коммуникации в рамках группы, а также, умения воспринимать и передавать информацию, сотрудничать.

Второй характерной чертой проекта является то, что он требует времени - как на подготовку, так и на реализацию.

Третьей чертой является наличие разнообразного по форме конечного продукта (презентация, отчет, проект и т.п.).

Четвертой особенностью проекта является то, что проект предполагает обязательное исследование, а потом и анализ.

И, наконец, в каждом проекте обучающиеся достаточно самостоятельны - преподаватель лишь направляет и корректирует недочеты.

Проект, как технологическая единица учебного процесса, обязательно проходит свои этапы: от постановки проблемы - до конечного продукта-результата. Это - начальный этап, т.е. - организационный, где идет формулирование темы и конечной цели проекта. На этом этапе устанавливаются временные рамки, выбираются способы выполнения проекта, определяется конечный продукт. Далее наступает самый

трудоёмкий и продолжительный по времени этап работ проектом - выполнение проекта, т.е. сбор информации, поиск новых знаний, анализ, выводы. Преподаватель корректирует лексико-грамматический аппарат, речевой этикет, проверяет письменные продукты, направляет, в случае необходимости. В ходе этого этапа продолжается расширение и совершенствование лексического запаса, развиваются навыки написания деловых и научных отчетов на иностранном языке.

Третий этап - оформление результатов в рамках проектной деятельности.

Естественно, проекты предполагают взаимосвязанные действия на всех стадиях. Для успешности проекта необходимо продумать все вопросы организации всех этапов проектной деятельности, как то:

- формирование групп;
- постановка задачи, установление рамок проекта;
- составление плана, направляющих вопросов;
- взаимодействие с задействованными в проекте кафедрами;
- выбор письменных и устных отчетных продуктов проектной деятельности;
- мониторинг;
- выработка критериев оценки проекта;

Так как «проектная работа» даёт студентам возможность самостоятельно выбирать языковые, пара- и экстралингвистические средства, совершенно очевидно, что обучающиеся при этом допускают больше ошибок, чем обычно. Однако характер проектной работы не всегда позволяет исправить их сразу же, тем более, если она совершена в момент акта речевого общения. Желательно, при подведении итогов проекта не сосредотачиваться только на ошибках. В целом акцент при проектной работе должен акцентироваться на продуктах проектной работы и конечном результате, что повышает мотивацию.

Метод проектов формирует у обучающихся коммуникативные навыки, культуру общения, умения кратко и доступно формулировать мысли, терпимо относиться к мнению партнёров по общению, развивать умение добывать информацию из разных источников, обрабатывать её с помощью современных компьютерных технологий, создает языковую среду, способствующую возникновению естественной потребности в общении на иностранном языке.

Разработка проекта должна была не только расширить знания в знакомых им областях науки, но и познакомить с новыми фактами, явлениями по данной проблематике. Кроме того, чтение профильных текстов, изложение их содержания на английском языке расширяло лексический запас студентов, развивало их языковую догадку.

В основе процесса обучения иностранному языку в неязыковом вузе лежит компетентностный подход, обеспечивающий подготовку специалиста, способного решать определённый класс профессиональных задач, что предполагает наличие совокупности интегрированных качеств личности: знаний, умений, навыков, способов деятельности. Участие в проектных работах, несомненно, повышает уровень практического владения иностранным языком, формирует навыки самостоятельной языковой деятельности, а также поднимает совершенно новый пласт междисциплинарных связей. Интеграция и систематизация межпредметных связей создаёт условия для относительной самостоятельности студентов в изучении дисциплин междисциплинарного блока и организации личностно ориентированного учебного процесса. Входя в систему интеграции иностранного языка со знаниями по специальности, студент использует иностранный язык как средство овладения профессионально значимыми компетенциями.

ЛИТЕРАТУРА

1. Голикова Л. В. Формирование профессиональной иноязычной коммуникативной компетентности студентов неязыкового вуза на основе проектной технологии обучения: автореф. дис. . канд. пед. наук - СПб., 2015.
2. Тараскина, Я. В. Проектная методика как средство формирования иноязычной коммуникативной компетенции студентов языкового вуза . -Улан-Удэ, 2013.
3. Копылова, В. В. Методика проектной работы на уроках английского языка: методическое пособие. - М.: Дрофа, 2006. - 93 с.
4. Соловова Е. Н. Новые тенденции в развитии глобальных реформ и подготовка учителя иностранного языка. МИГУ, МДО. - М., 2009.

УДК 338

БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ ФОРСАЙТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ ДАМУЫ

Алданепесова А., студент

Ғылыми жетекші: Аманчаева К. Р.

Ш. Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, Ақтау қ.

Аңдатпа. Бұл мақалада қазіргі заманғы модельде, көптеген мамандықтар 10 жылдан аз уақыт бойы ескірсе, ал дамыған елдерде күтілетін өмір сүру ұзақтығы 80-90 жылдан асса, кәсіби өз мансабы кезінде бірнеше дайындық циклдары өтеді-дағдыларды жүзеге асыру, ақпараттық және технологиялық аяның тез ауысуы адамның өмір бойы, туғаннан қайтыс болғанға дейін, білімнің тұрақты болуына байланыстырады. Бүгінде жоғары оқу орындары деп аталатын білім беру сегментінің үлесі жақын арада дәстүрлі жоғары оқу орнына дейінгі және жоғары оқу орны сегменттерінің үлесінен асып түседі. Барлық жастағы білім феномені пайда болады. Білім беру саласындағы форсайт технологиялар қарастырылған.

Түйінді сөздер: Форсайт, форсайт технологиялар, білім беру.

Білім беруде түбегейлі өзгерістер орын алуда. Бұл сала ұзақ уақыт бойы қоғамдағы өзгерістерге барынша иммундық болуға мүмкіндік берді – адам қызметінің ең консервативті салаларының бірі болды, бірақ қазір жағдай өзгерді. Жақындағы өзгерістер білім берудегі ең түбегейлі өзгерістер әкелді – бұл ұлттық білім беру жүйесі құрылғаннан бастауы мүмкін. Бұл өзгерістердің негізгі көзі - білім беру жүйесінің тек қана өзі емес, сонымен қатар аралас салалар мен технологиялар болды.

Білім беру саласы тез өзгеріп жатқан әлем үшін әлдеқайда белсенді дамуы керек. Алайда, білім беруде ауқымды инновациялар жиі орын алуда – соңғы мың жылда олар тек төртеуі болды:

Біріншісі-Х-ХІІ ғғ. Еуропада білім университетімен (Болонья, Париж) трансляциялауға бағытталған университеттердің пайда болуы.

Екінші – Ян Амос Коменский 1640-шы жылдары ұсынған және жаппай білім беру үшін педагогикалық норма болған сыныптық-оқу жүйесі.

Үшіншісі - ХІХ ғасырда Вильгельм фон Гумбольдт үлгісі бойынша зерттеу түріндегі университеттердің пайда болуы.

Төртінші-ХІХ-ХХ ғасырларда американдық философ Джон Дьюи ұсынған прагматикалық білім беру идеясы және оқытудың эксперименталды әдісі.

Оның үстіне, әлемнің қалыптасқан "білім беру ландшафтын" айтарлықтай өзгерте алатын инновацияның жаңа толқынының табалдырығында тұрғанын көру юолып табылады. Осы тақырыптағы ең соңғы жарияланымдардың бірі - Майкл Барбердің,

Кейтелин Доннелли мен Саад Ризви «қар көшкінінің түсуі қарсаңында жоғары білім және алдағы революция» [2]. Отандық жұмыстардан «білім берудің болашағы: жаһандық күн тәртібі» баяндамасын ерекше атап өткен жөн, Стратегиялық бастамалар агенттігі, «Сколково» Мәскеу Басқару Мектебі және 2035 жылға дейінгі білім берудің жаһандық форсайты шеңберінде Сколтех дайындаған [3]. Біздің болашаққа деген көзқарасымыз «білім берудің болашағы: жаһандық күн тәртібі» форсайт материалдары және инновациялық даму басқармасы өткізетін институттың жеке форсайт-сессияларының қорытындылары негізінде құрылады (бөлімшеде rapid foresight әдістемесі бойынша сертификатталған модератор бар).

Форсайт (Foresight – ағыл.) – «болашаққа көз салу» деген мағынаны білдіреді. Бұл – ғылым, технология, экономика, мемлекет пен қоғам салаларында сапалы жаңа нәтижелерге қол жеткізу үшін басымдықтарды айқындау және көп адамды жұмылдырудың аса тиімді құралы. Форсайт-жобалардың қорытындылары бойынша жол карталары әзірленеді. Кей ғалымдардың айтуынша, форсайт - жоспарлау инновациялық экономикалардың ең басты, ең маңызды құралдарының бірі.

Қазіргі уақытта білім беру жүйесіндегі базалық процестерге қандай технологиялардың әсер ететінін түсіну маңызды: білім мен дағдыларды беру және меңгеру, жетістіктерді тіркеу, оқыту сапасын бағалау, мотивацияны қалыптастыру.

2035 жылы білім беру көрінісін қалыптастыру үшін форсайттың негізгі қағидаттарын ұстану қажет, атап айтқанда:

- Болашақ күш-жігерге байланысты: оны құруға болады.
- Болашақ вариативті: ол өткеннен емес, қатысушылар мен мүдделі тараптардың шешімдеріне байланысты болады.

Болжам жасауға болатын салалар бар, бірақ жалпы болашақты нақты болжауға болмайды. Біз көргіміз келген болашаққа дайындалуға немесе оны өзі дайындауға болады.

Табысты болжамдар қандай қуатты әлеуметтік және технологиялық үдерістер (трендтер) біздің болашағымызды құра отырып, бізді қоршаған әлем өзгеретінін дәл түсінуге негізделген. Бүгінгі таңда білім беру болашағын қандай трендтер анықтайды және қандай өзгерістер болатынын, әлемдік экономика өңірлік экономикалық маманданудың барынша ықпалдасуы мен тереңдеуі жағына қарай жылжитын болады. Сондықтан болашақ қызметкерлері әлемнің барлық серіктестерімен қарым-қатынас жасай отырып, мультитілді және мультимәдени ортада жұмыс істей білуі тиіс. Қызметкерлердің басым бөлігі өз саласының мәселелерінде ғана емес, сонымен қатар өз жеткізушілері мен тұтынушылары салаларында – яғни пәнаралық қарым-қатынас тілін меңгеруі тиіс. Әлем эмпатия дағдысын, өзін басқа орынға қойып, жағдайды оның көзімен көре білуді одан әрі талап етеді. Жаппай ашық онлайн курстар мен МООС-платформалар дамыту білім берудегі жаңа жаһандану үдерісін іске қосады. Әлемнің көптеген жоғары оқу орындары үшін типтік білім беру үлгісі «төңкерілген» университет болады, онда оқыту жетекші МОС-платформалар арқылы жүргізіледі, ал университеттердің өзінде зертханалық жұмыстар орындалады, оқу жобалары іске асырылады және жанды талқылау жүргізіледі.

Қазақстанның инновациялық дамуының өзекті мәселелерін сараптамалық талдайтын сұхбат алаңына айналады. Кәсіби шешімдер мен келесі жылға арналған елді орта және ұзақ мерзімді уақытта инновациялық дамыту бойынша ұсыныстар жасайтын кеңес беру ұйымы болады. Елге жетекші халықаралық сарапшыларды, ірі халықаралық корпорациялар, жоғары техникалық компаниялар, танымал ғалымдар мен инноваторларды, венчурлы қаржыгерлер мен инвесторларды тарту алаңына айналады.

Елдегі инновациялық қызметті қолдау мақсатында инновацияларды тарату және мемлекет бастамаларын түсіндіретін бұқаралық іс-шара болады. Елдің инновациялық дамуы бойынша ғылыми, жастар ортасында, бизнес ортада ұсыныстар мен пікірлерді жасайтын қоғамдық қозғалыс болады; Дарынды инноваторларды қолдау құрылымы,

әлеуметтік лифтілер институты, бірегей инновациялық жобаларды қолдау және Мемлекет басшысы деңгейінде және халықаралық деңгейде қолдау механизмі. Қазақстан Республикасы Президентінің жыл сайынғы Жолдауын жариялаудың беделді алаңына айналады. Сонымен бірге әлеуетті шетелдік инвесторлар, отандық жетекші және шетелдік компаниялар, халықаралық сарапшылар мен ғылым және инновациялар саласындағы халықаралық сарапшылар мен ғылым саласындағы аналитиктер, жетекші венчурлық қаржыгерлер қатысады [4].

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Эпоха «гринфилда» в образовании. skolkovo.ru
2. Барбер М., Доннелли К., Ризви С. Накануне схода лавины. Высшее образование и грядущая революция // Вопросы образования. 2013. № 3. С. 152-231.
3. Будущее образования: глобальная повестка. edu2035.org/pdf/GEF.Agenda_ru.pdf
4. <http://kzref.org/forsajt-josparlau-rali-nemese-bolashati-ru-jjesi-retinde.html>

УДК 338.2

РАЗВИТИЕ ФОРСАЙТ ТЕХНОЛОГИЙ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИЙ

Даутова Д., студентка

Научный руководитель Аманчаева К.Р.

Каспийский государственный университет технологий и инжиниринга им.
Ш.Есенова, г. Актау

Аннотация. Инновационная экономика, или экономика, основанная на знаниях, постепенно приходит на смену индустриальной экономике, базирующейся на использовании в основном природных ресурсов.

Ключевые слова: Индустриально-инновационное развитие экономики, инновация-продукт, инновация-процесс

Индустриально-инновационное развитие экономики отнесено к числу высших приоритетов государственной политики Республики Казахстан. Правительство республики, используя благоприятную для страны конъюнктуру на мировом рынке энергоносителей, ставит задачу перехода казахстанской экономики на индустриально-инновационную модель развития. Инновационный сценарий предусматривает использование конкурентных преимуществ в топливно-сырьевой сфере для диверсификации и качественного обновления экономики[1]. Такое развитие означает выработку и реализацию механизмов максимально быстрого превращения новых знаний в наукоемкие технологии и интеграцию их в основные сферы деятельности общества.

Оценивая переход отечественной экономики на инновационную модель развития, ученые и исследователи называют данный этап либо «новой экономикой», либо «экономикой знаний».

Термин форсайт в переводе представляет собой «взгляд в будущее».

Основной идеей форсайт технологий является то, что традиционное образование (общая программа, преподаватели и т.д.) представляет собой устаревшее, по этой причине предлагается его заменить на самостоятельный подбор учащимися дисциплин и предметов, которые они предполагают изучать; предлагается онлайн-педагогика, в которой участвуют международные провайдеры услуг образования, а также исключение государства из образовательных процессов [2].

Независимо от используемой терминологии большинство из них справедливо отмечают, что изменился тип воспроизводства, основной чертой которого становится развитие национальных инновационных систем (НИС), т.е. когда инновации востребованы национальными экономиками в целом, а не только отдельными компаниями и предпринимателями, когда государство вынуждено проводить более активную политику в области регулирования направлений рынка инноваций и оперативно реагировать на изменение текущих ситуаций. В соответствии с этим логично современный этап постиндустриализма называть «инновационной экономикой».

Задача осуществления прорыва от индустриального общества к постиндустриальному на первый план выдвигает проблему обеспечения в Казахстане непрерывной динамики инноваций в реальную сферу и информационные сети экономики, основанной на знаниях. Если в индустриальной экономике совершенствование продукции достигается за счет приложения новых знаний к природным ресурсам, оборудованию, труду, то в инновационном типе экономики это развитие обеспечивается за счет применения новых знаний.

В настоящее время классификационный признак по предмету и сфере приложения инноваций предполагает их деление на продуктовые (новые продукты и новые материалы), рыночные (инновации, открывающие новые сферы применения продукта, инновации, позволяющие реализовывать продукт на новых рынках), инновации-процессы (технологии, организация производства и управление и т.д.).

Инновация-продукт — это новшество, имеющее физическую форму готового, принципиально нового или усовершенствованного изделия, которое выходит в этой форме (прежде всего в форме товара) за пределы предприятия. Этот тип инноваций требует значительных инвестиций, так как разработка новых продуктов предполагает проведение НИОКР, разработку инноваций-процессов.

Инновация-процесс — это техническое, производственное и управленческое усовершенствование, уменьшающее стоимость производства существующего продукта. Данные инновации менее рискованные, чем продуктовые, и в ряде случаев являются менее капиталоемкими. Инновация-сервис — инновация, связанная с обслуживанием процессов эксплуатации продукта за пределами предприятия, например, программное обеспечение компьютеров.

Инновации-продукты и инновации-процессы тесно связаны и могут переходить друг в друга. Например, разработанные предприятием оборудование и инструмент, применяющиеся при производстве товарной продукции внутри предприятия и не выходящие за его пределы, являются инновациями-процессами. Если эти оборудование и инструмент продаются на сторону, то они становятся инновациями-продуктами. Если предприятие разрабатывает для внутреннего пользования усовершенствованное программное обеспечение, то это инновация-процесс. Если это делает специализированная фирма с целью продажи программного обеспечения стороннему потребителю, то здесь имеет место инновация-продукт. Когда предприятие, выпускающее компьютеры, разрабатывает для них улучшенное программное обеспечение и снабжает им потребителей этих компьютеров, то предприятие осуществляет сервисные инновации.

Внедрение инноваций влияет на продуктово-технологические и рыночные возможности фирмы. Инновации могут сохранять или разрушать эти возможности. В этой связи можно выделить четыре типа инноваций: архитектурные, революционные, нишесоздающие и регулярные.

Архитектурные инновации — это инновации, приводящие к устареванию существующих технологий и продуктов, а также рыночно-потребительских связей.

Революционные инновации приводят к устареванию продуктово-технологических возможностей, но не разрушают рыночно-продуктовых связей. Данный тип инноваций революционизирует традиционные рынки.

Нишесоздающие инновации сохраняют продуктивно-технологические возможности, но разрушают существующие рыночно-потребительские связи. Они создают новые рыночные ниши для существующих технологий и продуктов. Регулярные инновации консервируют как продуктивно-технологические возможности, так и рыночные связи. Данный тип инноваций имеет место тогда, когда происходит совершенствование продуктов и технологий, например, с помощью прирастающих инноваций, которые приводят к закреплению предприятий на старых рынках. Описанные выше четыре типа инноваций схематично представлены в матричном виде в таблице.

ЛИТЕРАТУРА

1. Стратегический план развития Республики Казахстан до 2020 года. Утвержден Указом Президента Республики Казахстан от 1 февраля 2010 года № 92 // Мысль. — 2010. — № 3. — С. 15-42.
2. <https://nsportal.ru/detskiy-sad/raznoe/2017/11/09/forsayt-obrazovaniya-2030>

УДК 338.2

БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Көбеген Г. студент

Ғылыми жетекші: Исақұлова А.Т.

Ш.Есенов атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инжиниринг университеті, Актау қ.

Андатпа. Жаңашылдық – нағыз құрал, ал инновация осы құралды меңгеру үрдісі. Сауатты түрде таңдап алынған жаңашылдық барынша мүмкін дәрежеде жаңа енгізілімнің табысқа жетуіне кепілдеме беруі тиіс. Инновациялық үрдіс деп жаңалықты жасау, меңгеру, пайдалану және тарату бойынша жүргізілетін кешенді іс-әрекетті айтады. Бүгінгі жағдайда жаңа ғылыми, тәжірибелік білімді жасау және оларды меңгеру мен іске асыруды инновациялық тұрғыдан қарастыруға болады.. Білім беруді дамыту үрдісінің әлемдік үрдіске кіруі, дамыған елдердің стандартына деген ұмтылыс қоғамдамуындағы қажеттіліктерді туындатып отыр.

Түйінді сөздер: инновация, Мемлекеттік білім стандарты, интерактивті техника, инновациялық технологиялар.

Елімізде білім беру саласын дамытуға арналған іс-шаралар мен реформалар жүзеге асырылуда. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке жағдайлар жасау; оқытудың инновациялық технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттері көзделген болатын.

Жаңашылдық – нағыз құрал, ал инновация осы құралды меңгеру үрдісі. Сауатты түрде таңдап алынған жаңашылдық барынша мүмкін дәрежеде жаңа енгізілімнің табысқа жетуіне кепілдеме беруі тиіс. Инновациялық үрдіс деп жаңалықты жасау, меңгеру, пайдалану және тарату бойынша жүргізілетін кешенді іс-әрекетті айтады. Бүгінгі жағдайда жаңа ғылыми, тәжірибелік білімді жасау және оларды меңгеру мен іске асыруды инновациялық тұрғыдан қарастыруға болады. Білім беруді дамыту үрдісінің

әлемдік үрдіске кіруі, дамыған елдердің стандартына деген ұмтылыс қоғам дамуындағы қажеттіліктерді туындатып отыр.

Педагогикалық инновация - педагогикалық жүйедегі жаңашылдық. Инновация (лат. innovis) - жаңа, жаңалық, жаңарту дегенді білдіреді. Мемлекеттік стандарт білім беруде, негізінен мөлшерлерді, параметрлерді, деңгейлік және сапалы оқытудың көрсеткіштерін қалыптастырады. Мемлекеттік білім стандарты деңгейінде оқыту үрдісін ұйымдастыру - жаңа педагогикалық ендіруді міндеттейді.

Жаңа енгізілген немесе инновация адамның кәсіптік қызметінің бәріне де тән болғандықтан, ол табиғи түрде зерттеудің, талдаудың және тәрбиеге енгізудің нысанына айналады. Инновация өздігінен пайда болмайды. Ол ғылыми ізденістердің, жекеленген мұғалімдер мен тұтас ұжымның озық педагогикалық тәжірибесі.

Жаңаша (инновациялық) оқытудағы басты мәселе – бұл білім алу және өздігінен білім алу негізінде адам қабілеттерін, икемділіктерін дамыту. Жаңа білім беру парадигмасында тұлғаның қызығушылықтарын қамтамасыз етуде тұтастық, бағыттылықпен бірге мықты негізділік (фундаменталдылық) шешуші рольге ие.

Білім берудегі инновациялық процесстердің мәні педагогиканың маңызы екі проблема, олар озық педагогикалық тәжірибені зерттеу, жинақтау және тарату проблемасы және педагогикалық – психологиялық ғылымдардың жетістігін практикаға енгізу проблемасы. Соған сәйкес инновация пәні, инновациялық процесстердің мазмұны мен механизмі осы кезге дейін бір - біріне оқшау қарастырылып келген өзара тығыз байланысты екі процесстің тұтастығы тұрғысынан қарастырылуы тиіс, яғни процесстің нәтижесі теория мен практиканың тоғысуында пайда болатын теориялық және практикалық жаңалықтарды қолдануда болуы тиіс.

Жаңа технологияны енгізу барысында оқытушылардың зияткерлігі мен парасаттылығы, белсенділігі, шығармашылық ізденісі, шәкірттерінің білімін бағалауы шешуші роль атқарады. Инновациялық оқыту технологиясын меңгеру үшін педагогикалық аса зор тәжірибені жұмылдыру қажет. Бұл өз қызметіне шығармашылықпен қарайтын, жеке басының белгілі іскерлік қасиеті бар адамды қажет ететін жұмыс. Шындығында да әрбір педагог жаңа инновациялық технологияны меңгеру барысында өзін-өзі дамытады және өзін-өзі қалыптастырады.

Жаңаша әдіс-тәсілдерді сабақта қолдану барысында көрсеткен нәтиже: балалардың оқуға қызығушылығы артады, іскерлік дағдысы, ойлау белсенділігі, тапқырлығы, өзіне деген сенімі қалыптасады, пікір таластыра білуді, ойын жүйелі түрде жеткізуді, зерделеу қабілетін дамытуды, салыстыру, байқағыштық қасиеттерін үйренеді. Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай туғызады.

Білім берудегі инновациялық үрдістің нәтижесі жаңашылдықтарды теориялық әрі тәжірибелік жұмыста қолдануда көрінеді. Сонымен қатар, білім беру жүйесіндегі инновация білім беру, жаңалық енгізу мақсатын да білдіреді: жаңа мазмұн өңдеу, оқыту мен тәрбиелеудің жаңа әдістері мен формаларын, мектепті басқарудың жаңа технологияларын құру, оны дамыту, мектепте эксперимент алаңы ретінде дамыту, мектептегі білім беру ісі жаңа бағыт алып, оқыту мен тәрбиелеудің де жаңалау кезіндегі оқиғаларды, жағдайларды т.б. қамтиды.

Осылардың даму негізінде екі топ факторлар бар:

- объективті факторлар, инновациялық іс- әрекеттердің дамытуына түрткі болатын және оның нәтижелерін қолдануды қамтамасыз ететін жағдай жасау;
- субъективті факторлар инновациялық үрдістегі субъектімен, оның инновациялық іс-әрекетке дайындық деңгейімен байланысты. Инновациялық үрдістің субъектісіне ғалым- педагогтар, мұғалімдер мен басқа да білім беру саласындағы қызметкерлерді жатқызуға болады.

Мұның барлығы педагогикалық жаңалықты жасау, игеру және пайдалануда басқару қызметінің маңыздылығына көз жеткізе алады. Өйткені мұғалім жаңа педагогикалық

технологияның, теория мен концепцияның авторы, талдау жасаушы, зерттеуші тұтынушысы және насихатшысы қызметін атқарады. Осы процессті мұғалімнің өз қызметінде әріптестердің тәжірибесі немесе ғылымдағы жаңа идеялар, әдістемелерді дұрыс таңдап, бағалап және қолдануын қамтамасыз етеді, ал педагогикалық қызметте инновациялық бағыттылықты қазіргі заманғы білім беру, қоғамды және мәдени даму жағдайында педагогикалық қызметтің инновациялық бағыттылығының қажеттілігі бір қатар жағдайлармен айқындалады.

Біріншіден, қоғамда жүріп жатқан әлеуметтік – экономикалық қайта құрулар білім беру жүйесін, әдістемесі мен түрлі типтегі оқу орындарының оқу тәрбие процесстерін ұйымдастырудың технологиясын түбірінен жаңартуды талап етуде. Педагогикалық жаңалықты жасау, игеру және пайдалануға негізделген мұғалім мен тәрбиеші қызметін инновациялық бағыттылығы білім беру саясатын жаңартудың құралына айналуға.

Екіншіден, білім беру мазмұнын ізгілендірудің күшеюі, пәндерінің көлемі мен құрамының үнемі өзгеріске ұшырауы, жаңа оқу пәндерінің енгізілуі жаңа ұжымдық формалар мен оқыту технологиясын үздіксіз іздестіруді талап етуде, осы жағдайда мұғалімдер арасында педагогикалық білімнің рөлі мен беделі арта түсіп отыр.

Үшіншіден, мұғалімнің педагогикалық жаңалықты игеру және қолдануға деген қатынасы сипатының өзгеруі. Оқу – тәрбие процессінің мазмұнының қатаң тәртіпке бағыныдырып қойылған жағдайда мұғалімнің өз бетінше бағдарлама оқулық таңдаудан бұрын педагогикалық қызметтің жаңа әдіс тәсілдерін пайдалануға мүмкіншілігі болмады. Егер бұрынғы уақытта инновациялық қызмет негізінен жоғарыдан ұсынылған жаңалықтарды практикада қолданумен шектелсе, қазіргі уақытта барынша баламалы, зерттеушілік сипат ала бастады. Сондықтан да мектеп, білім беру орган басшылыларының қызметіндегі маңызды бағыттардың бірі мұғалімдердің негізгі инновациясына талдау жасап, баға беру, оны іске асыруға, қолдануға қолайлы жағдай жасауы тиіс.

Төртіншіден, жалпы білім беретін оқу орындарының нарық қатынастарға енуі, жаңа типті сынып ішінде мемлекеттік емес оқу орындарының құрылуы нақты бәсекелестік ахуал туғызуда. Оқыту үдерістерінің жүйесі өзгеріске түсуде.

Қазіргі заманғы педагогикалық технология төмендегідей негізгі әдістемелік талаптарға сай болуы тиіс:

1) Технологиялық сызба (карта) технологиялық үдерістің оны жеке функционалды бөліктерге бөлу және олардың арасындағы логикалық байланыстарды белгілеу арқылы көрсететін шартты бейнесі болуы қажет.

2) Әр педагогикалық технология тәжірибеде игерудің белгілі бір ғылыми тұжырымдамасына негізделуі тиіс: білім беру мақсаттарына жету үдерісінің ғылыми негіздемесі болу шарт.

3) Педагогикалық технологияның жүйелік сипаттары: үдерістің логикасы, барлық бөлшектерінің өзара байланысы, тұтастығының болуы қажет.

4) Оқу үдерісін жобалау, жоспарлау, мақсатын анықтау мүмкіндіктері ескерілуі керек: кезеңді диагностика, нәтижелерді түзету мақсатында әдістер мен құралдарды түрлендіру мүмкіндігі қаралуы қажет.

5) Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар бәсекелестік жағдайда қызмет.

6) Педагогикалық технологияны басқа білім беру ордасында басқа субъектілердің де пайдалануы.

Дамыған елдердегі білім беру жүйесінде ерекше маңызды мәселелердің бірі - оқытуды ақпараттандыру, яғни арнайы пәндерді оқытуда интерактивті техника және технологияларды қолдану. Қазіргі таңда елімізде білім беру жүйесінде жаңашылдық қатарына ақпараттық кеңістікті құру енгізілді. Ақпараттандыру жағдайында балалармен меңгеруге тиісті білім, білік, дағдының көлемі күннен күнге артып, мазмұны ұлғайып өсіп келеді. Білім беру саласында интерактивті техника және технологияларды

пайдалану арқылы білімнің сапасын арттыру, білім беру үрдісін интенсификациялау мен модернизациялаудың тиімді тәсілдері іздестірілуде.

Қай елде болмасын, балаға білім беру ісі орын алып, онымен арнайы шұғылданатын мамандарды ізденіске итермелеп отырған. Білім беру жүйесі қоғаммен бірге дамып үнемі өзгеріс үстінде болады. Заман өзгерген сайын білім беру жүйесінде қойылатын талап, ондағы оқыту және тәрбиелеу әдіс тәсілдері де өзгереді.

Әлемнің жетекші елдерінің көпшілігі білім беру жүйесін, білім берудің мақсатын, мазмұны мен технологияларын оның нәтижесіне қарап бағалайтын болды. Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды, іскерлікке қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке — ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам қарқынмен өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады. Қазіргі заман мұғалімінен тек өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи танымдық, педагогикалық — психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Бұл заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқытудың озық технологиялары мен инновациялық әдістерді сабақ үрдісінде тиімді пайдалана алатын білігі мен білімі жоғары ұлағатты ұстаз болу керек деген сөз.

Қазіргі инновациялық технологиялар педагогика ғылымы мен практикасының жетістіктерін, дәстүрлі тәжірибедегі құнды дүниені, әлеуметтік прогрестің жетістіктерін, қоғамдағы гуманизация мен демократия жемісін жинақтаушы қызметін атқарады.

Кез-келген педагогикалық технология философиялық негізде қаралады. Сондықтан, бірінші кезекте, білім әлеміне еніп жатқан инновациялық технологияларды реттеу, жүйелеу және сұрыптау қажет. Білім беру жүйесіндегі инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалану арқылы оқу материалдарын оқытуды бір жүйелікпен үздіксіз жүргізу, оқу-тәрбие үрдісінде оқытуда пәнаралық байланыстардың болуын қарастыру. Педагог жаңа инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалану барысында өзін-өзі дамытады және қалыптастырады.

Сондай-ақ әрбір инновациялық технологияның өзіндік ерекшеліктері бар. Олардың негізгі қарастыратыны оқытуды нәтижелі ету. Педагогикалық жүйедегі негізгі өзекті мәселе — оқушылардың, студенттердің ойлау қабілетін дамытып, өздігінен жұмыс істеуге баулу, өз ойын тұжырымдауға дағдыландыру болғандықтан сабақ барысында кеңінен деңгейлеп, дамыта оқытудың модульдік әдісін жиі пайдалану қолдау табуда. Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай туғызады. Инновациялық технологияларды пайдалана отырып оқытудағы басты нәрсе — бұл білім алу және өздігінен білім алу негізінде адам қабілеттерін, икемділіктерін дамыту. Жаңа білім беру парадигмасында тұлғаның қызығушылықтарын қамтамасыз етуде тұтастық, бағыттылықпен бірге мықты негізділік (фундаменталдылық) те шешуші рөлге ие. Инновациялық білім беру өз құрамына жеке тұлғалық көзқарасты, білім алудың мықты негіздерін, кәсіби шеберлікті, екі мәдениеттің (техникалық және гуманитарлық) синтезін, жаңа ақпараттық технологияларды қолдануды біріктіреді. Педагогикалық қызметке ынтасы жоғары, білім беру саласындағы үнемі жаңарып отыратын өзгерістерге икемді, жаңа технологияларды оқу-тәрбие үрдісінде қолдана алатын мұғалім ғана қоғамдағы өзгерістерге бейім оқушының жеке тұлғасын қалыптастыруда түйінді тұлға болып табылады. Бүгінгі таңда білім берудегі басты міндет әртүрлі әдіс – тәсілдерді, жаңа технологияларды қолдана отырып оқушының пәнге деген қызығуларын арттыру және білім сапасын жақсарту.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Абдраманова Г. Б., Байзулдаева Г. О. Инновациялық технологиялардың білім берудегі рөлі // Молодой ученый. — 2015. — №7.1. — С. 4-6. — URL <https://moluch.ru/archive/87/16662/> (дата обращения: 25.05.2019).
2. Назарова Шынар Талғатқызы. Білім беру жүйесінде пайдаланылатын инновациялық технологиялардың мәні.
3. Нурсеитова Р. З. Инновациялық технологиялар
<http://publications.thesis.kz/2018/03/innovaciya-lyuk-tekhnologiyalar/>
4. Білім беру жүйесіндегі инновациялық технологиялар.
<https://infourok.ru/user/tashaeva-makpal-ergalieвна>

МАЗМҰНЫ СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS
ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР
ЮРИСПРУДЕНЦИЯ И ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ
LAW AND INFORMATION TECHNOLOGY

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ХАЛЫҚТЫҢ КӨШІ-ҚОНЫ ЗАҢНАМАСЫНЫҢ БҰЗЫЛУЫНЫҢ НЕГІЗГІ МӘСЕЛЕЛЕРІ	
Юсупбаева Б., Ғылыми жетекші: Кобегенова Г.Ж.	3
ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЮРИДИЧЕСКОЙ ПРОФЕССИИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	
Темирханова А., Научный руководитель: Ахметова Б.С.	5
СОТ ЖҮЙЕСІНІҢ ЖҰМЫСЫНА ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЕНГІЗУ	
Чалақ М., Ғылыми жетекшісі: Усенбаева А.У.	7
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРАВОНАРУШЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	
Тажимырадова А., Научный руководитель: Кулбаева М.	9
АҚПАРАТТАНДЫРУ САЛАСЫНДАҒЫ ҚОҒАМДЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУДІҢ МАҚСАТТАРЫ	
Усенбаева А.	11
КИБЕРҚЫЛМЫСПЕН КҮРЕСУ ЖОЛДАРЫ	
Усенбаева А.У., Ғылыми жетекшісі: Усенбаева А.У.	15
АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫНЫҢ АҚПАРАТТЫҚ ДӘУІРДЕ ҚОРҒАЛУ МӘСЕЛЕСІ	
Нышанбаева Б., Ғылыми жетекшісі: Ауешова Б.Т.	17
ЭКОЛОГО-ПРАВОВОЙ СТАТУС КАСПИЙСКОГО РЕГИОНА	
Таджиев Т., Научный руководитель: Косымбаева Ш.И.	19
ЭФФЕКТИВНОСТЬ КАЗАХСТАНСКОГО ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОИЗВОДСТВА В СВЕТЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ	
Ауешова Б.Т.	23
АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ САЛАСЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ	
Аманжолова А., Ғылыми жетекшісі: Ауешова Б.Т.	26
АҚПАРАТТЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	
Ағатаева М., Баймаханбетов А., Ғылыми жетекшісі: Ауешова Б.Т.	29
ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ АНТИКОРРУПЦИОННОГО ПОВЕДЕНИЯ	
Дуисова А.М.	32
ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ БРАЧНОГО ДОГОВОРА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	
Бешанова А., Научный руководитель: Ахметова Б.С.	36
ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ДЕЙСТВИЯ ПО ПОДГОТОВКЕ ГРАЖДАНСКОГО ДЕЛА К СУДЕБНОМУ РАЗБИРАТЕЛЬСТВУ	
Базарбаев Т., Научный руководитель: Ахметова Б.С.	40
СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ МЕСТА ПРОКУРАТУРЫ КАЗАХСТАНА И ФРАНЦИИ В СИСТЕМЕ РАЗДЕЛЕНИЯ ВЛАСТЕЙ	
Ахметова А.	42
ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ОРГАНДАРЫНДАРЫ ҚЫЗМЕТІНДЕ ЦИФРЛАНДЫРУДЫ ЕНГІЗУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	
Юсупбаева Б., Ғылыми жетекші: Абилшеева Р.К.	47

ПРИНЦИПЫ ДЕМОКРАТИИ И НЕЗАВИСИМОСТИ В СУДЕБНОЙ ВЛАСТИ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА	
Ауешова Б.Т.	49
РОЛЬ СПРАВОЧНЫХ ПРАВОВЫХ СИСТЕМ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ	
Акберов З.М.	53
ЮРИДИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СИСТЕМЫ ПРАВОНАРУШЕНИЙ, СОВЕРШАЕМЫХ МЕДИЦИНСКИМИ РАБОТНИКАМИ	
Айдаралиев Т., Научный руководитель: Кулбаева М. М.	56
ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ БЫТОВОГО НАСИЛИЯ В СЕМЬЕ	
Таналинова А.У.	58
ИНФОРМАЦИОННЫЕ СИСТЕМЫ В ПРАВОПРИМЕНИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	
Таналинова А.У.	61
ЦИФРОВАЯ ФОРМАЛИЗАЦИЯ ПРАВА..	
Муратханова М.Б., Кулбаева М.М.	64
К ДИСКУССИИ ПО ОПРЕДЕЛЕНИЮ ПОНЯТИЯ СУДЕБНОГО УСМОТРЕНИЯ	
Коленко В.В.	67
ЭЛЕКТРОНДЫҚ СОТ ТӨРЕЛІГІ	
Кобегенова Г.Ж.	70
КАСПИЙ ТЕҢІЗІНІҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ	
Асан Н., Ғылыми жетекшісі: Сагиндикова А.К.	72
АДВОКАТТЫҚ ҚЫЗМЕТТЕГІ ЗАМАНАУИ САНДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР	
Жылқыбаева Д., Ғылыми жетекші: Кобегенова Г.Ж.	73
УГОЛОВНЫЕ ПРАВОНАРУШЕНИЯ ПРОТИВ КОНСТИТУЦИОННЫХ И ИНЫХ ПРАВ, И СВОБОД ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА	
Жанабаев Р., Научный руководитель: Кулбаева М. М.	75
АҚПАРАТТАНДЫРУ САЛАСЫНДАҒЫ АДАМНЫҢ АР-ОЖДАН ҚҰҚЫҒЫНЫҢ ҚОРҒАЛУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	
Жайлыбаев М., Ғылыми жетекшісі: Абилшеева Р.К.	76
МЕМЛЕКЕТТІК КӨРСЕТІЛЕТІН ҚЫЗМЕТТЕРДІҢ САПАСЫ – МЕМЛЕКЕТТІҢ ДАМУ ДЕҢГЕЙІНІҢ АЙНАСЫ	
Кусаинов С., Ғылыми жетекші: Тургунбаева А. Т.	79
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПРОКУРАТУРЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН С ПРОКУРАТУРОЙ ФЕДЕРАТИВНОЙ РЕСПУБЛИКОЙ ГЕРМАНИЕЙ	
Сеитова А., Научный руководитель: Ахметова А.Б.	82
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ЭКОНОМИКИ И ЮРИСПРУДЕНЦИИ ПРИ ИССЛЕДОВАНИИ ПРОБЛЕМ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	
Балтабаев Д., Научный руководитель: Абдешов Д.Д.	85

БІЛІМДЕГІ ФОРСАЙТ ЖӘНЕ БОЛАШАҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ **ФОРСАЙТ В ОБРАЗОВАНИИ И ТЕХНОЛОГИИ БУДУЩЕГО** **FORESIGHT IN EDUCATION AND TECHNOLOGY OF THE FUTURE**

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ	
Абылова Ф.Д., Ғылыми жетекші: Кирбасова Л.Г.	87

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ	
Аманбаева А., Научный руководитель; Абдешов Д.Д.	91
БІЛІМ БЕРУДІҢ БОЛАШАҚ ТЕХНОЛОГИЯСЫ	
Асан Н.Ә., Ғылыми жетекші: Сагиндикова А.К.	93
THE AIMS AND THE OBJECTIVES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE	
Balkhanova K.K.	95
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРДАРЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕГІ НӘТИЖЕЛІ ЖӘНЕ ТИІМДІ ЖҰМЫС ІСТЕУ ӘДІСТЕРІН ЖЕТІЛДІРУДІ БАҒАЛАУ	
Ертілеуова А.Б.	97
НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И СТРУКТУРА ЭКОНОМИКИ БУДУЩЕГО..	
Ескелди Р., Научный руководитель; Абдешов Д.Д.	100
МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫНДА ҮШ ТІЛДІ САЯСАТТЫ ДАМУ	
Жарылғасынова Г., Ғылыми жетекші: Абдиева С.Р.	102
ЦИФРЛЫ ТЕХНОЛОГИЯ - БОЛАШАҚҚА БАТЫЛ ҚАДАМ!	
Жұмағалиев Б., Ғылыми жетекші: Кирбасова Л.Г.	104
ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ	
Кирбасова Л.Г.	106
ЖАҢАША БІЛІМ БЕРУ - ЖАҢА ЗАМАН ТАЛАБЫ	
Кирбасова Л.Г.	110
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ	
Косувакова Ж., Научный руководитель; Утесова К.У.	112
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА МАРКЕТИНГ ҚЫЗМЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ БАСҚАРУ	
Қожанова Н.Н., Ғылыми жетекші: Исақұлова А.Т.	115
ФОРСАЙТ ЖӘНЕ БОЛАШАҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР	
Б. Қошқарбаев, Ғылыми жетекші: Л.Г.Кирбасова	119
ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУДА КЕЗДЕСЕТІН КЕДЕРГІЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ	
Құтжанова И. Ш., Ғылыми жетекші: Кирбасова Л.Г.	122
ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ В СФЕРЕ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА КАЗАХСТАНА	
Нурболганова Н.А., Научный руководитель; Кизимбаева А.Б.	125
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ	
Омарова С.А., Ғылыми жетекші: Тасболатова А.А.	128
ЛАТЫН ӘЛІПБИІНЕ КӨШУ БАҒДАРЛАМАСЫ	
Ондаганов М., Ғылыми жетекші: Қосымбаева Ш.И.	131
ЦИФРЛЫ ТЕХНОЛОГИЯ – БОЛАШАҚҚА БАТЫЛ ҚАДАМ	
Сакипова Л.Б.	134
ПЕРЕВОД МОРСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ	
Самадьянова С., Научный руководитель; Сапарова А.И.	138
РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ АЯСЫНДА ҰЛТТЫҚ СИПАТТЫ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ФОРСАЙТ ЖӘНЕ БОЛАШАҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ	
Тасболатова Ф., Ғылыми жетекші: Жеткізгенова Ә.Т.	141
ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН ОРТА МЕКТЕПТЕРДЕ ОҚЫТУ ПРОЦЕСІН ЖАҢА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ОҢТАЙЛАНДЫРУ	
Таскинбайқызы Ж.	145

ОСОБЕННОСТИ РАЗРАБОТКИ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ В ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ	
Таскинбайкызы Ж.	149
БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢА МАЗМҰНЫ – ЖАҢАРТЫЛҒАН БАҒДАРЛАМА	
Теңелхан А., Ғылыми жетекші: Кирбасова Л.Г.	153
ШЕТ ЕЛДЕГІ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ	
Туребаева М.М., Ғылыми жетекші: Кирбасова Л.Г.	156
БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ ЖАҢАШЫЛДЫҚ	
Тұрған А., Ғылыми жетекші: Кирбасова Л.Г.	158
ПРОЕКТНАЯ МЕТОДИКА КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ	
Утесова К.У.	160
БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ ФОРСАЙТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ ДАМУЫ	
Алданепесова А., Ғылыми жетекші: Аманчаева К. Р.	164
РАЗВИТИЕ ФОРСАЙТ ТЕХНОЛОГИЙ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИЙ	
Даутова Д., Научный руководитель Аманчаева К.Р.	166
БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР	
Көбеген Г., Ғылыми жетекші: Исақұлова А.Т.	168

Пішімі 60x84 1/12
Көлемі 176 бет
Шартты баспа табағы 15
Таралымы 50 дана
Ш.Есенов атындағы КМТЖИУ
редакциялық-баспа бөлімінде басылып шықты
130003, Ақтау қ., 32 ш/а

Формат 60x84 1/12
Объем 176 стр.
15 печатных листа
Тираж 50 экз.
Отпечатано в редакционно-издательском отделе
КГУТИ им. Ш. Есенова
130003, г. Актау, 32 мкрн.